

OKTOBER 2015
NATURERHVERVSTYRELSEN

Vækst og nabotjek af krydsoverensstemmelse (KO) på miljø- og GLM-området

COWI

OKTOBER 2015
NATURERHVERVSTYRELSEN

Vækst og nabetjek af krydsoverensstemmelse (KO) på miljø- og GLM-området

Indhold

Resumé	9
Summary	19
1 Indledning	29
1.1 Baggrund og formål	29
1.2 Rapportens struktur	30
2 Dataindsamling og metode	33
2.1 Overordnet ramme	33
2.1.1 Landeteams	33
2.1.2 Proces og faser	33
2.1.3 Guidelines og rapportskabeloner	34
2.1.4 Interviews	34
2.1.5 Datamangler og -variation	35
2.2 Spor 1 og 2: KO-krav og lovkompleks	35
2.2.1 Tabel med oversigt over KO-krav	36
2.3 Spor 3: Administration og sanktion	37
2.4 Spor 4: Sanktioner	38
3 EU-regulering på KO-området	39
3.1 EU's lovgivningsramme	39
3.1.1 KO: Formål og dens rolle i den fælles landbrugspolitik	39
3.1.2 EU retsakter på KO-området 2008-2013	40
3.1.3 EU retsakter på KO-området 2014-2020	43
3.1.4 Beskrivelse af retsakter (2008-2013 og 2014-2020)	44
3.1.5 EU's revision af KO-området	48
4 Dansk lovgivning	51
4.1 Dansk KO-historik	51
4.2 Lovkompleks	51
4.3 Administration	52
4.4 Kontrol	52
4.5 Sanktionering	53
5 Nabolandenes lovgivning	55
5.1 Administration	55
5.1.1 Myndighedsorganisering og ansvar	55

5.2	Lovkompleks	63
5.2.1	Gennemgang af implementering af EU-lovgivning	63
5.2.2	Status på implementering af 2013-reform	69
5.3	Sammenstilling af KO-krav	69
5.3.1	GLM	70
5.3.1.1	Jorderosion: Jorddække, arealforvaltning og terrasser	70
5.3.1.2	Organiske stoffer: Stubmarker og sædskifte (vekseldrift)	78
5.3.1.3	Vedligeholdelse af landskabet: Landskabstræk, uønsket vegetation, permanente græsarealer, minimumsbelægningsgrader, levesteder	81
5.3.1.4	Beskyttelse og forvaltning af vand: Bræmmer	89
5.3.1.5	Beskyttelse og forvaltning af vand: vanding og grundvandsbeskyttelse	94
5.3.2	LMK (Miljødel)	97
5.3.2.1	Krav, der følger af foranstaltninger fastsat i fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet	100
5.3.2.2	Krav, der følger af foranstaltninger fastsat i nitratdirektivet	103
5.3.2.3	Bilag II, A pkt. 1 og Bilag III, pkt. 1.1: Perioder for udbringning af gødning	104
5.3.2.4	Bilag II, pkt. 2: Tilførsel af gødning på stejle skråninger	106
5.3.2.5	Bilag II, pkt. 3 om tilførsel på vandmættet, frossen og snedækket jord	108
5.3.2.6	Bilag II, pkt. 4 Udbringning af gødning i nærheden af vandløb	110
5.3.2.7	Bilag II, pkt. 5 og bilag III, pkt. 1.2 Opbevaringskapacitet og indretning af opbevaringsanlæg og stalde	112
5.3.2.8	Bilag II, pkt. 6 Fremgangsmåder for tilførsel af gødning	117
5.3.2.9	Bilag II, pkt. 7 og bilag III, pkt. 1.3, c) Markplanlægning	118
5.3.2.10	Bilag II, pkt. 8 Mindstemål af plantedække	119
5.3.2.11	Bilag II, pkt. 9 og Bilag III, pkt. 1.3 c) Gødningsplaner	120
5.3.2.12	Bilag II, pkt. 10, Forhindring af vandforurening via Kunstvanding	122
5.3.2.13	Bilag III, pkt. 2. Husdyrgødning ikke overstiger den tilladte mængde pr. hektar (170 kg N/ha)	122
5.4	Sanktioner	124
5.4.1	Sanktionssystem	124
5.4.2	Økonomiske sanktioner	131
5.4.3	Klageadgang	138
5.4.4	Domstolsprøvelser	139
6	Uddannelse af kontrollører	141
7	EU domspraksis	143
7.1.1	Indledte traktatkrænkelserprocedurer	144
7.2	EU-Domstolens afgørelser	146
7.3	Sammenfatning	148
8	Opsamling	149

BILAG

- Bilag A   Oversatte KO-krav fra studieområderne (på engelsk)

- Bilag B   Liste over interviews

- Bilag C   Landbrugssektor, natur- og miljøforhold
  - C.1   Landbrugssektoren
  - C.2   Miljøforhold
  - C.3   Naturforhold
  - C.4   Sammenfatning

- Bilag D   Danske krav inden for miljøområdet og GLM

- Bilag E   KO-krav efter RFO 1306/2013/EU

- Bilag F   Anvendt litteratur
  - F.1   Danmark
  - F.2   Sverige
  - F.3   Slesvig-Holsten
  - F.4   Niedersachsen
  - F.5   Nederlandene
  - F.6   Polen
  - F.7   Frankrig

- Bilag G   EU domspraksis
  - G.1   C-47/13 Martin Grund mod delstaten Schleswig-Holstens myndighed for landbrug, miljø og landområder
  - G.2   C-396/12 A.M. van der Ham og A.H. van der Ham-Reijersen van Buuren mod College van Gedeputeerde Staten van Zuid (Nederlandene)
  - G.3   C-11/12 Maatschap mod Staatssecretaris (Nederlandene)
  - G.4   Indledte traktatkrænkelingsprocedurer
  - G.5   Dompraksis fra Den Europæiske Domstol

- Bilag H   Ordliste

Resumé

Vækst- og nabotjek af krydsoverensstemmelsesreglerne (KO-reglerne) har til formål at kortlægge en række EU medlemslande og tyske delstaters administration og implementering af KO-reglerne på miljø- og GLM-området samt praksis for håndhævelse af KO-bestemmelserne. De relevante EU-direktiver, som er omfattet af KO, er i vidt omfang minimumsharmoniseringsdirektiver, som giver medlemslandene en vis skønsmæssig beføjelse til at fastsætte nationale krav, der kan tage hensyn til agronomiske, miljømæssige og klimarelaterede betingelser. Dette kan i sig selv afstedkomme store variationer i landenes implementering af miljø- og GLM-normer. Medlemslandene kan som ansvarlige for implementeringen af KO-ordningen i nationalt regi have forskellige tilgange til kontrol- og sanktionspraksis¹.

NaturErhvervstyrelsen har derfor ønsket en undersøgelse af andre EU-landes håndtering af KO, herunder landenes implementering af EU-reglerne i national lovgivning, og i hvilket omfang de undersøgte EU-landes og tyske delstaters nationale regler er KO-belagt. NaturErhvervstyrelsen har desuden ønsket at få undersøgt, hvor mange KO-krav og delkrav landene og delstaterne har, landenes og delstaternes fortolkning og administration af reglerne og deres praksis, herunder sanktionspraksis og brugen af bagatelgrænser og skønsmæssige vurderinger.

Analysen skal bidrage til en afklaring af, hvordan den danske implementering af KO-reglerne adskiller sig fra nabolandenes. Vækst- og nabotjekket er udført af COWI for NaturErhvervstyrelsen.

Analysen omfatter ud over Danmark (DK) Slesvig-Holsten (SH), Niedersachsen (NI), Nederlandene (NL), Sverige (SE), Frankrig (FR) og Polen (PL). Der er anvendt landeforkortelser igennem hovedrapporten med undtagelse af nærværende resumé.

---

¹ I nærværende rapport bruges betegnelsen sanktioner i betydningen støttenedsættelser, i overensstemmelse med den anvendte term i Rådets og Kommissionens forordninger, RFO 73/2009/EF, KFO 1122/2009/EF, KFO 65/2011 og RFO 1698/2005.

Metode

Metoden, der er anvendt, har bestået af tre faser. En dataindsamlingsfase, en sammenlignende analyse af KO-kravene samt en endelig afrapportering. For at gennemføre dataindsamlingen blev der etableret en række landeteams, som har bistået med dataindsamling, interviews med myndigheder samt beskrevet den nationale lovgivning, implementering og administration.

Selve analysen er struktureret efter fire spor, nemlig administrativt set-up, lovkompleks, KO-krav og sanktioner. Den primære kilde til lovkompleks og KO-krav er KO-tabellen over kravene vedrørende god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM-kravene) og de lovbestemte forvaltningskrav (LMK-kravene).

Den individuelle beskrivelse for hvert af de udvalgte EU-lande og tyske delstater af det administrative setup og hovedtrækkene i landenes sanktionssystem baserer sig på beskrivelserne udarbejdet af landeteams. I det omfang det har været muligt, er det sammenlignet, hvilke krav der oftest indberettes overtrædelser af. Endvidere er der set på omfanget af økonomiske sanktioner i de lande og delstater, der indgår i undersøgelsen.

Der har været en del vanskeligheder forbundet med at skaffe data på overtrædelser og sanktionspraksis, og i mange tilfælde har det ikke været muligt. Flere af de undersøgte EU-lande og de tyske delstater har ikke ønsket at dele instrukser/vejledninger og vurderingsskemaer for overtrædelser, og disse informationer er ikke nødvendigvis umiddelbart offentligt tilgængelige. Det samme har været tilfældet med oplysninger om brug af varslet kontrol. Der er i lyset af de manglende data alene lavet en sammenligning af praksis i Danmark og Sverige for hvert krav baseret på en sammenligning af den danske og svenske vejledning. Endelig har flere lande ikke ønsket at udlevere deres årsstatistikker. I kraft af disse datamangler har det således ikke været muligt at lave en fuldstændig 1:1-analyse mellem landene på praksis- og sanktionsdelen af analysen. Det er uddybet i kapitel 2, hvilket materiale der har været tilgængeligt fra de forskellige lande.

Reglerne og baggrund herfor

KO-systemet blev indført med reformen af den fælles landbrugspolitik i 2005. Systemet og dets grundlæggende standarder skal bidrage til udviklingen af et bæredygtigt landbrug og skabe sammenhæng mellem landbrugspolitikken og EU's politikker om miljø, folkesundhed, dyresundhed, plantesundhed og dyrevelfærd.

De KO-krav, som primært er i fokus for denne analyse, følger RFO 73/2009/EF om fælles regler for de landbrugspolitiske ordninger for direkte støtte og for fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere. KO-kravene og rækkevidden af disse fremgår af artikel 4 og artikel 5 i RFO 73/2009/EF og forordningens bilag II for så vidt angår LMK, og af artikel 6 og forordningens bilag III for så vidt angår GLM. Forordningen var gældende til udgangen af 2014 og er fremadrettet afløst af RFO 1306/2013/EU. Kravene i RFO 1306/2013/EU er trådt i kraft i medlemslandene pr. 1. januar 2015. I rapporten benyttes gennemgående nummerering og strukturering fra forordning RFO 73/2009/EF, da de undersøgte EU-lande og tyske delstater ikke havde det nye regelsæt på plads, da undersøgelsen blev gennemført i efteråret 2014.

Hovedkravet i KO er baseret på, at en landbruger, der modtager direkte betalinger eller støtte under de arealbaserede ordninger under landdistriktsfonden, skal overholde de lovbestemte forvaltningskrav (LMK), der er omhandlet i forordningens bilag II, og betingelserne for god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM).

Med den seneste landbrugsreform, og EU's nye regelsæt for 2014-20 bestående af RFO 1306/2013/EU om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik, er klimaområdet føjet eksplicit til anvendelsesområdet for KO-reglerne. I EU's nye regelsæt fremhæves det bl.a., at LMK-kravene må forudsættes fuldt gennemført af medlemslandene, hvis den nødvendige ligebehandling blandt landbrugere skal sikres fremadrettet. Kommissionen har ligeledes fået beføjelser til bl.a. at fastsætte regler for ensartet gennemførelse af bedriftsrådgivertjenesten samt regler for ensartet anvendelse af administrativ kontrol og kontrol på stedet af KO-kravenes efterlevelse.

Det fremgår af den fælles erklæring om krydsoverensstemmelse fra Rådet og Europa-Parlamentet til RFO 1306/2013/EU, at Kommissionen har til hensigt at udvide KO-ordningens anvendelsesområde på en række yderligere miljøområder med henblik på at opfylde de mere ambitiøse EU-mål for perioden 2014-2020 og for at opnå større konsistens mellem EU's øvrige politikker og landbrugspolitikken, i første omgang kravene i EU's vandrammedirektiv (2000/60/EF) samt EU's direktiv om bæredygtig anvendelse af pesticider (2009/128/EF).

EU's medlemslande er genstand for årlig revision af landbrugsstøtten. Landene risikerer kritik fra Kommissionen og EU's Revisionsret, hvis KO-reglerne ikke er implementeret og sanktioneret korrekt. Hvis et medlemsland ikke har opfyldt sin kontrolforpligtelse, pålægges en finansiel korrektion efter de gældende EU-regler.

Den danske opbygning

KO-kontrollen er kontrol af, at den eksisterende nationale lovgivning, som er indført på baggrund af EU's krav, og som er blevet KO-belagt, overholdes. EU's forordninger om KO-kontrol anviser, hvilke krav der skal kontrolleres.

Hidtil har det danske lovkompleks været bygget op på den måde, at der hvert år blev udstedt en KO-bekendtgørelse, som var gældende for det pågældende kalenderår. Parallelt hermed udstedtes en bekendtgørelse om GLM. Fra 1. februar 2015 er de to bekendtgørelser samlet i én bekendtgørelse. Vejledning 2014 om kontrol med KO var rettet mod myndigheder og udgives ikke længere. Denne er afløst af en instruks til NaturErhvervstyrelsens kontrollører, efter styrelsen har hjemtaget KO-kontrollen. Instruksen er offentligt tilgængelig på NaturErhvervstyrelsens hjemmeside. Der udgives fortsat en vejledning om KO, som er rettet mod støttemodtagere.

Til og med 2014 varetog fire forskellige myndigheder KO-kontrollen: NaturErhvervstyrelsen, Naturstyrelsen, Fødevarestyrelsen og kommunerne. Det er fremgået af vejledningen, hvilke myndigheder der har kontrolleret hvilke krav. Fra 2015 er KO-kontrollen centraliseret. Fremover er NaturErhvervstyrelsen den primære KO-kontrolmyndighed. Fødevarestyrelsen udfører dog fortsat kontrol af krav 2.26 om brucellose og tuberkulose i mælkeleverende besætninger, delkrav 1-5 og 7-11 og

krav 2.6-2.9 om mistanke om eller forekomst af BSE/TSE i kvæg-, fåre- eller gedebesætninger. Disse krav ligger uden for denne undersøgelse.

NaturErhvervstyrelsen har som det danske betalingsorgan ansvaret for at organisere KO-kontrollen i Danmark, herunder at beregne sanktioner og nedsætte støtte/tilskud.

Administrativt setup

Som før nævnt er gennemgangen af de udvalgte EU-landes og tyske delstater lovgivning gennemgået under fire punkter omfattende administrativt setup, lovkompleks, KO-krav og sanktioner. For hvert land er der i en figur opstillet, hvilke myndigheder der deltager, og hvilken rolle de har. Således er det anført, hvilke instanser der udformer administrative guidelines, vejledninger og instruktioner og sanktionspraksis. Der er meget stor forskel mellem landene på, hvor mange instanser der medvirker ved opgaven. Nogle lande har en meget decentral struktur, idet myndighedskompetencen er uddelegeret i større eller mindre omfang.

F.eks. er myndighedskompetencen i Frankrig uddelegeret til 96 departementer. Der findes dermed ikke et samlet sæt regler eller en samlet vejledning for KO-kontrol i Frankrig. Hvert departement udarbejder kontrolvejledning og rapportskabeloner, uddanner personale, træffer afgørelse om sanktioner m.v. Den fysiske kontrol udøves af en række forskellige myndigheder i departementerne. KO-kontrollen er dermed helt decentralt placeret.

Lovkompleks

Adskillige KO-krav relaterer sig til EU's miljødirektiver, særligt nitratdirektivet, fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet. Disse miljødirektiver er såkaldte minimumsharmoniseringsdirektiver; det vil sige at medlemslandene kan fastsætte strengere krav, end hvad der fremgår af direktiverne. Direktiverne giver medlemslandene en betydelig grad af skøn med hensyn til gennemførelse i landets specifikke naturmæssige, juridiske, økonomiske og politiske kontekst. Den skønsmæssige beføjelse i valget af gennemførelse ændrer dog ikke ved, at den pågældende EU-lovgivnings principper, formål og krav skal opfyldes til fulde i den nationale lovgivning og dertilhørende tilsyn og kontrol. Det er EU-Domstolen, som er den ultimative instans til fortolkning af EU's direktiver og disses gennemførelse.

KO-kravene er implementeret meget forskelligt på tværs af de undersøgte EU-lande og delstater. Den danske struktur, som er anvendt i vejledning om kontrol med KO (2014), kan ikke umiddelbart genfindes i nabolandenes implementering. Særligt to forhold kan belyse to typer implementering, der umiddelbart ses af analysen, nemlig hvorvidt landet er opbygget føderalt eller centralistisk, og hvor store områder der er udpeget som nitratfølsomme. I de føderale lande (Tyskland, Frankrig og Polen) er en del af implementeringen lagt ud i regioner og kommuner, mens det i Danmark, Sverige og Nederlandene er praksis, der er lagt ud til myndigheder på lavere niveau. Det betyder en enklere opbygning af lovgivningen og mindre eller ingen variation i normer, grænseværdier osv. Trods den føderale opbygning er der en meget stor fællesmængde af lovgivning i Tyskland, der er fastsat nationalt. Generelt har delstaterne kun mulighed for at indføre skrapere krav på frivillig basis. Det betyder, at den tyske opbygning i praksis ligner den centralistiske.

I Frankrig og Polen betyder den føderale opdeling af myndigheder, at regionale myndigheder har en vis grad af medbestemmelse over miljølovgivning og kryds-overensstemmelse. Da der i Frankrig er 96 departementer (plus fem oversøiske) og i Polen 16 regioner (voivodships), er mængden af relevant lovgivning, der er KO-belagt, væsentlig større end i de andre lande. I begge lande findes der nationale rammelovgivninger, men især i Frankrig er denne meget generel, og ofte pålægger de blot departementernes myndigheder at fastsætte regler på et givent område.

Alle lande har formelle KO-krav, der svarer til henholdsvis de obligatoriske GLM-krav og de foranstaltninger, der er påkrævet i direktiverne bag de fem LMK. De enkelte formelle krav kan i praksis indeholde flere faktiske krav. I den danske implementering er det valgt, at alle sådanne krav udskilles og nummereres som delkrav. Formålet med den danske opdeling i krav og delkrav er bl.a. at gøre det endnu tydeligere for støttemodtagere, hvad betingelserne for fuld støtte er. Denne opdeling genfindes ikke i de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Dette betyder dog ikke, at disse lande har færre faktiske krav. Ses der alene på antal krav opdelt på LMK og GLM, ligner Danmark, Sverige og Nederlandene hinanden ganske meget, hvorimod Tyskland, Frankrig og Polen adskiller sig. Polen har flest krav, hvorimod Tyskland og Frankrig har færre krav. Transparensen i den valgte tilgang i de forskellige EU-lande og tyske delstater kan følgelig diskuteres. Med specifikke, detaljerede og transparente regler bl.a. ud fra et hensyn om at tilstræbe ensartet kontrol bør det være klart, hvad der er KO-belagt i Danmark både for landmand og myndigheder, og dermed også at en mindre del af KO-kontrollen vil bero på skøn.

Dette er en væsentlig forskel fra flere af de øvrige lande, som i højere grad regulerer gennem rammebestemmelser og/eller uddelegering til decentrale myndigheder eller en kombination af begge dele, hvilket potentielt kan skabe større uigennem-sigtighed om rækkevidde og fortolkning af krav og i nogle tilfælde også dårligere retssikkerhed. Samtidig har det vist sig via landestudierne, at vejledninger og instrukser ikke nødvendigvis har været umiddelbart tilgængelige for den analyserede periode. Transparensen i den valgte tilgang i de forskellige EU-lande og tyske delstater kan følgelig diskuteres.

Sammenstilling af KO-krav

Efter at lovkomplekset er gennemgået i rapporten, er der en meget omfattende sammenstilling af KO-kravene. Sammenstillingen er opdelt på GLM og LMK (kun miljødelen og ikke KO-krav knyttet til implementering af EU's slamdirektiv, som udgik af KO fra 2015). Sammenstillingen består af en beskrivelse af observerede forskelle i kravtekster og deres genstand, og derefter en perspektivering af betydende sammenhænge, og sidst en analyserende sammenligning på tværs af landene. Denne sammenstilling udføres for hvert GLM-krav og hver påkrævet foranstaltning for LMK.

Kravene i landene afspejler i store træk RFO 73/2009/EF, men der kan selvfølgelig findes forskelle i implementeringen som følge af landets myndighedsstruktur samt landenes lovgivningsstruktur og -tradition. Forskelle følger også af, at de omhandlede minimumsharmoniseringsdirektiver giver landene en skønsmæssig beføjelse med hensyn til valg af national implementeringstilgang, herunder de forskelle der

er mellem landenes fysiske forhold som klima, jordbunds- og miljøforhold, som skal tages i betragtning ved udformningen af de nationale krav og normer.

Overordnet har Danmark KO-krav på de samme områder som de andre undersøgte EU-lande og tyske delstater. En række krav i Danmark er mere specifikt formulerede end i de øvrige lande, som bruger mere generelle formuleringer, f.eks. krav vedrørende vandindvinding, bevarelse af landskabstræk samt udformning af anlæg til opbevaring af husdyrgødning.

Danmark har som det eneste land krav, der retter sig specifikt mod forurening fra stalde i form af krav om, at gulve og afløb skal være tætte og kunne modstå påvirkninger fra dyrene. Det tilsvarende krav i f.eks. Nederlandene er mere generelt og omfatter, at 'påvirkninger af miljøet skal hindres eller begrænses' fra 'anlæg'.

Der er KO-krav om bræmmer langs vandløb i alle undersøgte EU-lande og tyske delstater. Reglerne om, hvad man må inden for bræmmen, er mest restriktive i Danmark og Frankrig, mens bredden af bræmmen varierer meget de enkelte lande imellem, f.eks. har Nederlandene mindre bræmmer, mens Polen har større bræmmer end Danmark². Formuleringen fra EU er, at der skal være betingelser for tilførsel af gødning langs vandløb. Alle landene har tolket dette som forbud mod at udbringe gødning i forskelligt omfang. Hvis marken i øvrigt dyrkes helt ud til vandløbsbrinken, kan det være vanskeligt at dokumentere en overtrædelse af et gødningsforbud. Et dyrkningsforbud som i Danmark og Frankrig er derimod let at kontrollere ved et tilsyn.

Længden af perioder med forbud mod udbringning af flydende husdyrgødning er mest omfattende i Danmark, Nederlandene og Sverige, som har de længste perioder, mens Frankrig har de korteste. Fastlæggelsen og varigheden af disse perioder er generelt i EU-Kommissionens søgelys i medlemslandene, som illustreret af Kommissionens traktatkrænkelsskridt og søgsmål.

Danmark er det eneste land, som på nationalt niveau gennem harmonikravene har skærpet kravet til brugen af husdyrgødning i dyreholdsbedrifter (kvægbrug undtaget), men det kan ikke udelukkes, at der lokalt i de undersøgte EU lande kan være begrænsninger som ligner et harmonikrav. Begrænsning af udbringning af husdyrgødning foregår f.eks. i Nederlandene via fosfornormer eller i Sverige via en maksimumgrænse på tilførsel af fosfor i husdyrgødning.

I Danmark er der ikke krav om begrænsning af fosfortilførsel til markerne, hvilket er KO-belagt i lande som Nederlandene og Sverige. Der findes også regler for fosfortildeling i Tyskland, som dog endnu ikke er KO-belagt.

---

² Bræmmekravet i Danmark er senest ændret ved bekendtgørelse nr. 618 af 6. maj 2015, som fjerner krydsoverensstemmelse på reglerne om forbud mod dyrkning, jordbehandling og plantning i to meter-bræmmerne. Fremover vil danske landmænd kun få et støttetæk, hvis de gødske i bræmmerne, og dermed ikke hvis de dyrker, jordbehandler eller planter i to meter-bræmmerne. Ændringen er trådt i kraft 9. maj 2015.

Alle lande har perioder, hvor udbringning af flydende husdyrgødning er forbudt, ofte perioder med delvis forbud, hvor der kan udbringes gødning, f.eks. hvis der er sået vinterraps på marken. I Sverige er der i forbindelse med disse undtagelser KO-krav til, hvor stor mængde kvælstof der må udbringes på disse marker om efteråret. Tilsvarende krav findes ikke i Danmark.

Regler om plantedække på markerne er KO-belagt i Danmark, Nederlandene og Sverige. Da de nationale love er forskelligt udformet, er KO-kravene tilsvarende forskellige. Det kan dermed ikke vurderes, hvorvidt det ene krav er mere omfattende end det andet, f.eks. er der i Sverige krav om 60 % grønne marker i visse områder, mens man i Danmark skal have 10 eller 14 %'s efterafgrøder. I Sverige medregnes både vintersæd og efterafgrøder som en del af de grønne marker.

Der henvises til afsnit 5.3 Sammenstilling af KO-krav for detailanalyse og konklusioner.

Hvordan de enkelte krav kontrolleres og vurderes ved den fysiske kontrol i landene, indgår som udgangspunkt ikke i sammenstillingen, idet disse oplysninger kun har været offentligt tilgængelige for Danmark og Sverige. De øvrige lande har enten ikke haft eller har ikke ønsket at udlevere deres vejledninger/instrukser. De har umiddelbart ikke været tilgængelige via internettet for den periode, der har været analysens fokus, mens det nu ses, at landene begynder at offentliggøre disse vejledninger fremadrettet. Den tyske vejledning for Slesvig-Holsten er f.eks. blevet offentliggjort 30. januar 2015³.

Opbygningen af den svenske vejledning minder i store træk om den danske i forhold til vurdering af en overtrædelse; dog kan det ikke direkte læses i vejledningen, hvad der konkret skal overholdes. I den svenske vejledning findes blot en henvisning til, hvilken lovparagraf der skal kontrolleres.

Ved en sammenligning af vejledningerne 2014 fra Sverige og Danmark er det overordnede indtryk, at langt hovedparten af kravene bedømmes på samme niveau. Nogle få steder er bedømmelsen mere restriktiv i Danmark end i Sverige, f.eks. ved vurdering af udbringningstid og udbringningsperioder; i et enkelt krav om afbrænding af halm har Sverige en mere restriktiv bedømmelse end Danmark. I kravet om bræmmer er Danmark mest restriktiv, mens Sverige er mest restriktiv, når det gælder udbringning på stejle skrånninger. I nogle krav er Danmark mere specifik i kravbedømmelsen end Sverige og i andre krav omvendt, men ikke nødvendigvis mere restriktive⁴.

I begge lande kan en række overtrædelser bedømmes som en 'mindre overtrædelse'. I den svenske vejledning er anført i teksten, om det er en mulighed under

---

³ Cross Compliance 2015 Informationsbroschüre für Direktzahlungsempfänger, http://www.schleswig-holstein.de/UmweltLandwirtschaft/DE/LandFischRaum/01_EU_Direktzahlung/03_CrossCompliance/CrossCompliance_node.html.

⁴ Bræmmekravet i Danmark er senest ændret ved bekendtgørelse nr. 618 af 6. maj 2015.

det enkelte krav, mens det i Danmark er indarbejdet i skemaet til karakterbedømmelse. Der er en anelse flere krav i Danmark, hvor det er muligt at anvende en 'mindre overtrædelse', som ikke udløser sanktion.

I begge lande findes KO-krav, som ikke findes i det andet land. F.eks. er der KO-krav til overdækning af gyllebeholder og dykket indløb i Sverige. I Sverige er reglen om maksimalt 22 kg P/ha KO-belagt, og et lovkrav om nedpløjning af kunstgødning med urea er KO-belagt. Derudover findes i Sverige et krav om jævn fordeling af husdyrgødning på markerne over en periode på fem år, som ikke findes i Danmark.

På den anden side har Danmark KO-krav om alarmer på gyllebeholdere og barrierer ved udvalgte gyllebeholdere, som ikke findes i Sverige. Danmark har KO-krav vedrørende plantedække og vedligeholdelse af udyrkede arealer, som ikke findes i Sverige.

Overordnet er bedømmelsen af KO-kravene i Danmark og Sverige nogenlunde på samme niveau, med udsving i begge lande, både hvad angår, hvordan et krav bedømmes, og hvilke krav der findes.

Kontrolbesøg på stedet skal ifølge EU's forordninger som udgangspunkt være uvarslede. Varsling bør kun foretages, hvis det ikke bringer kontrollen i fare, og under alle omstændigheder bør medlemslandene fastsætte passende frister. Fremgår det af særlige sektorbestemte regler for retsakter eller normer i forbindelse med KO, at kontrollen skal være uanmeldt, bør disse regler overholdes. Ingen af de analyserede lande har givet mere detaljerede oplysninger om deres brug af varsling.

Sanktioner

I KFO 1122/2009/EF er det beskrevet, hvilke sanktioner medlemslandene skal anvende. Her er det beskrevet, at hvis der er konstateret uagtsom overtrædelse, skal støtten generelt nedsættes med 3 %. Dette kan reduceres til 1 % eller øges til 5 % på baggrund af den konkrete vurdering.

Det kan også vurderes, at der ikke skal ske nedsættelse af støtten. I det tilfælde skal der sættes en frist for genopretning af overtrædelsen senest inden for det aktuelle støtte år. Hvis ikke fristen overholdes, skal der trækkes 1 % i støtten.

Gentagelser af uagtsomme overtrædelser multipliceres med tre ved første gentagelse og endnu tre ved anden gentagelse dog max 15 %. Hvis denne grænse nås, varsler betalingsorganet, at næste gentagelse vil blive betragtet som en forsætlig overtrædelse. En forsætlig overtrædelse skal medføre en nedsættelse af støtten med 20 %, hvilket kan reduceres til 15 % eller øges til 100 % på baggrund af den konkrete vurdering.

Sanktionerne er forholdsvis nøje beskrevet i KFO 1122/2009/EF, hvilket er implementeret i alle landene. I alle lande vurderes overtrædelser ud fra kriterierne 'Alvor, Omfang og Varighed'. Det er ikke beskrevet i forordningen, hvordan vurderingen skal foretages, og vurderingen overlader medlemslandene en betydelig skønsmæssig beføjelse. Det er også præciseret i KFO 1122/2009/EF, at anvendelsen af

sanktioner efter forordningen ikke bør være til hinder for yderligere sanktioner, som måtte følge af andre EU-bestemmelser eller af national ret.

I Danmark skal hvert punkt gives en karakter fra 1 til 4. I Sverige, Polen og Tyskland vurderes op til en trettrinsskala, mens vurderingssystemet i Nederlandene og Frankrig ikke er beskrevet nærmere, men det er oplyst, at systemerne findes. De har blot ikke været tilgængelige i denne undersøgelse.

Alle undersøgte EU-lande og tyske delstater har en eller anden form for bagatelgrænse, idet forordningen åbner mulighed for i behørigt begrundede tilfælde ikke at foretage en støttenedsættelse, hvis en KO-overtrædelse pga. 'alvoren, omfanget og varigheden' betragtes som værende mindre betydelig, dvs. en bagatelgrænse. Definitionen af disse begreber er nærmere omtalt i kapitel 5. De lande, der har en vejledning, har beskrevet metoden til anvendelse af bagatelgrænser. I Danmark indgår i karakterskemaet i vejledningen, om hvornår der kan være tale om en bagatel. Hvis den samlede karakter for overtrædelsen er under 5, bliver overtrædelsen vurderet som en mindre overtrædelse (en bagatel), som ikke sanktioneres. I Nederlandene og Tyskland skal landbrugeren kunne rette op på overtrædelsen med det samme, for at det kan vurderes som en bagatel uden økonomiske sanktioner.

Generelt må det antages, at jo mere præcist vejledningerne er formuleret, jo mere vil dette fremme en ensartet kontrol, og des mindre overlades til skønsmæssige vurderinger. På grund af den manglende adgang til vejledningerne har det ikke været muligt at angive forskelle i omfanget af skønsmæssige vurderinger landene i mellem.

Statistikken over kontroldata for 2012 viser, at ca. 2,3 % af alle støttemodtagere i EU bliver underlagt fysisk kontrol for KO. 2,7 % af de danske støttemodtagere blev i 2012 kontrolleret. Dette svarer nogenlunde til kontrollen i Tyskland. Frankrig lå højere, hvorimod Sverige, Nederlandene og Polen lå omkring 1 procentpoint lavere. Af de kontrollerede danske støttemodtagere blev 17 % sanktioneret, hvilket er lidt under den gennemsnitlige sanktion på 20 %. Alle lande, der indgår i undersøgelsen, har en sanktionsprocent, der er højere end den danske.

Der er foretaget en sammenligning af de økonomiske sanktioner i de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Sammenlignede tal har kun været tilgængelige for Danmark, Sverige, Tyskland og Polen og angiver samlet støttebeløb opdelt på søjle 1 og søjle 2 og endvidere det samlede sanktionsbeløb for KO, og i hvilket omfang de fire lande bliver sanktioneret. Endvidere vises, hvor vægten ligger for sanktionerne. Bagateller sanktioneres ikke og indgår derfor ikke i sammenligningen af sanktionsbeløb. Generelt er de samlede økonomiske sanktioner nogenlunde ensartede i de lande, hvor der har kunnet fremskaffes data. Danmark ligger på niveau med Tyskland. Sverige ligger lidt højere specielt på søjle 2, hvorimod Polen ligger lavere for begge søjler.

Uddannelse af kontrollører

Uddannelse af kontrollører kan have betydning for deres evne til at foretage den fysiske kontrol, og til efterfølgende at foretage de vurderinger, der er nødvendige i

forbindelse med evaluering og pointgivning ved overtrædelser. Det er undersøgt, hvorledes de undersøgte EU-lande og tyske delstater uddanner kontrollører. I de lande, hvor kontrollørernes uddannelse er beskrevet, har kontrollørerne alle en uddannelse inden for jordbrugserhvervet. Desuden har både Sverige, Tyskland og Danmark efteruddannelse målrettet kontrolfunktionen.

Den Europæiske Revisionsret

KO-reglerne og disses implementering, kontrol og sanktionering i medlemsstaterne har generelt været genstand for øget bevågenhed de seneste år. Den Europæiske Revisionsret har af flere omgange og senest i 2014⁵ udtrykt sin kritik af svagheder i medlemslandenes definition af krav og normer samt anvendelsen og kontrollen af KO-krav på medlemsstatsniveau som opfølgning på revisioner i de forskellige lande. Samtidig har Revisionsretten også udtrykt kritik af Kommissionens sikring af hensigtsmæssig implementering og overvågning i medlemslandene.

Den seneste særberetning fra 2014 baserer sig på revisionsbesøg i syv medlemslande, herunder Danmark, Frankrig og Nederlandene. Beretningen ser nærmere på implementeringen af seks konkrete KO-krav med indvirkning på vandkvalitet og vandmængde og på, hvorvidt de vandpolitiske mål afspejler sig korrekt på strategisk niveau såvel som på gennemførelsesniveau. Landene var udvalgt bl.a. pga. væsentlige problemer med vandkvalitet og en høj belastning af vandressourcen. Revisionsrettens konstaterer overtrædelser af de vandrelaterede KO-krav på bedriftsniveau, herunder manglende overholdelse af LMK 4 vedrørende vandbeskyttelse i nitratfølsomme områder, LMK 2 vedrørende beskyttelse af grundvandet og GLM på bræmmer. Revisionsretten fremhæver bl.a., at der kun findes detaljerede arbejdsinstrukser for et begrænset antal kontroller. Nogle instrukser er endvidere så generelle, at de hverken kan sikre, at inspektørerne præcist ved, hvad og hvornår de skal kontrollere, eller at det kan sikres, at de forskellige inspektører foretager kontrollen på samme måde. I rapporten påpeges det også, at obligatoriske kontroller blev indført for sent eller endnu ikke var blevet indført, samt at kontrollen på stedet i for høj grad var koncentreret i efteråret i strid med bl.a. KFO 1122/2009/EF.

Domspraksis fra Den Europæiske Domstol

Domspraksis på KO inden for analysens fokusområde vedrørende LMK og GLM er relativ beskeden, idet Domstolens praksis primært vedrører andre aspekter af KO-reglerne, såsom arealanvendelse. De i rapporten her medtagne domme vedrører primært tilfælde af misligholdelse af KO-reglerne og ansvar for andres handlinger. Domspraksis er derimod ganske omfattende i forhold til medlemslandenes implementering af EU's miljødirektiver, herunder EU's nitratdirektiv. Domspraksis og Kommissionens traktatkrænkelingsprocedureskridt peger i flere lande på et decideret implementeringsunderskud, som kan have effekt også på landenes udmøntning af KO-reglernes implementering.

---

⁵ Den Europæiske Revisionsret, Særberetning nr. 04/2014 – Integration af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik: en delvis succes.

Summary

The Growth and neighbour check of cross compliance (CC) rules aim at identifying the administration by a number of EU Member States and German Länder of the cross compliance rules in the environmental and GAEC areas and their enforcement of the rules.

The relevant EU directives concerning cross compliance are, largely, minimum harmonization directives that allow EU Member States a certain discretion to set national requirements that may take into account agronomic, environmental and climatic conditions. This, in itself, can cause large variations in countries' implementation of environmental and GAEC standards. Member States, responsible for the implementation of the system at the national level, may have different approaches to monitoring and sanction practices.⁶

For this reason, the Danish AgriFish Agency has wished to investigate the handling of cross compliance by other EU Member States, including the implementation of cross compliance rules in national legislation and to which extent the rules of Member States and German Länder are subject to cross compliance. The Agency also wishes to know the number of cross compliance rules, the countries' and Länder's interpretation and administration of the rules and their application, including use of sanctions and the use of de minimis limits and discretion.

The investigation should contribute to clarifying how the Danish implementation of the cross compliance rules differs from that of the neighbouring countries. The growth and neighbour check was carried out by COWI for the Danish AgriFish Agency of the Danish Ministry of Food, Agriculture and Fisheries.

In addition to Denmark (DK), the investigation covers Schleswig-Holstein (SH), Lower Saxony (NI), the Netherlands (NL), Sweden (SE), France (FR) and Poland (PL). In the report, except in the present summary, the abbreviations are used instead of the names of the countries.

---

⁶ In this report, the term sanctions is used in the sense of aid reductions, according to the term used in the Council and Commission regulations (EC) 73/2009, Commission Regulation (EC) 1122/2009, (EC) 65/2011 and Council Regulation (EC) 1698/2005.

Methodology

The used methodology has three phases. A data collection phase, a comparative analysis of the cross compliance (CC) requirements and final reporting. To gather data, a number of national teams were established which assisted in gathering data, interviewed authorities and described national legislation, implementation and administration.

The analysis is structured according to four tracks, viz. administrative set up, legislation, CC requirements and sanctions. The primary source of legislation and CC requirements is the CC table of requirements concerning good agricultural and environmental conditions (GAEC requirements) and statutory management requirements (SMR).

The individual description of the administrative set up and essence of the sanctions system of each of the studied EU Member States and German Länder is based on the descriptions drafted by the country teams. As far as possible, the most commonly reported infringements have been compared. Moreover, the extent of financial sanctions have been studied.

There have been some difficulties associated with obtaining data on violations and sanctions practice, and in many cases, it has not been possible. Several of the surveyed EU Member States and Länder did not wish to share instructions and evaluation forms for violations, and such information is not necessarily available to the public. The same has been the case with information on the use of announced inspections. In light of the lack of data, only a comparison of practice in Denmark and Sweden has been made for each requirement based on a comparison of the Danish and Swedish instructions. Finally, several countries have not wanted to disclose their annual statistics.

Due to this lack of data, it has not been possible to make a complete 1:1 analysis of practice and sanctions across countries. In Chapter 2, the material available from the different countries is detailed.

The rules and their background

The CC system was introduced with the reform of the CAP in 2005. The system and its basic standards will contribute to the development of sustainable agriculture and to creating coherence between the CAP and EU policies on environment, public health, animal health, plant health and animal welfare.

The CC requirements that are the primary focus of this analysis follow Council Regulation (EC) No 73/2009 concerning common rules for agricultural policies on direct support schemes and establishing certain support schemes for farmers. The CC requirements and their scope are set out in Article 4 and Article 5 of Council Regulation (EC) No 73/2009 and Annex II, as regards SMRs, and in Article 6 and its Annex III as regards GAEC. The regulation was in force until the end of 2014 and is now replaced by Council Regulation (EC) No 1306/2013. The requirements of Council Regulation (EC) No 1306/2013 entered into force in the EU Member States on 1 January 2015. The numbering and structuring of Council Regulation (EC) No 73/2009 are used throughout this report as the studied EU Member States

and German Länder did not have the new rules in place when the survey was conducted in the autumn of 2014.

The main CC requirement is that a farmer receiving direct payments or payments under area-based schemes under the Rural Development Fund must comply with the statutory management requirements referred to in Annex II of the regulation and with the good agricultural and environmental conditions.

With the recent agricultural reform and the EU's new regulatory framework for 2014-20, consisting of Council Regulation (EC) No 1306/2013 on financing, managing and monitoring of the common agricultural policy, climate change was added explicitly to the scope of the CC rules. The new EU regulatory framework emphasized in particular that SMRs must be fully implemented by the EU Member States if the necessary equal treatment of farmers is to be ensured in the future. The Commission was also authorised *inter alia* to set rules for the uniform implementation of the farm consultancy services, as well as rules for uniform application of administrative controls and on-site checks of compliance with the CC rules.

According to the joint statement on cross-compliance from the Council and the European Parliament for Council Regulation (EC) No 1306/2013, the Commission intends to expand the scope of the CC scheme to a number of additional environmental areas in order to meet the more ambitious EU target for the period 2014-2020 and to achieve greater consistency between other EU policies and the agricultural policy, in the first place the requirements of the Water Framework Directive (2000/60 / EC) and the EU Directive on the sustainable use of pesticides (2009/128 / EC).

The EU Member States are subject to an annual audit of agricultural subsidies. Countries risk criticism from the European Commission and the Court of Auditors if the CC rules are not implemented and sanctioned properly. If an EU Member State has not fulfilled its supervision obligations, a financial correction is imposed on it in accordance with current EU regulations.

The Danish structure

CC monitoring is a verification that the existing national legislation introduced following EU requirements and subject to CC rules is respected. The EU rules on CC monitoring indicate the requirements to be monitored.

Until now, the Danish body of laws were based on a yearly executive order on CC in force in the calendar year in question. In parallel with this, an executive order was issued on GAEC. From 1 February 2015, the two are issued as one order. The guideline on monitoring of CC addressed to the authorities is no longer issued. It has been replaced by an instruction to the inspectors of the Danish AgriFish Agency after this agency has taken over monitoring. It is available to the public on the home page of the Agency. A guideline addressed to recipients of support is still published.

Until 2014, four different authorities were in charge of CC monitoring: the Danish AgriFish Agency, the Nature Agency, the Veterinary and Food Administration and

the municipalities. The guidelines indicated the authority in charge of each requirement. From 2015, CC monitoring is centralised at the Danish AgriFish Agency. However, the Veterinary and Food Administration is still in charge of requirement 2.26 on brucellosis and tuberculosis in dairy cattle, subsets 1-5 and 7-11 and requirements 2.6-2.9 on suspected or confirmed cases of BSE / TSE in cattle, sheep and goat herds. These requirements are beyond the scope of this study.

As the Danish paying agency, the AgriFish Agency is responsible for organizing CC monitoring in Denmark, including the calculation of penalties and reduction of grants/subsidies.

Administrative set up

As stated before, the examination of the regulation in the selected EU Member States and German Länders is discussed under the four headings: administrative setup, legislation, CC requirements and penalties. For each country, the involved authorities and their roles are shown graphically. It is shown which entities develop administrative guidelines, manuals and instructions and sanctions practice. There are very big differences between countries in how many authorities are involved in the task. Some countries have a decentralized structure, with powers delegated to a greater or lesser extent.

By way of example, authority in France is delegated to 96 departments. There is not a single set of rules or a comprehensive manual for CC monitoring in France. Each department prepares monitoring instructions and report templates, trains personnel, decides on sanctions, etc. Physical monitoring is carried out by various authorities in the departments. CC monitoring is thus completely decentralised.

Legislation

Several CC requirements relate to EU environmental directives, particularly the Nitrates Directive, the Birds Directive and the Habitats Directive. These environmental directives are called minimum harmonization directives; it means that EU Member States may impose more stringent requirements than those indicated by the directives. The directives give EU Member States considerable discretion in the implementation in the country depending on the-specific natural, legal, economic and political context. The discretion in the choice of implementation does not change the fact that EU legal principles, objectives and requirements must be met in full by national legislation and related monitoring and control. The European Court of Justice is the ultimate authority for the interpretation of EU directives and their implementation.

CC requirements are implemented very differently in the studied EU Member States and Länder. The Danish structure used in the guideline on CC (2014) cannot be found in the neighbouring countries' implementation. Two principal factors can illuminate two types of implementation that follows directly from the analysis, namely whether the country is structured federally or centralized, and whether large areas are designated as nitrate vulnerable zones. In federal countries (Germany, France and Poland), part of the implementation is delegated to regions and municipalities, while in Denmark, Sweden and the Netherlands it is practical implementation that is devolved to authorities at lower level. This means a simpler

structure of the legislation and less or no variation in standards, threshold values and so on. Despite the federal structure, a very large amount of federal law in Germany is applicable in the Länder. In general, the Länder can only introduce stricter requirements on a voluntary basis. This means that the German legal structure in practice is similar to the centralist.

In France and Poland, the federal division of authority means that regional authorities have a certain degree of influence on environmental legislation and cross-compliance. Since France has 96 departments (plus five overseas) and Poland 16 regions (voivodships), the amount of relevant legislation subject to CC is significantly higher than in other countries. Both countries have national legal frameworks, but especially in France this is very general and often imposes on departmental authorities only to set rules in a given area.

All countries have formal CC requirements corresponding to the compulsory GAEC requirements and to the measures required by the directives behind the five SMRs. Each formal requirement can in practice include several practical requirements. In the Danish implementation, it was decided that all such requirements be separated and numbered as sub-requirements. The purpose of the Danish division of requirements and sub-requirements is to make the conditions for full support even more clear for the recipients. This division cannot be found in the studied EU Member States and German Länder. However, this does not mean that these countries have fewer actual requirements. Looking solely at the number of requirements divided on SMR and GAEC, Denmark, Sweden and the Netherlands resemble each other quite a lot, while Germany, France and Poland stand apart. Poland has the most requirements, while Germany and France have fewer. The transparency of the approach chosen in the various EU Member States and German Länder can consequently be discussed. With specific, detailed and transparent rules based on a wish for uniform supervision, it should be clear what is subject to CC in Denmark, both for farmers and authorities, and thus a smaller part of the CC checks will rely on judgements.

This is significantly different from several other countries, which regulate through the regulatory framework and / or delegation to de-central authorities, or a combination of both, which could potentially create greater opacity with regard to the scope and interpretation of the requirements and in some cases also less legal certainty. It has also been shown through the country studies that guides and instructions are not necessarily available for the analysed period. The transparency of the approach of the various EU Member States and German Länder can consequently be discussed.

Comparison of CC requirements

After the report's review of the relevant legislation, the report has a comprehensive compilation of CC requirements. The comparison is divided into SMR and GAEC (but only environmental requirements and not CC requirements related to implementation of the EU Sludge Directive, which was removed from CC from 2015). The assembly consists of a description of the observed differences in the formal texts and an analytical comparison across countries. This comparison is made for each GAEC requirement and each SMR measure.

The requirements in the countries broadly reflect the Council Regulation (EC) No 73/2009, but differences can of course be found in implementation due to the country's authority structure and the domestic regulatory structure and tradition. The fact that minimum harmonization directives give countries a discretion in the choice of the national implementation approach leads to differences as do the variations between the countries of physical conditions such as climate, soil and environmental conditions that must be taken into account in the design of the national requirements and standards.

Generally speaking, Denmark has CC requirements in the same areas as the other studied EU countries and Länder. A number of requirements in Denmark are more specifically formulated than in the other countries that use terms that are more general, for example requirements for water abstraction, conservation of landscape features and the design of facilities for the storage of livestock manure.

Denmark is the only country with requirements that specifically address pollution from livestock in the form of a requirement that floors and drains must be tight and withstand impacts from the animals. The corresponding requirements in the Netherlands are more general and include that the 'impact from 'structures' on the environment must be prevented or limited'.

There is CC requirement to buffer zones along water courses in all the studied EU countries and Länder. The rules on what can be done within the buffer zones are the most restrictive in Denmark and France, while the width of the zones varies widely between countries, for example the Netherlands have narrower zones, while Poland has wider buffer zones than Denmark⁷. The wording from the EU is that there must be conditions attached to any application of fertilizers along water-courses. All countries have interpreted this as a ban on fertilizers to varying degrees. If the field reaches the border of the water course, a violation of the fertiliser ban may be difficult to prove. A cultivation ban as in Denmark and France is easy to monitor.

The periods of prohibition of application of liquid manure are longest in Denmark, the Netherlands and Sweden, while France has the shortest. The determination and duration of these periods are generally in the EU Commission's spotlight as illustrated by the steps taken by the Commission and its court actions.

Denmark is the only country that at the national level, through the harmonization requirements, has tightened the requirements for use of livestock manure in animal husbandry holdings (cattle farms excluded), but it cannot be excluded that the surveyed countries have local limitations resembling harmony requirements. Limitations to the use of livestock manure exist in e.g. the Netherlands through phospho-

---

⁷ More recently, the buffer zone requirements in Denmark were amended by Statutory Order no. 618 of 6 May 2015. The amendment removes the CC requirement from the ban on cultivation, soil preparation and planting within the two meter buffer zone. In future, support given to Danish farmers will be reduced if they use fertilizers in two meter buffer zones, however not if the farmers cultivate, soil process or plant within the two meter buffer zones. The amendment entered into force on the 9 May 2015.

rous application standards or in Sweden through a maximum limit for phosphorus in livestock manure.

In Denmark, there is no limit on the phosphorus input to the fields subject to CC, as there is in the Netherlands and Sweden. There are rules for phosphorus allocation in Germany, which are not yet subject to CC.

All countries have periods during which the use of liquid manure is prohibited, often periods of partial bans during which manure may be spread e.g. if winter rapeseed has been sown in the field. There are in Sweden, in connection with these exceptions, CC limitations on the amount of nitrogen that may be spread on the fields in autumn. Similar requirements do not exist in Denmark.

Rules on vegetative cover on the land are subject to CC in Denmark, the Netherlands and Sweden. Since the national laws are different, the CC requirements are correspondingly different. It can therefore not be ascertained whether one requirement is more extensive than the other. For example. Sweden has a requirement for 60% green fields in some areas, while in Denmark requires 10 or 14% of cover crops. In Sweden, both winter and cover crops count as green fields.

Refer to Section 5.3 on comparison of CC requirements for detailed analysis and conclusions.

How the individual requirements are monitored and assessed by physical checks of countries is not included in the comparison, as this information has only been publicly available for Denmark and Sweden. The other countries have either not had or not wished to disclose their guidelines / instructions. They have not been available on the Internet for the analysed period although some countries now publish them. For example, the guide for Schleswig-Holstein was published on 30 January 2015⁸.

The structure of the Swedish guideline is basically like the Danish with regard to the assessment of a violation; however, the guideline does not state explicitly the requirement to be respected, it only states the paragraph to be complied with.

From a comparison of the 2014 guidelines from Sweden and Denmark, the overall impression is that the vast majority of requirements are assessed at the same level. Some evaluations are more restrictive in Denmark than in Sweden, for example the assessment of application times and closed periods; within a single requirement on burning straw, Sweden has a more restrictive evaluation than Denmark. In the requirement for buffer strips, Denmark is the most restrictive, while Sweden is the most restrictive when it comes to delivery on steep slopes. For some require-

---

⁸ Cross Compliance 2015 Informationsbroschüre für Direktzahlungsempfänger, http://www.schleswig-holstein.de/UmweltLandwirtschaft/DE/LandFischRaum/01_EU_Direktzahlung/03_CrossCompliance/CrossCompliance_node.html.

ments, evaluation is more specific in Denmark than in Sweden, in other it is the other way round, while not necessarily more restrictive.

In both countries, a number of offenses are evaluated as 'minor infringements'. In the Swedish guideline the text of the individual requirement states whether it is possible, while in Denmark it is incorporated into the evaluation table. There are in Denmark slightly more claims that allow the use of 'minor infringements', which does not trigger sanctions.

Both countries have CC requirements not found in the other country. E.g. there are CC requirements for covered liquid manure tanks and submerged inlets in Sweden. In Sweden, the rule of maximum 22 kg P/ha is subject to CC, as is a legal requirement for ploughing fertilizer with urea. In addition, in Sweden has a requirement for even distribution of manure on the fields over a period of five years, which does not exist in Denmark.

On the other hand, Denmark has CC requirements for alarms on liquid manure tanks and barriers at selected liquid manure tanks that do not exist in Sweden. Denmark has CC requirements for vegetative cover and maintenance of uncultivated land that do not exist in Sweden.

Overall, the evaluation of the CC requirements in Denmark and Sweden is roughly at the same level, with fluctuations in both countries, both in terms of how a requirement is assessed, and what requirements exist.

On-site inspections must, according to the EU regulations, in principle be unannounced. Notification should be made only if it does not jeopardize the checks, and in any case, EU Member States should establish appropriate deadlines. Furthermore, where specific sector rules for legal acts or standards related to CC require checks to be unannounced, those rules must be observed. None of the analysed countries have provided more detailed information on their use of notices.

Sanctions

Commission Regulation (EC) No 1122/2009 describes the sanctions EU Member States must apply. Here it is stated that if a negligent violation has been identified, the payment must generally be reduced by 3%. This can be reduced to 1% or increased to 5% based on an actual assessment.

It may be decided that there should be no reduction in aid. In this case, a deadline must be set for the remediation of the infringement at the latest within the current funding year. If the deadline is not met, the support should be reduced with 1%.

Repetitions of negligent violations are multiplied by three for the first repetition, and another three at second repetition, max 15%. If this limit is reached, the paying agency shall issue a notice that the next repetition will be considered a deliberate violation. A deliberate violation shall result in a reduction in aid of 20%, which can be reduced to 15% or increased to 100% based on an actual assessment.

The sanctions are relatively well described in Commission Regulation (EC) No 1122/2009 / EC, which is implemented in all countries. In all countries, violations are assessed against the criteria 'Severity, Extent and Duration'. The Regulation does not state how the assessment is to be made, and the assessment leaves the EU Member States considerable discretion. It is also clarified in Commission Regulation (EC) No 1122/2009 / EC that the application of penalties under the Regulation should not prevent additional sanctions under any other Union legislation or national law.

In Denmark, each item is given a grade from 1 to 4. In Sweden, Poland and Germany a three-step scale is used. The assessment systems in the Netherlands and France are not described in detail, but it is understood that the systems exist. They just have not been available for this study.

All surveyed EU Member States and German Länder have some kind of de minimis threshold, since the regulation allows, in duly justified cases, not to reduce support in case of a CC violation if its 'severity, extent and duration' are considered minor, i.e., a de minimis limit. The definition of these concepts is discussed in more detail in Chapter 5. The countries that have guidelines have described the method of application of de minimis thresholds. In Denmark, the rating table is part of the instructions on de minimis limit. If the total rating of the offense is less than 5, the offense is rated as a minor infringement (trivial) and is not sanctioned. In the Netherlands and Germany, the farmer must correct the infringement immediately for it to be considered trivial and without financial penalty.

Generally, it must be assumed that the more precisely the instructions are formulated, the more they will promote uniform control, and the less will be left to discretionary assessments. Because of the inaccessibility of the guidelines, it has not been possible to indicate differences in the level of discretionary assessments between the countries.

Statistics on monitoring for 2012 show that about 2.3% of all beneficiaries in the EU were subject to a physical CC check. In 2012, 2.7% of the Danish beneficiaries were checked. This corresponds roughly to checks in Germany. France was higher, whereas Sweden, the Netherlands and Poland were around 1 percentage point lower. Of the checked Danish beneficiaries, 17% were sanctioned, which is slightly below the average of 20%. All EU Member States analysed have a penalty rate that is higher than the Danish.

The financial sanctions in the studied EU Member States and German Länder were compared. Comparable figures have been available only for Denmark, Sweden, Germany and Poland, indicating total funding disaggregated in pillar 1 and pillar 2 and also the total CC sanctions amount, and the extent to which the four EU Member States were sanctioned. It also shows where the sanctions weigh most. Trivial violations are not sanctioned and therefore not included in the comparison of the sanctions amount. Generally, the total economic sanctions are similar in the studied EU Member States and German Länder, for which data were available. Denmark is at the same level as Germany. Sweden places itself somewhat higher, especially under pillar 2, in contrast to Poland which places itself lower under both pillars.

Training of inspectors

Training of inspectors may be important for their ability to carry out physical checks, and to subsequently make the assessments necessary for evaluating and scoring violations. The study investigated how the studied EU Member States and German Länder train inspectors. In the Member States where inspectors' training is described, the inspectors all have an education in agriculture. Moreover, both Sweden and Denmark carry out training targeted to the monitoring.

The European Court of Auditors

CC rules and their implementation, monitoring and sanctioning of the EU Member States have generally been receiving more attention in recent years. The European Court has on several occasions and most recently in 2014⁹, expressed his criticism of weaknesses in member definitions of requirements and standards as well as application and monitoring of CC requirements as follow-up on audits in the various countries. At the same time, the Court has also criticized the Commission's efforts to ensure proper implementation and monitoring in member countries.

The latest special report from 2014 is based on audit visits to seven EU Member States, including Denmark, France and the Netherlands. The report looks at the implementation of six specific CC requirements affecting water quality and quantity and on whether the water policy objectives are properly reflected at the strategic level as well as at implementation level. The countries were selected inter alia due to major problems with water quality and exploitation of the water resource. ECA finds violations of water-related CC requirements at farm level, including non-compliance with SMR 4 concerning water protection in nitrate vulnerable zones, SMR 2 on protection of groundwater and GAEC on buffer zones. The Court stressed, inter alia, that detailed work instructions exist only for a limited number of checks. Some instructions are also so general that they can neither ensure that inspectors know exactly what and when to check, nor that the various inspectors carry them out the same way. The report also points out that mandatory checks were introduced too late or had not yet been introduced, and that the spot checks are too heavily concentrated in autumn in violation of, inter alia, Commission Regulation (EC) No1122/2009 / EC.

Practice of the European Court of Justice

The number of CC cases in the focus area of the present study is relatively modest, as the Court's cases primarily relate to other aspects of the CC rules, such as land use. The judgments discussed here relate primarily to breaches of CC rules and responsibility for the actions of others. There is on the other hand a large number of cases relating to member implementation of EU environmental directives, including the EU Nitrates Directive. The cases and the Commission's infringement procedure steps point, in several countries, at a clear implementation deficit, which can affect also the countries' implementation of CC rules.

---

⁹ The European Court of Auditors Special Report no. 04/2014 - Integration of EU water policy goals in the CAP: a partial success.

1 Indledning

1.1 Baggrund og formål

Dette vækst- og nabotjek af krydsoverensstemmelsesreglerne (KO-reglerne) har til formål at kortlægge en række EU-landes og tyske delstaters administration og implementering af KO-reglerne på miljø- og GLM-området samt praksis for håndhævelse af KO.

Undersøgelsen er bestilt af NaturErhvervstyrelsen, som har ønsket at få undersøgt håndteringen af KO i andre lande, herunder landenes implementering af EU-reglerne i national lovgivning, og i hvilket omfang de pågældende landes nationale regler er KO-belagt. NaturErhvervstyrelsen har desuden ønsket at få undersøgt, hvor mange KO-krav og delkrav landene har, landenes fortolkning og administration af reglerne og deres praksis, herunder sanktionspraksis og brugen af bagatelgrænser og skønsmæssige vurderinger.

Dansk landbrug har rejst kritik af den danske implementering og håndhævelse af KO-reglerne, og analysen skal derfor sammenligne den danske implementering og praksis med andre landes.

Vækst- og nabotjekket vedrørende KO på miljø- og GLM-områderne tager den danske implementering af KO-reglerne som udgangspunkt. Materialet bag den danske KO-implementering af EU-reglerne på de lovbestemte forvaltningskrav (LMK-kravene) og kravene vedrørende god landbrugs- og miljømæssig praksis (GLM-kravene) er stillet til rådighed af NaturErhvervstyrelsen.

I analysen beskrives implementeringen af EU-reglerne, samt hvordan de nationale regler fortolkes og administreres i Slesvig-Holsten (SH), Niedersachsen (NI), Nederlandene (NL), Sverige (SE), Frankrig (FR) og Polen (PL).

Analysen har desuden, i det omfang det har været muligt, set på i hvilket omfang KO-kravene indebærer skønsmæssige vurderinger som grundlag for at fastslå en overtrædelse. Tilsvarende for landenes skøn i forbindelse med bagatelgrænser på KO-overtrædelser, som landene kan bruge, når der er tale om mindre alvorlige

overtrædelser, og hvor landene kan undlade at nedsætte støtte, hvis landmanden inden for en given frist retter op på forholdet.

Endvidere er der redegjort for, hvilke kompetencer de personer der vurderer overtrædelserne har.

De samlede analyseresultater er herefter sammenlignet med den danske implementering og fortolkning af KO-reglerne og den danske praksis.

Endelig er det undersøgt, i hvilket omfang landene/delstaterne har fået underkendt deres administration af området ved nationale domstole, EU's Revisionsret eller Den Europæiske Domstol.

Landene i undersøgelsen er valgt dels med henblik, på at nogle af dem har en landbrugsstruktur, der kan sammenlignes med den danske og en velfungerende KO-kontrol, dels med henblik på at give et mere nuanceret indblik i implementeringen af KO-reglerne. Analysen fokuserer ikke på selve KO-kontrollens organisering. Det skyldes, at KO-kontrollen i DK centraliseres fra 2015. Herefter står NaturErhvervstyrelsen for kontrol af alle KO-krav.

De undersøgte EU-lande og tyske delstater har generelt været tilbageholdende med at stille oplysninger til rådighed omkring sanktionspraksis. Det har kun været muligt at få adgang til den svenske 2014-vejledning i vurdering af overtrædelser. Det har derfor været vanskeligt at beskrive og sammenligne den konkrete praksis, som anvendes i landene ved vurdering af overtrædelser.

Generelt må det antages, at jo mere præcist vejledningerne er formuleret, des mindre overlades til skønsmæssige vurderinger. På grund af den manglende adgang til vejledningerne har det ikke været muligt at angive forskelle i omfanget af skønsmæssige vurderinger landene i mellem. Tilsvarende har flere lande på konkret forespørgsel ikke ønsket at udlevere sanktions- og overtrædelsesstatistikker, som nærmere beskrevet i kapitel 2.

1.2 Rapportens struktur

Kapitel 1 giver en kort oversigt over baggrunden for nærværende projekt og rapportens struktur.

Kapitel 2 beskriver indledningsvist dataindsamling og den metode, der ligger til grund for projektet.

Kapitel 3 præsenterer den hidtil gældende EU-lovgivningsramme for medlemslandenes implementering af KO-bestemmelserne (2008-2013); den gældende ramme (2014-2020), og præsenterer endvidere en sammenstilling af disse to regelsæt. Kapitlet berører også kort Den Europæiske Revisionsrets bemærkninger og anbefalinger til implementering af KO-mekanismen.

Kapitel 4 beskriver kort den danske KO-historik, lovkompleks og administration, de danske KO-krav (liste angivet i Bilag D), samt de danske sanktionsregler.

Kapitel 5 beskriver for hvert af de undersøgte EU-lande og tyske delstater det administrative setup for implementering af KO-reglerne, lovkompleks og specifikke KO-krav, samt sanktionssystemer og klageadgang for disse.

Kapitel 6 omhandler uddannelse af kontrollører.

Kapitel 7 udgør en oversigt over eksisterende EU-domspraksis for de lande og delstater, som er omfattet af rapporten.

Kapitel 8 udgør opsamlingen på rapportens analyse og konklusioner, med fokus på analysen i kapitel 5.

Bilag A er en oversigt (matrice) over KO-kravene på de enkelte studieområder (på engelsk).

Bilag B er en liste over de afholdte interviews fra de undersøgte EU-lande og tyske delstater.

Bilag C indeholder relevante kontekstinformationer for sektor-, miljø- og naturforhold.

Bilag D angiver de danske lovbestemte forvaltningskrav (LMK) og kravene vedrørende god landbrugs- og miljømæssig praksis (GLM).

Bilag E er en liste over KO-kravene ifølge RFO 1306/2013/EU.

Bilag F indeholder listen over anvendt litteratur til grund for de respektive lande- og delstatsstudier.

Bilag G er en detaljeret gennemgang af relevante afgørelser fra Den Europæiske Domstol, listet i kap. 7.

Bilag H indeholder en ordliste.

2 Dataindsamling og metode

2.1 Overordnet ramme

Nærværende rapport følger nummerering og struktur fra RFO 73/2009/EF, som var gældende frem til 2015. Indledningsvist var det hensigten at afrapportere efter den nugældende forordning RFO 1306/2013/EU, men det viste sig hurtigt i dataindsamlingsprocessen i september-oktober 2014, at lovmaterialet til implementering af RFO 1306/2013/EU i mange tilfælde endnu var i sin vorden og enten endnu ikke offentligt tilgængeligt, eller alene i indledende konsultationsprocesser og under stadig bearbejdning. Der var således ikke national lovgivning tilgængelig, som var vedtaget nationalt. Analysens fokus er derfor den lovgivning, som var gældende i undersøgte EU-lande og tyske delstater til og med udgangen af 2014. I det omfang de undersøgte EU-lande og tyske delstater har været i stand til at oplyse nye elementer af fremtidig lovgivning, herunder eventuelle skærper af den gældende lovgivning, er dette angivet.

2.1.1 Landeteams

COWIs nøgleteam har været bistået af en række landeteams bestående af nationale eksperter og institutioner forankret i de undersøgte EU-lande og tyske delstater¹⁰. Landeteamene har bistået i dataindsamling, interviews med myndigheder og de indledende analyser under vejledning og instruktion af COWIs nøgleteam. Den primære rolle for landeeksperterne har været at indsamle, organisere og beskrive den nationale lovgivning, implementering og administration, mens de sammenstillende analyser er udført af COWIs nøgleteam.

2.1.2 Proces og faser

Metoden har bestået af tre faser: En dataindsamlingsfase, en sammenlignende analyse af KO-kravene samt en endelig afrapportering.

---

¹⁰ Dataindsamlingen blev udført i perioden september til december 2014

I fase et, dataindsamlingsfasen, har landeeksperterne i henhold til opgavebestillingen benyttet sig af 'desk research' og dataindsamling i forhold til det administrative set-up, eksisterende lovgivning og administrativ praksis og indledende analyse. Landeeksperterne har endvidere gennemført interviews med myndighedspersoner i de udvalgte EU-lande og tyske delstater.

Landeeksperterne har afrapporteret i form af lande- og delstatsrapporter, og resultaterne af disse er anvendt i udarbejdelsen af nærværende rapport. For GLM-delen er GAEC-webdatabasen fra Kommissionens forskningscenter i Italien (JRC) anvendt som supplerende kilde. Se mere omkring metode for indsamling af materiale omkring KO-krav i afsnit 2.2.1. nedenfor.

I fase to, sammenligningen af KO-kravene, er landebidragene blevet opstillet i tabelform og analyseret på tværs, krav for krav, og forskelle og ligheder er blevet afrapporteret i den sammenstillende analyse herunder med fokus på de væsentligste naturgivne- og erhvervsstrukturelle sammenhænge (kontekstindikatorer).

Fase tre sammenfatter samtlige analyser på basis af ovenstående.

2.1.3 Guidelines og rapportskabeloner

Dataindsamlingen foretaget af landeteams er baseret på COWIs vejledninger og skabeloner:

- › 'Guidelines for data/information collection' (september 2014)
- › 'Interview Guide' (september 2014)
- › 'Rapportskabelon' (september 2014)¹¹.

2.1.4 Interviews

Alle undersøgte EU-lande og tyske delstater har bidraget med interviews. To til syv interviews har været afholdt i hvert af de undersøgte EU-lande og tyske delstater med de relevante myndigheder, som har villet stå til rådighed for projektet. Interviews er gennemført med henblik på at kontrollere, at analysen omfatter den relevante lovgivning og relaterede vejledninger; og for at verificere resultaterne fra de indledende landeanalyser og endelig for at kunne stille mere uddybende spørgsmål til rationalet bag den valgte nationale implementering. Spørgsmålene har været kategoriseret omkring det administrative setup og praksis, kontrol og sanktioner, eventuelle nationale domme og afgørelser, der underkender national praksis.

Listen med afholdte interviews fremgår af Bilag B.

NaturErhvervstyrelsen har deltaget i enkelte af disse interviews.

---

¹¹ Guidelines og rapportskabelonen vedrørende informationer omkring KO-krav er struktureret efter RFO 1306/2013/EU, selvom analysen fokuserer på RFO 73/2009/EF.

2.1.5 Datamangler og -variation

Der har været en del vanskeligheder forbundet med at skaffe data på overtrædelser og sanktionspraksis, og i mange tilfælde har det ikke været muligt. Flere lande har ikke ønsket at dele instrukser/vejledninger og vurderingsskemaer for overtrædelser, og disse informationer er ikke nødvendigvis umiddelbart offentligt tilgængelige. Det samme har været gældende med hensyn til oplysninger om brug af varslet kontrol. Endelig har flere lande ikke ønsket at udlevere deres årsstatistikker. I kraft af disse datamangler har det således ikke været muligt at lave en fuldstændig 1:1-analyse mellem landene på sanktionsdelen af analysen. I tabellen angives hvilke oplysninger der ikke har været tilgængelige for analysen, og derfor ikke indgår i datagrundlaget.

Lande:	Manglende oplysninger:
Frankrig	Oversigt over regler på departements niveau Instrukser, herunder vurderingsskema for overtrædelser Vejledninger Oplysninger om brug af varslet kontrol Årsstatistikker Nationale Afgørelser
Tyskland	Instrukser, herunder vurderingsskema for overtrædelser Vejledninger Oplysninger om brug af varslet kontrol Ønsker ikke at dele årsstatistik Flere specifikke Nationale Afgørelser
Polen	Nationale Afgørelser
Nederlandene	Instrukser, herunder vurderingsskema for overtrædelser Vejledninger Årsstatistikker Nationale Afgørelser
Sverige	Nationale Afgørelser

2.2 Spor 1 og 2: KO-krav og lovkompleks

Analysen er struktureret efter fire spor¹²:

- 1 Administrativt setup
- 2 Lovkompleks
- 3 KO-krav
- 4 Sanktioner.

¹² Oprindelig tre spor; det er siden aftalt at beskrive sanktionsregler i et selvstændigt kapitel.

2.2.1 Tabel med oversigt over KO-krav

Den primære kilde til både spor 1- og 2-analyserne er KO-tabellen over kravene vedrørende god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM-kravene) og de lovbestemte forvaltningskrav (LMK-kravene), som er vedlagt i bilag A.

Tabellen er opbygget med lande/delstater ud ad den vandrette akse og de direktivfastsatte foranstaltninger ud ad den lodrette akse. I hver celle kan således findes et til engelsk oversat krav eller en lovtæst for den enkelte foranstaltnings implementering i det respektive lands ret.

Med udgangspunkt i guidelines til landeteamene og rapportskabelonen har landeteamene 1) identificeret, 2) verificeret og 3) oversat primære lovtækster, der er KO-belagt. Disse er herefter kvalitetstjekket for indhold af COWI og indsat i tabellen.

På grund af nationale forhold og de enkelte landeteams' individuelle kontaktnetværk og kompetencer er identifikation, verifikation og oversættelse udført med visse forskelle. Disse er forklaret nedenfor for at sikre fuld gennemsigtighed om eventuelle forbehold i materialet. De danske tekster er alle taget fra vejledning for kontrol med krydsoverensstemmelse, juli 2014, og er ikke oversat til engelsk, da det blev vurderet, at der derved kunne forekomme et unødvendigt og u hensigtsmæssigt indholdstab.

Identifikation

Det har været landeteamenes' opgave at identificere de lovtækster, der er KO-belagt.

I DK er KO-kontrolvejledningens tekster anvendt, og i SE eksisterer en indføringstabel for nitratdirektivets KO-belæggelse, som er anvendt til at identificere relevante lovtækster. De resterende krav i SE er identificeret gennem korrespondance med *Jordbruksverkets* eksperter.

I de to delstater i DE samt i PL har landeteamene tidligere arbejdet med den nationale implementering af KO-krav og har således haft adgang til allerede verificeret materiale.

I de to delstater i DE har udgangspunktet været den nationale lovgivning, der implementerer krav til modtagere af direkte betalinger¹³ gennem henvisninger og fodnoter. Herigennem udpeges alle artikler og paragraffer i anden lovgivning, der er KO-belagt.

I NL eksisterer der i bilaget til landbrugsloven fra 2006 (opdateret 2014-version) en oversigt over alle GLM-krav og LMK-krav, som er grundlaget for afrapporteringen.

---

¹³ Direktzahlungen-Verpflichtungengesetz, DirektZahlVerpflG: Act on obligations for direct payments (Direktzahlungen-Verpflichtungengesetz, DirektZahlVerpflG) as announced 28.4.2010 (BGBl. I p. 588)

I FR har det ikke været muligt at få adgang til eller informationer fra myndighederne, og tekstmaterialet i tabellen baserer sig alene på en række prosabaserede informationsark for landmænd, der dog ikke indeholder lovtekster eller kravtekster. Gennem fodnoter og henvisninger har det været muligt at identificere væsentlige primærkilder, men der er ikke identificeret en officiel liste eller oversigt, og det kan således ikke forudsættes, at alle bagvedliggende lovkrav nødvendigvis er fundet. De franske kravtekster skal således tages med et ekstra forbehold.

Verifikation

På tværs af alle lande er kravtekster for GLM-krydstykket med Kommissionens fælles forskningscenters (JRC) GLM-database¹⁴. Databasen er fortrinsvis brugt til at fuldstændighedstjekke materiale modtaget fra landeteams, dvs. fastslå, om alle krav er blevet identificeret. Der findes ikke en tilsvarende database for LMK.

For LMK er det som nævnt kun DK, NL og for nitratdelen desuden SE, der har offentliggjorte lister over implementering af LMK, jf. RFO 73/2009/EF. Disse landes kravtekster er derfor verificerede, og materialet i tabellen må antages at være fuldstændigt. For PL har det været muligt at kontrollere de identificerede tekster i forhold til en intern database i det polske landbrugsministerium, og disse bør således også være verificerede og må antages at være komplette. I de to delstater i DE har det været nødvendigt at verificere på to niveauer, både føderalt og i delstaten. Som nævnt har den nationale lovgivning været udgangspunktet, og dette er blevet verificeret direkte pr. telefon hos de nationale myndigheder. Delstater er da blevet kontaktet og har bekræftet, hvorvidt og evt. hvordan de har implementeret yderligere krav.

Sproglige forhold

Ikke alle de anvendte lovtekster for analysen af implementering af KO-kravene efter RFO 73/2009/EF har været tilgængelige på officielt oversat engelsk fra myndighedernes side. De oversatte tekster, der findes i tabellen, er oversat af landeeksperterne ud fra deres fagekspertise og nationale sprogkompetence. Teksterne må således ikke læses som officielt oversatte lovtekster eller gøres til genstand for detaljeret begrebsanalyse. Teksterne skal ses som kildemateriale tilvejebragt til denne rapports formål. Der tages forbehold for sproglige nuancer, der måtte betyde, at mindre forhold ikke er blevet fremstillet i fuld overensstemmelse med den originale lovtekst.

2.3 Spor 3: Administration og sanktion

I kapitel 3 gives en individuel beskrivelse for hvert land af det administrative setup og hovedtrækkene i landenes sanktionssystemer i tilfælde af overtrædelser af KO-kravene. Disse beskrivelser baserer sig på beskrivelser udarbejdet af landeteamene.

---

¹⁴ Det bemærkes, at JRC ikke selv underlægger informationer og oversættelser fra de respektive landes myndigheder til databasen yderligere kvalitetssikring.

2.4 Spor 4: Sanktioner

I det omfang, det har været muligt, er det sammenlignet, hvilke krav der oftest indberettes overtrædelse af. Endvidere er der set på omfanget af økonomiske sanktioner i det omfang, det har været muligt at få data på dette fra landene. Der har til grund for analysen kun været tilgængelige tal for DK, SE, PL og i et vist omfang DE.

3 EU-regulering på KO-området

3.1 EU's lovgivningsramme

På landbrugsområdet er der delt kompetence mellem EU og medlemslandene, dvs. her kan både EU og medlemslandene lovgive. Medlemsstaterne kan imidlertid kun lovgive, når EU ikke udøver sin kompetence eller er holdt op med at udøve sin kompetence på området. Det vil sige, at medlemslandene ikke må lave regler i strid med vedtagelser, der allerede er truffet af EU på samme område. EU skal overholde nærhedsprincippet i sin lovgivning. Det er medlemsstaterne, som skal implementere den pågældende EU-lovgivning i de respektive nationale lovgivninger og i administrationen.

Som nærmere beskrevet nedenfor, fremgår KO-kravene og rækkevidden af disse krav af artikel 4 og artikel 5 i RFO 73/2009/EF og forordningens bilag II, for så vidt angår LMK, og for GLM kravene af artikel 6 og forordningens bilag III.

Adskillige KO-krav relaterer sig til EU's miljødirektiver, særligt nitratdirektivet, fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet. Disse miljødirektiver er såkaldte minimumsharmoniseringsdirektiver, det vil sige at medlemslandene kan fastsætte strengere krav, end hvad der fremgår af direktiverne. De omhandlede direktiver giver medlemslandene en betydelig grad af skøn med hensyn til gennemførelse i landets specifikke naturmæssige, juridiske, økonomiske og politiske kontekst. Den skønsmæssige beføjelse i valget af gennemførelse ændrer dog ikke ved, at den pågældende EU-lovgivnings principper, formål og krav skal opfyldes til fulde i den nationale lovgivning og dertilhørende tilsyn og kontrol. Det er EU-Domstolen, som er den ultimative instans for fortolkning af EU's direktiver og disses gennemførelse.

3.1.1 KO: Formål og dens rolle i den fælles landbrugspolitik

KO-ordningen og dens grundlæggende standarder skal bidrage til udviklingen af et bæredygtigt landbrug og skabe sammenhæng mellem landbrugspolitikken og EU's politikker om miljø, folkesundhed, dyresundhed, plantesundhed og dyrevelfærd.

KO-systemet og sanktioneringen af dette følger af EU-regulering. KO-systemet blev indført sammen med reformen af EU's fælles landbrugspolitik i 2005. Reformen af 2003 var fundamental i den forstand, at den hidtidige hektarstøtteordning blev omlagt til en enkeltbetalingsordning, hvor den årlige støtte blev gjort betinget af overholdelse af KO-kravene efter et 'noget-for-noget'-princip. Heri var indbefattet, at der ikke bør ydes støtte til landbrugere, som ikke opfylder grundregler for vigtige områder af EU's politikker. Er dette tilfældet, vil landbrugsstøtten blive reduceret eller helt bortfalde. Kravene for god landbrugs- og miljømæssig stand af arealer (GLM) blev fastlagt i RFO 1782/2003/EF.

KO-systemet er dermed relativt nyt. Medlemslandene fik relativt kort tid til at implementere ordningen, da de fleste medlemslande startede reformen i 2005, selv om der var mulighed for at vente et til to år med implementeringen. Enkelte medlemslande benyttede sig af denne mulighed, bl.a. Finland.

Da KO-systemet var nyt, og en del myndigheder skulle involveres i opstilling af KO-kravene og efterfølgende i kontrollen, har indkøringen også været en udfordring for medlemslandene. At det har været tilfældet, ses også af, at Revisionsretten og Kommissionens Revision har fundet mange fejl og uhensigtsmæssigheder i implementeringen. Derfor har sidstnævnte instans også tildelt medlemslandene en række underkendelser i form af finansielle korrektioner. Dette har igen givet anledning til opstramning af KO-kravene, og dermed meget lidt sympati fra landmændenes side, som i forvejen har været utilfredse med KO-systemet. Som beskrevet i kapitel 5 er det forsøgt at få et billede af underkendelserne for de undersøgte EU-lande og tyske delstater, men det har ikke været muligt at få oplyst tallene fra EU-Kommissionen¹⁵.

KO-kravene omfatter i dag både de direkte landbrugsstøtteordninger (DS) og de arealbaserede landdistriktsordninger, hvor tilsagn er givet til landdistriktsprogrammer (LDP) under Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne landdistriktsprogrammerne (ELFUL)¹⁶.

3.1.2 EU retsakter på KO-området 2008-2013

De KO-krav, som primært er i fokus i denne analyse, følger af RFO 73/2009/EF om fælles regler for de landbrugspolitiske ordninger for direkte støtte og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere.¹⁷ KFO 1122/2009/EF, KFO 65/2011/EF samt RFO 1698/2005/EF. Disse regler var gældende frem til 2015.

---

¹⁵ Kommissionens DG AGRI har på forespørgsel meddelt, at dette er et medlemslands eget anliggende, og henviser derfor til medlemslandene.

¹⁶ RFO 1698/2005/EF

¹⁷ KFO 1122/2009/EF gennemførelsesbestemmelser vedr. krydsoverensstemmelse, graduering og et integreret forvaltningssystem. Desuden er der nærmere regler om gennemførelsen af Rådets forordning, herunder bestemmelser for krydsoverensstemmelse og kontrol, herunder konstateringer vedr. krydsoverensstemmelse og generelle principper og definitioner.

Hovedkravet i KO er ifølge artikel 4 baseret på, at en landbruger, der modtager direkte betalinger, skal overholde de lovbestemte forvaltningskrav, der er omhandlet i forordningens bilag II, og betingelserne for god landbrugs- og miljømæssig stand, jf. artikel 6 i RFO 73/2009/EF.

De lovbestemte forvaltningskrav i forordningens bilag II er fastlagt ved fællesskabsforskrifter på flg. områder, jf. artikel 5:

- a) folkesundhed, dyresundhed og plantesundhed
- b) miljø
- c) dyrevelfærd.

Det fremgår af artikel 5, stk. 2 at retsakterne angivet i bilag II anvendes i den nuværende version, og når det gælder direktiver, således som de er gennemført i medlemslandene.

Medlemslandene er forpligtede til at indføre de relevante lovbestemte miljøkrav i KO-ordningens anvendelsesområde. Medlemslandene er også forpligtede til at underrette landbrugerne om disse krav og til at oprette et behørigt administrations- og kontrolsystem, der gør det muligt at tage de fornødne stikprøver.

Medlemsstaterne er efter artikel 6 i RFO 73/2009/EF forpligtet til at fastsætte minimumskrav på nationalt eller regionalt plan for god landbrugs- og miljømæssig stand på grundlag af de rammer, som er opstillet i bilag III og under hensyntagen til de pågældende områders særlige karakteristika. Visse af GLM-kravene er obligatoriske, mens GLM kravene i tredje søjle af bilag III i udgangspunktet er fakultative for medlemslandene, medmindre medlemslandet inden 2009 havde fastlagt et minimumskrav på grundlag af en sådan standard, eller hvis der findes nationale bestemmelser, som vedrører denne standard. Medlemslandene skal ikke fastsætte minimumskrav, som ikke er fastsat i disse rammer, jf. artikel 6 i RFO 73/2009/EF.

Medlemslandene er endvidere forpligtet til at bedriftsrådgiverordningen som minimum skal vedrøre LMK og GLM kravene, jf. forordningens artikel 12.

Medlemslandene skal ifølge forordningens artikel 22 foretage kontrol på en sådan måde, at der sikres en effektiv efterprøvning af, om betingelserne for at opnå støtte er opfyldt, og om de krav og normer, der er relevante for KO, er overholdt.

Forordningens artikel 23 fastslår, at hvis de lovbestemte forvaltningskrav (LMK) eller betingelserne for god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM) ikke overholdes i det pågældende kalenderår, og den pågældende misligholdelse skyldes en handling eller undladelse, der direkte kan tilskrives den landbruger, som har indgivet støtteansøgningen i det pågældende kalenderår, nedsættes eller udelukkes de samlede direkte betalinger, der er ydet eller skal ydes til denne landbruger, i overensstemmelse med gennemførelsesbestemmelserne i artikel 24.

Der er efter artikel 24, stk. 2 mulighed for, i behørigt begrundede tilfælde, ikke at foretage en støttenedsættelse, hvis en KO-overtrædelse pga. alvoren, omfanget og varigheden betragtes som værende mindre betydelig, dvs. en bagatelgrænse.

EU's generelle regler om misligholdelse angiver følgende definitioner:

- › Ved en 'gentagen' misligholdelse forstås tilsidesættelse af samme krav, norm eller forpligtelse, konstateret mere en én gang inden for en sammenhængende periode på tre kalenderår, forudsat at landbrugeren er blevet underrettet om en tidligere misligholdelse og i givet fald har haft mulighed for at træffe de nødvendige foranstaltninger til at bringe denne del til ophør.
- › En misligholdelses 'omfang' fastslås navnlig under hensyntagen til, om misligholdelsen har vidtrækkende virkninger eller er begrænset til selve bedriften.
- › En misligholdelses 'alvor' afhænger navnlig af, hvor betydelige dens virkninger er under hensyntagen til formålene med de pågældende krav eller normer.
- › En misligholdelse definition som 'varig' afhænger navnlig af, hvor længe dens virkninger gør sig gældende, eller muligheden for at bringe dens virkninger til ophør med rimelige midler.

En sådan bagatelvurdering kan anvendes på visse, men ikke på alle KO-krav, således ikke på misligholdelse, der udgør en direkte risiko for menneskers eller dyrs sundhed. Hvis landbrugeren retter op på en bagatelovertredelse inden seks måneder efter kontrollen, fører den ikke til støttenedsættelse. De præcise regler for anvendelse af bagatelvurderinger er afhængige af det enkelte KO-krav.

KFO 1122/2009/EF¹⁸ fastslår, at medlemslandene skal indføre et system, der sikrer effektiv kontrol med, at der er KO og de nærmere bestemmelser for KO og kontrol, konstateringer vedrørende KO og generelle principper og definitioner. Heri er de nærmere regler fastlagt omkring den administrative kontrol, fysisk kontrol på stedet samt konstatering af, hvorvidt krav og normer er overholdt. Kontrolrapporter skal oplyse de konstaterede misligholdelser og give en vurdering af, hvor alvorlige, omfangsrige, varige og hyppige de er, jf. artikel 8 d). Begreberne 'gentagen' [misligholdelse], alvor, omfang og varighed' er nærmere defineret i artikel 47¹⁹, og indeholder en betydelig skønsmargin.

Det er også anført i KFO 1122/2009/EF, at anvendelsen af sanktioner efter forordningen ikke bør være til hinder for yderligere sanktioner, som måtte følge af andre EU-bestemmelser eller af national ret.

---

¹⁸ KFO 1122/2009/EF om gennemførelsesbestemmelser til RFO 73/2009/EF for så vidt angår krydsoverensstemmelse, graduering og et integreret forvaltningssystem

¹⁹ De tilsvarende definitioner i Kommissionens delegerede forordning 640/2014/EU fremgår af artikel 38, disse regler er gældende fra 2015. De nye regler er enslydende med de tidligere krav med hensyn til begreberne omfang, alvor og varighed, præciserer den hidtidige definition af 'hyppig' og fastslår desuden en definition for, hvornår en manglende overholdelse anses for at være 'fastslået'.

I forhold til varslinger anføres det i formålsbestemmelserne, at kontrolbesøg på stedet kun bør varsles, hvis det ikke bringer kontrollen i fare, og under alle omstændigheder bør der fastsættes passende frister. Fremgår det desuden af særlige sektorbestemte regler for retsakter eller normer i forbindelse med KO, at kontrollen skal være uanmeldt, bør disse regler overholdes. Ligeledes skal det fremgå af kontrolrapporten, om landbrugeren har fået varsel om kontrolbesøget, og hvor lang tid i forvejen, jf. artikel 54.

RFO 73/2009/EF har i en overgangsordning fortsat med at danne grundlag for ydelse af støtte til landbrugere i kalenderåret 2014, under hensyntagen til RFO 1311/2013/EU om fastlæggelse af den flerårige finansielle ramme for årene 2014-2020.

De danske krav, som implementerer EU's krav i perioden, er omtalt i kapitel 4.

3.1.3 EU retsakter på KO-området 2014-2020

Med seneste landbrugsreform og EU's nye regelsæt for 2014-2020 bestående af RFO Nr. 1306/2013/EU om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik er klimaområdet føjet eksplicit til anvendelsesområdet for KO-reglerne. Kravene efter RFO 1306/2013/EU er trådt i kraft i medlemslandene pr. 1. januar 2015.

Et af målene med den nye landbrugsreform har været at forbedre de miljømæssige resultater. Derfor er der ved RFO 1307/2013/EU indført obligatoriske grønne krav med fokus på klima- og miljøpolitiske mål ('greening'). Dvs. at landbrugeren skal, for at få den fulde ret til støtte, benytte sig af miljøvenlige og bæredygtige landbrugsmetoder. Disse omhandler afgrødediversificering, bevarelse af permanente græsarealer samt etablering af miljømæssige fokusområder. Endvidere kan tilsvarende metoder som underrettet af medlemsstaterne godkendes af Kommissionen. Grønne krav er ikke KO-belagt²⁰.

KO-kravene er primært fastlagt i artikel 91-101 i RFO 1306/2013/EU. Artikel 93 henviser for så vidt angår de lovgivningsbestemte forvaltningskrav (LMK) i henhold til EU-retten, og standarderne for god landbrugs- og miljømæssig stand af jord (GLM) til forordningens bilag II. Forordningen præciserer, at retsakterne i bilag II vedrørende de lovgivningsbestemte forvaltningskrav anvendes i den gældende version, og, når det gælder direktiver, således som de er gennemført i medlemsstaterne. For så vidt angår 2015 og 2016, skal reglerne om KO også omfatte opretholdelse af permanente græsarealer på en række nærmere betingelser.

Som i de tidligere gældende GLM-krav skal medlemsstaterne i henhold til artikel 94 sikre, at alle landbrugsarealer, herunder arealer, der ikke længere anvendes til produktionsformål, holdes i god landbrugs- og miljømæssig stand. Medlemsstaterne fastlægger på nationalt eller regionalt plan minimumsstandarder for støttemodtagerne for god landbrugs- og miljømæssig stand på grundlag af bilag II, idet der

---

²⁰ De grønne krav skal overholdes for at modtage grundbetaling, og de grønne krav er underlagt sanktionering efter forordning RFO 1306/2013/EU.

tages hensyn til de pågældende områders særlige karakteristika, herunder jordbunds- og klimaforhold, eksisterende landbrugssystemer, arealanvendelse, vekseldrift, landbrugspraksis og landbrugsstrukturer. Som det også gjaldt i RFO 73/2009/EF, understreger den nye forordning også, at medlemsstaterne ikke skal fastlægge minimumskrav, som ikke er fastsat i bilag II.

I EU's nye regelsæt fremhæves det bl.a., at LMK-kravene må forudsættes fuldt gennemført af medlemslandene, hvis den nødvendige ligebehandling blandt landbrugere skal sikres fremadrettet. Kommissionen har ligeledes fået beføjelser til bl.a. at fastsætte regler for ensartet gennemførelse af bedriftsrådgivertjenesten, samt regler for ensartet anvendelse af administrativ kontrol og kontrol på stedet af KO-kravenes efterlevelse.

Det fremgår af den fælles erklæring om krydsoverensstemmelse fra Rådet og Europa-Parlamentet til RFO 1306/2013/EU, at Kommissionen har til hensigt at udvide KO-ordningens anvendelsesområde på en række yderligere miljøområder med henblik på at opfylde de mere ambitiøse EU mål for perioden 2014-2020 og for at opnå større konsistens mellem EU's øvrige politikker og landbrugspolitikken. Erklæringen peger på kravene i EU's vandrammedirektiv (2000/60/EF) samt EU's direktiv om bæredygtig anvendelse af pesticider (2009/128/EF).

RFO 1306/2013/EU bilag II er indeholdt i rapportens Bilag E.

Kommissionens gennemførelsesforordning 809/2014/EU fastlægger de nærmere bestemmelser for det integrerede forvaltnings- og kontrolsystem (IACS), herunder vedrørende gennemførelse af kontroller og beregning og anvendelse af administrative sanktioner for KO. Kommissionens delegerede forordning 640/2014/EU anviser supplerende regler hertil.

Medlemslandene skal hvert år senest 15. juli meddele Kommissionen kontroldata og -statistikker for det foregående kalenderår, inklusive resultaterne af kontrollen vedrørende KO, herunder de relevante nedsættelser og udelukkelse.

Fra 2015 er den danske implementering af KO-kravene omsat til 105 krydsoverensstemmelseskrav.

Af disse er 29 LMK-krav, dvs. krav inden for de områder der vedrører miljø-, klimaforandring og god landbrugsmæssig stand for jord, (LMK 1-5 og GLMS 1-7). Disse krav skal bl.a. sikre overholdelse af reglerne om beskyttelse af grundvand mod forurening, opbevaring og udbringning af husdyrgødning, gødningsregnskab og harmonikrav, dyrkningsfri bræmme langs vandløb, bevarelse af naturtyper, vilde dyr og planter, sikkerhedsforanstaltninger omkring gyllebeholdere, etablering og bevarelse af plantedække på braklagte landbrugsarealer, markafbrænding, forvaltning af vandressourcer, bevarelse af landskabstræk samt jorderosion.

3.1.4 Beskrivelse af retsakter (2008-2013 og 2014-2020)

I det følgende sammenstilles og nummereres for overblikkets skyld KO-kravene på GLM ifølge RFO 73/2009/EF og KO-kravene i den danske vejledning fra 2014 (iflg.

RFO 73/2009//EF) med KO-kravene efter RFO 1306/2013/EU og KO-kravene i den danske vejledning fra 2015.

Tabel 3-1 *Oversigt over og sammenhæng mellem GLM som angivet i RFO 73/2009/EF og RFO 1306/2013/EU. Desuden nummerering efter de danske vejledninger fra 2014 og 2015, som varierer mellem de to implementeringer*

Sammenstilling og nummerering af norm (73/2009) eller standard (1306/2013)	RFO 73 (2009) ²¹	2014 Vejl. KOK ²²	RFO 1306 (2013) ²³	2015 Vejl. KOK	Note
Minimumsjorddække	1.1	4.1	4	1.33	
Minimumsarealforvaltning, der afspejler lokalitetsbestemt stand	1.2	4.2, 4.12, 4.14	5	1.37	
Bevarelse af terrasser (Valgfri)	1.3	-	7	-	
Anden standard ²⁴ (Valgfri)	1.4	-	-	-	
Forvaltning af stubmarker	2.1	4.7	6	1.34	
Normer for vekseldrift (Valgfri)	2.2				Diversificering som nyt grønningsskrav fsva. arealanvendelse ²⁵
Anden standard (Valgfri)	2.3	-	-		
Passende anvendelse af maskiner (Valgfri)	3.1	(?)			
Anden standard (Valgfri)	3.2	-	-	-	
Minimumsbelægningsgrader for dyr og/eller passende systemer (Valgfri)	4.1	-	-	-	
Beskyttelse af permanente græsarealer	4.2	4.5			Nyt grønningsskrav ²⁶
Bevarelse af landskabstræk, herunder eventuelt hække, vandhuller, grøfter og træer i rækker, i grupper eller enkeltstående og markbræmmer og forbud mod klipning af hække og træer i yngletiden	4.3	4.13	7	1.36 1.38	Forbud mod klipning af hække og træer i yngletiden implementeret 1. februar 2015
Undgå, at uønsket vegetation spreder sig til landbrugsjord	4.4	4.9 og 4.10	(7)		Krav 4.9 og 4.10 er ophævet, da de med RFO 1306 er gjort frivillige for medlemsstaterne
Pleje af olivenplantager og vinstokke i god vegetativ stand (Fakultativ)	4.5	-	-	-	
Etablering og/eller bevarelse af levesteder (Fakultativ)	4.6	-	-	-	
Forbud mod rydning af oliventræer (Fakultativ)	4.7	-	-	-	
Anden standard (Valgfri)	4.8	-	-	-	
Anlæggelse af bræmmer langs vandløb	5.1	1.16	1	1.16	Fortsat i 2015 med forbehold
Hvor brug af vand til vanding skal godkendes, overholdelse af godkendelsesprocedurer	5.2	4.11	2	1.35	
Beskyttelse af grundvand mod forurening	5.3	1.1	3	1.1	Fortsat i 2015 med forbehold
Anden standard	5.4	-		-	
Permanente græsningsarealer	Uden nr.	-			

I nedenstående tabel er på tilsvarende måde angivet KO-kravene for LMK.

²¹ GLM i Forordning 73/2009/EF Bilag III, tredje kolonne er frivillige, jf. Artikel 6, stk. 1, undertagen hvis (a) en MS mht. en sådan standard har fastsat et minimumskrav til betingelserne for god landbrugs- og miljømæssig stand inden d. 1. januar 2009 og/eller (b) der i medlemsstaten anvendes nationale bestemmelser vedrørende standarden.

²² Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse, juli 2014.

²³ Medlemsstaterne skal ikke fastlægge minimumskrav, som ikke er fastsat i RFO 1306/2013/EU Bilag II, jf. Artikel 94, stk. 2.

²⁴ Anden standard i betydningen fakultativ standard.

²⁵ RFO1307/2013/EU om fastsættelse af regler for direkte betalinger til landbrugere inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik, artikel 43-47.

²⁶ RFO1307/2013/EU.

Tabel 3-2 *Oversigt over og sammenhæng mellem LMK som angivet i RFO 73/2009/EF og RFO 1306/2013/EU.*

Sammenstilling og nummerring af norm (73/2009) eller standard (1306/2013)	RFO 73 (2009)	RFO 1306 (2013)
Miljø 1	Rådets direktiv 79/409/EØF af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle (EFT L 103 af 25.4.1979, s. 1). Artikel 3, stk. 1, artikel 3, stk. 2, litra b), artikel 4, stk. 1, 2 og 4, og artikel 5, litra a), b) og d).	LMK 2 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle (EUT L 20 af 26.1.2010, s. 7). Artikel 3, stk. 1, artikel 3, stk. 2, litra b), artikel 4, stk. 1, 2 og 4.
Miljø 2	Rådets direktiv 80/68/EØF af 17. december 1979 om beskyttelse af grundvandet mod forurening forårsaget af visse farlige stoffer (EFT L 20 af 26.1.1980, s. 43). Artikler 4 og 5.	GLMS 3 Beskyttelse af grundvand mod forurening; forbud mod direkte udtømning i grundvand og foranstaltninger til forebyggelse af indirekte forurening af grundvand gennem udtømning på jorden og infiltrering gennem jordbunden af farlige stoffer som anført i bilaget til direktiv 80/68/EØF i den affattelse, der var gældende på sidste dag af gyldigheden, for så vidt det vedrører landbrugsaktiviteter.
Miljø 3	Rådets direktiv 86/278/EØF af 12. juni 1986 om beskyttelse af miljøet, navnlig jorden, i forbindelse med anvendelse i landbruget af slam fra rensningsanlæg (EFT L 181 af 4.7.1986, s. 6). Artikel 3.	-
Miljø 4	Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375 af 31.12.1991, s. 1). Artikler 4 og 5.	LMK 1 Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375 af 31.12.1991, s. 1). Artikler 4 og 5.
Miljø 5	Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EFT L 206 af 22.7.1992, s. 7). Artikel 6 og artikel 13, stk. 1, litra a).	LMK 3 Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EFT L 206 af 22.7.1992, s. 7). Artikel 6, stk. 1 og 2.

I rapporten benyttes gennemgående nummerering og strukturering fra RFO 73/2009/EF. Alle krav, der er sammenlignet, er baseret på landenes implementering af RFO 73/2009/EF.

Ændringer i tekst eller nummerering, der er foretaget i efteråret 2014 som følge af vedtagelsen af RFO 1306/2013/EU, har ikke været tilgængelige for alle lande (til dels DE, men især FR og PL). Som følge af projektets timing og tidspunkt for dataindsamlingen har det som nævnt ikke været muligt at foretage en konsistent sammenligning på grundlag af RFO 1306/2013/EU, som først er trådt i kraft 1. januar 2015 i medlemslandene. Mange sekundærkilder har stadig haft RFO 73/2009/EF

som genstand, og kildematerialet har generelt været væsentligt mindre med hensyn til implementering af RFO 1306/2013/EU, da landene ikke havde denne på plads endnu, da analysen blev gennemført.

3.1.5 EU's revision af KO-området

Medlemslandene er ansvarlige for at implementere såvel LMK-krav og GLM-krav og for at gennemføre KO-ordningen på behørig vis. Den Europæiske Revisionsret undersøger jævnligt, hvorvidt EU's politikker og instrumenter er blevet gennemført korrekt, både på overordnet strategisk niveau og på gennemførelsesniveau. Den Europæiske Revisionsret har af flere omgange udtrykt sin kritik af svagheder i medlemslandenes definition af krav og normer samt anvendelsen og kontrollen af KO-krav på medlemsstatsniveau, i forhold til KO-reglerne og disses implementering, kontrol og sanktionering i medlemsstaterne.

Revisionsretten kritiserede f.eks. tilbage i 2008 KO-ordningens begrænsede anvendelsesområde med hensyn til vand og fremhævede også svagheder i medlemslandenes definition af krav og normer²⁷. Senest har Den Europæiske Revisionsret i sin særberetning fra 2014 set på integrationen af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik, med det specifikke formål at se på, hvorvidt de vandpolitiske mål afspejler sig korrekt på strategisk niveau såvel som på gennemførelsesniveau. Revisionsretten har i den forbindelse udtrykt en række kritik- og forbedringspunkter og deraf følgende anbefalinger til både Kommission og medlemslande²⁸.

Beretningen baserer sig på revisionsbesøg i syv medlemslande, herunder DK, FR og NL. Der ses nærmere på seks konkrete KO-krav med indvirkning på vandkvalitet og vandmængde (beskyttelse af grundvand (*LMK 2*); slam fra rensningsanlæg (*LMK 3*); beskyttelse af vand mod forurening af nitrater, der stammer fra landbruget (*LMK 4*); markedsføring af plantebeskyttelsesmidler (*LMK 9*); godkendelsesprocedurer for kunstvanding (*GLM*); samt bræmmer langs søer og vandløb (*GLM*). De pågældende medlemslande var udvalgt, bl.a. pga. væsentlige problemer med vandkvalitet og en høj belastning af vandressourcen.

På kontrolsiden vedrørte Rettens kritikpunkter bl.a. mangel på detaljerede arbejdsinstrukser for kontrol for at sikre at kontrollørerne ved, hvad de skal kontrollere, og at de forskellige kontrollører foretager kontrollen på samme måde, og at obligatoriske kontroller blev indført for sent eller endnu ikke er blevet indført, samt at kontrollen på stedet i for høj grad var koncentreret i efteråret, i strid med bl.a. KFO 1122/2009/EF. De anførte punkter vedrørende vejledninger og tilgængelighed af instrukser bekræftes også af denne analyse.

Det blev fremhævet, at medlemsstaterne bør afhjælpe disse svagheder i udførelsen af krydsoverensstemmelseskontroller og pålægge passende sanktioner i tilfælde af overtrædelse.

²⁷ Den Europæiske Revisionsret, Særberetning nr. 08/2008 om krydsoverensstemmelse.

²⁸ Den Europæiske Revisionsret, Særberetning nr. 04/2014 – Integration af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik: en delvis succes.

Revisionsretten har i beretningen særligt fremhævet overtrædelser på bedriftsniveau vedrørende LMK 4 (vandskyttelse i nitratfølsomme områder), bl.a. i form af utilstrækkelig opbevaringskapacitet for husdyrgødning, ufuldstændige eller fejlagtige gødningsregnskaber, manglende kvælstofanalyse, nitratudbringning højere end 170 kg/ha, oplagring af husdyrgødning på jorden i en periode, hvor det er forbudt. Andre konstateringer har vedrørt kravene vedrørende LMK 2 (beskyttelse af grundvandet) og GLM på bræmmer.

Revisionsretten udtrykte i sin 2014 særberetning også kritik af Kommissionens sikring af hensigtsmæssig implementering og overvågning i medlemslandene, da det f.eks. ses, at implementeringen af GLM-kravene varierer væsentligt mellem medlemslandene, og *bl.a.* med reference til, at Kommissionen kun modtager begrænsede oplysninger om implementeringen af GLM i medlemsstaterne, og at dette ikke omfatter informationer om implementeringen på regionalt niveau. Nærværende analyse har tilsvarende ikke kunnet få adgang til overblik over regional implementering i FR og PL.

Endeligt fremgår det af Revisionsrettens beretning, at medlemslandene kun i lille omfang har gjort brug af supplerende ELFUL-midler til vandforvaltning og har en påfaldende lav udnyttelsesgrad af disse midler²⁹.

Øvrige studier, som har analyseret LMK- og GLM-implementeringen i EU-medlemslandene de seneste år³⁰³¹³², har peget på tilsvarende problemstillinger vedrørende implementering af KO. Et behov for en mere grundlæggende evaluering af implementeringen af KO-systemet sammenholdt med implementeringen af de relevante EU-miljøkrav i EU-28 samt fordelene ved kravimplementering synes derfor nærliggende.

---

²⁹ Særberetning nr. 04/2014 p. 39 og Bilag IV. Det bemærkes dog, at de anvendte Kommissionstal for udnyttelsesgrader ikke er validerede.

³⁰ European Parliament: Sustainable management of natural resources with a focus on water and agriculture. Study – Final Report, May 2013. IP/A/STOA/FWC/2008-096/LOTS3/CI/SC7/May 2013.

³¹ Jordbruksverket Environmental Effects of Cross-Compliance, Report 2011:5eng.

³² Defra Evaluation of Cross Compliance, Defra Agricultural Change & Environment Observatory. York, March 2009.

4 Dansk lovgivning

4.1 Dansk KO-historik

Reglerne om krydsoverensstemmelse trådte i kraft 1. januar 2005. KO-reglerne gælder for støttemodtagere under de direkte støtteordninger og visse støtteordninger omfattet af landdistriktsprogrammet. Sidstnævnte kom først med fra 2007. KO-systemet er dermed et relativt nyt instrument i den fælles landbrugspolitik.

DK har pligt til at sikre, at KO-bestemmelserne gennemføres og kontrolleres i overensstemmelse med EU's regler. EU's forordning om KO-kontrol redegør for, hvilke direktivområder der skal føres KO-kontrol med. Det afhænger derefter af den nationale implementering af direktiverne, præcist hvad der kontrolleres i de enkelte lande.

I Danmark er nitratdirektivet indarbejdet i dansk lovgivning primært i lov om bekendtgørelse om jordbrugets anvendelse af gødning og plantedække, som opdateres årligt, i den til en hver tid gældende husdyrgødningsbekendtgørelse, mens EU's krav om god landbrugs- og miljømæssig stand primært er indført i Danmark via bekendtgørelsen om god landbrugs – og miljømæssig stand og mere specifikke bekendtgørelser, f.eks. om bekæmpelse af flyvehavre eller kæmpebjørneklo³³.

Direktiver om natur- og artbeskyttelse er i DK dækket af naturbeskyttelsesloven kombineret med en række andre love og bekendtgørelser, som implementerer EU-regler om internationalt beskyttede områder, beskyttelse af arter mv. i dansk lovgivning.

4.2 Lovkompleks

I DK udstedes hvert år en bekendtgørelse om krydsoverensstemmelse, som er gældende for det pågældende kalenderår. Sideløbende udstedes en bekendtgørelse om god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM). Fra 1. februar 2015 er de to

---

³³ Disse krav er udgået fra 2015.

bekendtgørelser samlet i én³⁴. Hvert krydsoverensstemmelseskrav fremgår af bekendtgørelsen.

De støtteordninger, som reglerne omfatter, og alle KO-krav er beskrevet i vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse, som udgives hvert år.

Til og med 2014 varetog fire forskellige myndigheder KO-kontrollen: NaturErhvervstyrelsen, Naturstyrelsen, Fødevarestyrelsen og kommunerne. Det fremgik af vejledningen, hvilke myndigheder der kontrollerede hvilke krav. Fra 2015 er KO-kontrollen blevet centraliseret. Fremover er NaturErhvervstyrelsen den primære KO-kontrolmyndighed. Fødevarestyrelsen udfører dog fortsat kontrol af krav 2.26 om brucellose og tuberkulose i mælkeleverende besætninger, delkrav 1-5 og 7-11 og krav 2.6-2.9 om mistanke om eller forekomst af BSE/TSE i kvæg-, fåre- eller gedebesætninger. Disse krav ligger uden for denne undersøgelse.

I denne undersøgelse er taget udgangspunkt i vejledningen for 2014³⁵.

4.3 Administration

NaturErhvervstyrelsen er det danske udbetalingsorgan og har dermed ansvaret for at organisere KO-kontrollen i DK³⁶, herunder at beregne sanktioner og nedsætte støtte/tilskud.

4.4 Kontrol

Den fysiske kontrol af de udtagne bedrifter sker fordelt over hele kalenderåret, og kontrolbesøg skal som udgangspunkt være uvarslede.

Den danske vejledning 2014 angiver følgende vedrørende varsling:

"Under forudsætning af, at formålet med kontrollen ikke bringes i fare, kan kontrol foretages med forudgående varsel. Et sådant varsel skal begrænses til det absolutte minimum og må ikke overstige 14 dage. Hvis den lovgivning, som er relevant for KO-kravene, kræver, at kontrolbesøget er uvarslet, anvendes disse regler også for KO-kontrollen."

I vejledningen for 2014 er beskrevet, at kontrolløren skal udføre kontrollen, så den ikke er til unødige gene for landbrugeren. Kontrolløren skal anvende en høflig og konstruktiv tone og gennem dialog sikre sig, at landbrugeren er klar over formålet med kontrollen. Landbrugeren er på den anden side forpligtet til at medvirke til, at kontrollen kan gennemføres.

Når kontrollen er gennemført, skal kontrolløren sende et udkast til en kontrolrapport til høring hos landbrugeren. Af kontrolrapporten fremgår blandt andet karakter-

---

³⁴ Bekendtgørelse om krydsoverensstemmelse, BEK nr.100 af 30/01/2015.

³⁵ Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse. Juli 2014.

terbedømmelsen af de overtrådte krav og en fylldig begrundelse for tildelingen af karakteren.

Efter høring foretager kontrolløren indberetning til NaturErhvervstyrelsen, som står for vurdering af eventuelle overtrædelser og beregning af sanktioner.

4.5 Sanktionering

Når der konstateres en overtrædelse, skal det aktuelle delkrav i vejledningen for 2014 fra NaturErhvervstyrelsen tildeles tre karakterer for 'Alvor, Omfang og Varighed'.

Karaktererne varierer fra 1 til 4, hvor 1 er den mindste grad af overtrædelse. I 2014-vejledningen er det for hvert delkrav beskrevet, hvordan overtrædelserne skal karaktergives. Kontrolløren foretager den konkrete vurdering af, hvordan overtrædelsen skal karaktergives, herunder om overtrædelsen kan vurderes som en bagatel.

Summen af de tre karakterer er retningsgivende for sanktionen:

Sum 3-5 = 0 % nedsættelse
 Sum 6-7 = 1 % nedsættelse
 Sum 8-10 = 3 % nedsættelse
 Sum 11-12 = 5 % nedsættelse.

NaturErhvervstyrelsen træffer afgørelse om nedsættelse af støtten på baggrund af indberetning fra kontrollørerne. Denne afgørelse kan påklages inden for fire uger.

Mindre overtrædelser, dvs. med en samlet karakter under 5, sanktioneres ikke, hvis overtrædelse afhjælpes inden for seks måneder. Overtrædelsen skal dog fortsat indberettes. Hvis den ikke afhjælpes inden for fristen, vil der blive sanktioneret med 1 %. Det fremgår af skemaerne til karaktergivning under de enkelte krav, hvilke krav det er muligt at vurdere som 'mindre overtrædelser'.

5 Nabolandenes lovgivning

5.1 Administration

5.1.1 Myndighedsorganisering og ansvar

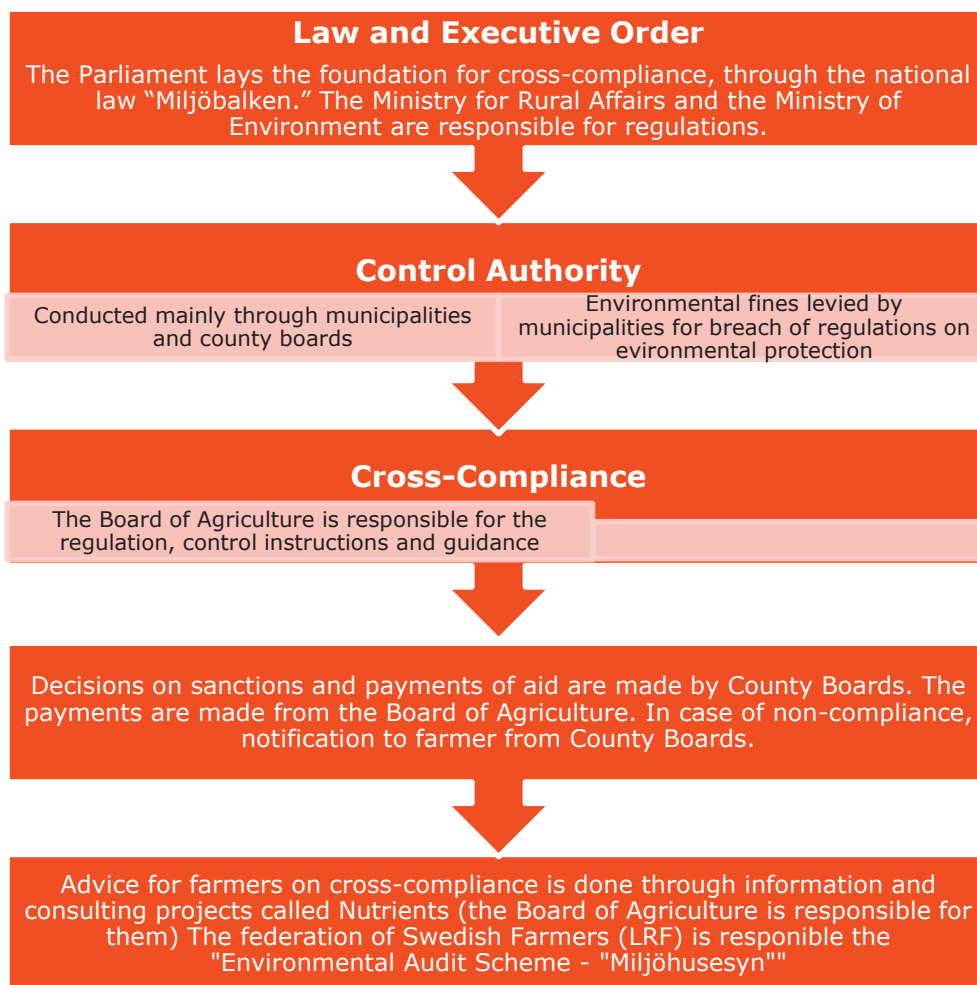
Landenes organisering af administration og sanktionering af krydsoverensstemmelseskravene er illustreret i det følgende.

Information om administrative guidelines, vejledninger og instruktioner, sanktionspraksis, kompetencekrav for kontrollanter samt nationale afgørelser i de udvalgte EU-lande og tyske delstater er modtaget i rapportskabelonen fra de landeteams, som har bidraget til indsamling af data. Desuden er information indsamlet fra vejledninger i det omfang, de har været til rådighed, og landenes myndigheder har villet udlevere disse. Punkterne er besvaret i varierende omfang og detaljeringsgrad, alt efter den tilgængelige information.

Kompetencekrav for kontrollanter er nærmere beskrevet i rapportens kapitel 6.

Sverige

Figur 5-1 Administrativt set-up - Administration og sanktionering af KO-krav (SE)

Grundlaget for KO-kontrollen i SE er national miljølovgivning 'miljöbalken'. Jordbruksverket udsender årligt en vejledning, hvor det blandet andet fremgår, hvordan forskellige overtrædelser skal vurderes. Kontrollen udføres dels af kommunerne og dels af Länsstyrelserne. Länsstyrelserne er desuden ansvarlige for udbetalinger og træffer afgørelser om sanktioner.

I den svenske vejledning fra 2014³⁷ er beskrevet, at man som udgangspunkt kan forvarse et kontrolbesøg med maksimalt 14 dage inden for de KO-krav, som behandles i denne rapport, dog ikke hvis der er tale om anmeldelser fra Länsstyrelsen, almenheden eller krav vedrørende fugle- eller habitatdirektivet. Ved øvrige udvælgelseskriterier vurderes fra sag til sag, om kontrollen kan anmeldes.

37

<http://www.jordbruksverket.se/download/18.37e9ac46144f41921cd25cfb/1404818393054/Kontrollinstruktion+tv%C3%A4rvillkor+2014.pdf>

Den svenske KO-vejledning 2014 er i forhold til vurdering af en overtrædelse opbygget omtrent som den danske, med et skema, hvor det fremgår, hvordan en konkret overtrædelse skal karaktergives.

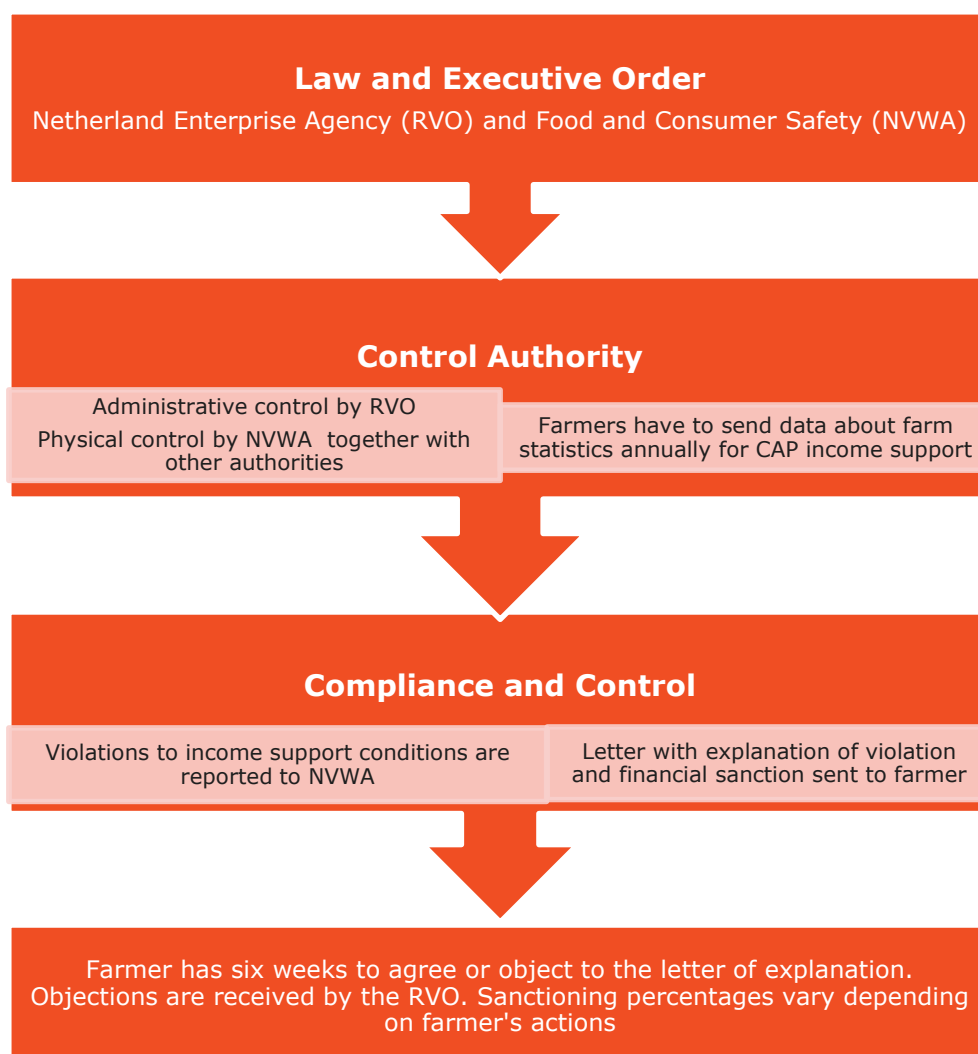
Kravene i den svenske vejledning er nummereret, men ikke navngivet, så det fremgår af overskriften, hvad kravet dækker. En del af de svenske krav rummer flere emner, som i DK har hvert sit krav. Derudover fremgår den konkrete lovtekst ikke af den svenske vejledning; her findes blot en henvisning.

Mindre overtrædelser karaktergives og indberettes som øvrige overtrædelser, og overtrædelsen skal afhjælpes inden for en angiven frist. Der findes en særlig vejledning i SE i forhold til opfølgende kontroller.

Den offentlige myndighed 'Jordbruksverket' udbyder en række korte kurser fokuseret på diverse KO-emner, hvor den primære målgruppe er landmænd. Kursernes indhold er målrettet ét emne pr. kursus. Myndigheden dækker 70 % af udgifterne, mens de sidste 30 % dækkes af brugerbetaling.

Nederlandene

Figur 5-2 Administrativt setup - Administration og sanktionering af KO-krav (NL)

Administration og administrativ kontrol udføres af RVO (del af Økonomiske Anliggender, som administrerer udbetalingerne).

Fysisk kontrol udføres af the Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA), som kontrollerer indkomstforhold. De fysiske kontroller udføres sammen med vandmyndigheden (Waterschap), kommuner, provinser, Rijkswaterstaat, het Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (COKZ) og het Controlebureau voor Pluimvee, Eieren en Eiproducten (CPE).

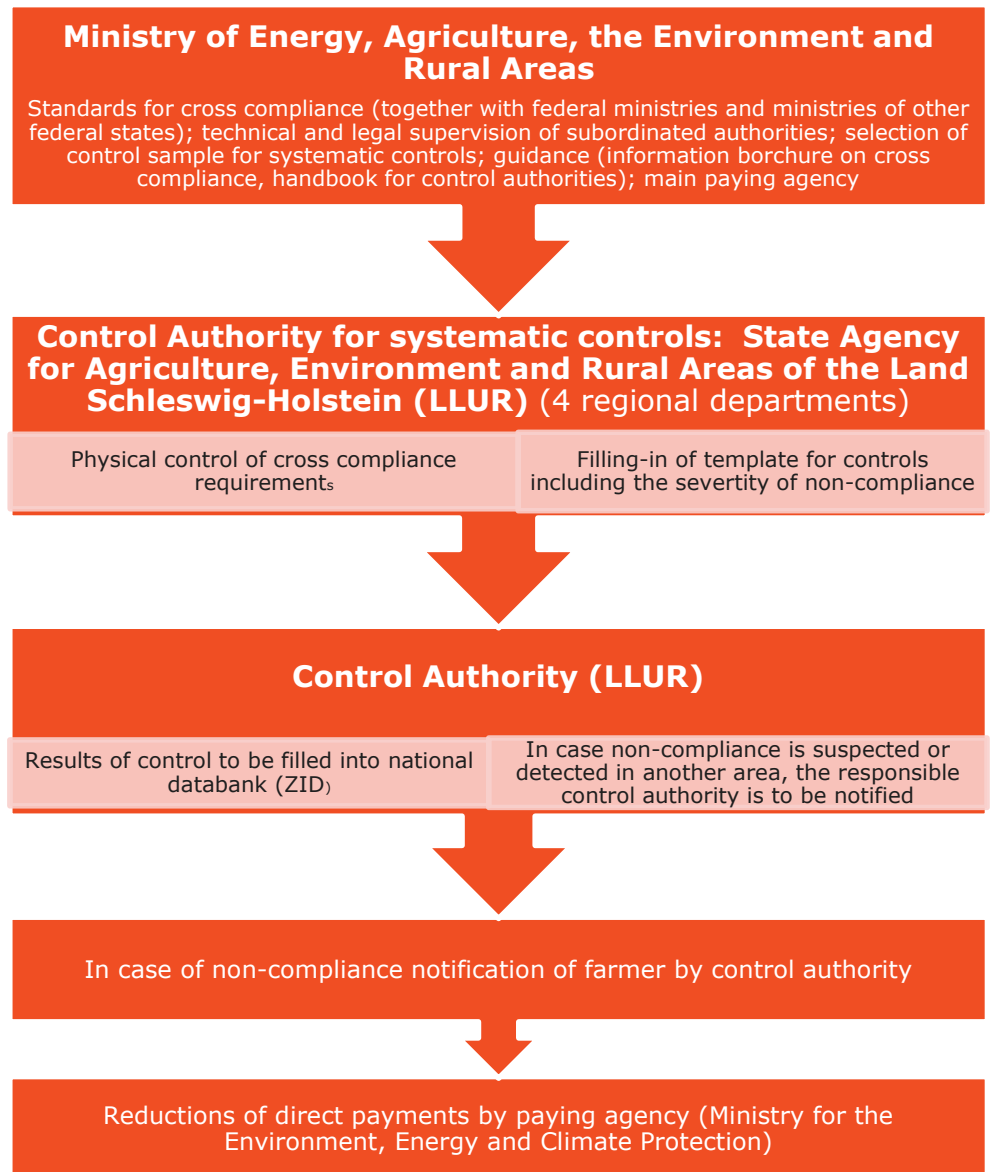
Hver myndighed kontrollerer kun den del, de er ansvarlige for. Myndighederne er forpligtet til at kombinere så mange kontroller som muligt i et kontrolbesøg.

I NL skal alle kontroller være uvarslede.

Landmanden har seks uger til at komme med bemærkninger/indsigelser i forbindelse med overtrædelser.

Slesvig-Holsten

Figur 5-3 Administrativt setup – Administration og sanktionering af KO-krav (SH)

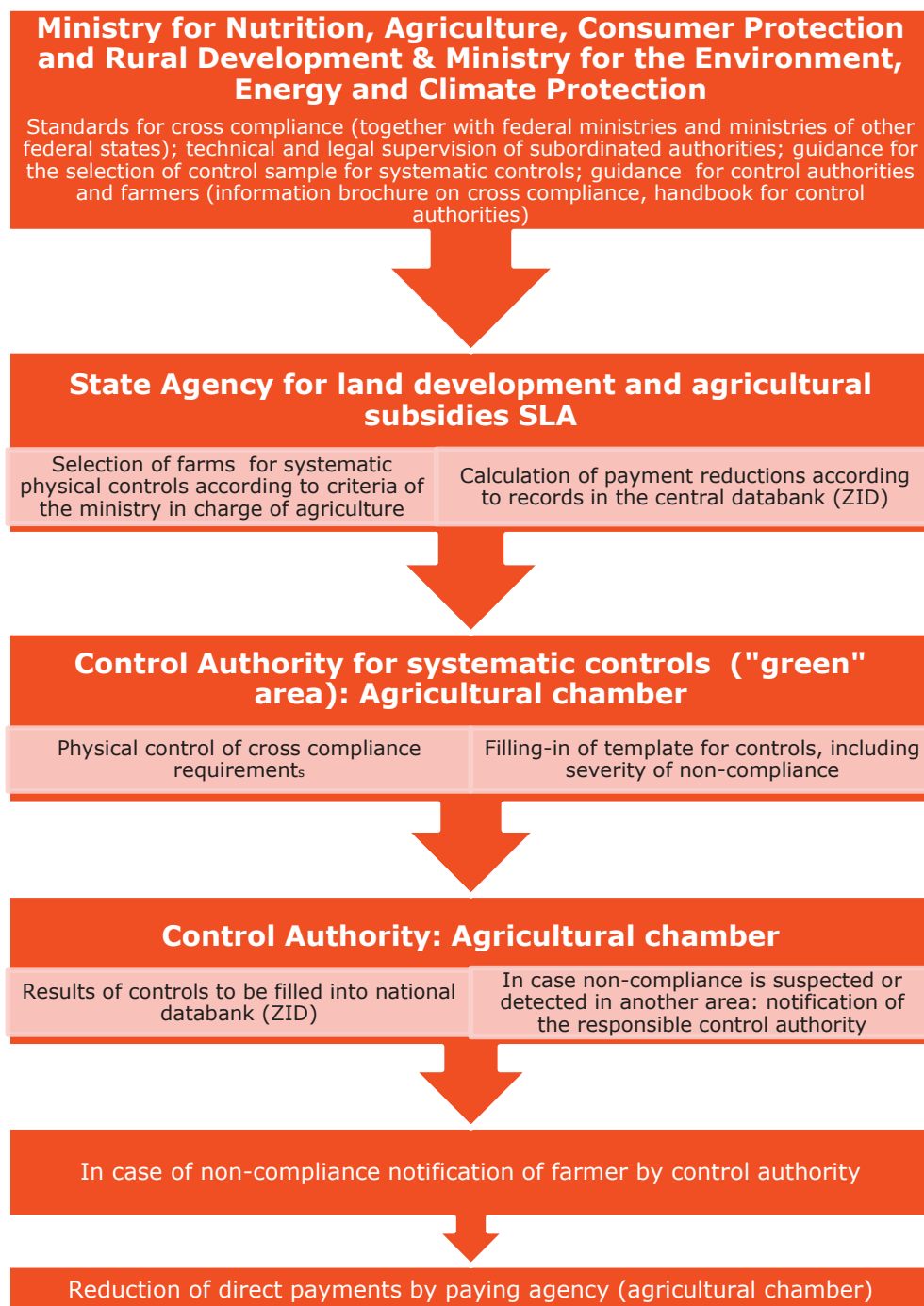
Hovedparten af de tyske krav er centralt besluttet, men administreres i delstaterne. Delstaterne kan skærpe kravene inden for visse områder. Den resterende del af myndighedshåndteringen, f.eks. udvælgelse af hvem der skal kontrollere, risikoanalyse mv., i miljøministeriet på delstatsniveau. Dette ministerium er ligeledes udbetalingsorgan.

Delstatens kontor for landbrug, miljø og åbent land har fire afdelinger, som står for at udføre kontrollen. Resultatet af kontrollen indberettes i en national database.

Der er ikke oplyst særlige regler for varsling af kontrolbesøg. Det må antages, at kontrollen som udgangspunkt er uvarslet, jf. EU's krav. Efter kontrollen bliver landmanden bedt om at underskrive den udfyldte kontrolrapport.

Niedersachsen

Figur 5-4 Administrativt setup – Administration og sanktionering af KO-krav (NI)

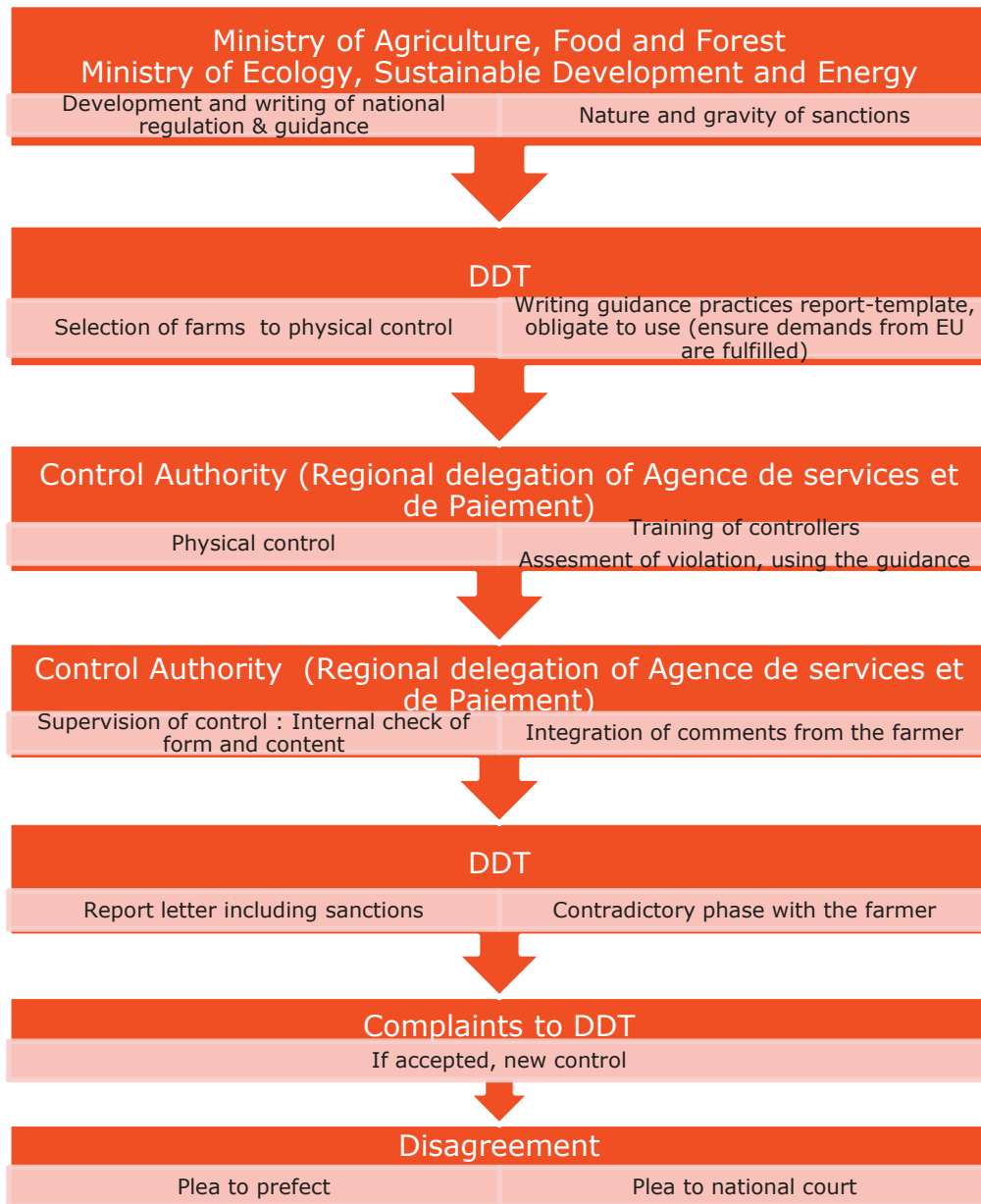
Hovedparten af de tyske krav er centralt besluttet, men administreres i delstaterne. Delstaterne kan skærpe inden for visse områder. Den resterende del af myndighedshåndteringen, f.eks. udvælgelse af hvem der skal kontrollere, risikoanalyse, mv. sker på delstatsniveau.

Kontrollerne udføres af delstatens landbrugskontor. Ud over at orientere landmanden om resultatet af kontrollen indberettes også til en national database.

Der er ikke oplyst særlige retningslinjer vedrørende varsling af kontrolbesøg.

Frankrig

Figur 5-5 Administrativt setup - Administration og sanktionering af KO-krav (FR)

FR har organiseret KO-kravene opdelt i fem områder som vist i nedenstående oversigt:

Area « Environment » <ul style="list-style-type: none">
• Form environment I – Preservation of wild birds and their habitats
• Form environment II – Spreading of purification muds in agriculture
• Form environment III – Protection of waters from pollution caused by nitrates from agricultural sources
• Form environment IV – Complementary MAE requirements on fertilization practices
Area « GAEC » <ul style="list-style-type: none">
• Form GAEC I – Buffer strips along water courses
• Form GAEC II – Non-burnout of stubble
• Form GAEC III – Diversity of crop rotations
• Form GAEC IV – Irrigation sampling
• Form GAEC V – Minimum land management
• Form GAEC VI – Grass areas management
• Form GAEC VII – Maintenance of topographic specificities
• Form GAEC VIII – Protection of groundwater against pollution caused by dangerous substances
Area « Vegetal Health – Productions » <ul style="list-style-type: none">
• Form health/vegetals I – Use of phytosanitary products phytosanitaires
• Form health/vegetals II – Health package related to productions from vegetal origins
• Form health/vegetals III – Complementary requirements on use practices of phytopharmaceutical products
Area « Animal Health – Productions » <ul style="list-style-type: none">
• Form health/animals I – Health package related to primary animal productions
• Form health/animals II – Ban to use specific substances in stockfarming
• Form health/animals III – Fight against animal diseases
• Form health/animals IV – Prevention, control and eradication of transmissible spongiform encephalopathies (TSE)
• Form health/animals V – Identification et record of animals
Area « Animal Protection » <ul style="list-style-type: none">
• Basic requirements from cross-compliance for calf farming, pig farming and all other different from calf and pig animal farming

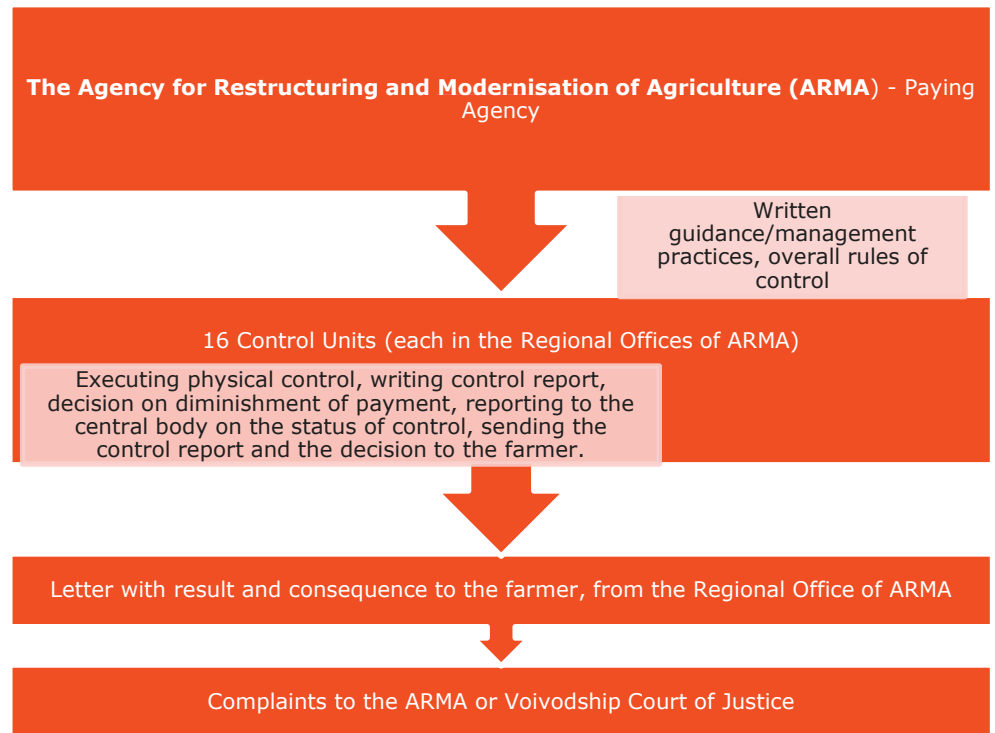
KO-kontrollerne udføres af forskellige myndigheder: miljøkravene kontrolleres af Direction Départementale des Territoires (DDT), GLM kontrolleres af ASP, plante-sundhed af Den Regionale Direktion for Fødevarer, Landbrug og Skov-Fødevarer service (DRAAF-SRAL), dyrevelfærd af de Regionale Afdelinger for den Sociale Samhørighed og Beskyttelse af Befolkningen og deres betalingsorgan (DDCSPP-ASP og DDSCPP).

I FR er myndighedskompetencen uddelegeret til 96 departementer. Der findes dermed ikke ét samlet sæt regler eller én samlet vejledning for KO-kontrol. Hver departement udarbejder kontrolvejledning, rapportskabeloner, uddanner personale, træffer afgørelse om sanktioner mv. Den fysiske kontrol udøves af en række forskellige myndigheder i departementerne. KO-kontrollen er dermed helt decentralt placeret. Da nærværende undersøgelse har været udført på nationalt niveau, har det betydet, at der for så vidt angår FR har været meget lidt information til rådighed om kontrolpraksis, da den fastlægges decentralt i departementerne (regioner).

Da der ikke er en samlet vejledning, fremgår det ikke af informationerne til denne undersøgelse, om fysiske kontrolbesøg varsles i de enkelte departementer.

Polen

Figur 5-6 Administrativt setup - Administration og sanktionering af KO-krav (PL)

Udbetalingsorganet i PL er en central myndighed, som ligeledes står og vejledning og overordnede regler for kontrol. Den fysiske kontrol ligger i de 16 'voivodships' (ARMA), som rapporterer kontrolresultatet tilbage til den centrale myndighed og til landmanden. Denne myndighed kan desuden uddelegere kontrol-opgaven til eksperter.

Det fremgår ikke af rapporteringen fra PL, hvilke retningslinjer der er for varsling af kontrolbesøg i PL.

5.2 Lovkompleks

5.2.1 Gennemgang af implementering af EU-lovgivning

Sverige

Den svenske miljølovgivning for landbruget er bygget op omkring to primære retsakter, *miljöbalken* og Forordning 915 (1998) om miljøhensyn i jordbruget, som i praksis uddyber § 12 i *miljöbalken*. Begge akter er meget generelle i deres bestemmelser og giver ikke et detaljeniveau, der kan udføres KO-kontrol efter. De specifikke KO-krav under miljødelen er bekendtgjort i en række almene råd (Allmänna råd) besluttet af Jordbruksverket. Disse råd er supplerende forskrifter til retsakterne og ikke bindende, men er tilstrækkeligt grundlag efter svensk ret for myndigheder til at træffe afgørelser, eksempelvis omkring sanktion. Svenske KO-krav, som indsat i bilag A, er derfor primært tekster fra disse almene råd. Samlet er

den svenske implementering meget udførlig, og de almene råd og vejledningsmateriale til kontrol er i omfang og detaljeringsgrad meget lig den danske.

Det samlede antal svenske KO-krav er 33 (miljødel inkl. slam, uden GLM), hvoraf tre har delkrav, således at der samlet er syv delkrav.

Nederlandene

Den nederlandske KO-implementering bygger på en lang række retsakter, hvis artikler individuelt eller sammen danner basis for KO-krav. Der er i alt 43 KO-krav (miljødel inkl. slam, uden GLM), men ingen delkrav defineret. Dog er der i praksis delkrav, da de artikler, der danner grundlag for de enkelte krav, kan indeholde både egentlige delkrav og også undtagelsesbestemmelser.

Den nederlandske lovgivning er generelt bygget op omkring en stærk forbudsparagraf efterfulgt af en række undtagelser under specifikke forudsætninger. Eksempelvis er der i lovgivningen bag krav 4.16, en bestemmelse om, at det er forbudt at udbringe gødning. Herefter følger en række undtagelser, der kræver, at tre vilkår opfyldes, heriblandt hvor meget kvælstof og fosfor, der må udbringes. Det er således ulovligt at gødske, hvis disse krav ikke er overholdt, og ikke 'blot' en overtrædelse af KO-reglerne.

Tyskland

I DE er KO-implementeringen foretaget gennem lov om forpligtelser i medfør af enkeltbetalinger (*Direktzahlungen-Verpflichtungengesetz*, DirektZahlVerpflG)³⁸ og i den tilhørende bekendtgørelse for enkeltbetalinger (*Direktzahlungen-Verpflichtungenverordnung*, DirektZahlVerpflV)³⁹ Derudover findes der enkeltbestemmelser i speciallovgivning, såsom gødningsforordningen (DüV). Disse love og bekendtgørelser efterlader kun begrænsede muligheder for variation blandt delstaterne, og det er primært inden for GLM herunder erosionsbekæmpelse, at delstaterne i praksis kan lovgive selv. Det er kun tilladt at indføre mere restriktive bestemmelser i forhold til den nationale lovgivning, og det er således ikke tilladt at slække på kravene. På grund af denne opbygning er den tyske KO-implementering ikke så præget af den føderale opbygning af myndigheder, som det er tilfældet i FR og PL. I oversigten over KO-kravene er det den nationale lovgivning, der er anvendt og analyseret, og kun i de enkelte tilfælde, hvor Niedersachsen og/eller Slesvig-Holstein har udvidet kravene, er det medtaget.

Der findes ikke et offentliggjort oversigtsdokument, med alle KO-krav, og som udpeger, hvilken lovgivning der understøtter hvert krav. Det har ikke været muligt at få adgang til den sammenstillingstabel, som de tyske myndigheder i henhold til EU-regler har fremsendt til Kommissionen som dokumentation for implementeringen af RFO 73/2009/EF. For GLM specificerer lov om enkeltbetalinger alle krav, men for LMK er den eneste samlede oversigt de brochurer, som udgives af de nationale

³⁸ Act on obligations for direct payments (*Direktzahlungen-Verpflichtungengesetz*, *DirektZahlVerpflG*) as announced 28.4.2010 (BGBl. I p. 588)

³⁹ Ordinance on obligations for direct payments (*Direktzahlungen-Verpflichtungenverordnung*, *DirektZahlVerpflV*) as of 4.11.2004 (BGBl. I p. 2778)

(føderale) myndigheder. I disse brochurer, angives i fodnoter bagvedliggende lovgivning, når det er fundet nødvendigt. For at sikre en korrekt forståelse af antallet af krav, er den samlede oversigt over KO-krav i DE (som anvendt i KO-tabellen i bilag A) blevet præsenteret for myndighederne af det tyske landeteam, og disse har verificeret materialet.

Frankrig

I FR findes den grundlæggende lovgivning inden for den meget store "*code de environnement*", som rummer både implementering af habitat-, nitrat-, og fuglebeskyttelsesdirektiverne, mm., og specifik lovgivning omkring krydsoverensstemmelse, direkte betalinger og landdistrikter. Denne lovgivning giver alene rammen og overlader en del til regionale myndigheder og endda lokale, såkaldte *prefecture*. Til eksempel indeholder "*code de environnement*" i artikel R211-81 en nærmest ordret gengivelse fra nitratdirektivet af krav til foranstaltninger, der skal implementeres. Der er således ingen normer, grænseværdier, perioder, anlægskrav mv. fastsat i den nationale lovgivning. Ydermere sker en del af implementeringen gennem en række *fiches* (betænkninger eller råd), som ikke har status som retsakt. Det er disse *fiches*, som kontrolløren benytter til KO-kontrol.

I analysen har det af praktiske årsager ikke været muligt at inddrage de 96 departementers lovgivning, og analysen bygger således på den nationale rammelovgivning. Der er dog udført stikprøveundersøgelser på enkelte departementer for at få klarlagt omfanget af variation. Der synes at være en opdeling mellem mediterrane departementer, de mere kontinentale (ved grænsen mod Belgien, DE og Schweiz) og de, der ligger i nærhed af atlanterhavskysten. Særligt de sidstnævnte lader til at have mere specifik kvælstofregulering, men undersøgelserne er ikke tilbunds gående nok til at understøtte konklusioner og er derfor ikke med i sammenligningen.

For LMK beror implementeringen på nitratbehandlingsplanerne og på de relevante *fiches*. For GLM beror implementeringen på en dedikeret beslutning (Arreté, 2010-813) og på to *fiches*. Beslutningen fastsætter metoder og officielle datakilder, som skal anvendes bl.a. til udpegning af bræmmer ved vandløb. Denne beslutning sætter rammen for de regionale eller lokale myndigheders implementering. Det kan nævnes, at det franske dekret, som sætter rammen for godt landmandskab, stammer fra 1993, og er en implementering af de dengang frivillige krav om godt landmandskab, der kom ind i den fælles landbrugspolitik med MacSharry-reformen i starten af halvfemserne.

Da den franske implementering er kompleks og ikke er samlet i et dokument eller en vejledning, har det franske landeteam sikret sig rigtigheden af de identificerede krav gennem telefonisk kontakt med de rette myndigheder. Det har ikke været muligt at få en skriftlig bekræftelse fra myndighederne.

Polen

I PL er GLM, LMK 1 (fuglebeskyttelsesdirektivet) og LMK 5 (habitatdirektivet) implementeret gennem national lovgivning, mens de bestemmelser, der gælder nitrat og implementerer LMK 4, i nogen grad er udlagt til de 16 regionale myndigheder ('voivodships') og skal derfor findes i de lokale handlingsplaner. For GLM findes der en lovtekst, mens KO-krav for både LMK 1 og 5 bygger på flere love (hhv. 3 og 4).

Da kun en lille del af PL er udpeget som nitratfølsomt, har hver af de 13 regioner, hvori disse områder findes, vedtaget specifik lovgivning for præcis deres områder. Da denne undersøgelse har fundet sted på nationalt niveau, har det ikke været muligt at undersøge variationen af lovgivning på regionalt niveau. Dog er den nationale lovgivning ret specifik angående udbringningsperioder, opbevaringskrav og bræmmer (se mere herom i senere kapitel), og disse er således ret ensartet implementeret landet over.

Der eksisterer i PL flere vejledninger for KO, som det polske landeteam har brugt som primær kilde til identifikation af KO-krav, sammen med den samlede retsakt for GLM. Det har desuden været muligt at sammenligne listen over krav med en intern polsk kontrolinstruks, således at de i tabellen brugte krav er i fuld overensstemmelse med den polske implementering af RFO 73/2009/EF.

Opsamling

KO-kravene til implementering af RFO 73/2009/EF er implementeret meget forskelligt på tværs af de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Den specifikke og detaljerede danske struktur, som anvendt i *vejledning om KO-kontrol (2014)*, kan ikke umiddelbart genfindes i nabolandenes implementering. Helt overordnet følger både GLM og LMK struktureringen fra EU direktiverne og de foranstaltninger (LMK) og nummereringer (GLM), der er defineret deri.

Særligt to forhold kan belyse to typer implementering, der umiddelbart ses af analyserne, nemlig hvorvidt landet er opbygget føderalt eller centralistisk, og hvor store områder der er udpeget som nitratfølsomme (NVZ).

Tabel 5-1 Tabel, der viser opbygning af myndigheder og udstrækning af nitratfølsomme områder

	Hele landet er NVZ	NVZ i dele af landet
Centralt	DK, NL	SE (men størstedelen af landbrugsarealet)
Føderalt	DE	FR, PL

I de føderale lande er en del af implementeringen lagt ud til regioner og kommuner, mens det i DK, SE og NL kun er praksis, der er lagt ud til myndigheder på lavere niveau. Det betyder enklere opbygning af lovgivning, og mindre eller ingen variation i normer, grænseværdier etc. Trods den føderale opbygning er der en meget stor fællesmængde af lovgivning i DE, der er fastsat på nationalt plan. Generelt har delstaterne kun lov til at tilføje skrappe krav og kun på frivillig basis. Det betyder, at den tyske opbygning i praksis ligner den centralistiske.

I FR og PL betyder den føderale opdeling af myndigheder, at regionale myndigheder har en hvis grad af medbestemmelse over miljølovgivning og krydsoverensstemmelse. Da der i FR er 96 departementer (plus fem oversøiske), og i PL 16 regioner ('voivodships'), er mængden af relevant lovstof, der er KO-belagt, væsentlig større i disse lande end i de andre. I begge lande findes der nationale rammelov-

givning, men især i FR er denne meget generel, og ofte pålægger den blot departementernes myndigheder at fastsætte regler på et givent område.

Tilgangen til KO-belæggelse for LMK er forskellig, men deler sig overordnet i to typer:

SE, NL og DK har udpeget og nummereret KO-krav, som hver især bygger på specifikke artikler og paragraffer i den understøttende lovgivning. Disse krav følger i indhold, men ikke nødvendigvis i rækkefølge, de foranstaltninger, der er beskrevet i nitratdirektivet, særligt bilag II og III.

FR, DE og PL har ikke nummereret eller defineret KO-krav, hvilket gør oversigten over KO-belæggelsen mere kompleks, da disse lande ikke har udleveret deres sammenstillingstabeller fremsendt til Kommissionen.

Tabel 5-2 giver en oversigt over landenes tilgang til KO-belæggelse og de væsentligste træk i valget af implementeringstilgang i.

Tabel 5-2 Tilgang til KO-belæggelse

	DK	SE	NL	DE	FR	PL
KO-krav udtømmende specificeret i national lovgivning	Ja	Nej	Ja	Ja, men særlige regionale krav findes.	Nej, ofte i departementale eller lokale beslutninger.	Nej, ofte i regionale beslutninger.
KO-krav formuleret med selvstændige tekster (ikke kun lovhenvvisninger)	Ja	Nej, men officielt nummereret.	Nej, men officielt nummereret	Nej	Nej	Nej
Bedømmelsesgrundlag, tabel, hvor overtrædelser vurderes	Ja	Ja	Ikke delt, men annekst til miljøbeskyttelseslov viser sammenhæng.	Ikke delt	Ikke delt	Ikke lavet ifølge myndighedskilde, i stedet findes kontrolinstruks med oversigt.
Samlet officiel vejledning	Ja	Ja	Der er ingen samlet vejledning. Information tilgås på nettet.	Ja	Nej	Flere delvejledninger.

DK er dermed det eneste land, som har en samlet vejledning, hvor alle krav er beskrevet med henvisning til national lovgivning, og hvor systemet til bedømmelse af en overtrædelse er defineret. Den svenske vejledning ligner til en vis grad den danske, og er, som den danske, tilgængelig for alle på internettet.

Antal KO-krav

Opdelingen i krav og delkrav, som den findes tydeliggjort i den danske KO-implementering, genfindes ikke i de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Alle lande har formelle KO-krav, der svarer til henholdsvis de obligatoriske GLM-krav og de foranstaltninger, der er påkrævet i direktiverne bag de fem LMK. De enkelte formelle krav kan i praksis indeholde flere faktiske krav. I den danske implementering er det valgt, at alle sådanne faktiske krav udskilles og nummereres som et delkrav, men denne praksis er ikke fundet i andre lande. Det er dog vigtigt at understrege, at dette ikke er ensbetydende med, at disse lande har færre faktiske krav.

Tages der udgangspunkt i forståelse af begrebet delkrav, som et udspecificeret og nummereret konkret krav, giver det alene mening at tale om formelle delkrav i forbindelse med implementeringen i DK, SE og NL, men de andre lande har *faktiske* delkrav, idet der eksempelvis i en liste i den bagvedliggende lovgivning kan være opgjort, at landmanden ikke må beskadige træer, stensætninger, grøfter og mindre vandhuller (PL, GAEC 4.6). Da beskadigelse af hvert af disse elementer kan være en overtrædelse, bør de i praksis tælle som fire delkrav. Denne forståelse af faktiske delkrav kræver nærmere læsning af lovteksten for at sikre en korrekt identifikation, hvorved et vist element af ekspertvurdering kommer til at indgå. Læsningen af de nedenstående tabeller med oversigter over kravantal skal ske med disse betragtninger in mente, og der må tages et forbehold for korrekte ekspertvurderinger. I FR har det ikke været muligt at fastlægge antallet af delkrav på grund af implementering på departementsniveau.

I tabellerne nedenfor ses antal krav, men ikke udspecificeret på delkrav. I DK findes i alt 76 nummererede delkrav på LMK-området. I de øvrige lande defineres delkrav ikke på samme måde i lovgivningen. Hvis den oversatte lovtekst analyseres for delkrav, viser eksempelvis den svenske implementering af GLM 4.4 både, hvordan forvaltning af græsarealer skal sikre, at naturværdien ikke mindskes, og det forhold, at alle flerårige vækster skal fjernes på dyrkede arealer.

I NL er der omtrent samme antal overordnede krav som i DK. De nederlandske krav dækker dog over en del faktiske underkrav og/eller undtagelser, som ikke er nummererede delkrav. Noget tilsvarende gør sig gældende i de øvrige lande. Et eksempel er kravet om bræmmer, som i DK har sit eget krav, mens det i SE indgår i et krav, som samtidig dækker brug af N-normer, udbringningstidspunkter og udbringning på snedækket og frossen jord.

På den baggrund giver en direkte sammenligning af antal delkrav ikke et retvisende billede af KO-belæggelsen i landene. Under hvert krav er der i DK ofte en række nummererede delkrav, hvilket ikke er generelt anvendt i de øvrige lande. Antal delkrav er derfor ikke opgjort. I Tabel 5-3 er opgjort antal krav i hvert land, idet antallet af (hoved)krav for så vidt kan sammenlignes.

Tabel 5-3 *Oversigt over KO-krav på miljødelen, eksklusive LMK 3-krav for slam og antal KO-krav på GLM-delen*

	DK	SE	NL	DE	FR	PL
LMK-krav	27	28	29	12	9	34
GLM-krav	12	10	12	10	17	12

5.2.2 Status på implementering af 2013-reform

Hovedparten af de undersøgte EU-lande og tyske delstater har på dataindsamlingsstidspunktet ikke haft så fremskreden en lovgivningsproces, at de har kunnet give detaljerede oplysninger.

Kun DE har givet oplysninger om fremtidige ændringer i lovgivningen for nitrat og fosfor. Disse ændringer er direkte afstedkommet af Kommissionens indledte traktatkrænkelsesskridt mod DE i 2014.

Fremtidige ændringer i forhold til N- og P-gødning forventes gennemført i andet kvartal af 2015. Disse omfatter:

- › Maksimalt tilladt N-overskud skal nedsættes til 50 kg N/ha fra efteråret 2020
- › Ingen P-gødning bør anvendes til arealer med højt P-indhold
- › Skærpede krav til beregning af næringsstofbalancer
- › Udvidelse af perioden, hvor N-gødning ikke må anvendes
- › Præcisering af forbud mod anvendelse af gødning på oversvømmet, stærkt vandmættet, eller frossen jord.

Endvidere vil krav om anvendelse af gødningsteknologier blive udvidet, især i forhold til at reducere fordampningen af ammoniak fra husdyr. Minimumsgrænser for lagerkapacitet til gylle, ensilagesaft og lignende væsker vil blive integreret i den nye DüV for 2020.

De forventede tyske krav er endvidere omtalt i kapitlet om EU's domspraksis.

5.3 Sammenstilling af KO-krav

EU's landbrugslovgivning pålægger medlemsstaterne, og dermed denne rapportes studieområder, at sikre, at landbrugere, der modtager landbrugsstøtte, opfylder en række betingelser. I dette afsnit sammenstilles de enkelte landes implementering af GLM og LMK (kun miljødel, og ikke KO-krav knyttet til implementering af slamdirektivet, da disse ophæves fra 2015). Sammenstillingen består af en beskrivelse af observerede forskelle i kravtekster og deres genstand, og derefter en perspektivering af betydende sammenhænge, og sidst en analyserende sammenligning på tværs af landene. Denne sammenstilling udføres for hvert GLM-krav og hver påkrævet foranstaltning for LMK.

Hvordan de enkelte krav kontrolleres og vurderes ved den fysiske kontrol i landene indgår som udgangspunkt ikke i sammenstillingen, da det ikke har været muligt at få vejledninger fra alle lande. I undersøgelsen har kun vejledninger for SE og DK været til rådighed. Der er derfor foretaget en sammenligning mellem SE og DK af bedømmelsesskemaer under de relevante krav.

I FR er det oplyst, at der findes vejledninger i de lokale departementer, og i PL er det ligeledes oplyst, at der findes en vejledning, men disse har ikke været tilgængelige for denne undersøgelse. Fra DE er det oplyst, at der findes en national vurderingsmatrice. Denne har dog ikke været tilgængelig for denne undersøgelse. I NL er der ingen oplysninger om vejledninger til kontrollørerne.

Det bemærkes, at EU's Revisionsret har rejst kritik af krydsoverensstemmelseskontrollerne af de vandrelaterede KO-krav. Revisionsretten peger bl.a. på, at der kun findes detaljerede arbejdsinstrukser for et begrænset antal kontroller, og at nogle instrukser er så generelle, at de hverken kan sikre, at inspektørerne præcist ved, hvad og hvornår de skal kontrollere, eller at de forskellige inspektører foretager kontrollen på samme måde⁴⁰.

5.3.1 GLM

RFO 73/2009/EF fastsætter en række betingelser, i form af krav for opfyldelse af GLM, som landbrugerne i landene skal opfylde. En række af disse er valgfrie, dvs. landene kan vælge at implementere dem. De fleste er dog obligatoriske. For en oversigt over GLM, se sammenstillingstabel (Tabel 3-1).

Sammenstillingen følger rækkefølgen givet i RFO 73/2009/EF, bilag III. Først behandles de obligatoriske krav under et givent problem og derefter de valgfrie krav.

5.3.1.1 Jorderosion: Jorddække, arealforvaltning og terrasser

Jorderosion skal søges hindret gennem en række passende foranstaltninger, og RFO 73/2009/EF fastsætter to obligatoriske normer: 'Minimumsjorddække' (1.1) og 'minimumsarealforvaltning, der afspejler lokalitetsbestemt stand (1.2)'. Derudover er der mulighed for at fastsætte foranstaltninger under den fakultative norm for 'bevarelse af terrasser' (1.3).

Kravenes formål

Kravet om minimumsplantedække (1.1) har til formål at hindre jorderosion og tab af overjord ved kraftig eller vedvarende nedbør eller vind på bare, udyrkede arealer. Krav om minimumsarealforvaltning har til formål at sikre, at der ikke foretages arealforvaltning, der fremmer erosion, hovedsageligvis pløjning under visse omstændigheder.

---

⁴⁰ Den Europæiske Revisionsrets særberetning nr. 04/2014 Integrationen af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik: en delvis succes.

Bortroderet jord kan indeholde næringsstoffer og organisk materiale, og tab af disse kan ikke blot medføre tabt produktionskapacitet, men også negative miljøpåvirkninger i recipientsystemet, eksempelvis i en å eller i et kystområde.

Et plantedække, der opretholdes hele året, vil ikke kun holde på jordens næringsstoffer, men kan også sikre, at gødning kørt ud på jorden ikke løber bort med lignende negative miljøkonsekvenser. Udformningen af kravet om minimumsplantedække skal således ikke kun ses i lyset af erosionsrisici i det enkelte land, men også i forhold til at mindske næringsstoffetab til vandmiljøet, herunder drikkevandet. Ligeledes kan udmøntningen af krav om minimumsarealforvaltning ses i lyset af produktionssystemer, jordtyper, typiske afgrøder og igen risici for vandmiljøet som ovenfor.

Sammenligning

DK, NL og PL har separate kravtekster for de to krav, 1.1 og 1.2, mens SE, DE (nationalt) og FR har et krav der dækker begge. I det franske tilfælde er det ikke klart angivet i lovtæksten, at begge krav er dækket, men den oversatte teksts genstand tyder på, at begge krav dækkes. Inden for rammerne af den tyske implementering har NI valgt at fastsætte yderligere krav for minimumsplantedække (1.1). SH har ikke valgt at føje yderligere krav til den nationale kravtekst. Det er kun DE, der har krav for bevarelse af terrasser. PL inkluderer terrasser, men som et muligt virkemiddel på jorder med hældning over 20 %. Tabel 5-4 giver en oversigt.

Tabel 5-4 Oversigt over GLM-krav implementering for jorderosion. *Bemærk, at det samlede franske krav i praksis kun er 1.1, da 1.2 er udlagt til decentrale lokale myndigheder og således ikke er analyseret i dette studie

Krav	DK	SE	NL	DE	SH	NI	FR	PL
1.1	Ja	Et krav	Ja	Et krav	Ja	Ja	Et krav*	Ja
1.2	Ja		Ja ⁴¹		-	-		Ja
1.3	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	(Ja)

Uanset om minimumsjorddække er udtrykt i sit eget krav eller som en del af et samlet krav, kan der ses væsentlige forskelle i tilgangen til implementeringen. Der er identificeret to typer af tilgange:

- 1 DE og PL tager udgangspunkt i en identifikation af erosionsfølsomme områder og har da fastsat begrænsninger i arealforvaltningen inden for disse områder.
- 2 I SE og NL fastsættes et generelt krav om at udyrkede arealer skal være plantedækkede, og der gives præciserende krav for særlige områder/perioder/type af plantedække.

Den franske implementering falder umiddelbart under den sidste type, men kan ikke analyseres på lige fod, da 1.2 om minimumsarealforvaltning er udlagt til de-

⁴¹ Gælder kun i Limburg.

centrale myndigheder og således ikke dækket af studiet, medens 1.1 om minimumsplantedække er meget generel.

DK følger begge tilgange med et generelt krav om plantedække i KO krav 4.1 og en identifikation af erosionsfølsomme områder i KO-krav 4.14, dog gælder kravet om plantedække alle udyrkede arealer, også uden for de erosionsfølsomme områder⁴².

I DE gælder der begrænsninger inden for visse tidsperioder i vinterhalvåret i områder, der er udpeget som følsomme over for vind- og/eller vanderosion og generelt er plantedække/såning og pløjning/jordbearbejdning knyttet tæt sammen. Dette kan forklare, at de to krav er samlet i et. Der er to kategorier af følsomhed over vanderosion i DE (*CCwasser 1* og *CCwasser 2*)⁴³ og en kategori for følsomhed over for vinderosion. Uden for de følsomme områder gælder der ingen særlige regler for erosionsbeskyttelse. Inden for *CCwasser 1*-områder gælder, at hvis landbrugeren ikke har iværksat særlige erosionshindrende tiltag, er der et fuldstændigt forbud mod pløjning fra 1/12 til 15/2 året efter, medmindre denne sker efter isolinjerne, dvs. langs højdekurverne. Der må pløjes umiddelbart efter høst, hvis den efterfølgende gensåning kan finde sted inden 1/12. I *CCwasser 2*-områder må der ikke pløjes mellem 1/12 og 15/2 uanset pløjeretning. Ligeledes i *CCwasser 2* gælder at, i perioden fra 16/2 til 30/11 må landbrugeren kun pløje, hvis der gensås umiddelbart efter, og der gælder endvidere begrænsninger for afstanden mellem afgrøderækker, og der er givet en række undtagelsesbestemmelser, bl.a. hvis der etableres græsbælter i marken med en vis bredde og afstand. De følsomme områder udgjorde i 2009 følgende procentdel af det samlede landbrugsareal i NE:

Tabel 5-5 *Oversigt over erosionsfølsomme arealer identificeret i Niedersachsen. CC wind kan overlape med vanderosionsarealerne. Opgjort som % af dyrkningsarealet*

% af UAA	CC wasser1	CC wasser2	CC wind
NI	3,6	2,4	9,5

Det har ikke været muligt at finde tilsvarende data for SH, men det ses, at det er relativt få arealer i NI, der er underlagt kravet.

I PL udpeges der også vanderosionsfølsomme områder, hvilket udgør 28,5 % af dyrkningsarealer. Hvis mere end 40 % af en bedriftsdyrkningsareal er erosionsfølsomt, skal der opretholdes et grønt vinterdække fra 1/12 til 15/2. Udpegningen af områderne er sket nationalt og fastsat i lovgivningen. På områder med en hældning over 20 grader skal der opretholdes plantedække mellem afgrøder, der er plantet i rækker, eller der skal bygges terrasser. Disse jorder må ikke henligge uden plantedække. Pløjning nævnes ikke i de polske KO-krav.

⁴² Indtil og med 2014 er DK KO-krav 4.2 og 4.12 også GLM krav. Da de udgår, er de ikke medtaget i analysen.

⁴³ *CCwasser 2* er områder med høj erosionsfare, *CCwasser 1* med nogen erosionsfare og områder uden farer klassificeres som *CCwasser 0*. Der er fastsat en national udregning til bestemmelse af værdien, og i denne indgår hældning og faktorer for jordtype og nedbør bl.a.

Både i DK, SE og NL tages udgangspunkt i at udyrkede arealer skal være plantedækkede hele året. I DK skal der etableres plantedække inden for 14 dage efter, at areal overgår til udyrket, og senest 31. maj året efter, hvis etableringen ikke kunne nås inden for samme vækstsæson. Hvis et plantedække er utilstrækkeligt, skal der eftersås inden 1/10.

I SE gælder kravene om minimumsplantedække og minimumsarealforvaltning kun for jorder i et af ni län (amter), og plantedækket skal alene dække 60 % af arealet i länen Skåne, Halland og Blekinge, i de resterende 50 %. Derudover skal jord, som skrånere mere end 20 % mod vandområder, være dækket med vegetation fra 15. september til 15. februar. Der følger desuden en række specifikke krav om, hvilke afgrødetyper og kombinationer der kan tælle som plantedække, og disse er differentieret for hhv. de tre sydligste län og for resten. Kravet om plantedække i SE dækker vinter og efterår. Pløjning er ikke reguleret, men der er et krav om, at vinterafgrøder skal være etableret inden oktober. Der gives desuden mulighed for at både det svenske landbrugsråd og de regionale myndigheder kan udstede yderligere begrænsninger, og der kan således være enkelte yderligere lokale begrænsninger, der ikke er medtaget i dette studie.

I NL skal landbrugeren etablere plantedække på udyrkede arealer med en afgrøde, der findes på en liste, der indgår i lovgivningen, og som bl.a. inkluderer forskellige græsblandinger. Plantedækket skal etableres før 31/5 og må ikke ompløjes før 31/8. Krav omkring minimumsarealforvaltning under 1.2 er i NL begrænset til kun at dække en del af Limburg-regionen i den sydlige del af landet. Denne region er den eneste i landet med væsentlige topografiske hældninger, og det er derfor fundet relevant at begrænse kravet til denne region, hvis landbrugsareal i øvrigt anvendes fortrinsvis til frugtproduktion.

I FR er der forbud mod, at udyrkede arealer henligger uden plantedække. I en sammenhængende periode på 40 dage i maj, juni og første halvdel af juli må der ikke pløjes eller laves anden jordbehandling. Anvendelse af tunge maskiner, der kan risikere at ødelægge plantedækket, er forbudt frem til 31/8.

De ovenstående observationer omkring periode for opretholdelse af plantedække og kravets geografiske udbredelse er samlet i Tabel 5-6 og Tabel 5-7 .

Tabel 5-6 *Oversigt over centrale karakteristika ved implementering af jorderosionskrav under GLM.*

Land	Periode for opretholdelse af plantedække på udyrkede arealer	Geografisk udbredelse
DK	Hele året, men den første vinter efter overgang til udyrket areal kan dette henligge uden etableret dække til 31/5.	Hele landet
SE	50-60 % af arealet i efterår og vinter inkl. dyrkede arealer	9 ud af 21 län.
NL	Hele året, men skal blot etableres inden 31/5.	Hele landet
DE	Hele året, men med mulighed for perioder uden plantedække i CC wasser 1 områder, så længe disse reetableres inden 1/12.	Inden for følsomme områder
SH	Ingen særlige krav for plantedække.	-
NI	Ingen særlige krav for plantedække.	-
FR ⁴⁴	Hele året.	Hele landet
PL	Som minimum mellem 1/12 og 15/2.	I vanderosionsfølsomme områder

Det ses af Tabel 5-6, at DK, NL, DE og FR stiller krav om plantedække på udyrkede arealer hele året, men hvor der eksplicit i den danske og tyske implementering gives mulighed for perioder uden plantedække under særlige omstændigheder. I SE gælder kravene kun for vinter og efterår, og i PL er det kun om vinteren, at der skal opretholdes et plantedække i de følsomme områder. Den geografiske udbredelse af kravene gælder hele landet i DK, NL og FR, men kun i særligt udpegede områder i DE og PL. I SE gælder kravet i de sydlige län, som også er de relevante i en landbrugssammenhæng.

Minimumsarealforvaltning med henblik på at begrænse jorderosion er udtrykt meget forskelligt i de syv landes KO-krav. Observationer omkring minimumsarealforvaltningen (1.2) er samlet i Tabel 5-7 .

⁴⁴ Det skal bemærkes, at de franske informationer ikke kunne verificeres.

Tabel 5-7 Oversigt over bestemmelser implementeret underkrav for minimumsarealforvaltning

Land	Regulering af pløjning	Andet
DK	Ingen pløjning fra høst til 15/2 på arealer over 5000 m ² i markblok og med hældning over 12 grader og høj risiko for vanderosion.	Krav 4.2 og 4.12 udgår og er ikke medtaget
SE	Pløjning nævnes ikke eksplicit.	For korn og oliefrøafgrøder må der ikke foretages jordbehandling fra blomstring til vinter, hvis disse skal gælde som plantedække. Visse vinterafgrøder sået før oktober kan regnes som plantedække.
NL	1.2 gælder kun for Limburg-regionen, hvor der fortrinsvis dyrkes frugt. Specifikke krav gælder.	Græs i frugtplantager må ikke slås til en længde under 5 cm. For hver 300 m i en frugtplantage på jorder med hældning over 5 % skal der være erosionshindrende vækster.
DE	Pløjningsforbud i <i>CC wasser 2</i> mellem 1/12 og 15/2. Forbud mod pløjning på tværs af højdekurver i <i>CC wasser 1</i> -områder. Ingen forbud uden for følsomme områder	Pløjning i perioden fra 16/2 til 30/11 er kun tilladt hvis der sås umiddelbart efter, dog afhænger de specifikke krav af erosionstypen.
SH	Særlige undtagelser fra pløjningsforbud inden for <i>CC wind</i> -områder	-
NI	Særlige undtagelser fra pløjningsforbud gives indenfor både <i>CCwind</i> , <i>wasser 1</i> og <i>wasser 2</i> , afhængigt af jordens lerindhold, efterfølgende afgrødevalg og valg af andre virkemidler.	-
FR*	Ingen jordbearbejdning i 40 sammenhængende dage fra 1/5 til 15/7.	Der må ikke anvendes gødning og ikke arbejdes med tungt materiel på jorderne inden 31/8.
PL	Pløjning nævnes ikke eksplicit.	Terrasser kan anvendes til at hindre erosion på hældende jorder.

Den tyske implementering er bygget op omkring pløjningsforbud, der igen er knyttet til såning og plantedække, men begrænset til en lille del af landet. En væsentlig anden tilgang findes i SE og PL, hvor pløjning ikke nævnes eksplicit, og begrænsning af erosion umiddelbart synes at bero primært på krav 1.1 minimumsplantedække i praksis. I NL er lovgivningen centreret omkring frugtplantager og gælder kun i en af landets regioner. I DK er krav om etablering af plantedække og vedligeholdelse af plantedække og om pløjning på større landbrugsflader, som skrånere og har høj risiko for jorderosion.

I DK er i alt ca. 2.650 ha erosionsfølsomme arealer omfattet af pløjeforbud i perioden fra høst til 15. februar det følgende år. Omtrent 237 ha af de erosionsfølsom-

me arealer i DK, er i årlig omdrift. På disse arealer medfører det danske krav, i modsætning til de tyske og svenske regler, at der ikke kan dyrkes vinterafgrøder ved forudgående pløjning. Der kan dog i DK etableres vinterafgrøder på disse arealer, hvis det sker ved reduceret jordbearbejdning.

Sammenligning af Vejledning 2014 i SE og DK

I SE er krav om bevoksning på stejle marker i et særskilt krav, som vurderes ud fra, hvor stort areal kravet er overtrådt på; 0,1 ha, 0,1-0,5 ha, 0,5-2,0 ha eller over 2,0 ha. Dette gælder kun inden for de nitratfølsomme områder.

I DK vurderes ligeledes, hvor stort areal kravet er overtrådt på, men i DK opgøres overtrædelsen som % af det stejle areal; 25 % 25-50 %, 50-75 % eller over 75 %.

Da overtrædelsen i DK afhænger af, hvor stort det stejle areal inden for bedriften er total set, kan det ikke umiddelbart vurderes, om den ene bedømmelse er mere lempelig end den anden. I begge lande kan en lille overtrædelse vurderes som 'en mindre overtrædelse', hvilket vil sige en bagatel, som ikke sanktioneres.

Opsamling

Tages formålet med både krav 1.1 om minimumsplantedække og 1.2 om minimums arealforvaltning i betragtning, kan det være relevant at sætte ovenstående observationer op over for en række naturgivne faktorer og særlige nationale forhold i de enkelte lande for at perspektivere den valgte implementeringsform. I nedenstående tabel er implementering af de to krav kondenseret yderligere og sat sammen med naturgivne faktorer med hensyn til drikkevandskildetype (grundvand/overfladevand), jordtyper (% sandede jorder), årlig nedbørsmængde og % af landbrugsareal, der er vurderet sårbart over for erosion.

Tabel 5-8 Oversigt over variation i implementering og en række udvalgte kontekstindikatorer⁴⁵.

	Opretholdelse af plantedække på udyrkede arealer	Geografisk dækning	Pløjning reguleret	% sandede jorder ⁴⁶	Årlig nedbør (mm)	Erosionsfølsomt landbrugsareal ⁴⁷
DK	Hele året	Hele landet	Ja i risikoområder	58,8	712	0,6 %
SE	15/9 til 15/2 På hældninger over 20 % mod vandområder skal være plantedækkede	9 län	Nej	11	500-1000	Ikke oplyst
NL	Hele året	Hele landet	Nej	Ca. 40	847	Ikke oplyst, men lavt
SH	Hele året	Udvalgte områder	Ja i risikoområder	Ikke oplyst, men høj	752	Vind: 5,3 Vand: 0,17
NI	Hele året	Udvalgte områder	Ja i risikoområder	Ikke oplyst, men høj	655	Vind: 29 Vand: 11,3
FR	Hele året	Hele landet	Ja	Ikke oplyst, men høj	Op til 1500 i vest FR	5,1
PL	1/12 til 15/2	Udvalgte områder	Nej	37,2	500	Vand: 28,5

En væsentlig observation fra tabellen er, at der er begrænset sammenhæng mellem størrelsen af det areal, der er udpeget som erosionsfølsomt, og hhv. den geografiske udstrækning af kravet om plantedække samt begrænsninger i pløjning. Både NI og PL har høj risiko for vanderosion og NI også for vinderosion, men har valgt kun at regulere dele af arealet, mens DK og FR, som har samme eller mindre risiko, regulerer hele landbrugsarealet.

Nedbørsmængde og intensitet er væsentlige faktorer i forhold til vanderosion, og det ses således, at lande med mest nedbør i form af regn (FR, NL, DK) har valgt, at krav om plantedække skal dække hele landet, mens PL og NI kun medtager udvalgte områder. SE er en særlig case, da en del af den oplyste nedbør falder som sne (der har en anden erosionseffekt omkring tøj). De områder, der er inkluderet i kravet, er netop de områder med mest nedbør (Vest- og SydSE) i form af regn. De

⁴⁵ Indikatorerne er meget generelle og angivet på nationalt plan og skal derfor kun tages som indikatorer, der kan perspektivere kravene, ikke forklare dem

⁴⁶ Sandede jorder er her alle jorder, der klassificeres efter national standard som sandede, eksempelvis lerblandede sandjorder, men ikke sandblandede lerjorder.

⁴⁷ Erosionsfølsomhed er efter national identifikation, og metoden er ikke ens landene imellem.

valgte län i SE kan derfor henregnes til samme område som DK. SH har en samlet profil meget lig den danske, men er underlagt den centrale tyske tilgang og har derfor kun regulering i udvalgte områder.

I DK er kravene differentierede så kravet om plantedække gælder alle dyrkede landbrugsarealer, mens pløjning kun er reguleret i områder med høj risiko for vanderosion. Af de lande som også har krav om plantedække i hele landet, er det kun FR som også krav vedrørende jordbehandling/pløjning i hele landet (ingen tunge maskiner inden 31/8), mens der i NL ingen KO-krav er om pløjning.

Set i forhold til nedbør og dermed potentiel risiko for erosion er reglerne i DK implementeret på linje med de øvrige lande med samme nedbørsmængder.

5.3.1.2 Organiske stoffer: Stubmarker og sædskifte (vekseldrift)

I RFO 73/2009/EF fastsættes to krav for at bevare jordens indhold af organiske stoffer, hvoraf den ene er obligatorisk og angår forvaltning af stubmarker. Denne kaldes i det følgende 2.1. Der er ligeledes fastsat et valgfrit krav for sædskifte, der nummereres 2.2. Alle lande har implementeret 2.1, men kun NL, FR og PL har implementeret 2.2 om sædskifte.

Kravenes formål

Formålet med kravene er at bevare jordens indhold af organiske stoffer ved passende praksis. Det er politisk besluttet i forhandlingerne omkring RFO 73/2009/EF, at forvaltning af stubmarker og sædskifte er de relevante praksisser at regulere. Afbrænding af stubmarker resulterer i, at en del af kulstoffet i plantematerialet omsættes og frigives til atmosfæren som CO₂, mens sædskifte kan have fordele for jordens biodiversitet og dermed sikre en god omsætning og jordstruktur.

Sammenligning

I DK er 2.1 om afbrænding af stubmarker implementeret i krav 4.7, der i sin enkelthed lyder "*Halm eller andre lignende dele af landbrugsafgrøder må ikke afbrændes på marker eller uopdyrkede arealer*". Der gives derefter en række muligheder for undtagelser. Denne tilgang genfindes i alle landene, kun PL har et forbud, uden at muligheden for undtagelser nævnes.

Forbuddet mod, hvad der ikke må afbrændes, varierer landene imellem. I SE må strå, som er efterladt på marken efter høst, ikke brændes, medmindre det er en del af forberedelsen til at så oliefrø som vinterafgrøde, og hvor der ikke pløjes. Forbuddet gælder afgrøderester i NL, men stubmarker i DE og FR. I PL gælder forbuddet afbrænding på landbrugsjord, hvilket i princippet kunne dække andet end stubmarker. Dog skal de præcise formuleringer i de oversatte lovtekster tages med forbehold, og der synes på den baggrund ikke at være væsentlige forskelle i implementering af kravet.

I NL og FR kan undtagelsen opnås gennem en tilladelse fra et lokalt råd. I DE kan de relevante myndigheder på delstatsniveau give undtagelser, men der er ikke rapporteret sådanne for SH og NI. Disse observationer er samlet i Tabel 5-9 .

Tabel 5-9 Oversigt over variation i implementering af den obligatoriske GLM-norm for forvaltning af stubmarker

	Forbud	Genstand	Undtagelse
DK	Ja	Halm eller andre lignende dele af landbrugsafgrøder må ikke afbrændes på marker eller uopdyrkede arealer.	Ja, en række fastsat i lovgivningen, bl.a. halm efter frøgræs, våde halm der har været anvendt til overdækning mv.
SE	Ja	Strå efterladt efter høst på agerjord.	Hvis der sås oliefrø til vinterafgrøde og ikke pløjes.
NL	Ja	Afgrøderester på agerjord efter høst.	Ja, med tilladelse fra lokalt nævn.
DE	Ja	Stubmarker må ikke afbrændes.	Delstater kan give undtagelser.
SH			Ikke givet.
NI			Ikke givet.
FR	Ja	Stubmarker efter korn, olie og proteinafgrøder.	Ja, med tilladelse.
PL	Ja	Afbrænding af landbrugsland.	Nej.

Krav 2.2 om sædskifte er valgfri og kun implementeret i NL, FR og PL. Det polske krav synes at adskille sig fra de to andre, idet kravet her er, at hvis det ønskes kun at dyrke hvede, rug, byg eller havre på den samme jord over en periode på fem år, skal visse praksisser overholdes. Disse praksisser er nedpløjning af afgrøderester, mellemafgrøder eller udbringning af husdyrgødning. I PL kan en landmand således godt have monokultur af andre afgrøder end de nævnte⁴⁸.

I NL og FR gives der krav om procenter af forskellige afgrøder på hele bedriftens landbrugsareal. I NL er kravet mindst tre afgrøder, hvoraf hver skal have en andel på mindst 15 %, og der er regler for, hvordan landbrug med mere end tre afgrøder skal udregne kravopfyldelsen. I NL er der mulighed for, at flere ejendomme kan deles om at møde kravet, og at den enkelte således kan opfylde KO-kravet med blot to afgrøder. Landmanden skal blot kunne dokumentere, at der inden for de sidste tre år har været vekslet mellem afgrøderne på arealerne. I FR skal der dyrkes mindst tre afgrøder, og disse skal mindst udgøre 5 % hver, og der kan gives dispensation til 3 %. To afgrøder er tilstrækkeligt, hvis den ene er en bælgplante eller græs i omdrift, som så dog skal udgøre 10 %. Disse observationer er samlet i Tabel 5-10

⁴⁸ Denne hidtidige praksis må dog forventes at blive ændret som følge af grønningskravene indført fra 2015.

Tabel 5-10 Oversigt over vekseldrift

	Valgt	Forståelse af vekseldrift	Fleksibilitet	Maksimal procent areal til en afgrøde på en sæson
DK	Nej	-	-	-
SE	Nej	-	-	-
NL	Ja	Mindst 15 % af hver afgrøde per landbrugsejendom.	Kan opfyldes med anden landbrugsejendom, og i så fald mindst to forskellige afgrøder per tre år.	100 %, hvis opfyldt med anden ejendom.
DE	Nej	-	-	-
SH	-	-	-	-
NI	-	-	-	-
FR	Ja	Mindst 5 % af hver afgrøde	Der kan gives undtagelse til 3 % af en afgrøde.	94 %, hvis der gives undtagelse.
PL	Ja	Ikke direkte vekseldrift der sikres. Bivirkninger på kulstofindholdet i jorden søges afbødet med påkrævede foranstaltninger.	Hvis der nedpløjes rester, udbringes husdyrgødning eller mellemafgrøder kan monokultur tillades.	100 %, hvis visse krav opfyldes eller hvis afgrøden ikke er hvede, rug, byg eller havre.

Den polske tilgang til sædskifte synes noget mere fleksibel, idet der ikke er værdier, der skal overholdes og at monokultur derfor stadig er mulig. Det er ikke tilfældet i NL og FR. Af disse to sidste er de franske procentsatser noget mindre, og der kan i enkelte tilfælde dyrkes den samme afgrøde på 94 % af landbrugsarealet på en ejendom. I NL kan der maksimalt være 70 % af den dominerende afgrøde, men muligheden for kravopfyldelse med en anden landbrugsejendom, giver mulighed for, at den enkelte landmand i et givent år kan have ren monokultur (100 %).

Sammenligning af Vejledning 2014 i SE og DK

I SE vurderes kun omfang, det vil sige hvor stort areal; højst 0,1 ha, 0,1-0,5 ha, 0,5-2,0 ha eller over 2,0 ha. Under 0,1 ha vurderes som en 'mindre overtrædelse'.

I DK vurderes ligeledes alene på, hvor stort et areal overtrædelsen er sket på; 0,5 ha, 0,5-5 ha, 5-10 ha eller over 10 ha. Også her vurderes den mindste overtrædelse som en 'mindre overtrædelse'.

I dette tilfælde vurderes en overtrædelse i SE skarpere end i DK, idet der kun skal 2,0 ha til, at der gives den højeste karakter for overtrædelsen.

Opsamling

Der er mange praksisser, der påvirker jordens indhold af organiske stoffer herunder faktorer, der ikke er under landmandens kontrol, eksempelvis nedbørsmængden og jordtype. De to krav, der har til hensigt at bevare jordens indhold af organiske stoffer, er således kun to af mange faktorer, og den samlede effekt af kravene i

det enkelte land og på den enkelte mark kan være endog meget svær at bestemme. Af tabellerne ovenfor ses, hvor ens krav 2.1 er implementeret, og hvor forskelligt, hvis overhovedet, krav 2.2 om sædskifte er implementeret⁴⁹. Hvilket muligvis er en afspejling af, at det første krav er obligatorisk og det andet frivilligt.

I DK er forbuddet mod markafbrændinger KO-belagt, som i alle de øvrige lande. Det valgfri krav om sædskifte er ikke implementeret i DK⁵⁰.

5.3.1.3 Vedligeholdelse af landskabet: Landskabstræk, uønsket vegetation, permanente græsarealer, minimumsbelægningsgrader, levesteder⁵¹

Der er i forordningen fastsat i alt syv krav under denne problemstilling, som i det følgende er nummereret som vist nedenfor.

Tabel 5-11 *Oversigt over GLM-normer for foranstaltninger, der skal sikre et minimum af vedligeholdelse og undgå forringelse af levesteder⁵².*

Krav	Nr.	Udgår i RFO 1306/2013
Minimumsbelægningsgrader for dyr og/eller passende systemer (Fakultativ)	4.1	ud
Beskyttelse af permanente græsarealer	4.2	ud – fremover i nye grønningskrav
Bevarelse af landskabstræk, herunder eventuelt hække, vandhuller, grøfter og træer i rækker, i grupper eller enkeltstående og markbræmmer og forbud mod klipning af hække og træer i yngletiden.	4.3	bevares
Undgå, at uønsket vegetation spreder sig til landbrugsjord	4.4	bevares, som frivilligt
<i>Pleje af olivenplantager og vinstokke i god vegetativ stand (valgfri)</i>	4.5	ud
Etablering og/eller bevarelse af levesteder (valgfri)	4.6	ud
<i>Forbud mod rydning af oliventræer (valgfri)</i>	4.7	ud

⁴⁹ Med den nye reform er der kommet krav om sædskifte.

⁵⁰ Med den nye reform er der kommet krav om sædskifte.

⁵¹ *Forbud mod rydning af oliventræer og pleje af olivenplantager* er ikke medtaget i analysen, ift. bilag III i RFO 73/2009.

⁵² 4.1 samt 4.5 til 4.7 er valgfrie. 4.5 og 4.7 indgår ikke i analysen og er derfor kursiveret

Fire af kravene er valgfrie, og to angår som nævnt forhold, der ikke er relevante i DK, SE, NL og PL (få eller ingen vinstokke og oliventræer) og kun delvist relevante i DE (ingen olivenplantager).

Med implementeringen af RFO 1306/2013/EU udgår 4.1, 4.2 og 4.5-4.7. Problemstillingen adresseret af krav 4.2 omkring permanente græsningsarealer vil fremover blive dækket med det nye grønningskrav, som er kommet til som led i reformen. I det følgende er der således lagt særlig vægt på 4.2, 4.3 og 4.4.

Kravenes formål

Den problemstilling, som kravene adresserer, angår både landskabets kultur- og naturværdi. Hovedformålet med at beskytte landskabselementer er at bevare karakteristiske landskabstræk og småbiotoper af betydning for det åbne land (jf. DK KO-vejledning, s. 289). Det skal sikres, at landskabet og dets kulturelementer ikke væsentligt ændres, i særdeleshed at landskabet ikke springer i skov/buskads (naturværdi), eller at historiske elementer/fortidsminder (kulturværdi) ikke ødelægges eller ændres. Den præcise genstand for beskyttelse kan variere fra land til land, og landskabets tilstand uden menneskelig pleje kan også være forskellig. Eksempelvis vil midtsvenske græsningsarealer langsomt vokse til med nåle- eller birkeskov, mens sydfranske bjergskråninger anvendt til græsning muligvis ikke vil ændres væsentligt over en tiårig tidshorisont.

Sammenligning

Oversigt over landenes implementering af GLM-normer for vedligeholdelse af landskabet før reformen er vist i Tabel 5-12.

Tabel 5-12 Oversigt over implementering af GLM-norm for vedligeholdelse af landskabet.

Norm	DK	SE	NL	DE	SH	NI	FR	PL
4.1	Nej	Ja	Nej	Nej	-	-	Ja	Ja
4.2	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
4.3	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
4.4	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
4.6	Nej	(Ja)	Nej	Nej	-	-	Nej	Ja

Krav 4.1 om afgræsning er kun implementeret i SE, FR og PL og med forskellige tilgange. I SE skal der som udgangspunkt afgræsses med dyr, således at hele græsningsarealet synligt har været afgræsset pr. 31. oktober. Kun én gang på tre år må der anvendes maskiner eller slås hø. Den franske implementering er mere generel i sin form, og kravet, der skal overholdes, er et minimum dyrehold pr. hektar (fastsættes på regionsniveau) eller en vis produktionsmængde af hø (hvilket antages at betyde, at landmanden må foretage et minimum af pleje). I PL må græsningsarealerne enten slås og genslås inden 31. juli eller afgræsses af dyr i vækstsæsonen, for at kravet er overholdt. Både i SE og PL kan der gives undtagelser, hvis der er indgået særlige miljø- eller bevaringsaftaler (SE) eller hvis

græsarealet er beliggende i et NATURA 2000-område (Både PL og SE). I FR nævnes ingen undtagelsesmuligheder, men de kan være sat på regionsniveau.

I krav 4.1 om afgræsning og pleje ses en tæt forbindelse med 4.2, der er obligatorisk, og handler om bevarelse af permanente græsningsarealer. I den danske og nederlandske implementering af 4.2 nævnes, at græsningsarealer skal holdes, men dette kan ske både ved slåning eller afgræsning, hvorved 4.1 i en vis forstand er dækket. I SE nævner 4.2 også både slåning og afgræsning, og 4.1-kravet om, at slåning kun kan erstattes afgræsning en gang på fire år, nævnes igen.

I krav 4.2 om beskyttelse af permanente græsarealer angiver både DK, SE, NL og PL et krav om, at græsningsarealer skal slås med en vis frekvens. NL fastsætter, at det skal ske en gang om året, SE at det skal ske inden 31. oktober, PL at det skal ske inden 31. juli, og DK, at slåning skal finde sted en gang i perioden 1/7 til 15/9.

Den videre præcisering af kravet er meget forskellig i detaljeringsgrad og fokus. Både i DK og i SE skal det forhindres, at der sker tilgroning med træer og buske. I SE specifikt med det fokus, at arealets kultur- og naturværdier ikke skades af bevoksning. I DK detaljeres en række krav til græshøjde og andel af arealet, der skal overholde enten 40 eller 100 cm græshøjde ved afgræsning. I delkrav 3 fastsættes at, hvis afgræsning ikke er tilstrækkelig til at holde arealet lysåbent med under 0,3 storkreaturer pr. ha, skal arealet slås inden for den tidligere nævnte periode. I NL gives ingen detaljer i selve kravet, men der er undtagelsesbestemmelser lig de, der er givet i PL og SE for 4.1 om minimumsafgræsning, dvs. hvis arealerne er underlagt en særlig plejeforpligtelse. I PL minder de to krav meget om hinanden, idet det kræves, at vegetationen (altså inkl. buske og træer) skal klippes og borttages inden 31. juli.

Den franske og tyske implementering har begge tilgange forskellige fra de ovennævnte landes. Den franske tager, ligesom den danske, udgangspunkt i et par specifikke krav til græsningsarealets vegetation inden for en bedrift. Bortset fra denne lighed, er den franske tilgang forskellig, idet der ikke her kræves, at der skal slås eller græsses, men at det samlede græsningsareal på en bedrift skal holdes konstant. Hvilke værktøjer landmanden vælger, og om der (inden for visse grænser) flyttes på græsningsarealerne, er derfor op til den enkelte. Igen, som for 4.1 om minimumsafgræsning, sættes en minimumsproduktion af hør eller en minimumsgrænse for dyrehold på arealerne.

Den tyske tilgang skiller sig særligt ud, da man som krav 4.2 beskyttelse af permanente græsarealer har valgt en direkte reference til lokale vandmiljøplaner, og det nævnes, at de restriktioner for pløjning og omlægning af arealanvendelse, der måtte være sat inden for det specifikke beskyttelsesområde, skal overholdes.

Tabel 5-13 Oversigt over implementering af 4.1 og 4.2⁵³.

Land	4.1		4.2	
	Metode	Tidsgrænse	Metode	Tidsgrænse
DK	-	-	Slåning eller græsning	1/7 til 15/9
SE	Græsning maks. én gang slåning per tre år.	Inden 31. oktober	Slåning	Inden 31. oktober
NL	-	-	Slåning	Én gang om året
DE	-	-	Restriktioner i Vandmiljøplaner skal overholdes	<i>Ikke præciseret</i>
FR	Minimumsproduktion af hør, eller minimumsdyrehold per ha.	<i>Ikke givet</i>	Græsningsareal skal holdes på bedriften	<i>Ikke givet</i>
PL	Enten slås eller græsses.	Hhv. inden 31/7 eller i vækstsæsonen	Vegetation skal klippes og fjernes	Inden 31/7

Krav 4.3 handler om beskyttelse af landskabets udseende, topografi og sammensætning, og sigter til, at det nuværende landskab bevares. Landenes implementering angår en række forskellige landskabselementer, som det ses af oversigten nedenfor:

⁵³ NI og SH er ikke nævnt, da der ikke er oplyst særlige krav/afvigelser i disses implementering ift. nationalt plan

Tabel 5-14 Oversigt over elementer, der er inkluderet i landenes implementering af 4.3⁵⁴.

Land	Enkeltstående træer	Mindre skovarealer, levende hegn	Fortidsminder	Søer/vandhuller	Grøfter	Diger, gærder, jordvolde
DK	Nej	Nej	Ja	Ja, må ikke opfyldes	Nej	Nej
SE ⁵⁵	Ja, skal være omgivet af en 2 m pløjefri bræmme.	Nej	Nej	Ja, må ikke opfyldes	Ja	Stendiger
NL	Ja	Ja	<i>Ikke nævnt</i>	Nej	Nej	Nej
DE	Ja ⁵⁶	Ja	<i>Ikke nævnt</i>	Ja, og vådområder	Nej, men bræmmer mellem marker	Ja
FR ^{57***}	Ja	Ja	<i>Ikke nævnt</i>	Ja	Ja	Ja, hegn
PL	Nej	Ja	<i>Ikke nævnt</i>	Ja, på under 100 m ² og helt inden for en mark	Ja	Ja, og grusveje og mindre terrasser

Modsat den store variation i hvilke elementer, der er KO-belagt, varierer tilgangen til regulering mindre. Med undtagelse af FR, hvor det angives, at 4 % af bedriftens landbrugsareal (UAA) skal bevares som permanent, vælger alle de resterende lande at forbyde fjernelse af de elementer, der siden nævnes, og som fremgår af tabellen ovenfor. I SE, NL og DE nævnes i kravteksten, at der kan gives tilladelser til at gøre undtagelser af den relevante myndighed, og i FR skrives at den enkelte forvaltningsplan (aftalt med lokale myndigheder) kan indeholde aftaler om undtagelser. I PL nævnes ikke mulighed for undtagelser. Derudover indeholder den nederlandske tekst ikke nummererede delkrav om afgræsning og slåning af henholdsvis marker i omdrift og græsningsarealer. I NL indgår også, at der skal genplantes efter fældning af træer, og at fældning i skovarealer kun må ske ved tynningshugst. Fældning skal i øvrigt foregå efter bæredygtighedsprincipper for skovdrift.

I DK er landskabselementerne fortidsminder og vandhuller omfattet af KO-krav. DK er det eneste land, som har KO-krav vedrørende fortidsminder, mens alle lande har krav vedrørende vandhuller/søer. En række andre landskabselementer er beskyttet via lovgivning i DK, f.eks. enkeltstående træer, diger og skove, men disse er

⁵⁴ "Ikke nævnt" er brugt, når et element ikke nævnes specifikt, men hvor der bruges et overordnet udtryk, der kunne indeholde elementet.

⁵⁵ I den svenske vejledning for tvärvillkår er specifikt kun nævnt solitærtræer, vandhuller, grøfter og stendiger.

⁵⁶ Enkeltstående træer i DE er kun forbudt at fælde, hvis de specifikt er beskyttede

⁵⁷ Den komplette franske liste ses af bilag i informationsark for GLMS (BCAE, nævnt under FR i tidligere kapitel)

ikke KO-belagt. De fleste andre lande har KO på enkeltstående træer, mindre skovarealer, diger og grøfter.

Krav 4.4 handler om at forhindre fremvækst af uønsket vegetation, særligt flerårige vedlignende planter på landbrugsarealer, der ikke er i omdrift eller bruges til græsning. Landene imellem er der nogen variation, i hvilke arealer der skal holdes fri: I SE er det de dyrkede arealer, og græsningsarealer og arealer til høslæt; I NL nævnes blot landbrugsarealer, og i DE og PL nævnes arealer ude af omdrift. I DK gælder både krav 4.9 og 4.10. 4.9 vedrørende både udyrkede og dyrkede arealer, hvorimod 4.10 blot vedrører 'arealer', men der er en vis variation i den reguleringsmæssige tilgang. FR har ikke implementeret kravet selvstændigt, men henviser til krav 1.2 om minimumsarealforvaltning, hvorunder det er påkrævet, at landmanden holder sit landbrugsareal fri for buske. mv.

Hvad der er uønsket vegetation er forskelligt fra land til land. I DK handler det om flyvehavre og om kæmpebjørneklo, hvilket er meget præcist. Ingen andre lande sigter til specifikke planter i deres implementering af krav 4.4. I DK er dette bortfaldet som KO-krav fra 2015.

I PL er implementeringen ligeledes meget uddybet, men her gælder det, hvordan træer skal håndteres. Der er som udgangspunkt et krav om, at landbrugsarealer skal holdes fri for træer, men der gives en række undtagelser, bl.a. at på skrånende arealer (over 20 % hældning, må træer gerne springe frem), og hvor det ikke skønnes at påvirke produktionen. Uønsket opvækst skal dog fjernes fra alle arealer inden 31/7.

I SE gælder reglerne flerårige vækster, træer og buske, og i DE nævnes blot fremvokset vegetation. I DE og SE nævnes, at vegetationen skal fjernes aktivt på omdriftsarealer, og i DE gives der mulighed for, at den kan nedpløjes, så længe dette ikke finder sted mellem 1/4 og 30/6. På græsningsarealer skal der i SE overholdes samme krav som fastsat i 4.1 om minimumvegetationsdække.

I NL er kravet, at landmanden skal slå eller afgræsse sit landbrugsareal mindst én gang hvert andet år, men der nævnes ingen specifikke planter. Implementering af krav 4.4. om uønsket vegetation er samlet til oversigt i nedenstående Tabel 5-15 .

Den danske implementering er en af de mest specifikke og dermed mest afgrænsede i undersøgelsen.

Tabel 5-15 Oversigt over arealer og vegetation, der er genstand for implementeringen af 4.4 i de forskellige lande

Land	Arealer	Uønsket vegetation
DK	Dyrkede og udyrkede	Flyvehavne og kæmpebjørneklo (er udgået fra 2015)
SE	Dyrkede arealer, og græsningsarealer og arealer til høslæt	Flerårige vækster, træer og buske
NL	Landbrugsareal	<i>Ikke nævnt</i>
DE	Areal ude af omdrift, omdriftsarealer og permanente græsningsarealer	Fremvokset vegetation skal slås årligt
FR	Dyrkede og udyrkede (se 1.2) ⁵⁸	Skal holdes i god landbrugsstand, specifikt fri for buske
PL	Areal ude af omdrift	Spredning af ukrudt skal forhindres, f.eks. ved årlig slåning. Friholdes for buske og træer, med visse undtagelser

Krav 4.6 om etablering og/eller bevarelse af levesteder er valgfri og handler om levesteder i landbrugslandet. Kravet udgår fra 2015 i forbindelse med reformen. Kravet er kun valgt til i SE og PL. I SE henvises under 4.6 i sin helhed til 4.3 om bevarelse af landskabstræk, og i PL er der samlet en række krav fra 4.3, men suppleret med 'naturlige-' og 'seminaturlige-habitater'.

Krav 4.6 om levesteder er ikke implementeret i DK. I det omfang vandhuller og fortidsminder er levesteder, er kravet om bevarelse af vandhuller og fortidsminder dækket.

Sammenligning af Vejledning 2014 i SE og DK

I SE er landskabselementer som solitære træer, vandhuller, stendiger og åbne grøfter omfattet af KO-krav. Disse elementer må ikke skades eller flyttes. Vurderingen foretages ud fra, om elementet har taget skade, og om skaden er irreversibel. Omfanget vurderes ud fra, hvor mange elementer (1, 2, 3 eller over 3), eller antal meter af et element, der er påvirket (højst 2 m, højst 5 m, højst 20 m eller over 20 m). Varigheden afhænger af, hvor hurtigt ændringen kan repareres; en dag, en uge, inden for seks måneder, mere end seks måneder.

Et solitært træ i SE skal have en kronevidde på mindst 5 meter. Afstand til markkanten skal være mindst 10 meter. To eller flere træer med stammer inden for 1 m² regnes som ét træ.

⁵⁸ 1.2 er i FR implementeret gennem lokale og regionale myndigheder, og primært gennem 1.1,4.3 og 5.1

I DK er vandhuller og fortidsminder omfattet af kravet. Her vurderes alvoren ud fra, om det ødelagte areal er inddraget som landbrugsareal. Omfanget vurderes ud fra arealet omfattet af overtrædelsen; op til 99 m², 100-199 m², 200-299 m² eller over 300 m². Varigheden afgøres af, hvor hurtigt der kan ske en reetablering; er år, to til tre år eller fire år eller mere.

SE har således KO-krav til flere enkeltelementer end DK. I begge lande indgår i vurderingen, om overtrædelsen kan genoprettes. I SE vurderes, hvor stor en del af landskabelementet der er skadet, mens det i DK opgøres i m². I SE vurderes varigheden fra en dag til over seks måneder, mens mindste varighed i DK er et år. Dette kan hænge sammen med karakteren af de landskabelementer, som er omfattet af kravene. Det er ikke entydigt, om det ene land anvender en mere skærpet vurdering end det andet.

Opsamling

Landene har valgt meget forskellige tilgange til implementering af krav, der kan modvirke tab af landskabstræk. Dette skal i en vid udstrækning ses i sammenhæng med de meget forskellige landskaber, der findes i landene. Sydfransk *maki*, østpolske drænedede mosejorder og den vestjyske hedejord har ikke blot forskellig dyrkningshistorik og kulturel betydning, men også vidt forskellige karakteristika. Nedenfor er en række kendetegn for kravimplementeringen sat op i oversigtsform.

Tabel 5-16 Oversigt over implementering af krav til bevarelse af landskabstræk.

Land	GLM norm 4.1 og 4.2	GLM norm 4.3	GLM norm 4.4
DK	Slåning eller græsning om sommeren	Snævert: Fortidsminder og søer/vandhuller	Alle arealer, men meget specifikke planter
SE	Slåning eller græsning inden 31. oktober	Søer, grøfter, diger og solitærtræer	Alle arealer undtaget brak, men kun på flerårige vedplanter
NL	Slåning en gang om året	Snævert: Træer, hegn, skove	Hele landbrugsarealet, ingen vegetation nævnt
DE	Angives i vandmiljøplaner	Bredt: En lang række landskabelementer	Alle arealer og vegetation generelt
FR	Produktions- eller dyreholdskrav, krav om permanente græsareal	Bredt: En lang række landskabelementer	Alle arealer i god stand
PL	Slåning eller græsning om sommeren	Træer og menneskeskabte landskabelementer af sten og jord	Udyrkede arealer: hindre spredning af ukrudt, friholdes for buske og træer.

På tværs af de gennemgåede krav ses en overordnet tendens til, at DK og PL har de mest specifikke normer, og at den nederlandske implementering er meget generel.

Den franske implementering er på flere områder væsensforskellig fra de andre landes, idet der henvises til, i 1.2 om minimumsarealforvaltning, at meget er udlagt til lokale eller regionale myndigheder, hvad angår valget af virkemidler. Mest bemærkelsesværdigt er kravene om minimumsproduktion af hø og fastholdelse af en vis procentdel af arealet som græsningsareal. Dette kan dog afspejle den type landbrug, der drives især i kystegne, sydlige og centrale dele af FR, hvor ekstensiv græsning dominerer. På sådanne, vidtstrakte græsningsarealer kan det være svært at opretholde plejekrav.

I NL er der ikke udgivet en central, samlet vejledning, men det synes oplagt, at der må eksistere interne kontrolinstrukser for dette krav. Ligeledes i DE og FR må der være bagvedliggende materiale, som ikke har været tilgængeligt for denne undersøgelse.

Den danske og den svenske tekst er så detaljerede, at det præcist vides, hvad der skal gøres hvornår, og dermed også, hvad der ikke er krav om. I NL, DE og FR er dette uklart og dermed overladt til enten skøn eller en intern instruks eller ikke-tilgængelig vejledning.

I den svenske lovgivning bag kravet henvises til et bilag, der inkluderer mange typer fortidsminder (også uden for landbruget), men i KO-vejledningen fra 2014 nævnes, at kun de fire elementer nævnt i tabellen ovenfor, under GLM norm 4.3, kontrolleres i praksis. For både NL, DE og FR er de konkrete formuleringer i normerne meget generelle, mest påfaldende i det nederlandske tilfælde, hvor hele landbrugsarealet er underlagt kravet, men ingen særlig vegetation nævnes.

Den danske implementering er den mest afgrænsede, og dette betyder, især for 4.3 og 4.4, at der er relativt få landskabselementer eller planter, der er KO-belagt i DK, sammenlignet med de andre lande. Eksempelvis er bevarelse af træer ikke KO-belagt i DK. Modsat er bræmmer omkring fortidsminder lovpligtige, hvilket ikke er tilfældet i nogen af de andre lande.

En videre analyse af specifikke kulturtræk ved de enkelte landes landbrug og historie (eksempelvis brug af stendiger eller åbne grøfter) er ikke genstand for denne undersøgelse, og der søges således ikke videre forklaringer på de observerede forskelle.

5.3.1.4 Beskyttelse og forvaltning af vand: Bræmmer

For at beskytte vandløb, særligt mod tilførsel af næringsstoffer og erosionsmaterialer, er krav 5.1. om bræmmer obligatorisk. Det er en betingelse, at medlemsstaterne opretter bræmmer langs vandløb med betingelser for tilførsel af gødning til jorden nær vandløb. Bredden, og de forbud, der pålægges inden for bræmmen, kan variere. Kravet relateres i fodnoten til tabellen i bilag III i RFO 73/2009/EF til nitratdirektivets artikel 3 og er således nært knyttet til LMK, der angår foranstaltninger som følge af bilag II, pkt. 4 (se s. 110).

Kravets formål

Kravet skal sikre et godt vandmiljø og navnlig ved, at det forhindres, at jordbearbejdning og spredning af gødning sker nær vandløb, således erosion og tab af næ-

ringsstoffer begrænses. Kravet i GLM-sammenhæng sigter primært på at opretholde vandløbets form og type, samt hvilken jordbearbejdning der må foregå nær vandløbet.

GLM-bræmmerne skal både inden for og uden for sårbare zoner udpeget i henhold til artikel 3, stk. 2, i direktiv 91/676/EØF, mindst overholde kravene vedrørende betingelserne for tilførsel af gødning til jorden nær vandløb, jf. punkt A.4, i bilag II til direktiv 91/676/EØF, som skal anvendes i overensstemmelse med de handlingsprogrammer, medlemsstaterne har fastsat i henhold til artikel 5, stk. 4, i direktiv 91/676/EØF. Forhold vedrørende gødning, særligt nitrat behandles som nævnt under LMK's miljødel.

Sammenligning

Landenes implementering af krav 5.1 varierer en del, hvad angår først og fremmest 1) bræmmens bredde, 2) hvad man må/ikke må inden for bræmmen, og 3) hvilke vandløb og søer, der er omfattet af kravet om bræmmer. For NL har det ikke været muligt at finde et implementeret krav, som i øvrigt heller ikke fremgår af myndighedernes officielle liste over GLM-/LMK-krav⁵⁹.

Tabel 5-17 Oversigt over dimensionering og forbud i implementeringen af 5.1.

Land	Bredde	Hvilke vandløb?	Hvad er forbudt?
DK	2 m	Naturlige vandløb og søer i landzonen samt kunstige vandløb og søer, der efter vandplanen skal opfylde miljømålet godt økologisk potentiale eller maksimalt økologisk potentiale.	Dyrkning, jordbehandling og plantning
SE	2 m	Vandløb og søer, der er i berøring med landbrugsland	Gødskning
NL	<i>5 m på sandjorde, 25-150 cm på øvrige jorder afhængig af afgrøde</i>	5 m bræmmen skal være langs økologisk vigtige vandløb, i områder med sandjord i den sydøstlige del af NL. De øvrige bræmmer gælder i hele landet, langs alle vandløb/grøfter.	Gødskning
DE	3 m, undtagelse til 1 m	1. og 2. ordens vandløb og søer med berøring med dyrket landbrugsland.	Gødning med væsentligt N-indhold (1,5 % kvælstof eller 0,5 % fosfat)

⁵⁹ http://wetten.overheid.nl/BWBR0020128/Bijlage/geldigheidsdatum_23-02-2011

Land	Bredde	Hvilke vandløb?	Hvad er forbudt?
FR	Minimum 5 m	Vandløb, defineret af regionale myndigheder	Gødning, plantebeskyttelsesmidler, pløjning, opbevaring af materiale. Skal være plantedækket hele året.
PL	20 m, 10 m og 5 m afhængig af vandelement og aktivitet	Alle vandløb, søer, drikkevandsreservoirer, grøfter under 5 m's bredde.	Staldgødning inden for 10 m fra, og kunstgødning indenfor 5 m fra grøfter, vandløb og søer. Dog er grænsen 20 m for større søer (>50 ha), vandindvindingsbrønde og marine kyster.

Hvad angår bredden, har PL de bredeste bræmmer, efterfulgt af FR (5 m) mens DE har 3 meter som udgangspunkt, men bræmmen kan reduceres til 1 meter, hvis spredningsudstyret findes på en officiel liste over godkendt spredningsudstyr.

DK har 2 meter, som er KO-belagt⁶⁰, hvilket også er gældende i SE. I DK gælder kravet naturlige vandløb i landzonen dvs. for alle typer landbrugsarealer, der grænser op til eller gennemløbes af et vandløb eller en sø. Det samme er tilfældet i SE, selvom formuleringerne er anderledes. I DE er der ikke krav om bræmmer langs tredje ordensvandløb, det vil sige de helt små vandløb.

Den franske definition og udpegning af vandløb finder sted på lavere administrativt niveau og kan ikke detailvurderes her. Den polske definition angår umiddelbart alle vandløb.

Det har ikke været muligt at fremskaffe data omkring størrelsen af det bræmmebelagte areal, så det kan ikke vurderes, hvor stort et areal der inddrages, hverken absolut eller relativt i forhold til det samlede landbrugsareal (UAA). Udover 2 meter-bræmmer findes i der DK lovgivning om randzoner; disse er dog ikke KO-belagt.

Inden for bræmmerne har landene valgt forskellige tilgange til, hvad er tilladt/forbudt. I SE er det kun gødskning, der ikke må finde sted, og gødskning må generelt ikke finde sted i nogen af landene. Det nævnes ikke specifikt i det danske krav (DK-krav 1.16), men dette antages, at skyldes, at gødskning hører under dyrkning, hvilket ikke er tilladt inden for bræmmerne i DK. I DE er det præciseret, at den såkaldte gødningsforordningsbestemmelse for gødning med højt N-indhold gælder. Denne distinktion kan give landmænd visse muligheder for anvendelse af

⁶⁰ Som nævnt indledningsvist vedrører analysen krav gældende i 2014. Bræmmekravet i Danmark er senest ændret ved bekendtgørelse nr. 618 af 6. maj 2015 som fjerner kryds-overensstemmelse på reglerne om forbud mod dyrkning, jordbehandling og plantning i to meter-bræmmerne. Fremover vil danske landmænd kun få et støttetæk, hvis de gødsker i bræmmerne, og dermed ikke hvis de dyrker, jordbehandler eller planter i to meter-bræmmerne. Ændringen er trådt i kraft 9. maj 2015.

gødning inden for bræmmen, og hvis præcisionsudstyret er det rette, som nævnt helt ned til 1 meter fra vandløbet. Der er ikke et forbud mod dyrkning eller pløjning i bræmmen i DE, så samlet set er der flere muligheder for at anvende arealet.

I FR er det meget begrænset, hvad landmanden må inden for bræmmen; eksempelvis må der ikke pløjes. Bræmmen er 5 meter bred, så samlet set er det umiddelbart en væsentlig begrænsning af landbrugsaktiviteten. Vandløbene og søerne udpeges dog regionalt, så det er svært at vurdere, hvor mange vandløb der reelt er påvirkede.

Det ses desuden af Tabel 5-17, at de store bræmmer i PL i mange tilfælde må findes omkring vandløb og søer, hvis tilstand ikke kendes. Det kan ikke sluttes deraf, at der er tale om et forsigtighedsprincip som begrundelse for de brede bræmmer, men uanset dette må det være i PL, at mest landbrugsareal er inddraget i forhold til vandløbslængden, hvis alle vandløb er omfattet.

I NL findes en række lovbestemte krav om bræmmer, som varierer alt efter jordtype og afgrøde på arealet. Det er dog ikke klart, på baggrund af denne undersøgelse, om disse lovkrav er KO-belagt⁶¹.

I DK er den KO-belagte bræmme den smalleste, sammen med SE, men med de største begrænsninger på anvendelsen. Der findes i DK derudover lov om randzoner, på 9 meter, men disse er ikke KO-belagt.

Tabel 5-18 *Oversigt over klassifikation af økologiske tilstande af overfladevand i landene og bræmmebredde⁶².*

Land	Bredde	Høj	God	Moderat	Ringede	Dårlig
DK	2 m	6	26	29	16	23
SE ⁶³	2 m	1-6	13-23	53-75	1-19	1-10
NL	<i>Ingen data</i>	Ikke oplyst				
DE	3 m, undtagelse til 1 m	-	-	-	-	-
SH		1,8		56	37,2	5
NI		0,3	3,8	22	41,6	32,1

⁶¹ Det skal oplyses, at EU's Revisionsret i sin særberetning nr. 04/2014 anfører, at det hollandske krav til bræmmernes bredder er mellem 25 cm og 9 m afhængig af afgrøden og nærmere tekniske specifikationer, og at der ikke må anvendes gødningsstoffer i bræmmerne (jf. Tabel 3).

⁶² For hvert enkelt land er differencen mellem de angivne værdier og 100 %, et udtryk for procenten af vandløb, hvis tilstand ikke er kendt. Hvor muligt er tal for vandløb anvendt, ellers tal for overfladevand. Data er fundet af landeteamene, og stammer fra input til nationale eller regionale vandmiljøplaner

⁶³ De svenske tal er variationen inden for de fire mest landbrugsrelevante län

Land	Bredde	Høj	God	Moderat	Ringe	Dårlig
FR	Minimum 5 m	6,5	34	38	11	3
PL	20 m, 10 m og 5 m afhængigt af vandelement og aktivitet	0,8	2,1	10,3	2,2	1,8

Det kan bemærkes, at den polske implementering skiller sig ud, idet drikkevandsbeskyttelse er gjort til en del af kravet og dermed KO-belagt, idet beskyttelseszoner omkring reservoirer og brønde er omfattede. I andre lande er drikkevandsbeskyttelsen ikke KO-belagt, men naturligvis stadig reguleret, og det kan være ulovligt at gøde i nærhed heraf. I PL er kysten desuden beskyttet af en 20-meter bræmme, hvilket ikke ses i andre lande. Der er i det polske krav ikke nævnt noget om, hvorvidt det kun er vandløb og søer i bestemte områder, eksempelvis i nitratfølsomme områder, så det antages, at kravet gælder alle vandløb. Omvendt, da PL kun har udpeget et meget begrænset antal nitratfølsomme områder, vil kravet derimod gælde tilsvarende stærkt begrænset omfang, hvis kravet kun gælder i nitratfølsomme områder.

EU's Revisionsret⁶⁴ påpeger, at nogle medlemslande har fritaget visse kategorier af vandområder, som kan være beliggende på landbrugsarealer, fra at opfylde GLM-kravene til bræmmer med den risiko, at alt for mange vandløb vil blive fritaget for at overholde kravet til bræmmer, og GLM's effekt på vandkvaliteten vil dermed mindskes.

Sammenligning af Vejledning 2014 i SE og DK

I SE vurderes overtrædelse af kravet om bræmmer efter samme bedømmelseskema som udbringning på snedækket/frossen/vandmættet jord. Alvoren vurderes ud fra, om der er sket, eller om det er sandsynligt, at der sker en forurening. Hvis ikke, gives karakteren 1 ellers karakter 3. Omfanget vurderes ud fra, hvor stort areal overtrædelsen er sket på; under 1 ha, 1-3 ha eller over 3 ha, uanset hvilken overtrædelse der er tale om. Varighed vurderes ikke. En overtrædelse kan ikke vurderes som en 'Mindre overtrædelse' dette krav i SE.

I DK vurderes overtrædelse af bræmmerne ud fra, hvor meget af bræmmen der mangler. Der indgår både, hvor meget bredde bræmmen mangler (ned til 25 cm), og over hvor lang strækning overtrædelsen er sket (mindste overtrædelse er op til 75 m). Omfanget vurderes efter, hvor langt væk en forurening kan mærkes. Varighed følger karakteren for alvor. Hvis overtrædelsen er meget lille, vurderes den som en 'mindre overtrædelse'.

Den danske bedømmelse bliver dermed mere skærpet end den svenske.

⁶⁴ Den Europæiske Revisionsret, Særberetning nr. 04/2014 – Integration af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik: en delvis succes

Opsamling

Generelt er det danske og tyske implementering af krav 5.1 ganske ens, omend der er variationer i bredden af bræmmen.

De begrænsninger, der pålægges inden for bræmmen, er større i DK end i SE og DE og PL, mens begrænsningen i FR, ud over at der ikke må dyrkes i bræmmen, også omfatter forbud på opbevaring af materiale og krav om permanent plantedække.

Hvad angår, hvilke vandløb der er pålagt bræmmer, er DK og SE ens i deres valg. I DE er det kun første og anden ordensvandløb, der afkaster bræmmer, og som derfor er omfattet af kravet, mens det ikke er muligt at give et samlet svar for FR. I PL antages det i udgangspunktet, at alle vandløb, søer og kyster samt nogle grøfter er underlagt krav om bræmmer.

Samlet betyder dette, at den tyske implementering nok giver flest muligheder for udnyttelse af landbrugsareal nær vandløb og søer, medens den franske muligvis giver færrest. I PL er det største areal pr. meter vandløb underlagt kravet. Den danske implementering er mest restriktiv omkring, hvad der er tilladt i bræmmen, mens bredden af den KO-belagte bræmme er i den smalle ende i forhold til de andre lande.

5.3.1.5 Beskyttelse og forvaltning af vand: vanding og grundvandsbeskyttelse

Det, der søges adresseret med kravene i 5.2 og 5.3, er vandet som ressource for mennesker. Kravene angår henholdsvis tilladelse til udvinding af vand på landbrug, og beskyttelse af grundvandet mod forurening. Begge krav er obligatoriske og er implementeret af alle lande.

Kravets formål

Krav 5.2 gælder indvinding af vand til kunstvanding og skal sikre, at der ikke indvindes vand uden myndighedernes kendskab, hvilket igen kan sikre, at grundvandsressourcen ikke overudnyttes.

Sammenligning

Alle lande har implementeret krav 5.2, og alle landenes krav tager udgangspunkt i, at der ikke må indvindes vand uden tilladelse.

I DK skal der opnås tilladelse fra kommunen samt indberettes årligt om indvindingen, og der skal være en vandmåler på indvindingen, således at mængden kan dokumenteres. Den maksimalt tilladte mængde, der kan indvindes, fremgår af tilladelsen. Alle disse elementer er KO-belagt.

I SE kan visse formål fastsat i 'miljöbalken' være grundlag for, at indvinding er tilladt, men der skal ellers opnås individuel tilladelse fra de lokale myndigheder. Som i DK, er det KO-belagt, hvis det tilladte mængde indvundet vand overskrides. Der kan være andre vilkår i en vandindvindingstilladelse i SE. f.eks. om kontrolprogrammer. Overtrædelse af disse vilkår er ligeledes KO-belagt.

I NL må vandindvinding uden tilladelse fra såkaldte vandråd ikke finde sted, og i DE er det lokale vandmyndigheder, der udsteder en tilladelse til indvinding til vanding, men vand til dyr på marken kræver ikke tilladelse. Det præciseres endvidere, at tilladelsen skal præsenteres ved kontrolbesøg. I FR skal der ligeledes opnås tilladelse (myndighed ikke opgivet), og der skal, som i DK, være en vandmåler tilkoblet. I PL skal der opnås tilladelse, hvis mere end fem kubikmeter indvindes pr. dag til vandingsformål. Observationer om krav 5.2 om vandindvinding til kunstvanding er samlet nedenfor i Tabel 5-19.

Tabel 5-19 Oversigt over observationer for norm 5.2-implemtering

Land	Myndighed der udsteder tilladelse	Detaljeniveau
DK	Kommune	Moderat
SE	Lokale myndigheder [dvs. kommune]	Lavt
NL	Vandråd	Lavt
DE	Lokale vandmyndigheder	Højt
FR	Ikke oplyst	Moderat
PL	Ikke oplyst	Lavt

Der er således krav om en vandindvindingstilladelse i alle undersøgte EU-lande og tyske delstater. Det fremgår dog ikke specifikt af undersøgelsen, hvilke vilkår der indgår i tilladelserne. Der er dog nærliggende at antage, at en maksimal vandmængde vil fremgå. Dette understøttes af, at der f.eks. i FR er krav om en vandmåler.

Den danske implementering er dermed nogenlunde på linje med de øvrige lande i sammenligningen, dog må der i SE, DE og PL indvindes mindre mængder vand uden tilladelse.

EU's revisionsret⁶⁵ har konstateret svagheder i kontrollen af opfyldelsen af kravene i GLM-normen om kunstvanding, hvor den vandmængde der reelt var indvundet, ikke blev kontrolleret i forhold til det loft, der var fastsat i tilladelsen, eller hvor den indvundne vandmængde ikke blev målt. Disse kritikpunkter har dog primært omfattet andre EU-medlemslande end de, der er omhandlet af denne analyse.

Kravets formål

Krav 5.3 om beskyttelse af grundvand mod forurening har til formål at beskytte grundvandet mod forurening med en række stoffer, som kan være toksiske mv, eller have skadelig virkning på grundvandet. Stofferne er nævnt på lister i EU-forordning RFO 1310/2013/EU.

⁶⁵ Den Europæiske Revisionsret, Særberetning nr. 04/2014 – Integration af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik: en delvis succes.

Sammenligning

Kravet er implementeret af alle lande. I DK, SE, NL, DE og PL er udgangspunktet i kravet, at stoffer, som indgår på lister over toksiske eller bioakkumulerende stoffer ikke må udledes til fare for grundvand.

Den eksakte formulering varierer, mest nævneværdigt i NL, hvor udgangspunktet er, at det er forbudt at handle i modstrid med bestemmelserne i en bestemt beslutning. I SE tages udgangspunkt i, at landmanden pålægges at gøre foranstaltninger, der hindrer udledningen, mens der i PL blot udstedes et forbud, der gør det ulovligt at udlede direkte eller indirekte. I den franske tekst, som kommer fra informationsfolderen, fastslås, at opbevaring af staldgødning og gylle skal ske væk fra grundvandet, og med en afstand på mindst 35 meter fra overfladevand. Dette synes mere at være LMK-kravet om opbevaring af gødning mv., da der ikke nævnes nogen farlige stoffer eller lister over farlige stoffer.

Ses der bort fra den franske tekst, er implementeringen i væsentlig grad ens for DK, SE, NL og PL. Dog er det tyske krav mere omfattende, da det inkluderer en række præciseringer, eksempelvis omkring opbevaring af mineralske produkter og gødning. I DK er det i vejledningen til krydsoverensstemmelse 2014 præciseret, at kravet kun gælder for landbrugsaktiviteter.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

I SE kan vanding ske enten ved, at der er givet en tilladelse, eller ved, at landmanden har anmeldt vandingen. Kontrollen tager derfor udgangspunkt i, om der findes en tilladelse/anmeldelse. Hvis der er, kontrolleres, om vilkårene er overholdt, og hvor groft de er overtrådt, hvis der ikke findes en tilladelse/anmeldelse vurderes om eller i hvor høj grad offentlige eller individuelle interesser er påvirket.

I DK skal der altid forefindes en tilladelse med en række vilkår, hvis der vandes. Kravet er i DK opdelt på flere delkrav, som dels er, om tilladelsen findes, og dels på vilkår i tilladelsen om måling af indvunden vandmængde, om at den indvundne vandmængde skal indberettes, og om den maksimalt tilladte vandmængde overholdes; op til 15 % mere end tilladt, 15-30 % mere end tilladt, 30-50 % mere end tilladt eller mere end 50 % end tilladt.

Bedømmelsen i SE beror dermed i højere grad på en vurdering end i DK. Umiddelbart vurderes dog, at en overtrædelse vurderes på nogenlunde samme niveau.

Både i SE og DK er et muligt, at overtrædelsen vurderes som en 'mindre overtrædelse'.

I SE skal det kontrolleres, om der er direkte eller indirekte tab af miljøfarlige stoffer i form af kemikalier, olie og diesel. I SE indgår emner som påfyldning/rengøringsplads for sprøjter, påfyldning og opbevaring af dieselolie, tæthed af andre tanke og cisterner.

I DK er kravet om stoffer, der kan forurene grundvandet, rettet mod en række specifikke stoffer, mens krav rettet mod håndtering af sprøjtemidler er dækket af krav

om folkesundhed, dyresundhed og plantesundhed, som ikke indgår i denne undersøgelse.

Både i SE og DK vurderes ud fra, om der er sket en konkret forurening, eller der er overvejende risiko for, at der vil ske en forurening. En overtrædelse kan i begge lande vurderes som en 'mindre overtrædelse'.

Opsamling

Krav 5.2 og 5.3 om beskyttelse af grundvand er i ret vid udstrækning enslydende i de undersøgte lande, dog med en undtagelse af FR for 5.3. Nuancerne gælder i særdeleshed, hvem der udsteder indvindingstilladelsen, og hvor detaljeret krav 5.3 om forurening af grundvandet er skrevet.

De danske krav adskiller sig ikke væsentligt fra de øvrige undersøgte EU-landes og tyske delstaters krav på disse to områder.

5.3.2 LMK (Miljødel)

Analysen er struktureret efter de krav om lovgivningsbestemte forvaltningskrav, som følger af direktiverne⁶⁶, se nedenfor i tabel.

Krav relateret til LMK 3, der knytter sig til RD 278/86/EØF⁶⁷ om slam er ikke medtaget, da de udgår fra KO fra og med 2015.

---

⁶⁶ Det skal nævnes, at de nederlandske miljøkrav indbefatter en række krav omkring blomster, frugt, og væksthusbaseret produktion, som ikke umiddelbart genfindes i de andre lande. Denne lovgivning er ofte teknisk meget specifik, ikke mindst med hensyn til brug af, og teknikker for tilførsel af gødning (eksempelvis krav 4.15) under frugttræer. Disse krav må ikke forveksles med de krav, der gælder i alle landene omkring gødsning på landbrugsjord. De dele af kravteksterne, der alene angår frugtplantager, er ikke inkluderet i analysen i de kommende afsnit.

⁶⁷ Rådets direktiv 86/278/EØF om beskyttelse af miljøet, navnlig jorden, i forbindelse anvendelse i landbruget af slam fra spildevandsanlæg.

Tabel 5-20 Oversigt over og sammenhæng mellem LMK som angivet i RFO 73/2009/EF og RFO 1306/2013/EU.

Sammenstilling og nummerring af norm (73/2009) eller standard (1306/2013)	RFO 73 (2009)	RFO 1306 (2013)
Miljø 1	Rådets direktiv 79/409/EØF af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle (EFT L 103 af 25.4.1979, s. 1) Artikel 3, stk. 1, artikel 3, stk. 2, litra b), artikel 4, stk. 1, 2 og 4, og artikel 5, litra a), b) og d).	LMK 2 Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle (EUT L 20 af 26.1.2010, s. 7). Artikel 3, stk. 1, artikel 3, stk. 2, litra b), artikel 4, stk. 1, 2 og 4.
Miljø 2	Rådets direktiv 80/68/EØF af 17. december 1979 om beskyttelse af grundvandet mod forurening forårsaget af visse farlige stoffer. (EFT L 20 af 26.1.1980, s. 43) Artikler 4 og 5.	GLMS 3 Beskyttelse af grundvand mod forurening; forbud mod direkte udtømning i grundvand og foranstaltninger til forebyggelse af indirekte forurening af grundvand gennem udtømning på jorden og infiltrering gennem jordbunden af farlige stoffer som anført i bilaget til direktiv 80/68/EØF i den affattelse, der var gældende på sidste dag af gyldigheden, for så vidt det vedrører landbrugsaktiviteter.
Miljø 3	Rådets direktiv 86/278/EØF af 12. juni 1986 om beskyttelse af miljøet, navnlig jorden, i forbindelse med anvendelse i landbruget af slam fra rensningsanlæg (EFT L 181 af 4.7.1986, s. 6). Artikel 3	-
Miljø 4	Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375 af 31.12.1991, s. 1). Artikler 4 og 5.	LMK 1 Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375 af 31.12.1991, s. 1). Artikler 4 og 5.
Miljø 5	Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EFT L 206 af 22.7.1992, s. 7). Artikel 6 og artikel 13, stk. 1, litra a).	LMK 3 Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EFT L 206 af 22.7.1992, s. 7). Artikel 6, stk. 1 og 2.

Tabel 5-21 Oversigt over krav med ophav i fuglebeskyttelsesdirektivet, habitatdirektivet og nitratdirektivet

Fuglebeskyttelsesdirektivet (409/1979)	
Artikel 3(1)	Alle nødvendige foranstaltninger for at beskytte, opretholde eller genskabe tilstrækkeligt forskelligartede og vidtstrakte levesteder
Artikel 3(2), B	Vedligeholdelse og forvaltning i overensstemmelse med de økologiske krav af levesteder både i og uden for de beskyttede områder
Artikel 4 (1)	Særlige beskyttelsesforanstaltninger med hensyn til deres levesteder for at sikre, at de kan overleve og formere sig i deres udbredelsesområde
Artikel 4 (2)	Tilsvarende foranstaltninger med hensyn til regelmæssigt tilbagevendende trækfuglearter

Fuglebeskyttelsesdirektivet (409/1979)	
Artikel 4 (3)	Egnede foranstaltninger med henblik på, i de i stk. 1 og 2 nævnte beskyttede områder, at undgå forurening eller forringelse af levestederne samt forstyrrelse af fuglene
Artikel 5, a	Forsætligt at dræbe eller indfange dem, uanset hvilken metode der anvendes
Artikel 5, b	Forsætligt at ødelægge eller beskadige deres reder og æg samt fjerne deres reder
Artikel 5, c	At indsamle deres æg i naturen og opbevare disse, også selv om de er tomme

Nitratdirektivet (676/1991)	
Artikel 4 (1), a	Udarbejde en kodeks eller kodekser for godt landmandskab, som følges af landbrugerne på et frivilligt grundlag, og som mindst skal indeholde bestemmelser om de i afsnit A i bilag II nævnte punkter
Artikel 4 (1), b	Hvor det er nødvendigt, indføre et program, der indeholder bestemmelser om uddannelse og information af landbrugerne, for at fremme anvendelsen af kodeksen eller kodekserne for godt landmandskab.
Artikel 5	Handlingsprogrammer for de udpegede, sårbare zoner
Bilag II, pkt. 1	Perioder, hvor tilførsel af gødning til jorden er uhensigtsmæssig
Bilag II, pkt. 2	Tilførsel af gødning på stejle skrånninger
Bilag II, pkt. 3	Tilførsel af gødning til vandmættede, oversvømmede, frosne eller snedækkede jorder
Bilag II, pkt. 4	Betingelserne for tilførsel af gødning til jorden nær vandløb
Bilag II, pkt. 5	Kapaciteten af opbevaringsanlæg for husdyrgødning og opførelse af sådanne anlæg, herunder foranstaltninger til at undgå vandforurening som følge af at væsker, der indeholder husdyrgødning og safter fra oplagret plantemateriale, såsom ensilage, siver eller løber ned i grund- eller overfladevandet
Bilag II, pkt. 6	Fremgangsmåder for tilførsel af både kunstgødning og husdyrgødning, herunder hyppighed, og ensartethed i forbindelse med spredning, således at udvaskningen af næringssalte i vandet holdes på et acceptabelt niveau.
Bilag II, pkt. 7	Planlægning af jordens anvendelse, herunder anvendelse af vekseldrift og fastlæggelse af, hvilken del af arealet der skal anvendes til henholdsvis permanente afgrøder og enårige afgrøder
Bilag II, pkt. 8	Opretholdelse i (nedbørs-) perioder af et mindstemål af plantedække, som vil optage det kvælstof fra jordbunden, der ellers kunne forårsage nitratforurening af vand
Bilag II, pkt. 9	Udarbejdelse af gødskningsplaner for hver enkelt bedrift og løbende optegnelser om anvendelse af gødning
Bilag II, pkt. 10	Forhindring af vandforurening i forbindelse med kunstvandingssystemer som følge af afstrømning eller nedsivning, hvor vandet ikke kan nås af afgrødernes rodnet
Bilag III	<p>1.1 perioder, hvor tilførsel af visse typer gødning til jorden er forbudt</p> <p>1.2 kapaciteten i anlæg til opbevaring af husdyrgødning; denne kapacitet skal være større end den, der er påkrævet til opbevaring i den længste periode, hvor tilførsel til jorden i den sårbare zone er forbudt</p> <p>1.3 en begrænsning af tilførsel af gødning til jorden, der er i overensstemmelse med godt landmandskab, og som tager hensyn til de særlige forhold i de pågældende sårbare zoner, især:</p> <p>a) jordbundsforholdene, jordtypen og arealets hældning</p> <p>b) klimatiske forhold, nedbør og kunstvanding</p>

Nitratdirektivet (676/1991)	
	<p>c) jordens anvendelse og dyrkningsmetoder, herunder vekseldrift skal bygge på ligevægt mellem:</p> <ul style="list-style-type: none"> > afgrødens forventede kvælstofbehov, og > kvælstoftilførslen til afgrøden fra jorden og fra gødskning svarende til: <ul style="list-style-type: none"> > mængden af kvælstof i jorden på det tidspunkt, hvor afgrødens behov herfor stiger væsentligt (resterende mængder sidst på vinteren) > kvælstoftilførslen via nettomineralisering af jordens reserver af organisk kvælstof > tilførsel af kvælstofforbindelser fra husdyrgødning > tilførsel af kvælstofforbindelser fra kunstgødning og anden gødning.
	<p>2. Disse foranstaltninger skal sikre, at den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år, herunder fra dyrene selv, ikke overstiger en vis mængde pr. hektar for hver bedrift eller hvert husdyrbrug.</p> <p>Den fastsatte mængde pr. hektar skal være den mængde husdyrgødning, som indeholder 170 kg N.</p>
	<p>Dog kan medlemsstaterne:</p> <p>a) under det første fireårige handlingsprogram tillade en mængde husdyrgødning, som indeholder op til 210 kg N</p> <p>b) under og efter det første fireårige handlingsprogram fastsætte andre mængder end dem, der er fastsat ovenfor. Disse mængder skal fastsættes således, at de ikke hindrer opfyldelsen af de formål, der er angivet i artikel 1, og der skal ligge objektive kriterier til grund for dem, f. eks:</p> <ul style="list-style-type: none"> > lang vækstsæson > afgrøder, der optager meget kvælstof > højt nedbørsoverskud i den sårbare zone > jordbund med usædvanlig høj denitrifikationsevne.
	<p>3. Medlemsstaterne kan beregne de i punkt 2 nævnte mængder på grundlag af antallet af dyr.</p>

Habitatdirektivet (43/1992)	
Artikel 6	Nødvendige bevaringsforanstaltninger inden for bevaringsområder, så forringelse af naturtyper og levesteder på udpegede arter undgås
Artikel 13 (1), a	Streng beskyttelsesordning med forbud mod forsætlig plukning, indsamling, afskæring, oprivning med rod eller ødelæggelse af disse vildtvoksende planter i naturen

5.3.2.1 Krav, der følger af foranstaltninger fastsat i fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet

I det nedenstående gennemgås krav relateret til fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet. Kravene, der følger af artikel 5 i fuglebeskyttelsesdirektivet udgår af KO med RFO 1305/2013/EU og er derfor ikke medtaget i analysen.

De to direktiver er begge implementeret i dansk lovgivning gennem naturbeskyttelsesloven og artsfredningsbekendtgørelsen, og der er således stort sammenfald mellem lovgivningen på de to områder. Det samme gør sig gældende i de andre lande. Der foretages derfor én samlet analyse og sammenligning af KO-kravene for fuglebeskyttelsesdirektivet og habitatdirektivet.

Formål

Fuglebeskyttelsesdirektivet forpligter EU's medlemslande til at bevare og sikre visse fuglearter, der er karakteristiske, sjældne eller truede. Direktivet omfatter omkring 170 fuglearter eller underarter. Landene er desuden gennem fuglebeskyttelsesdirektivet forpligtet til at udpege og sikre levesteder for fugle, fuglebeskyttelsesområder.

Habitatdirektivet forpligter ligeledes EU's medlemslande til at bevare og sikre visse naturtyper og arter, der er karakteristiske, sjældne eller truede. Dette direktiv omfatter mere end 200 naturtyper og 700 arter af dyr og planter. Landene er forpligtet til at udpege særlige bevaringsområder, habitatområder.

Begge direktiver har til formål at bevare den natur og de arter, vi kender i dag, således at den nuværende naturkvalitet og biodiversitet som minimum kan fastholdes i fremtiden. Det samlede netværk af fuglebeskyttelsesområder og habitatområder kaldes Natura 2000-områder, og disse er EU's medlemslande forpligtet til at beskytte.

Sammenligning

I DK er der regler for beskyttelse af visse naturtyper. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af naturlige søer, beskyttede vandløb, heder, moser, strandenge, strandsumpe, ferske enge, biologiske overdrev, strandbredder og andre klitfremmede arealer. Der er specifikke restriktioner for hver af disse naturtyper, hvilket blandet andet indebærer, at det ikke er tilladt at opføre bebyggelse, etablere hegn, køre med motorkøretøjer, afbrænde vegetation eller anvende gødning og kemiske bekæmpelsesmidler på visse af naturtyperne. Dette er udspecificeret i en række danske KO-krav. Der er ligeledes regler, der beskytter fugle, deres reder og træer med reder. Derudover er der et KO-krav i DK, som omfatter seks navngivne, fredede plantearter.

SE, NL, DE, FR og PL stiller ligeledes krav til beskyttelse af deres Natura 2000-områder, men i meget generelle vendinger, om at eventuelle påvirkninger af et Natura 2000-område skal godkendes, før den påvirkende aktivitet kan udføres. Dette kan betyde, at der er vanskeligere for støttemodtagerne at vide, hvad der betragtes som en overtrædelse.

Der er ikke rapporteret tilbage fra FR, om KO-krav for naturbeskyttelse⁶⁸.

Der er i DK en række krav til beskyttelse af naturområder; terrestrisk natur, skov, vandhuller, klitter mv. Disse områder ligger som udgangspunkt uden for dyrkningsfladen. Kun SE og NL har oplyst om lignende krav, dog i langt mere generelle vendinger.

---

⁶⁸ Beskyttelse af Natura 2000-områder i FR er beskrevet i den online informationsfolder Conservation des oiseaux sauvages, conservation des habitats (Beskyttelse af vilde fugle, beskyttelse af habitater): https://www3.telepac.agriculture.gouv.fr/telepac/pdf/conditionnalite/2014/technique/Conditionnalite-2014_fiche-technique_environment.pdf.

Alle landene stiller krav til beskyttelse af visse plantearter. Beskyttelsen indebærer, at planterne ikke må beskadiges eller fjernes. DK og SE har lister over alle de konkrete arter, som er beskyttede. DE henviser til arterne specificeret i habitatdirektivet, og NL og FR stiller krav til de hjemmehørende beskyttede arter. Der er ikke rapporteret for PL, hvilke konkrete arter der er beskyttet.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

SE har opdelt KO-krav i forbindelse med habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiv i tre krav; 1) hvor der er sket overtrædelse på et areal, 2) som handler om beskyttede plantearter generelt og 3) som er om beskyttede fugle generelt. I DK er der KO-krav i forbindelse med disse to direktiver fordelt på en række mere specifikke krav, bl.a. krav vedrørende beskyttet natur i Natura 2000, herunder enge, moser, heder, klitarealer, skove mv., KO-krav vedrørende beskyttelse af reder og træer med reder og KO-krav rettet mod navngivne fredede planter. De to sidstnævnte udgår dog som krav i DK fra 2015.

I SE vurderes karakteren for alle tre krav alvor ud fra reversibilitet, hvilket svarer til den danske bedømmelse af overtrædelser på naturområder.

Omfang vurderes i SE ud fra m², der er sket overtrædelse på eller % af Natura 2000-området, mens det i DK er %-arealandel med overtrædelse af det konkrete naturområde.

Varigheden i SE er under et år, et til to år eller mere end to år. I DK anvendes de tilsvarende tidsrum for karaktererne 2-4, mens karakteren 1 gives, hvis overtrædelser kan reetableres inden for en uge.

Ved overtrædelse af krav om beskyttelse af fugle har bedømmelsen i SE fokus på, i hvor høj grad fuglene er blevet forstyrret i deres æglægningsperiode, hvor mange fugle der er blevet forstyrret, og hvor hurtigt fuglene kan genoptage æglægning/udrugning.

I DK er beskyttelsen af fugle delt op i en række delkrav, hvor både specifikke fuglearter og fugle generelt beskyttes. I alle delkrav kan kun de to største karakterer vælges; det afgørende ved vurdering af alvor er, om det er almindelige fugle eller sjældne fugle, der er blevet påvirket. Ved vurdering af omfanget er det antallet af fugle/reder, der er afgørende. Varighed afgøres af, hvornår på året overtrædelsen sker. Hvis særligt fredede fugle, som rovfugle eller ugler påvirkes, kan kun den største karakter vælges i alle tre kategorier.

DK har således mere specifikke KO-krav vedrørende beskyttelse af fugle, og overtrædelser kan umiddelbart bedømmes hårdere i DK end i SE. Om den konkrete overtrædelse reelt bedømmes hårdere i DK end i SE, afhænger helt af, hvordan den svenske kontrollant vælger at bruge det svenske vurderingsskema, og dermed hvordan det konkrete skøn udøves i situationen.

Vedrørende beskyttede/fredede plantearter skal alvor i SE vurderes ud fra, hvor let de rette vækstbetingelser kan genskabes for fredede planter generelt. Omfang

vurderes, herunder om det er få, mange eller et stort antal planter, som er påvirkede. Varigheden går fra et år, to år eller tre år eller mere.

I DK nævnes i KO-kravet om beskyttede plantearter seks specifikke arter, som KO-kravet omhandler. Alvoren vurderes ud fra mulighederne for retablering, omfanget ud fra %- andelen af plantearten inden for ejendommen, som er beskadiget, mens varigheden bedømmes ud fra, hvor lang tid det vil tage, før den naturlige tilstand er genoprettet; et år, et til to år, tre eller flere år.

Bedømmelse af overtrædelser af beskyttelse af fredede plantearter, vurderes dermed at være på linje med hinanden i SE og DK.

I SE kan mindre overtrædelser derudover vurderes som ubetydelige, hvis mindre end 10 m² eller mindre end 5 % og varigheden er maksimalt en uge. Dette svarer til vurderingen i DK når det gælder område beskyttelsen, mens det ved overtrædelse af beskyttelse af fugle og plantearter ikke er muligt i DK at karaktergive, så den samlede vurdering af overtrædelsen bliver af 'af mindre betydning'.

Vurdering af overtrædelser kan ikke direkte sammenlignes, men er tilsyneladende ikke væsentligt forskellige, om end kravene i DK generelt er mere specifikke end i SE.

Opsamling

Generelt gælder, at de områder, som er berørt af disse KO-krav, ofte ligger uden for dyrkningsfladen.

Tabel 5-22 Procentandelen Natura 2000-områder udgør af landbrugsarealerne (UAA)

	Danmark	Sverige	Nederlandene	Frankrig	Polen	Niedersachsen	Slesvig-Holsten
% Natura 2000 af UAA	5,9	4,0	10,5	12,6	11,5	10,5	9,9

I forhold til de øvrige lande i undersøgelsen, dækker Natura 2000-områderne en mindre del af landet i DK; kun i SE er der færre Natura 2000-områder udpeget i forhold til landbrugsarealet.

De danske krav er mere specifikke end hovedparten af de øvrige lande i undersøgelsen. Det kan medføre, at der i de øvrige lande i højere grad anvendes skøn ved vurdering af en eventuel overtrædelse.

5.3.2.2 Krav, der følger af foranstaltninger fastsat i nitratdirektivet

Alle krav, som udspringer af nitratdirektivet, har som overordnet formål at minimere tab af kvælstof fra landbrugsarealerne til vandmiljøet. Landene har implementeret direktivet i national lovgivning på forskellig vis.

I DK, NL og DE er hele landet udpeget som nitratfølsomt område. I PL er 7,4 % af landet udpeget som nitratfølsomt. I FR var det 50 %, men blev udvidet til 70 % i

Udbringning kan starte 1. februar i de fleste lande, herunder DK, 15. februar eller 1. marts i NL henholdsvis SE. I ingen lande må der udbringes flydende husdyrgødning efter 1. december.

Fra høst og indtil 1. december har landene forskellige, specifikke krav til, hvilke typer gødning der må udbringes før/efter specifikke afgrøder. Disse regler udspringer formentlig af de dominerende afgrødetyper og dyrkningspraksis i landene. F.eks. har NL en række særlige regler for frugttræer i visse egne af landet.

SE og DE har som de eneste lande KO-krav med begrænsning på, hvor stor mængde kvælstofgødning, der må udbringes om efteråret.

DE har som det eneste land p.t. ingen perioder, hvor fast gødning ikke må udbringes, bort set fra gødning fra fjerkræ, som generelt skal håndteres som flydende gødning. Der er forslag i DE om at indføre en forbudsperiode fra 1/12 til 31/1 for fast gødning.

Overordnet set er reglerne i landene nogenlunde ens, med variationer på de præcise datoer, specialregler for udvalgte afgrøder og lignende.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

I SE er der regler om, hvor meget lettilgængeligt kvælstof der må udbringes om efteråret. Overtrædelse af dette vurderes alene ud fra omfang, dvs. hvor stort et areal kravet er overtrådt på; under 3 ha, 3-10 ha eller over 10 ha. Alvor og varighed vurderes ikke. Overtrædelsen kan ikke være 'mindre væsentlig'.

I DK bliver krav om udbringningsperioder også vurderet ud fra, på hvor stort areal kravet er overtrådt; 0,5, 0,5-1,0 eller over 1,0 ha. Omfang vurderes ud fra, om der er sket en konkret forurening, og varighed ud fra, om det er sket i en periode på under et år (en planperiode), i et år (en planperiode) eller over en længere periode end et år.

I DK vil en overtrædelse på 2 ha udløse den største karakter, mens den i SE vil udløse den mindste. Dermed vil den samme overtrædelse i blive bedømt hårdere i DK end i SE. Desuden gælder kravet i SE kun lettilgængeligt kvælstof bragt ud om efteråret.

Opsamling

Som krævet i nitratdirektivet har de undersøgte EU-lande og tyske delstater indført regler, som regulerer udbringningen af kvælstofholdig gødning. Reglerne er til en vis grad tilpasset vækstsæsonen i landene, således at gødningen kun udbringes, når der er afgrøder på markerne til at optage den tilgængelige kvælstof.

DK, SE og NL har de længste perioder med forbud mod udbringning af flydende gødning, mens FR har den korteste.

For fast gødning er der noget større forskel mellem landene. Her har SE den længste periode med forbud mod udbringning, mens DE, NL og PL ikke har perioder med totalforbud. NL har dog en forholdsvis lang periode, hvor der er delvist

forbud mod udbringning af fast gødning. FR har en tilsvarende lang periode med et delvist forbud, og en kort periode med total forbud.

DK er dermed nogenlunde på linje med de øvrige lande i forhold til udbringning af flydende gødning, når man tager i betragtning, at DK sammen med SE er de nordligste lande og dermed har en lidt kortere vækstsæson.

For fast gødning, har DK sammen med SE længere periode med totalforbud, men kun kort tid med delvist forbud, mens andre lande har længere perioder med delvist forbud.

5.3.2.4 Bilag II, pkt. 2: Tilførsel af gødning på stejle skrånninger

Kravets formål

Formålet med kravet er at hindre tab af kvælstof via overfladeafstrømning fra skrånende udbringningsarealer til vandløb neden for skrånningen. Kravet skal sikre, at når der sker udbringning på skrånende arealer, forbliver gødningen på markerne.

Sammenligning

Alle de undersøgte EU-lande og tyske delstater har KO-krav, som relaterer sig til lovgivning om udbringning af gødning på stejle skrånninger, og i alle lande gælder kravene alle former for kvælstofgødning.

Definitionerne af 'stejl' varierer lidt, men hovedparten har begrænsninger på udbringning af husdyrgødning på skrånninger med en hældning på over 10 %, i DK 6° og 7° i NL. Tallene er ikke helt sammenlignelige, idet nogen lande opgør hældningen i % mens andre, herunder DK angiver hældningen i grader. I DK og DE gælder flest begrænsninger inden for 20 meter fra vandløb eller søer, mens kravene i SE gælder 'i nærheden' af vandområder. Afstand til vand er ikke nævnt i kravene hos de øvrige lande.

Hvilke begrænsninger, der gælder på de skrånende arealer, er meget varierende. I nogle lande, f.eks. SE, er udbringning på disse arealer forbudt. I DK er det ikke et forbud, men der er krav til at nedfælde flydende husdyrgødning, hvis det sker parallelt med det nærliggende vandmiljø. I DE er der kun totalforbud de første 3 meter fra kronekanten, hvorefter gødning kan anvendes, hvis det nedfældes indtil 10 meter fra vandet, og hvis afstanden er 10-20 meter, skal gødningen nedpløjes omgående. I PL gælder forbuddet kun flydende gødning og kun, hvis der ikke er et plantedække.

Nogle lande, herunder DK, har regler om, at gødningsudbringning og/eller jordbearbejdning skal ske på tværs af skrånningen.

Tabel 5-24 Oversigt over arealer med risiko for erosion

	Danmark	Sverige	Nederlandene	Frankrig	Polen	Niedersachsen	Slesvig-Holsten
Regler vedr. udbringning på skrånende arealer mod vandløb/sø	Udbringning af gødning på hældning på mere end 6° (svarende til 10,5%) ned mod vandløb, søer over 100 m ² , eller kystvande inden for en afstand af 20 meter fra vandets afgrænsning ved dagligt vand må kun ske ved nedfældning i parallel retning i forhold til det nærliggende vandmiljø. Forbud på skråninger over 12°	Gødningsforbud på arealer med hældning over 10 % mod recipienter i nitratfølsomme områder.	Gødningsforbud på ikke-dyrket jord med hældning over 7 % og på dyrket jord over 18 % hældning.	Der findes regler på området, men de er ikke beskrevet i forhold til KO-krav	Gødningsforbud på hældning over 10 % mod recipienter, krav om at der arbejdes vinkelret på hældningen.	Gødningsforbud på hældninger over 10 % med en afstand på 20 meter til recipienter gælder: - at mellem 3 og 10 meter må der blive nedfældet gødning i jorden (for fast gødning ud over fra fjerkræ gælder 10-20 meter-reglen). - mellem 10-20 meter på marker uden afgrøder (efter høst, hvis der først sås i foråret), hvis indarbejdet med det samme (nedfældet eller udlagt og nedpløjet inden for fire timer); på marker med rækkeafgrøder med 45 cm eller mere mellem rækkerne (primært majs) kun hvis undersøet (efterafgrøder sået under hovedafgrøden), afgrøde er udviklet, eller gødning er nedfældet eller nedpløjet inden for fire timer. I andre afgrøder kun hvis der er tilstrækkeligt plantedække eller umiddelbart efter slæt eller direkte såning.	
Landbrugsareal med risiko for erosion, %	Totale areal på en afstand af 20 m, som skråner ned mod vandløb på 6-12 grader er i alt ca. 5000 ha. >12 grader er ca. 800 ha	0,6	Ingen data	5,1	28,5	Fra vinden: 29 Fra vandet: 11,3	Fra vinden: 5,3 Fra vandet: 0,17

Kravet vedrørende de skrående arealer berører dermed langt flere arealer i lande med store erosionstruede arealer; FR, PL og NI.

I DK er kravet forholdsvist specifikt i forhold til flere af de øvrige undersøgte EU-lande og tyske delstater, da det er specificeret, at det er inden for 20 meter fra vandløbsbrinken, at der er krav til præcisionsudbringning for skråninger på 6-12 grader; der er først forbud på skråninger over 12 grader. DE har noget tilsvarende, men de øvrige lande i undersøgelsen har mere brede formuleringer, som dermed i højere grad er åbne for fortolkninger.

Der kan i disse lande ligge vejledninger/instrukser, som kontrollørerne skal følge. Disse vejledninger har ikke været tilgængelige i forbindelse med denne undersøgelse.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

I SE bedømmes alvor ud fra, om en overtrædelse af gødningsforbuddet på stejle skråninger har forårsaget eller vil komme til at forårsage en forurening, eller ej. Omfanget bedømmes ud fra, hvor stort areal udbringning er sket på; under 1 ha, 1-3 ha eller over 3 ha. Varighed bedømmes ikke.

I DK vurderes udbringning på stejle skråninger i samme skema som udbringning på frossen/snedækket og vandmættet jord.

I DK vurderes ud fra, om der er fare for afstrømning, eller afstrømning faktisk er sket, omtrent svarende til vurderingen af alvor i SE. Omfanget vurderes ud fra, hvor langt væk forureningen har bredt sig, mens varigheden vurderes ud fra, hvor lang tid afstrømning har stået på.

I begge lande tages udgangspunkt i, om der er sket en konkret forurening. Omfanget af en overtrædelse vurderes mere specifikt i SE end i DK. Hverken i SE eller DK er det muligt, at en overtrædelse vurderes som 'mindre'.

Opsamling

Desværre kendes antal km vandløb, ned imod hvilke der er skrående arealer ikke. I DK og NL er erosionstruede arealer ikke opgjort, men da begge lande er forholdsvis flade lande, er skrående arealer formentlig forholdsvis få. I DE opgøres erosionstruet areal som enten truet af vinderosion eller vanderosion. Arealer truet af vanderosion antages at være skrående arealer.

Kravene i DK er nogenlunde tilsvarende de øvrige lande, omend mere specifikke.

5.3.2.5 Bilag II, pkt. 3 om tilførsel på vandmættet, frossen og snedækket jord

Kravets formål

Formålet med kravet er at sikre, at gødning ikke bringes ud på marker, hvor der er fare for, at der sker en afstrømning af gødningen, inden den når at infiltrere jorden. Gødningen må således kun udbringes, når det er sandsynligt, at gødningen forbli-

ver på markerne, og de udbragte næringsstoffer dermed er til rådighed for plantevæksten på marken.

På den vandmættede jord vil der være risiko for, at gødningen løber af sammen med en overfladisk afstrømning af vandet, hvis bare arealet hælder en anelse.

Når jorden er frossen, kan flydende gødning ikke trænge ned i jorden, og der opstår fare for overfladisk afstrømning af gyllen. Når jorden er snedækket, er der to grunde til ikke at bringe gødning ud, der vil være en betydelig sandsynlighed for at jorden er frossen, hvis sneen bliver liggende. Da jorden formentlig også vil være frossen, efter sneen er smeltet, vil gødningen fortsat ikke kunne trænge ned i jorden. En anden risiko opstår, hvis der er faldet meget sne, og der opstår et pludseligt og kraftigt tøbrud, som kan medføre overfladisk afstrømning af smeltevand, og dermed gødning, hvis den ligger oven på/i sneen.

Sammenligning

I alle lande er der KO-krav forbundet med forbud mod udbringning på vandmættet jord. Dette gælder alle former for kvælstofgødning. I NL er det uddybet, at det også gælder, hvis vandmætning af jorden stammer fra vanding.

I alle lande er der desuden KO-krav om forbud mod udbringning på frossen og snedækket jord. I SE gælder forbuddet kun inden for de nitratfølsomme områder, mens det uden for disse områder er anbefalinger.

Definitionerne af 'frossen' og 'snedækket' varierer: I NL og PL er udbringning i perioder, hvor jorden er frossen, men med tøvejrsdagen undtaget. I NL er det udspecificeret til, at vejruddsigten skal varsle mindst 5° på dagen for udbringning og mindst 0° den efterfølgende dag.

I DE er 'snedækket' defineret som 5 cm kontinuerlig sne og frossen jord, når jorden er frossen i en dybde af 10 cm. Denne definition af frossen jord er også gældende i FR. I PL defineres jorden først som frossen, når frosten når ned i 30 cm's dybde. I SE vurderes jorden som optøet, når der er frostfrit i en dybde af 15-20 cm. I DK vurderes jorden som frossen, når gødningen på grund af frost ikke kan nedpløjes, eller indtil pløjelaget er optøet (15 cm). Jorden vurderes i DK som dækket med sne, når 90 % af en mark er dækket med mindst 0,5 cm sne.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

Både i SE og DK vurderes alvorligheden ud fra, om der er sket, eller om det er sandsynligt, at der sker en forurening, i SE gives enten karakter 1 eller 3 under alvor. I SE bedømmes omfanget ud fra, om overtrædelsen er sket på under 1 ha, 1-3 ha eller over 3 ha. I DK vurderes ud fra, hvor langt væk forureningen har bredt sig, mens varigheden vurderes ud fra, hvor lang tid det har stået på.

Bedømmelsen under omfang er mere specifik i SE, men derudover vurderes overtrædelserne at blive bedømt nogenlunde ens.

Det er hverken i SE eller DK muligt at vurdere en overtrædelse som en 'mindre overtrædelse'.

Opsamling

Kravens er nogenlunde ens formuleret i de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Forskellene opstår i forbindelse med definition af, hvornår jorden er frossen eller snedækket, og dermed i vurderingen af, hvornår kravet er overtrådt. Vandmættet jord er umiddelbart mere entydigt; når der står vand på marken.

Af de lande, som har definitioner på frossen jord, er det kun PL, som vurderer, at de øverste 30 cm skal være frosset, for at jorden defineres som frossen; i de øvrige lande, herunder DK, er det 10-15 cm. Frossen jord i en dybde af 30 cm vil være forholdsvis sjældent forekommende i DK.

Ud over DK er det kun DE, der har givet en definition af, hvornår jorden kan betragtes som snedækket. I DK er grænsen 0,5 cm sne, mens der i DE først er tale om snedække ved 5 cm sne. I DK er baggrunden den, at hvis sneen bliver liggende i mere end 0,5 cm, så må jorden under være frossen.

Tabel 5-25 Oversigt over naturgivne faktorer i landene i relation til oversvømmelse og frost i jorden

	Danmark	Sverige	Nederlan- dene	Frankrig	Polen	Nieder- sachsen	Slesvig- Holsten
Areal med risiko for oversvømmelse, %	16,9	5-7	Ingen data	5-7	6	Ingen data	Ingen data
Første, sidste frost dato, gens.	Første frost: den 7. oktober Sidste frost: maj	Første frost: august/september Sidste frost: Ingen data	Første frost: den 30. oktober	Første frost: oktober Sidste frost: Ingen data	Første frost: den 13. oktober Sidste frost: den 30. april	Første frost: Ingen data Sidste frost: den 9. april	Første frost: Ingen data Sidste frost: den 9. april
Gennemsnitsnedbør, mm	712	1200-1800	847	500-1500	500	655	752

På grund af de klimatiske forskelle mellem de undersøgte EU-lande og tyske delstater, kan der være stor forskel på, hvornår dette KO-krav er relevant, og for hvilke dele af kravet.

Den danske implementering, herunder at jorden defineres som frossen, hvis den er frosset i en dybde af ca. 15 cm, er helt på linje med hovedparten af de øvrige lande.

5.3.2.6 Bilag II, pkt. 4 Udbringning af gødning i nærheden af vandløb

Normens formål

Formålet med kravet er at sikre, via en bræmme langs vandløbene, at udbragt gødning udelukkende spredes på markerne uden risiko for afstrømning til nærliggende vandløb. Samtidig sikrer en bræmme langs vandløb, at sammentrykningen af jorden sker længere væk fra vandløbsbrinken, og dermed mindskes risikoen for, at brinken trykkes ud i vandløbet. Dette giver en mere stabil vandløbsbrink, med en

mindre erosion i vandløbet til følge. Dette krav er også behandlet under GLM-kravene.

Sammenligning

Alle de undersøgte EU-lande og tyske delstater har en eller anden form for begrænsning på udbringning af gødning i nærheden af vandløb og søer.

I FR skal der være permanent plantedække langs nogle vandløb og søer over 10 ha, mindst 5 m; nogle steder bredere afhængig af diger, naturlig flora mv. Hvilke vandløb og søer der er omfattet af kravet, afgøres af det lokale departement.

De øvrige lande har bræmmer langs vandløb og søer, hvor der ikke må udbringes gødning. I DK er der KO-krav i forbindelse med forbud mod dyrkning, i en 2 meter bræmme langs vandløb og søer⁶⁹. I de øvrige lande gælder forbuddet kun udbringning af gødning.

I SE må der ikke gødes i en bræmme på 2 meter inden for de nitratfølsomme områder, i DE må der ikke gødes i en bræmme på 3 meter, som dog kan reduceres til 1 meter ved præcisionsplacering af gødningen. I DE gælder kravet dog kun første og anden ordensvandløb, hvilket betyder, at de mindste vandløb ikke er omfattede. I PL er afstanden 5, 10 og 20 meter afhængig af vandområdets størrelse. Forbuddet i PL gælder også omkring brønde og ved kanaler. I NL varierer bræmmens bredde fra 5 m til 25 cm. Kravet afhænger dels af jordtypen og dels af afgrøden på marken, således at der skal være 5 meter på sandjord, mens korn og græs andre steder end sand kun kræver en bræmme på 25 cm.

I den svenske vejledning 2014, hvor det beskrives, hvordan en overtrædelse skal vurderes, fremgår, at der ikke findes en bagatelgrænse for overtrædelser af dette krav. Hvis overtrædelsen forekommer på mindre end 1 ha, gives karakteren 1, mens overtrædelser på 1-3 ha og over 3 ha, udløser de næste karaktertrin. Alvor skal vurderes til karakter 1 eller 3, og varighed er ikke aktuel.

Kravet om bræmmer i SE omfatter også brug af N-normer, udbringning på sne-dækket/frossen jord, udbringningstidspunkter.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

Sammenligningen er foretaget i afsnit 5.3.1.2.

I SE vurderes overtrædelse af kravet om bræmmer efter samme bedømmelseskema som udbringning på snedækket/frossen/vandmættet jord. Alvoren vurderes ud fra, om der er sket, eller om det er sandsynligt, at der sker en forurening. Hvis ikke, gives karakteren 1 ellers karakter 3. Omfanget vurderes ud fra, hvor stort are-

---

⁶⁹ Bræmmekravet i Danmark er senest ændret ved bekendtgørelse nr. 618 af 6. maj 2015 som fjerner krydsoverensstemmelse på reglerne om forbud mod dyrkning, jordbehandling og plantning i to meter-bræmmerne. Fremover vil danske landmænd kun få et støttetæk, hvis de gødske i bræmmerne, og dermed ikke hvis de dyrker, jordbehandler eller planter i to meter-bræmmerne. Ændringen er trådt i kraft 9. maj 2015.

al overtrædelsen er sket på; under 1 ha, 1-3 ha eller over 3 ha, uanset hvilken overtrædelse der er tale om. Varighed vurderes ikke. 'Mindre overtrædelser' er ikke aktuelle under dette krav.

I DK vurderes overtrædelse af bræmmerne ud fra, hvor meget af bræmmen der mangler. Der indgår både, hvor meget bredde bræmmen mangler (ned til 25 cm), og over hvor lang strækning overtrædelsen er sket (mindste overtrædelse er op til 75 m). Omfanget vurderes efter, hvor langt væk en forurening kan mærkes. Varighed følger karakteren for alvor. Hvis overtrædelsen er meget lille, vurderes den som en 'mindre overtrædelse'.

Den danske bedømmelse bliver dermed mere skærpet end den svenske.

Opsamling

Der findes ikke en samlet opgørelse over, hvor mange km vandløb der udløser krav om bræmmer i hvert land. Der kan derfor ikke udregnes, hvor stor andel af landbrugsarealet (UAA), der skal udlægges som bræmme i de enkelte lande.

I DK er det vandløbslovens definition af et vandløb, der afgør, om et vandløb er omfattet af krav om bræmmer. Lovkravet om 2 m-bræmmer findes ligeledes i vandløbsloven. Det er ikke en del af denne undersøgelse at klarlægge vandløbslovgivningen i de øvrige lande.

Generelt er bredden af den KO-belagte bræmme i DK i samme størrelsesorden som i de øvrige lande, nogle lande har bredere og andre smallere bræmmer.

Derudover gælder i DK og FR et dyrkningsforbud inden for bræmmen, I FR desuden krav om permanent plantedække, mens der i de øvrige undersøgte EU-lande og tyske delstater alene er et gødningsforbud. Ingen af landene har defineret, hvordan det afgøres, at forbuddet mod gødskning i en i øvrigt dyrket bræmme er overholdt.

5.3.2.7 Bilag II, pkt. 5 og bilag III, pkt. 1.2 Opbevaringskapacitet og indretning af opbevaringsanlæg og stalde

Kravets formål

Formålet med kravene om opbevaringsanlæggets kapacitet er at sikre, at der er tilstrækkelig kapacitet til, at reglerne om, hvilke perioder gødningen må udbringes, kan overholdes.

Kravet, som omhandler indretningen af stalde og opbevaringsanlæggene, skal sikre, at der ikke sker et tab, enten via udsivning eller lækage. Dermed sikres, at risikoen for væsentlig punktforurening minimeres.

Sammenligning

Opbevaringskapacitet

Opbevaringskapacitet er behandlet både i bilag II og bilag III; det vil sige både inden for og uden for nitratfølsomme områder. KO-krav til indretning af opbevaringsanlæg, således at forurening af vand forhindres, er kun omfattet af bilag II.

Krav om opbevaringskapacitet udspringer af krav om at undlade udbringning af husdyrgødning i visse perioder, hvilket der også er KO-krav til, og som er behandlet tidligere i denne rapport.

Alle lande har krav til opbevaringskapacitet. I DK skal der som minimum være kapacitet til seks måneders opbevaring, men normalt vil der være behov for kapacitet til minimum ni måneder.

I SE er det tilsvarende krav seks til ti måneder, afhængig af om det er inden for eller uden for nitratfølsomme områder, hvor stort dyreholdet er, og hvilken dyreart der er tale om. I de svenske krav er det desuden specificeret, hvilke parametre der skal indgå i vurdering af mængden, der skal være kapacitet til, f.eks. regnvand, spildevand og overfladevand.

I PL er kravet fire måneder uden for de nitratfølsomme områder og seks måneder inden for områderne.

I DE er KO-kravet, at der som minimum skal være opbevaringskapacitet til seks måneder for flydende gødning; dette gælder også ensilagesaft og væsker fra møddingspladser. I NL gælder KO-krav vedrørende opbevaring af husdyrgødning kun på anlæg med en miljøgodkendelse, eller anlæg, hvor krav via nederlandsk lov, art. 8.40 i Miljøledelse gælder. Der skal være rigelig kapacitet til at opbevare gødning produceret minimum fra august til februar og som minimum syv måneder. Som udgangspunkt skal anvendes normer for mængden af gødning produceret pr. dyreart. Dog kan der være undtagelser, hvis producenten kan dokumentere, at gødningsproduktionen er mindre, end normerne angiver. I FR er der ligeledes krav om opbevaringskapacitet på fire til syv måneder, afhængig af område, dyretype mv. KO-kravet er, at kapaciteten skal være tilstrækkelig, og at beholderen er tæt.

Tabel 5-26 Oversigt over krav til opbevaringskapacitet

Regulering		Danmark	Sverige	Nederlan- dene	Frankrig	Polen	Niedersach- sen	Slesvig- Holsten
Opbe- va- rings- kapa- citet - tid	Opbeva- ring af gylle	Kapacitet, så udbringning kan ske i overens- stemmelse med reglerne, dog minimum 6 måneder for dyr på stald.	Ingen data	Opbevarings- kapacitet skal kunne rumme gødning pro- duceret i pe- rioder med forbud mod udbringning. Som min. 7 mdr.	4-7 måne- der af- hængig af dyretype og område.	4 måneder uden for nitratføl- somme områder, flydende gødning. 6 måneder inden for nitratføl- somme områder, både fly- dende og fast gød- ning.	6 måneder for gylle Fra 2020: 9 måneder, hvis der er mere end 3LU/ha og uden egen jord.	6 måneder for gylle Fra 2020: 9 måneder, hvis der er mere end 3LU/ha og uden egen jord.
	Opbeva- ring af fast gødning	Normalt 9 måneder, dog 7 måneder på kvægbrug, hvor 2/3 af dyrene går ude om sommeren.	Ingen data				4 måneder for fast gød- ning og bio- gas-rester, fra 2018.	4 måneder for fast gødning og biogas- rester, fra 2018.

Udformning og placering af stalde og opbevaringsanlæg

Alle undersøgte EU-lande og tyske delstater har regler for udformning af opbevaringsanlæggene, som skal sikre, at der ikke sker en forurening af jord, grundvand og overfladevand. I de fleste lande er det forholdsvis generelle formuleringer, såsom at anlæggene skal være tætte, stabile og modstandsdygtige overfor kemisk og mekanisk påvirkning, og at bund og vægge skal være uigennemtrængelige for væsker.

I DK er dette eksempelvis udspecificeret i krav til afløbene, som skal være tætte og føre til en beholder, og i minimumskrav til møddingspladser. I DK er der krav til alarmer på gyllebeholdere, og i visse tilfælde barrierer.

I SE er kravet, at opbevaringsanlæg skal være udformet, så der ikke sker lækage eller afstrømning til omgivelserne. Der er desuden KO-krav om overdækning af gyllebeholderne i SE i enkelte län.

I PL er der en række afstandskrav, beholdere skal overholde, og som er KO-belagt, både når det gælder anlæg til opbevaring af husdyrgødning og ensilage. I forhold til udformningen er blot nævnt, at de skal have uigennemtrængelig bund og væg, og for opbevaring af ensilage, at installationen skal sikres på tab af saft.

I DE er nævnt, at pladser til opbevaring af fast gødning og ensilage skal have tæt bund, og der skal være et passende afløb til væsker. Pladserne skal være sikret mod indløb af overfladevand. Disse faciliteter, inklusive mekanismer til opsamling og transport, skal være tilstrækkelig tætte, stabile og modstandsdygtige. I DE anvendes begrebet faciliteter til håndtering af gødning.

I DK findes også en række afstandskrav, som skal overholdes for nye gyllebeholdere, men dette er ikke KO-belagt. Derimod er der i DK krav om alarmer og eventuelt barrierer, hvis gyllebeholderne ligger inden for 100 meter fra vandløb, og

arealet skrånere. Dette er KO-belagt. Nye gyllebeholderne skal godkendes via en anmeldelse eller en godkendelse, hvor det sikres, at afstandskravene overholdes.

Ingen af de andre lande har krav specifikt rettet mod staldanlæggene. Dog har NL en meget generel bestemmelse om, at gener som lyd, lys, lugt, støv og vibrationer fra anlæg skal undgås eller begrænses. Jordforurening, forurening af grundvand og overfladevand skal ligeledes forhindres, eller hvis det ikke er muligt, begrænses. I NL anvendes begrebet anlæg, hvilket kan tolkes til at dække både stald og opbevaringsanlæg.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

I SE skal kontrolleres, om lagerkapaciteten er tilstrækkelig. Inden for de nitratfølsomme områder kontrolleres desuden, om der findes dokumentation i form af en beregning af den nødvendige kapacitet. Jo mere lagerkapacitet, des højere karakter tildes; under en måned, en til to måneder, mere end to måneder.

I DK skal tilstrækkelig lagerkapacitet også kontrolleres, men her indgår ikke den forudgående beregning af kapaciteten. Derimod skal indgå en vurdering af, om der er sket overløb, og om der er sket en konkret forurening. Alvor i DK vurderes ud fra samme kriterier som omfang i SE. I DK vurderes omfang ud fra, om der er sket en konkret forurening, mens varigheden afgøres af, hvor længe overtrædelsen står på.

I DK er særskilte KO-krav om opbevaringskapacitet af fast gødning, kompost i marken og ensilage. I SE er det indeholdt i et KO-krav, hvor ensilage dog ikke er nævnt.

I SE er en 'mindre overtrædelse' ikke aktuel, mens det i DK kan forekomme.

Vurdering af overtrædelser foretages ud fra samme niveau af manglende kapacitet i begge lande.

Både SE og DK har krav til udformning af lageret, så der ikke sker afstrømning af husdyrgødning til omgivelserne. I SE er det dækket af forholdsvis brede formuleringer i et KO-krav, mens det i DK er dækket af flere krav.

Bedømmelsen i SE går alene på, om der kan ske eller er sket en forurening, der skader miljøet eller menneskers helbred. I DK er både krav og bedømmelse langt mere specifikke. I DK vurderes primært på om gulve i staldene er tætte og uden revner, og på, om afløb fra staldene er tætte og renholdte.

I DK indgår, som i SE, om der er sket en konkret forurening, men det indgår ligeledes, om beholder/lager/staldgulv er bygget af de rigtige materialer, og om det er vedligeholdt. Derudover skal varigheden af overtrædelsen vurderes i DK.

I SE er 'mindre overtrædelser' ikke aktuelle under dette krav. I DK kan det vurderes som en 'mindre overtrædelse', hvis der er tale om en lille overtrædelse, at der ikke er sket forurening, og overtrædelsen kan genoprettes inden for en uge.

I begge lande indgår i vurderingen af overtrædelsen, om der er sket en konkret forurening. I DK vurderes mere specifikt på udformning af lageret, men det udløser ikke nødvendigvis større sanktioner.

Derudover er der i SE er KO-krav om flydelag eller anden overdækning af gyllebeholdere, herunder at påfyldning sker under overdækningen. Overtrædelse af kravet vurderes ud fra, hvor meget overdækning der mangler, 90 %, 50-90 %, mere end 50 %. Desuden vurderes, om opfyldningen sker under overdækningen. Dette krav gælder inden for de nitratfølsomme områder og i Götaland og dele af Svealand. Mindre overtrædelser er ikke aktuelle for dette krav.

I DK er ikke KO-krav til overdækningen eller dykket indløb. Der imod er der krav i DK til alarm på gyllebeholdere og barrierer omkring visse gyllebeholdere, som ikke findes i SE.

Disse krav kan ikke direkte sammenlignes, da der kontrolleres forskellige ting. Generelt er der flere krav i DK end SE i forhold til de anlæg, der anvendes til opbevaring af gødning.

Opsamling

Jo længere perioder, der er forbud mod udbringning af husdyrgødning, desto større behov er der for opbevaringskapacitet.

Opbevaringskapaciteten udregnes og etableres i forhold til dyreholdet på ejendommen. Derefter vil det kun være i de tilfælde, hvor dyreholdet øges, at opbevaringskapaciteten bliver for lille. Kravene til udformning af opbevaringsanlæg er forholdsvis specifikke i DK i forhold til de øvrige lande, som anvender mere generelle formuleringer.

Den danske implementering af kravene vedrørende opbevaringskapacitet er i høj grad svarende til de øvrige undersøgte EU-lande og tyske delstater, omend mere specifik. Der kan være lokale, specifikke instrukser til kontrollørerne i de øvrige lande, men dette fremgår ikke af undersøgelsen. Ud over DK er det kun DE, som specifikt nævner at der skal være opbevaringskapacitet til ensilagesaft. Muligvis indgår det også i det svenske krav, hvis ensilagesaften regnes med som en af de væsker, som skal medregnes, når opbevaringsbehovet skal udregnes, men det er ikke specifikt nævnt.

Kun i DK nævnes afgasset biomasse specifik, men i f.eks. i NL og DE er kravene så bredt formuleret, at afgasset biomasse også kan være omfattet, uden at være nævnt.

Vedrørende placering og udformning af opbevaringsanlæg har DK langt de mest specifikke krav. DE nævner, at der skal være tæt bund på møddingspladser og ensilagepladser, mens de øvrige lande blot har som krav, at anlæggene skal være tætte, stabile og modstandsdygtige, eller at lækage, afstrømning og tab i øvrigt skal undgås.

Ingen andre lande end DK har krav, der retter sig specifikt mod staldanlæggene. Kravet i NL er så generelt formuleret, at det dækker både stald- og opbevaringsanlæg.

5.3.2.8 Bilag II, pkt. 6 Fremgangsmåder for tilførsel af gødning

Kravenes formål

Formålet med krav til fremgangsmåder ved udbringning af husdyrgødning er at gøre så stor en del af kvælstoffet i husdyrgødning som muligt tilgængelig for planterne med henblik på at nedbringe og forebygge vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater, der stammer fra landbruget.

Sammenligning

DK, SE og PL har KO-krav til reglerne om tidfrister for, hvornår gødningen skal nedpløjes efter udbringning på marker, hvor der er ikke er afgrøder. I DK er det seks timer⁷⁰, i SE fire timer, og i PL den efterfølgende dag.

I SE er desuden krav om, at husdyrgødning kun bør udbringes om foråret eller til afgrøder i vækst. Udbringning før såning af vinterraps kan dog accepteres.

I PL og NL er krav om en jævn udbringning af gødning, i NL dog med undtagelse af frugtplantager mv. I NL findes regler om nedfældning eller slæbeslanger, men disse er ikke KO-belagt.

I DE findes en liste over godkendt udbringningsmateriel, som skal overholdes. Listen har ikke været tilgængelig i oversat stand for denne analyse. I SE er der krav om regelmæssigt eftersyn af udbringningsmateriel. I SE er der i nogle få län inden for de nitratfølsomme områder KO-krav om, at der skal anvendes udbringningsmetoder, som mindsker ammoniakfordampningen, f.eks. slæbeslange, nedfældning eller fortynding af gylle med vand, eller vanding umiddelbart efter udbringning af gylle.

DK er tilsyneladende det eneste land, som har KO-krav om brug af slæbeslange eller nedfældning generelt, som kun kan undlades, hvis gylle behandles med en godkendt teknik, med samme effekt på ammoniakfordampningen. Ofte bruges en form for syrebehandling af gylle før eller under udbringningen.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

I SE er der tre KO-krav, som handler om begrænsning af ammoniakfordampning ved udbringning af gødning. Når der er tale om spredning af kunstgødning med indhold af urea, skal denne type gødning nedpløjes inden for fire timer ved udbringning på ubevokset mark. Derudover har SE inden for nitratfølsomme områder krav i forbindelse med nedpløjning af fast gødning og anvendelse af slæbeslanger, nedfældning, eller opblanding med vand ved udbringning af flydende gødning i Blekinge, Skåne og Halland. Der vurderes alene på, om overtrædelsen er sket på under 3 ha, 3-10 ha eller over 10 ha.

⁷⁰ Kravet vil dog udgå i DK ultimo 2015.

I DK er der et KO-krav til metoder til udbringning af husdyrgødning, f.eks. nedpløjning af fast gødning inden for seks timer, og anvendelse af slæbeslanger og nedfældning af flydende gødning. Alvor vurderes alene på, om udbringningen er lovlig eller ej. Omfanget drejer sig om, hvorvidt der er sket en konkret forurening, og varigheden måles på om det er sket i mindre end en planperiode, en planperiode eller over en planperiode.

I SE er krav til, at kunstgødning med urea skal nedpløjjes. Der findes ikke et tilsvarende krav i DK.

Krav til udbringning af husdyrgødning i SE gælder kun i begrænsede områder af landet. Her er bedømmelsen så ganske specifik. I DK er udgangspunktet, om der er sket en konkret forurening, og en vurdering af, hvor langt forureningen har spredt sig og i hvor lang en periode.

Opsamling

Ud over DK er det kun i DE og SE, der har regler vedrørende det materiel, der anvendes til udbringning af husdyrgødningen. I SE dog kun i udvalgte områder.

Reglerne i DK tager sigte på at gødningen fordeles jævnt, hvilket dog ikke er specifikt nævnt i de danske regler⁷¹. Reglerne i PL og NL omhandler en jævn udbringning, som kan sikre, at der ikke sker en punktforurening, hvilket kunne opstå, hvis gødningen blev ujævnt fordelt på marken.

5.3.2.9 Bilag II, pkt. 7 og bilag III, pkt. 1.3, c) Markplanlægning

Kravet formål

Formålet med krav om planlægning af jordens anvendelse hænger blandt andet sammen med kravet om sædskifte, som indgår i denne planlægning. Derudover skal permanente, henholdsvis enårige afgrøder, fremgå af planlægningen.

Sammenligning

Krav om markplanlægningen gælder kun inden for de nitratfølsomme områder, hvilket i DK, DE og NL vil sige hele landet. I SE er store områder af det sydlige SE ligeledes nitratfølsomt, hvilket er sammenfaldende med de områder, som er mest intensivt dyrket i SE.

Planlægningen er et redskab for landmanden til at optimere udnyttelsen af kvælstofgødningen, uanset om det er handelsgødning eller husdyrgødning. Kun i NL er der pligt til at dele planen med myndighederne, men som ikke i denne undersøgelse er angivet som KO-belagt.

---

⁷¹ Det danske krav 1.14 er ved at blive ændret, så de dele af kravet, der alene er begrundet i hensyn om at mindske ammoniakfordampning udgår. Det skyldes, at hensynet til at mindske ammoniakfordampning falder uden for nitratdirektivets formål og derfor ikke skal være KO-belagt. Den 22. september 2015 sendte NaturErhvervstyrelsen et udkast til ændring af kravet i høring. Ændringen forventes at træde i kraft ultimo 2015.

Som de øvrige lande har DK ikke et KO-krav, der retter sig mod markplanen. I DK anvendes mark- og gødningsplanlægning blandet andet til at beregne bedriftens kvælstofkvote.

Opsamling

Ingen af de undersøgte EU-lande og tyske delstater har KO-krav, som retter sig specifikt mod dette punkt, under bilag II.

5.3.2.10 Bilag II, pkt. 8 Mindstemål af plantedække

Kravets formål

Ved at sikre et mindste mål af plantedække sikres, at der er planter på markerne, som kan optage tilført og frigjort kvælstof. Dermed bevares gødningen så vidt muligt på markerne i stedet for at blive udvasket. Et plantedække vil desuden kunne minimere overfladeafstrømning af næringsstoffer og erosion.

Sammenligning

I DK, SE og NL er der krav til plantedække på en vis del af det dyrkede areal i vinterperioden.

Tabel 5-27 Oversigt over landbrugsareal og afgrødefordeling i landene i undersøgelsen.

	Danmark	Sverige	Nederlan- dene	Frankrig	Polen	Nie- dersach- sen	Slesvig- Holsten
% af landbrugsareal i nitratfølsomt område (nitratdirektivet)	100	Det meste af Sydsverige	100	55 i 2012 (forøget til 70 % i 2014)	7,4	100	100
Hovedafgrøder	Vinterhvede Vårbyg Græs/kløver	Vinterhvede Vårbyg Havre	Græs Majs Korn	Hvede Majs Byg	Korn Industri afgrøder Grovfoder	Korn Majs Rod- afgrøder	Korn Majs Rod- afgrøder
Landbrugsareal (UAA), % og ha	64 % 2.733.869 ha	6% 2.594.100 ha	60% 1.840.000 ha	54% 28.838.000 ha	69% 14.529.000 ha	46% 2.596.373 ha	57% 900.400 ha
Andel landbrugsareal græs, %	21,6	13,5	53,4	30,2	Ingen data	31,9	26,8

I DK skal der være efterafgrøder på 10 % henholdsvis 14 % af arealet, hvor der har været dyrket korn, raps, majs, ærter, mv. (efterafgrødegrundlaget), afhængig af om der udbringes gødning fra under eller over 0,8 DE/ha.

I SE er kravet udtrykt som 50 % eller 60 % grønne marker i vinterperioden, afhængig af hvor i landet det er. Der er en specifik liste, som fastlægger, hvilke afgrøder der kan medregnes som grønne marker.

I NL er der to typer regler, som sikrer plantedække i vinterperioden; den ene omhandler græsmarker, herunder en række regler og undtagelser for, hvornår græs

må omlægges, afhængig af jordtype. Desuden er der et krav om efterafgrøder på sandjord og lette jorder efter korn og majs.

DE, FR og PL har ikke indberettet KO-krav under dette punkt, selvom der både i FR og DE findes regler om plantedække/efterafgrøder i visse områder.

Sammenligning af Vejledning 2014 i SE og DK

KO-krav om efterårs- og vinterbevokset mark gælder kun i Götaland i SE. Overtrædelsen vurderes alene ud fra, hvor stort et areal overtrædelsen er sket på; mindre end 3 ha, 3-10 ha eller over 10 ha.

I DK er reglerne om efterafgrøder KO-belagt. Kun alvor vurderes, og det ud fra hvor stort et areal der er overtrædelse på; 0,8-3 ha, 3-8 ha eller større end 8 ha. Karakteren for omfang og varighed følger den karakter, der gives for alvor. Der udover er der i DK KO-krav om plantedække af udyrkede arealer. Tilsvarende krav findes ikke i SE.

Opsamling

Andelen af landet med dyrket areal er nogenlunde ens i alle lande, undtagen SE. Andelen i SydSE er dog noget højere, formentlig på samme niveau som de øvrige lande i undersøgelsen.

Kun NL har græs som den væsentligste afgrøde, hvilket kan være årsagen til, at NL, som det eneste land, har en række regler og undtagelser for netop græsmarker.

Der er dermed tilsyneladende ingen sammenhæng mellem afgrødefordelingen og krav til det samlede krav om plantedække.

Ud over NL er DK tilsyneladende det eneste land, som har KO-krav vedrørende efterafgrøder. SE har noget tilsvarende om grønne marker, som er et noget videre begreb end de danske efterafgrøder, men som også dækker en større andel af markerne.

5.3.2.11 Bilag II, pkt. 9 og Bilag III, pkt. 1.3 c) Gødningsplaner

Kravens formål

Formålet med kravet om gødningsplaner og løbende optegnelse af anvendes af gødning, er at afgrøderne ikke tildes mere gødning end de kan anvende, og at landmanden er opmærksom på det. Landmanden skal via planlægning af gødningsanvendelsen begrænse tilførselen under hensyntagen til blandt andet jordbund, kvælstofreserve i jorden og afgrødernes behov. Kravet om gødningsplaner er landmandens og myndighedernes mulighed for at se, om krav til anvendelse af kvælstofgødning overholdes. Gødningsplanerne kan desuden anvendes som dokumentation for, at krav om anvendelse og udnyttelse af kvælstofgødning overholdes.

Da det implicit vil fremgå af en gødningsplan, hvilke afgrøder der har været på markerne, kan en række af de øvrige KO-krav kontrollere, fx. udbringningstids-

punkt, udbragt gødningsmængde i forhold afgrødens kvælstofnorm (ikke relevant i DK).

Sammenligning

Kravene i bilag III pkt. 1.3 om af tilførsel af gødning til jorden skal begrænses i overensstemmelse med godt landmandskab, og under hensyntagen blandet andet til jordbundsforholdene, vanding/nedbør, kvælstofreserve i jorden, tilførsel med forskellige typer af gødning og afgrødernes kvælstofbehov. I alle lande indgår disse forhold helt eller delvist i de gødningsregnskaber/redegørelse for gødningsflow, som der i alle lande er krav om.

I DK skal alle, som er med i register for gødningsregnskab, foretage en årlig indberetning af gødningsregnskaber. Visse små landbrug kan undlade at være med i registeret. Reglerne i DE minder meget om de danske, med indberetning 31. marts, og undtagelse for små brug, ud fra en nærmere definition.

I DK indgår alene den samlede kvælstofkvote for bedriften i gødningsregnskabet. Kvælstofkvoten beregnes ud fra, hvilke afgrøder der indgår i markplanen, og disse afgrødernes kvælstofnorm.

I NL skal der foreligge en gødningsplan senest 1. februar i dyrkningsåret. Denne gødningsplan skal opdateres løbende, inden for syv dage, når der sker ændringer. Landmanden fører et gødningsregister, som skal indberettes hvert år senest 31. januar.

I SE skal der holdes regnskab med import og eksport af husdyrgødning fra bedrifterne. I de N-følsomme områder skal behovet for kvælstofgødning beregnes ud fra afgrøde, forventet udbytte, langtidseffekt af husdyrgødning, forfrugtværdi og andre organiske gødninger på markniveau. Dette dokumenteres i afgrødedyrkningsplan eller lignende.

I FR skal der på bedrifterne være en årlig opgørelse af kvælstof-flowet, og i PL skal de store brug inden for de nitratfølsomme områder have en gødningsplan.

I DE er ligeledes KO-krav om at udarbejde gødningsregnskab for hele bedriften efter gødningsperiodens udløb, inden 1. april. Disse skal blot opbevares på ejendommen og fremvises ved kontrol. Det er dermed ikke KO-belagt at indsende dem.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

I SE er der KO-krav inden for de nitratfølsomme områder om, at der skal være dokumentation for, at gødningstildelingen er planlagt ud fra planternes behov. I vurdering indgår alene vurdering af alvor, og her gives karakter 1, hvis mindre poster i beregningen mangler, mens karakteren 3 gives, hvis væsentlige poster mangler. Det er i vejledningen beskrevet, hvad der udgør mindre punkter og væsentlige punkter.

I DK kontrolleres, om forbruget af kvælstof ikke overstiger virksomhedens kvælstofkvote. Også i DK er det kun alvor, der vurderes; her vurderes på en konkret overtrædelse, størrelsen af overtrædelsen afgør karakteren.

Kravene dækker ikke den samme type af regnskab i de to lande, men formålet, at der ikke tildeles mere kvælstof end planternes kvælstofnorm, er det samme. Niveauet for bedømmelsen vurderes at være nogenlunde ens i de to lande.

Opsamling

Da der er væsentlig forskel på, hvor stor en del af hvert land som er udpeget som nitratfølsomt, er der væsentlig forskel på, hvor mange landbrug som er omfattet af kravene. Her adskiller især PL sig fra de øvrige undersøgte EU-lande og tyske delstater, idet kun 7,4 % af landet er udpeget som nitratfølsomt.

Kravet i DK om at udarbejde etgødningsregnskab er på linje med de øvrige landes krav inden for de nitratfølsomme områder om end detaljeringsgraden er varierende.

5.3.2.12 Bilag II, pkt. 10, Forhindring af vandforurening via Kunstvanding

Ingen af landene i sammenligningen har KO-krav i denne forbindelse.

5.3.2.13 Bilag III, pkt. 2. Husdyrgødning ikke overstiger den tilladte mængde pr. hektar (170 kg N/ha)

Kravets formål

Formålet med kravet er at begrænse mængden af kvælstof udbragt på markerne via husdyrgødning. Kvælstof i husdyrgødning findes dels i mobile former, som kan optages af planterne i samme vækstsæson som gødningen udbringes, og dels i mere immobile former, hvorfra kvælstof og andre næringsstoffer frigøres de efterfølgende vækstsæsoner.

Ved at begrænse mængden af kvælstof, som udbringes via husdyrgødning, kan resten af den nødvendige kvælstofgødning til afgrøderne tildeles som handelsgødning, hvilket betyder, at den samlede gødningstildeling kan tilpasses de enkelte afgrøders forventede behov, og dermed undgå udbringning af mere kvælstof end afgrøderne har behov for.

Sammenligning

DK har, som det eneste land, et nationalt KO-krav på begrænsningen på 1,4 DE/ha (140 kg/ha) for alle husdyrbrug undtagen kvæg-, gede- og fårebrug, som må udbringe 1,7 DE/ha (170 kg N/ha). De øvrige lande har KO-krav, hvor der maksimalt må udbringes 170 kg N/ha med husdyrgødning, i SE er KO-kravet dog rettet mod udbringning af et maksimum antal kg fosfor per hektar i stedet for kvælstof, hvilket begrænser udbringningen af husdyrgødning per ha. I SE findes regler, som foreskriver maksimalt 170 kg/ N/ha fra husdyrgødning, men dette er ikke KO-belagt. I FR kan der lokalt være yderligere begrænsninger i de enkelte departementer⁷².

---

⁷² I Bretagne er yderligere begrænsninger i forhold til 170 kg N/ha, som ikke er nærmere defineret. Der kan være andre departementer, hvor dette også er tilfældet. Dette indgår ikke i de nationale KO-krav i FR.

Derudover må der i PL på enge, inden for de nitratfølsomme områder, kun udbringes 85 kg N/ha, (kun 7,4 % af landet er nitratfølsomt område).

DK og NL har en undtagelse fra de 170 kg N/ha, således at kvægbrug i DK må udbringe op til 230 kg N/ha, i NL op til 250 kg N/ha på visse brug, når en række driftsbetingelser på de ejendomme, som benytter sig af undtagelsen, opfyldes. Ingen af de øvrige lande har tilsvarende undtagelser. DE har tidligere haft en tilsvarende undtagelse, men har det ikke på nuværende tidspunkt.

I NL og SE er der KO-krav i forbindelse med udbringning af fosfor. I SE må udbringes 22 kg P/ha, i gennemsnit over fem år. I NL afhænger KO-kravet af, at maksimalt 170 kg N/ha ikke må overskrides. Derudover er der et krav vedrørende fosfat, som afhænger af, om det er græsmarker eller andre afgrøder. På græsmarker må udbringes 70 kg fosfat/ha/år, svarende til ca. 30 kg P/ha, mens der på andre marker må udbringes 85 kg fosfat/ha/år, svarende til ca. 37 kg P/ha.

I DE findes også regler, som begrænser mængden af fosfor på landbrugsarealer, herunder at hvis fosforniveauet i jorden er højt, må der ikke tilføres yderligere fosfor, men disse er ikke oplyst som KO-belagt. Der er forslag fremme i DE om, at dette krav fremadrettet skal være KO-belagt.

Sammenligning af vejledning 2014 i SE og DK

I SE er der et KO-krav, som retter sig mod, om der er tilstrækkeligt udbringningsareal til husdyrgødning og anden organisk gødning. Det, der konkret skal kontrolleres, er, om kravet om maksimalt 22 kg P/ha overholdes, og om der findes en beregning, som kan redegøre for, om kravet overholdes. Kun 'Omfang' bedømmes.

I SE skal vurdering af, om kravet overholdes, tage udgangspunkt i dels, hvor meget fosfor der er udbragt over 22 kg P/ha, hvilket begrænser udbringningen af husdyrgødning, dels hvor mangelfuld dokumentationen er i %.

Der findes ikke et tilsvarende krav i DK, men derimod et krav, som retter sig mod harmonireglerne, det vil sige, om kravene om maksimalt 1,4 DE/ha, 1,7 DE/ha for kvæg, geder og får, overholdes. Som i SE gives kun én karakter, i DK ud fra hvor stort areal, der mangler for, at kravet ville have været opfyldt.

I samme krav i SE kontrolleres dokumentation for bortførsel af husdyrgødning. Overtrædelsen bedømmes ud fra, hvor meget dokumentation der mangler; op til 25 %, 25-75 % eller over 75 %.

I DK kontrolleres, om husdyrgødningen er afsat til en virksomhed, som ikke er med i register for gødningsregnskab, og om det kan sandsynliggøres, at gødningen er spredt på modtagers marker, og hvor stor mængde husdyrgødning der er tale om.

I dette tilfælde er kriterierne til bedømmelse af en overtrædelse mere specifik i SE end i DK, om end der også, som i DK, indgår en vurdering i den svenske bedømmelse.

Kravene og vurderingskriterierne er så forskellige, at det ikke umiddelbart kan vurderes, om der er forskel på kravene.

Opsamling

Kravet om maksimalt 170 kg total N/ha via husdyrgødning fremgår direkte af nitratdirektivet og er implementeret i lovgivningen alle lande. SE har det ikke som direkte KO-krav, men indirekte via KO-krav til mængde fosfor med husdyrgødning og krav om gødningsplanlægning.

DK har som det eneste land indført skærpede KO-krav for andre former for husdyrgødning end for kvæg på nationalt niveau. For kvæg er der så til gengæld for at bruge undtagelsesbestemmelserne, så der kan udbringes mere kvælstof end 170 kg N/ha med husdyrgødning.

To lande, SE og NL, har derudover indført krav, som begrænser mængden af fosfor. Harmonikravet i DK på 140 kg N/ha med husdyrgødning, fungerer som en indirekte begrænsning af tilførsel af fosfor; dog er der stor forskel på indholdet af fosfor i de gødning fra de forskellige dyretyper, f.eks. er indholdet af fosfor i gødning fra mink og fjerkræ meget højt i forhold til andre dyretyper.

I DK udbringes i gennemsnit for hele landet 22 kg P/ha; 5 kg med handelsgødning og 17 kg med husdyrgødning. Men gødningstypen har stor betydning, der ses en tilførsel for visse bedrifter i DK på op til 34 kg P/ha, Kravet i NL ligger væsentligt over, hvad der i gennemsnit anvendes i DK, mens kravet i SE svarer omtrent til, hvad der bringes ud i DK i gennemsnit.

5.4 Sanktioner

I det følgende afsnit beskrives de sanktionssystemer, som anvendes i de lande som indgår i undersøgelsen. Sanktionerne træder i kraft, når det konstateres, at et eller flere krav ikke er overholdt.

5.4.1 Sanktionssystem

I KFO 1122/2009/EF artikel 70-72 er beskrevet, hvilke sanktioner medlemsstaterne skal anvende. Her er beskrevet, at hvis der er konstateret en uagtsom overtrædelse, skal den samlede støtte nedsættes med 3 %. Dette kan reduceres til 1 % eller øges til 5 % på baggrund af den konkrete vurdering.

Det kan også vurderes, at der ikke skal ske en nedsættelse af støtten. I det tilfælde skal der sættes en frist for genopretning af overtrædelsen, senest inden for det aktuelle støtte år. Hvis fristen ikke overholdes, skal der trækkes 1 % af støtten.

Hvis der er flere overtrædelser inden for samme område, betragtes det som én overtrædelse. Flere overtrædelser inden for forskellige områder adderes, dog til maks. 5 % træk i støtten.

Gentagelser af uagtsomme overtrædelser multipliceres med tre ved første gentagelse og endnu tre ved anden gentagelse, dog maks 15 %. Hvis denne grænse nås, varsler betalingsorganet, at næste gentagelse vil blive betragtet som en forsætlig overtrædelse.

Forsætlige overtrædelser skal medføre en nedsættelse af støtten med 20 %, hvilket kan reduceres til 15 % eller øges til 100 % på baggrund af den konkrete vurdering.

I tilfælde af force majeure sker der ingen nedsættelse. Dette kræver dog, at støttemodtageren inden for ti dage efter det er muligt, skriftligt meddeler myndigheden om force majeure-tilfældet, vedlagt anerkendt dokumentation.

Ved forsætlig misligholdelse nedsættes støtten som udgangspunkt med 20 %, hvilket kan reduceres til 15 % eller øges til 100 % på baggrund af den konkrete vurdering.

Sanktionerne er forholdsvis nøje beskrevet i EU-forordningen, og er tilsvarende implementeret i alle landene.

Table 5-28 Oversigt over sanktionssystemer i landene i undersøgelsen⁷³

	DK	SE	NL	FR	PL	DE, ens vejledning i hele landet
KO-kravene opdelt i fire områder: *Miljø *Sundhed for mennesker, dyr og planter *Dyrevelfærd *GLM	Ja	Ja	Ja	Fem områder: Miljø Sundhed for dyr Sundhed for afgrøder Beskyttelse af dyr GLM	Fem områder: Bevarelse af vilde fugle Beskyttelse af jord (slam) Beskyttelse af vand (nitrat) Bevarelse af vild flora og fauna GLM	Ja
Vurderingssy- stem	Hvert delkrav: Karakter 1-4 gives i tre kategorier; Alvor, Omfang, Varighed	En overtrædelse skal vurderes på en skala fra 1-3, hvor 3 er det alvorligste. Vurderes både på alvor, omfang og varighed For hver overtrædelse be- regnes en gennemsnitska- rakter.	Alvor, omfang permanent eller ej. – yderligere vejled- ning ikke oplyst	Alvor, omfang og varighed – yderligere ikke oplyst	En overtrædelse vurderes i Alvor Omgang Varighed Karakter 1, 3 eller 5 tildeles	Overtrædelser vurderes som: lille, medium eller alvorlig. National vurderingsmatrice, kontrollør skal retfærdiggøre afvigelser. Denne har ikke været tilgængelig for under- søgelsen.
Bagatelgrænse	Indgår i vurderingssyste- met/matrice	Hvis tre punkter er opfyldt: A: ikke udgør en direkte risiko for mennesker og dyr. B: alvor og omfang er så ubetydelige, at fradrag i støtten er uretfærdig. C: giver max 1 % fradrag ved almindelig bedømmelse I vejledningen er i en note under vurderingstabellen beskrevet, hvad der kan betragtes som en bagatel; 'en mindre overtrædelse'. Der skal være opfølgning på mindre overtrædelser.	Ja, hvis genopretning sker straks eller inden for en af myndigheden fastsat frist.	I vejledningen til bedøm- melse af hvert krav, er be- skrevet hvornår sanktionen kan vurderes til at være 0 %.	Hvis overtrædelsen ikke overstiger 100 euro vil den ikke blive gennemført, men overtrædelsen skal genop- rettes. Hvis det ikke sker, skal de 100 euro tilbagebe- tales.	Findes, hvis landmanden retter op på overtrædelsen omgående, eller inden for en frist sat af myndigheden.
Vejledning i vurderingssy- stemet	Under hvert delkrav er et skema som, så vidt muligt, kvantitativt beskriver, hvor- når der gives hvilken karak- ter	Årlig vejledning udsendes, med vurderingsvejledning til hvert krav. Ligner den dan- ske vejledning.	Ikke tilgængelig	Ja – for hvert krav er be- skrevet forskellige niveauer af overtrædelser. For hver af overtrædelse er angivet hvilken sanktion det skal udløse. Den konkrete vej- ledning har ikke været til- gængelig i undersøgelsen.	Ja- bilag til regelsæt, angi- ver karaktergivningen i ta- beller. Disse har ikke været tilgængelige i undersøgel- sen.	Ikke tilgængelig

⁷³ 'Ingen info' betyder, at de lokale landeteams ikke har fundet oplysningerne, og det ikke har været muligt at finde dem ad anden vej.

	DK	SE	NL	FR	PL	DE, ens vejledning i hele landet
1. gang, enkelt overtrædelse	Samlet karakter 3 – 5 = 0 % nedsættelse af støtten Samlet karakter 6 – 7 = 1 % nedsættelse af støtten Samlet karakter 8 -10 = 3 % nedsættelse af støtten Samlet karakter 11-12 = 5 % nedsættelse af støtten	Normalt fradrag på 3 %, kan reduceres til 1 eller øges til 5 % ud fra vurdering af alvor, omfang og varighed. 1 point = 1% 2 point=3 % 3 point= 5 %.	Standardreduktion: 3 % af støtte. I den NL'ske lov henvises til EU forordning 73/2009 artikel 24 – hvor der står maks. 5 %	Afhængig af alvor, omfang og varighed 5 % for alvorlige 3 % almindelige 1 % for mindre alvorlige Ingen reduktion for mindre overtrædelser genoprettet omgående og mindre end 1 %, hvis ikke genoprettet.	Sum af point: 3 og 5= 1 % 7, 9, 11 =3 % 13 og 15 = 5 %	Lille overtrædelse – 1 % Medium overtrædelser – 3 % Alvorlig overtrædelse – 5 %
Gentagelser	Samme overtrædelse inden for 3 år. Tidligere nedsættelse * 3 Tredje overtrædelse af samme krav inden for 3 år = forsætlig overtrædelse =>3*3*først nedsættelsesprocent. Hvis nedsættelsen bliver større end 15 % => overtrædelsen bliver forsætlig, hvilket landbrugeren oplyses om.	Gentagelse af samme krav inden for tre år, så ganges sanktionen med 3. Hvis den samlede sanktion kommer op på 15 % eller derover, skal overtrædelsen vurderes som forsætlig.	Henvisning i NL'sk lov til EU-forordning 73/2009 artikel 24 – hvor det står maks. 15 % ved gentagelse	Gentagelse = samme overtrædelse inden for 3 år. Reduktionen *3.	Gentagelsen overtrædelse, dvs. inden for 3 år: sanktionen *3. Hvis sanktionen kommer op på 15 %, vil den næste gang blive vurderes som forsætlig. Sum af point: 3 og 5 = 15 % 7,9,11 =20 % 13=25 % 15 % = optil 100 %	Overtrædelse af samme krav inden for 3 år: reduktionsraten*3 Endnu en gentagelse: seneste reduktion*3, dog max 15 %. Hvis reduktionsrate på 15 % nås, vil landmanden blive orienteret om, at yderligere overtrædelser vil blive betragtet som forsætlige.
1. gang, flere overtrædelser, samme område	Flere overtrædelser inden for samme område, betragtes som én overtrædelse (den mest alvorlige vurderes).	Den mest alvorlige overtrædelse udløser sanktionen.	Ingen info	Ingen info	Den mest alvorlige overtrædelse udløser sanktionen.	Flere overtrædelser inden for et område og inden for ét år = én overtrædelse. Største overtrædelse tæller, dog maks. 5 %.
1. gang, flere overtrædelser, forskellige områder	Sanktionerne lægges sammen.	Sanktionerne lægges sammen, dog maks. 5 %, hvis overtrædelserne er i forskellige grupper.	Ingen info	Flere overtrædelser, de respektive reduktioner summeres sammen, maks. 15 %.	Flere overtrædelser – sanktioner summeres sammen.	Reduktions satser er summeres sammen, dog maks. 5 %
Forsætlige overtrædelser	Støtten nedsættes med 20 %. Kan nedsættes 15 % eller øges til 100 % ud fra en konkret vurdering. Gentagelser *3 af sidste nedsættelse.	Hvis overtrædelsen vurderes at være forsætlig, bliver sanktionen på mindst 15 % og kan blive op til 100 %.	20 % reduktion af støtte, kan efter vurdering sænkes til 15 % eller øges op til 100 % Nogle overtrædelser betragtes som udgangspunkt som forsætlige, f.eks. fangst af beskyttede fugle, Brug af ikke-godkendte plantebeholdningsmidler m.fl.	Mindst 20 % reduktion af støtte.	Som udgangspunkt 20 %, kan ud fra kontrolrapporten ændres til mellem 15-100 %.	Støtten nedsættes 20 %, kan reduceres til 15 % eller øges til 100 % ud fra vurdering.

I alle de undersøgte EU-lande og tyske delstater vurderes overtrædelser ud fra kriterierne 'Alvor, Omfang og Varighed', hvilket følger artikel 54 i KFO 1122/2009/EF. Det er ikke beskrevet i forordningen, hvordan vurderingen skal foretages. I DK skal hvert punkt gives en karakter fra 1 til 4, i SE, PL og DE vurderes på en tretrins-skala, mens vurderingssystemet i NL, og FR ikke er beskrevet nærmere, men det er oplyst, at systemerne findes, de har blot ikke været tilgængelige i denne undersøgelse.

Alle lande har en eller anden form for bagatelgrænse, hvilket EU-forordningen åbner mulighed for. De lande som har en vejledning, hvor metoder til vurdering er beskrevet, og de har også beskrivelser af grænser for anvendelse af bagatelgrænser samme sted. I SE fremgår det af vurderingsskemaet i vejledningen, hvornår en overtrædelse kan betragtes som en bagatel. I NL og DE skal landbrugeren kunne rette op på overtrædelser med det samme, for at det kan vurderes som en bagatel uden økonomiske konsekvenser. For de øvrige lande haves ikke nærmere oplysninger.

Sanktioner i forbindelse med gentagelser og forsætlige overtrædelser er stort set ens i alle landene og er svarende til systemet beskrevet i KFO 1122/2009/EF.

De hyppigst overtrådte krav i DK baseret på afgjorte sager er offentliggjort på NaturErhvervstyrelsens hjemmeside, baseret på 2011-tal. NAER oplyser, at på det tidspunkt modtog omtrent 50 000 landbrugere landbrugsstøtte, og knap 3 % af støttemodtagerne overtrådte et eller flere KO-krav. Ud over bestemmelserne om landbrugsdyr og dyrevelfærd optræder de hyppigste overtrædelser af KO-kravene i DK på vedligeholdelse af plantedække på permanente græsarealer, 2 m-bræmmer langs naturlige vandløb og søer samt forvaltning af vand.⁷⁴

---

⁷⁴ <http://naturerhverv.dk/landbrug/krydsoverensstemmelse/krav/#c7349>.

Sanktionerede krav:

Tabel 5-29 De Top 10 hyppigst overtrådte krav i DK. (Sanktionerede krav omfatter ikke bagateller).

Nr.	Krav	Titel	Antal overtrædelser	Antal støttemodtagere
2014				
1	4.5	Vedligeholdelse af plantedækket på permanente græsarealer	143	143
2	3.2	Alle landbrugsdyr, tilsyn	95	92
3	1.19	Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov	74	74
4	4.11	Forvaltning af vand	53	53
5	2.14	Veterinære lægemidler	44	44
6	2.2	Indberetning af kvæg og deres flytninger samt førelse af besætningsregister	42	42
7	3.37	Svin, rodematerialer	41	39
8	1.22	Grænser for tildeling af husdyrgødning (harmonireglerne)	33	33
9	2.24	Journaler til dyr og fødevarer	32	32
10	1.9	Opbevaring af fast husdyrgødning	31	31
2013				
1	4.5	Vedligeholdelse af plantedækket på permanente græsarealer	283	282
2	3.2	Alle landbrugsdyr, tilsyn	167	159
3	1.19	Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov	108	108
4	2.2	Indberetning af kvæg og deres flytninger samt førelse af besætningsregister	84	81
5	4.12	Vedligeholdelse af plantedækket på græsarealer i omdrift	76	76
6	1.9	Opbevaring af fast husdyrgødning	75	74
7	2.14	Veterinære lægemidler	67	67
8	1.31	Gyllebeholder udstyret med alarm	62	62
9	1.10	Opbevaring af kompost og fast husdyrgødning	56	56
10	2.24	Journaler til dyr og fødevarer	55	55

2012				
1	4.5	Vedligeholdelse af plantedækket på permanente græsarealer	311	308
2	3.2	Alle landbrugsdyr, tilsyn	187	184
3	1.19	Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov	123	123
4	2.2	Indberetning af kvæg og deres flytninger samt førelse af besætningsregister	91	89
5	4.12	Vedligeholdelse af plantedækket på græsarealer i omdrift	89	89
6	2.14	Veterinære lægemidler	74	72
7	1.16	2 meter bræmmer langs naturlige vandløb og søer	72	72
8	1.9	Opbevaring af fast husdyrgødning	71	69
9	3.37	Svin, rodematerialer	63	62
10	1.10	Opbevaring af kompost og fast husdyrgødning	60	60
2011				
1	3.2	Alle landbrugsdyr, tilsyn	301	291
2	4.5	Vedligeholdelse af plantedækket på permanente græsarealer	180	180
3	1.19	Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov	178	174
4	4.8	2 meter zoner omkring fredede fortidsminder	124	124
5	1.16	2 meter bræmmer langs naturlige vandløb og søer	123	121
6	2.2	Indberetning af kvæg og deres flytninger samt førelse af besætningsregister	107	104
7	4.11	Forvaltning af vand	94	83
8	3.37	Svin, rodematerialer	93	92
9	3.11	Kalve, arealkrav og enkeltbokse	80	80
10	3.3	Alle landbrugsdyr, optegnelser	74	73
2010				
1	4.5	Vedligeholdelse af plantedækket på permanente græsarealer	320	319
2	1.16	2 meter bræmmer langs naturlige vandløb og søer	241	236
3	3.2	Alle landbrugsdyr, tilsyn	227	218
4	3.3	Alle landbrugsdyr, optegnelser	181	180
5	2.2	Indberetning af kvæg og deres flytninger samt førelse af besætningsregister	96	96
6	1.19	Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov	82	82
7	3.37	Svin, rodematerialer	67	65
8	2.24	Journaler til dyr og fødevarer	61	61
9	1.9	Opbevaring af fast husdyrgødning	51	49
10	2.14	Veterinære lægemidler	47	46

I SE omfatter de hyppigste overtrædelser i gennemsnit pr. år i perioden 2007-2009⁷⁵: nitrat (10 %), tilgroning af agermarker (11 %), samt tilgroning af græsmarker (14 %).⁷⁶

5.4.2 Økonomiske sanktioner

Nedenfor er beskrevet den samlede støtte under både Søjle 1 (den direkte støtte og markedsordningen) og Søjle 2 (landdistriktsstøtten). Endvidere er støtten under Søjle 1 sammenlignet med landbrugsarealet i de enkelte undersøgte EU-lande og tyske delstater, således at støtteintensiteten er beregnet.

Tabel 5-30 EU-støtte under Søjle 1 og 2 – 2012-tal

	Søjle 1 (EAGF) i millioner EUR	Søjle 2 (EAFRD) i millioner EUR	UAA (ha)	Støtteintensitet (EUR i Søjle 1/UAA) (EUR/ha)
Danmark	954	99	2.664.000	358
Sverige	713	278	3.032.000	235
Polen	2.836	1.857	14.529.000	195
Frankrig	8.642	1.224	29.001.000	298
Tyskland	5.444	1.398	16.667.000	327
Nederlandene	928	96	1.842.000	504

Kilde: EU-kommissionen

Støtten pr. ha er størst i NL efterfulgt af DK og DE.

Som beskrevet ovenfor, udløser det som hovedregel en økonomisk sanktion at overtræde KO-reglerne. Som udgangspunkt er reduktion i den udbetalte støtte på 3 % og med mulighed for differentiering op og ned ud fra en vurdering af overtrædelsens alvor, omfang og varighed.

I forbindelse med EU- Kommissionens årlige regnskabskontrol indsamler Kommissionen en række data fra medlemslandene. Det gælder også statikker for antallet af KO-kontroller, som de enkelte medlemslande udfører. Omtalte statistik offentliggøres i DG AGRI's Annual Activity Reports.

⁷⁵ Miljøeffekter av tvärvillkoren, rapport 2011/5. Jordbruksverket.
<http://issuu.com/jordbruksverket/docs/130106091700-fef3e32c202541c28742b3f511d7c531/1?e=0>

⁷⁶ Sammenligning vil blive uddybet.

Tabel 5-31 Statistik for antallet af KO-kontroller i medlemslandene

Control Data on application and results of on-the-spot checks					
Financial/calendar/claim year: 2013/2012/2012					
Member State	Population	Subject to on-the-spot checks		Results of on-the-spot checks	
	Total number of beneficiaries	Number of Beneficiaries	As share of total number of beneficiaries	Beneficiaries sanctioned for non-compliance	As share of total number of on-the-spot checks
	A	B	C=B/A	D	E=D/B
AT	128.527	3.008	2,34 %	590	19,61 %
BE	38.444	5.396	14,04 %	459	8,51 %
DE	320.371	9.081	2,83 %	2.415	26,59 %
DK	46.903	1.265	2,70 %	221	17,47 %
EL	761.048	8.024	1,05 %	2.543	31,69 %
ES	945.544	15.286	1,62 %	3.226	21,10 %
FI	58.688	1.951	3,32 %	206	10,56 %
FR	362.709	16.976	4,68 %	4.090	24,09 %
IE	129.025	1.311	1,02 %	612	46,68 %
p.t.	1.253.000	43.840	3,50 %	2.781	6,34 %
LU	2.048	247	12,06 %	89	36,03 %
NL	55.277	862	1,56 %	179	20,77 %
PT	206.395	3.357	1,63 %	421	12,54 %
SE	67.789	1.008	1,49 %	320	31,75 %
UK	182.105	7.017	3,85 %	940	13,40 %
EU-15 2012	4.557.873	118.629	2,60 %	19.092	16,09 %
EU-15 2011	4.683.440	117.017	2,50 %	19.167	16,38 %
CY	34.780	425	1,22 %	115	27,06 %
CZ	29.205	2.263	7,75 %	72	3,18 %
EE	20.848	672	3,22 %	69	10,27 %
HU	181.834	9.400	5,17 %	1.353	14,39 %
LV	63.828	1.694	2,65 %	279	16,47 %
LT	159.268	5.551	3,49 %	3.136	56,49 %
MT	17.903	101	0,56 %	141	139,60 %
PL	1.357.372	25.500	1,88 %	7.517	29,48 %
SK	16.606	245	1,48 %	64	26,12 %
SI	59.085	940	1,59 %	175	18,62 %
EU-10 2012	1.940.729	46.791	2,41 %	12.921	27,61 %
EU-10 2011	1.935.670	50.400	2,60 %	13.059	25,91 %
BG	87.215	2.152	2,47 %	1.076	50,00 %
RO	1.072.267	10.732	1,00 %	2.456	22,88 %
EU-2 2012	1.159.482	12.884	1,11 %	3.532	27,41 %
EU-2 2011	1.175.620	15.080	1,28 %	3.885	25,76 %
EU-27 2012	7.658.084	178.304	2,33 %	35.545	19,94%
EU-27 2011	7.794.730	182.497	2,34 %	36.111	19,79 %

Source: European Commission Annual Activity Report Annexes 2013.⁷⁷

Tabel 5-31 viser, at 2,3 % af alle støttemodtagere underlagt en fysisk kontrol. 2,7 % af de danske støttemodtagere blev i samme år kontrolleret. Dette svarer nogenlunde til det antal, der er kontrolleret i Tyskland. Kontrolprocenten lå højere i Frankrig, hvorimod Sverige, Nederlandene og Polen lå omkring 1 procentpoint lavere.

Af de kontrollerede danske støttemodtagere blev ca. 17 % sanktioneret, hvilket er lidt under den gennemsnitlige sanktionsprocent på ca. 20 %. Alle de lande, der indgår i undersøgelsen, har en sanktionsprocent, der er højere end den danske.

En sammenligning af, i hvor høj grad lande/delstater i undersøgelsen pålægger landbruget sanktioner er forbundet med en række umiddelbare udfordringer. For det første er de KO-krav, som er opstillet i de undersøgte EU-lande og tyske delstater ikke direkte sammenlignelige, hvilket i stort omfang kan tilskrives forskelligheder i landbrugsstrukturen, myndighedsstruktur, lovgivningstilgang og de naturgivne forhold for landet. EU's miljødirektiver er minimumsharmoniseringsdirektiver og tillægger de nationale myndigheder en vis grad af skønsmæssig beføjelse med hensyn til valg af implementeringstilgang og med hensyn til efterfølgende KO-belæggelse af den nationale implementering i forhold til, hvad der er relevant i det pågældende land. En sammenligning på kravniveau er derfor ikke mulig.

For det andet er det vanskeligt at få adgang til data på området. Selv om medlemslandene hvert år indrapporterer en del statistik til EU-Kommissionen om administrationen af KO-kontrollen i det enkelte medlemsland, herunder de sanktioner der er tildelt på de enkelte områder, er denne statistik ikke tilgængelig fra EU-Kommissionen. Kommissionen oplyser, at statistikken kun er til brug for Kommissionens revisorer og er et rent medlemslandsanliggende. Derfor er det forsøgt at få statistikker fra de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Det er kun lykkedes delvist, idet kun SE, DE som helhed og PL har givet adgang til deres statistik, og for DE's vedkommende kun til de helt overordnede nøgletal.

I nedenstående tabel er det vist de anvendte nedsættelser og udelukkelse i forbindelse med KO og reduktionen i støtte for de fire lande.

---

⁷⁷ European Commission. Directorate General for Agriculture and Rural Development Annexes. Annual Activity Report 2013. Annex 10-Part 6. Cross Compliance. S. 192. Annex 10-Part 6. Cross Compliance. S. 192.

Table 5-32 Anvendte nedsættelser/udelukkelse i 2012 og 2013 og reduktionen i støtte for DK, SE, DE og PL (totale sanktioner).

	Denmark		Sverige		Tyskland		Polen	
Anvendte nedsættelser/udelukkelse (€)	2012							
	Første søjle	Anden søjle	Første søjle	Anden søjle	Første søjle	Anden søjle	Første søjle	Anden søjle
Samlede beløb, der skal betales før nedsættelser/udelukkelse	938.230.995,57	13.276.383,01	688.391.737,21	376.687.112,72	5.269.109.191,00	876.771.114,00	2.781.646.826,48	559.839.663,60
Samlede beløb for nedsættelser/udelukkelse i forbindelse med krydsoverensstemmelse	1.260.448,84	10.087,88	1.071.854,93	996.472,82	7.482.655,00	1.151.156,00	1.444.352,55	253.327,48
Reduktionen i støtte (procentvis ændring)	-0,13 %	-0,08 %	-0,16 %	-0,26 %	-0,14 %	-0,13 %	-0,05 %	-0,05 %
	2013							
	Første søjle	Anden søjle	Første søjle	Anden søjle	Første søjle	Anden søjle	Første søjle	Anden søjle
Samlede beløb, der skal betales før nedsættelser/udelukkelse	924.036.132,63	12.388.365,00	678.922.514,48	389.717.222,18	5.130.895.219,00	879.339.704,00	2.976.966.564,42	568.180.242,20
Samlede beløb for nedsættelser/udelukkelse i forbindelse med krydsoverensstemmelse	1.470.252,78	13.762,40	1.203.165,33	952.596,51	9.323.373,55	1.425.135,77	2.731.200,95	485.031,81
Reduktionen i støtte (procentvis ændring)	-0,16 %	-0,11 %	-0,18 %	-0,24 %	-0,18 %	-0,16 %	-0,09 %	-0,09 %

Sammenlignede tal var kun tilgængelige for de fire lande. Tallene viser et samlet støttebeløb opdelt på søjle 1 og søjle 2. Herudover er der også det samlede sanktionsbeløb for KO. Reduktionen i støtte viser, i hvilket omfang de fire lande bliver sanktioneret. SE ligger højere end DK for begge søjler og især for den anden søjle med en reduktion på 0,26 %. PL ligger noget lavere, med en reduktion på 0,05 % for begge søjler. Hvert land havde en højere reduktion i 2013 end i 2012, undtagen SE's anden søjle. Tallene viser, at SE bliver sanktioneret hårdest, DK og DE bliver sanktioneret nogenlunde ens, og PL sanktioneres lavest.

Den næste tabel viser, hvor vægten ligger for sanktionerne.

Tabel 5-33 Procent af ansøgerne om direkte støtte, der er blevet sanktioneret for KO med forskellige nedsættelser i niveauer

	Ansøgere om direkte støtte, der er sanktioneret for KO i 2013	Ansøgere om direkte betalinger, hos hvem der er konstateret misligholdelser pga. uagtsomhed på ét KO-område (art. 71(1) og art. 70(6) i KFO 1122/2009)			Ansøgere om direkte betalinger, hos hvem der er konstateret misligholdelser pga. uagtsomhed på mere end ét KO-område (art. 71(4) i KFO 1122/2009)	Ansøgere om direkte betalinger, hos hvem der er konstateret mindst én forsætlig misligholdelse (art. 72 i KFO 1122/2009)	Ansøgere om direkte betalinger, hos hvem der er konstateret gentagne misligholdelser pga. uagtsomhed (art. 71(5) og (6) i KFO 1122/2009)
		Sanktioneret med nedsættelse på 1 %	Sanktioneret med nedsættelse på 3 %	Sanktioneret med nedsættelse på 5 %			
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal
DK							
2012	1.111	36,1 %	45,0 %	5,1 %	7,3 %	0,5 %	6,0 %
2013	1.131	43,3 %	36,0 %	6,8 %	7,6 %	0,2 %	6,1 %
SE							
2012	1.393	19,7 %	41,1 %	13,9 %	14,1 %	0,7 %	10,4 %
2013	1.543	19,0 %	42,1 %	12,7 %	14,3 %	0,8 %	11,2 %
PL							
2012	17.264	34,0 %	42,9 %	4,5 %	1,7 %	0,9 %	16,0 %
2013	22.164	7,9 %	73,8 %	7,4 %	3,2 %	0,6 %	7,0 %

Tabel 5-34 Procent af modtagere af en af de 8 RD-foranstaltninger, der er blevet sanktioneret for KO med forskellige nedsættelser i niveauer

	Modtagere af en af de 8 RD-foranstaltninger, der er sanktioneret for KO i 2013	Modtagere af en af de 8 RD-foranstaltninger, hos hvem der er konstateret misligholdelser pga. uagtsomhed på ét KO-område (art. 23 i forordning 1975/2006)			Modtagere af en af de 8 RD-foranstaltninger, hos hvem der er konstateret misligholdelser pga. uagtsomhed på mere end ét KO-område (art. 23 i forordning 1975/2006)	Modtagere af en af de 8 RD-foranstaltninger, hos hvem der er konstateret mindst én forsætlig misligholdelse (art. 23 i forordning 1975/2006)	Modtagere af en af de 8 RD-foranstaltninger, hos hvem der er konstateret gentagne misligholdelser pga. uagtsomhed (art. 23 i forordning 1975/2006)
		Sanktioneret med nedsættelse på 1 %	Sanktioneret med nedsættelse på 3 %	Sanktioneret med nedsættelse på 5 %			
		Sanktioneret med nedsættelse på mellem 1 og 5 %	Sanktioneret med nedsættelse på mellem 5 og 15 %	Sanktioneret med nedsættelse på mellem 1 og 5 %	Sanktioneret med nedsættelse på mellem 5 og 15 %	Sanktioneret med nedsættelse på mellem 15 og 30 %	Sanktioneret med nedsættelse på mellem 30 og 50 %
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal
DK							
2012	330	40,3 %	45,2 %	3,3 %	7,6 %	0,0 %	3,6 %
2013	284	43,3 %	37,7 %	6,7 %	7,7 %	0,0 %	4,6 %
SE							
2012	1.347	19,8 %	41,4 %	13,5 %	14,1 %	0,7 %	10,4 %
2013	1.506	19,2 %	42,0 %	12,0 %	14,7 %	0,8 %	11,4 %
PL							
2012	11.546	34,6 %	40,2 %	4,1 %	1,8 %	1,0 %	18,3 %
2013	14.987	7,8 %	74,3 %	6,9 %	3,2 %	0,7 %	7,1 %

Resultaterne er meget ens fra de to tabeller. En nedsættelse på 3 % er det hyppigste, hvilket også ifølge EU-reglerne skal være udgangspunktet for en sanktion.

Fra 2012 til 2013 har DK øget sine 1 %-reduktioner og sænket sine 3 %-reduktioner.

SE gav de fleste 3 %-reduktioner i forhold til 1 % og 5 % for begge år. I sammenligning med DK og PL var SE mest restriktiv i sin sanktionering og anvendte den største procentdel af 5 %-reduktioner og reduktioner for mere end en enkelt KO-overtrædelse.

PL strammede sine sanktioner ved at øge 3 %-reduktioner fra ca. 40 % i 2012 til over 70 % i 2013. PL gav endvidere en høj procentdel af sanktionering for gentagne lovovertrædelser som følge af uagtsomhed i 2012, men halverede igen dette beløb i 2013.

5.4.3 Klageadgang

I dette afsnit beskrives klageadgang og håndtering i de undersøgte EU-lande og tyske delstater for afgørelser, hvor der er truffet afgørelse om en overtrædelse af et eller flere krav.

Tabel 5-35 *Oversigt over klageadgang*

Land	Klageadgang
DK	Kontrolrapporten sendes i høring hos landbrugeren, som har 14 dage til at komme med bemærkninger Inden for fire uger efter afgørelsen er modtaget. Klage til ministeriet
SE	Afgørelse om overtrædelse kan påklages til 'Jordbruksverket'
NL	Inden for seks uger efter modtagelse af den endelige rapport. Klagen sendes til RVO. Hvis klagen ikke i mødekommens kan der anlægges civil retssag
DE	(Ingen klageadgang føderalt)
SH	Klage til ministeriet
NI	Civil retssag
FR	Kontrolrapporten er i høring i 14 dage, inden der træffes afgørelse. Efter den endelige afgørelse er der en klagefrist på to måneder. Der kan enten klages til DDT, eller hvis man mener reglerne er brugt forkert til Landbrugsmi- nisteriet.
PL	Klager til ARMA (betalingsorganet) eller Voivodship ved civil retssag

I administrationspraksis for DK og FR er det beskrevet, at kontrolrapporten sendes i høring hos landmanden, inden den endelige afgørelse træffes i overensstemmelse med forordningens bestemmelser.

I alle undersøgte EU-lande og tyske delstater er det muligt for landmanden at påklage en afgørelse om overtrædelse af et KO-krav, i NI dog kun via en civil retssag. Der er kun små forskelle mellem landene.

5.4.4 Domstolsprøvelser

Nationale domme

Kun to lande har meldt tilbage med oplysninger omkring nationale afgørelser, som viser nationale trends.

I DE rapporteres det, at de fleste klager eller retssager mod sanktioner i forbindelse med krydsoverensstemmelse er relateret til landskabselementer. Proportionaliteten af sanktionen, den ansvarlige person af landskabselementer eller den korrekte vedligeholdelse er diskuteret ofte i DE og opfattes som vanskelig at kontrollere. De fleste retssager vedrører uklare krav, som er vanskelige at håndhæve, f.eks. definitionen af frossen jord. Kommissionen har også rettet kritik mod Tyskland for uklare regler om netop dette. Dette krav vil blive konkretiseret i den nye gødningsforordning (Düngeverordnung).

I PL oplyses det, at hovedparten af de nationale afgørelser henviser til landbrugerens fejlagtigt erklærede areal i landbrugerens ansøgningskema, som i mange tilfælde fører til reduktion af støtte. 421 retssager siden 2010 har specifik tilknytning til opfyldelsen af krydsoverensstemmelsesreglerne, bl.a. relateret til uberettiget erklærede arealer/permanente græsarealer, sager vedrørende antallet af dyr, der er registreret eller ikke er registreret, og regler vedrørende nitratdirektivet – herunder anlæg til opbevaring af gødning, og hvor man kan sprede gødning. Det kan ikke udledes mere præcist af det oplyste materiale, hvad de nationale polske domstole har underkendt.

6 Uddannelse af kontrollører

Kontrollørens uddannelse kan have betydning for deres evne til dels at foretage en faglig korrekt kontrol på landbrugene, og dels til at foretage de vurderinger, der er nødvendige i forbindelse med evaluering/pointgivning ved overtrædelser.

Tabel 6-1 Oversigt over uddannelse af kontrollører i de undersøgte EU-lande og tyske delstater

Land	Baggrund	Specialuddannelse	Antal kontrollører ved kontrolbesøg
DK	Naturvidenskabelig kandidatgrad eller landbrugstekniker	Årlige møder, hvor kontrollører opdateres. Kontrollørerne skal følge KO-instruksen.	Indtil 2015 kom én af gangen, men flere myndigheder. Det blev tilstræbt, at myndighederne kontrollerede samtidigt, men kontrollerer hver sine krav. Fra 2015 udføres kontrollen af én myndighed, men som udgangspunkt af to kontrollører samt evt. en dyrlæge.
SE	Ingen særlig uddannelse påkrævet	'Jordbruksverket' tilbyder uddannelse. Kontrollanterne skal følge KO-instruktionen og sanktionsvejledningen	-
NL	<i>Ingen data</i>		Det skal tilstræbes, at de forskellige myndigheder udfører så mange kontroller pr. besøg som muligt.
DE	Se delstater nedenfor		
SH	Kandidat fra universitet af anvendt videnskab, Ingeniør el. lign eller delvis landbrugskandidat, master	Ansvarlige ministerier er ansvarlige for løbende uddannelse og instruktion af kontrollører. En gang årligt, typisk i januar	2
NI	Kandidat fra universitet af anvendt videnskab, ingeniør el. lign eller delvis landbrugskandidat, master	Ansvarlige ministerier er ansvarlige for løbende uddannelse og instruktion af kontrollører. Kontrollører uddannet via central database (ZiD)	2
FR	<i>Ingen data</i>		

Land	Baggrund	Specialuddannelse	Antal kontrollører ved kontrolbesøg
PL	Autoriseret personale må have en højere uddannelse eller en middellang, suppleret med praktisk erfaring, inden for agronomi, hortonom, skovbrug, biologi, miljøbeskyttelse, geologi el. lign.	-	-

I de undersøgte EU-lande og tyske delstater, hvor kontrollørernes uddannelse er beskrevet, har kontrollørerne alle en uddannelse inden for jordbrugserhvervet. Desuden har både SE, DE og DK efteruddannelse målrettet kontrolfunktionen.

I DK har NaturErhvervstyrelsen afholdt årlige møder for kontrollører, hvor der dels er blevet orienteret om nye krav, og dels har været lejlighed til erfaringsudveksling mellem kontrollørerne. Desuden instrueres kontrollørerne i vurdering af krav, så det så vidt muligt gøres ens i hele landet.

I ingen af landene er det præcist defineret, hvor mange kontrollører der skal være til stede ved et fysisk kontrolbesøg. I NL er det, ligesom i DK, henstillet, at kontrollørerne koordineres, så landmanden får så få besøg som muligt. Fra DE er det oplyst, at der er to kontrollører tilstede. Der er ingen oplysninger fra de øvrige lande i undersøgelsen.

7 EU domspraksis

Den Europæiske Domstol har tidligere afsagt en række præjudicielle afgørelser og domme i forbindelse med medlemsstaternes implementering, kontrol og sanktionering af krydsoverensstemmelseskravene. Antallet af domme medtaget i denne rapport er relativt beskedent.

Bilag G giver en mere fyldestgørende gennemgang af disse domme og af sagens genstand og præmisser.

Tabel 7-1 Oversigt over domspraksis vedr. KO-regler

Sagsnr.	Sagens parter	Sagens genstand
C-47/13	Martin Grund mod delstaten Slesvig-Holstens myndighed for landbrug, miljø og landområder	<i>Præjudiciel afgørelse iht. Artikel 267 TEUF. Fortolkning af 'permanente græsarealer', og hvorvidt det forhold at et græsareal løbende er blevet tilsået med forskellige typer grøntfoder, er omdrift (som anført af landbruger), eller om græsarealet skal anses for et permanent græsareal (som anført af kompetente nationale myndighed)</i>
C-396/12	A.M van der Ham og A.H. van der Ham-Reijersen van Buuren mod College van Geputeerde Staten van Zuid (Nederlandene)	<i>Fælles landbrugspolitik – finansiering fra ELFUL – støtte til udvikling af landdistrikterne – nedsættelse eller annullering af betalingerne i tilfælde af misligholdelse af krydsoverensstemmelsesreglerne – begrebet »forsætlig misligholdelse«</i>
C-11/12	Maatschap mod Staatssecretaris (Nederlandene)	<i>Integreret system for forvaltning og kontrol – nedsættelse af eller udelukkelse fra betalinger ved misligholdelse af krydsoverensstemmelsesreglerne – ansvar for andres handlinger (præjudiciel afgørelse)</i>

Det bemærkes, at EU-Domstolens domspraksis er ganske omfattende i forhold til medlemslandenes implementering af EU's miljødirektiver, herunder EU's nitratdirektiv⁷⁸. Domspraksis og Kommissionens traktatkrænkelsesprocedureskridt⁷⁹ peger bl.a. væsentlige udfordringer for landene i at gennemføre EU's direktivkrav. Der

⁷⁸ 91/676/EØF

kan således i flere lande peges på et decideret implementeringsunderskud, som kan have effekt også på landenes udmøntning af KO-reglernes implementering.

7.1.1 Indledte traktatkrænkelserprocedurer

Tyskland

Kommissionen har i juli 2014 taget skridt til at indlede en traktatkrænkelssag mod DE for manglende overholdelse af EU's nitratdirektiv, i form af en begrundet udtalelse. Hvis ikke DE kan oplyse, at man har taget tilstrækkelige foranstaltninger, vil Kommissionen henvise sagen til Den Europæiske Domstol.

Tabel 7-2 Kommissionens senest indledte traktatkrænkelsskridt

Kommissionens senest indledte traktatkrænkelsskridt		
Tyskland	Begrundet udtalelse (juli 2014)	Manglende overholdelse af EU's nitratdirektiv. De seneste tal fra DE (2012) viste en forværring af forureningen med nitrat i grundvand og overfladevand, herunder eutrofiering af kystvand og havvand, især i Østersøen. På trods af de forværrede tendenser har DE ikke truffet tilstrækkelige yderligere foranstaltninger for at mindske og forebygge nitratforurening som krævet i nitratdirektivet.

De seneste tal fra DE (2012) viste en forværring af forureningen med nitrat i grundvand og overfladevand, herunder eutrofiering af kystvand og havvand, især i Østersøen. På trods af de forværrede tendenser har DE ikke truffet tilstrækkelige yderligere foranstaltninger for at mindske og forebygge nitratforurening som krævet i EU-lovgivningen. Overskydende niveauer af nitrat kan beskadige ferskvandsområder og havmiljø ved at fremme væksten af alger, der kvæler andet liv, en proces kendt som eutrofiering. Oprensning af overskydende nitrater fra drikkevand er yderligere en meget kostbar proces.⁸⁰

Kommissionen har primo februar 2015 oplyst, at traktatkrænkelssagen og en række tekniske emner stadig diskuteres bilateralt mellem DE og Kommissionen, og at DE vil søge at rette op på den manglende implementering af nitratdirektivet. Kommissionen forventer at udsende yderligere oplysninger efter det generelle review af Kommissionens nuværende portefølje af traktatkrænkelssager i løbet af marts 2015.

Det tyske Landbrugsministerium offentliggjorde d. 18. december 2014 et udkast til ny 'verordning' med efterfølgende høringsfrist, som forventes at imødegå størstedelen af Kommissionens kritik af den hidtidige tyske implementering. Udkastet skal stadig passere Bundesrat, og der forventes derfor stadigvæk at komme ændringer til udkastet i den videre proces. DE skal også vedtage en ny gødskningslov. Det forventes, at den nye 'verordning' kan træde i kraft ca. 1. januar 2016.

⁸⁰ Memo - Vigtigste afgørelser på traktatbrudsområdet, 10. juli 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-470_da.htm

Blandt de planlagte ændringer er *bl.a.*:

- › En væsentlig, gradvis stramning af kravene for anvendelse af fosfor, som også giver delstaterne mulighed for at forbyde anvendelsen af gødning der indeholder fosfor.
- › Forbud mod at anvende gødning på oversvømmede, frosne, eller snedækkede jorder (tidligere var formulering af dette i form af et snedække på 5 cm).
- › Stramning af reglerne for gødskning langs vandløb (ingen spredning inden for 4 meter, mod tidligere 3 meter).
- › I tilfælde af skrånende jord ingen spredning inden for 5 meter (tidligere 3 m), restriktioner tidligere for 10 meter er blevet udvidet til 20 meter.
- › Styrkelse af reglerne for nedfældning af organisk gødning i jorden.
- › Præcisering af, at organiske gødningsstoffer eller handelsgødning, der indeholder urea, skal nedfældes i jorden umiddelbart, hvis de anvendes på bar jord (senest inden for fire timer).
- › Fra 1. januar 2020 må flydende organisk gødning kun anvendes på bar jord, såfremt det nedfældes direkte i jorden.
- › Den maksimale mængde på 170 kg N/ha vil ikke længere være begrænset til organisk gødning.
- › Styrkelse af reglerne for perioder, herunder yderligere tidsbegrænsning af perioder, hvor gødning ikke må anvendes.
- › Sænkelse af de maksimale grænser for næringsstofsaldoen og styrkelse af kontrollen.
- › Fra 1. januar 2018 vil den maksimalt tilladte N-saldo være 50 kg N/ha pr. år (gennemsnit af tre år) mod tidligere 60 kg N/ha.
- › Hvis en landmand overskrider disse værdier, er han forpligtet til at deltage i rådgivning. Hvis værdierne overskrides i det følgende år igen, har landmanden pligt til at indsende sine beregninger til den ansvarlige myndighed.
- › Skærpelse af kravene til lagerkapacitet til flydende gødning i mindst seks måneder, og med mulighed for delstaterne til at fastsætte strengere regler.
- › Kvælstofberegningen vil fra 1.1. 2018 blive ændret til en input-output-beregning for det pågældende landbrug.

Som nævnt indledningsvist er det endnu uvist, hvilken endelig form den nye tyske regulering vil tage.

Sverige

Kommissionen har også indledt traktatkrænkelsskridt mod SE i 2014. De nærmere forhandlingspositioner og eventuelle kommende svenske tiltag for at rette op på Kommissionens kritik af den svenske gennemførelse og implementering kendes endnu ikke.

7.2 EU-Domstolens afgørelser

De seneste afgørelser fra EU-Domstolen i 2014 vedrørende nitratdirektivet og sagens genstand i disse er kort ridset op nedenfor, sammen med en række ældre afgørelser af mere principiel karakter for fortolkning af direktivets krav. Nedenfor er kun nævnt domme, der vedrører de undersøgte EU-lande og tyske delstater.

Flere af afgørelserne, navnlig de seneste to domme vedrørende PL og FR fra 2014, vedrører helt grundlæggende rammebetingelser for at kunne implementere direktivet korrekt, såsom kortlægning af vand og udpegelse af nitratsårbare zoner. De øvrige ældre domme vedrørende FR, NL og DE går primært på implementeringen af landenes handlingsprogrammer for nitratfølsomme zoner og vedrører bl.a. utilstrækkelig varighed af perioder, hvor der ikke må udbringes handelsgødning og husdyrgødning, utilstrækkelige krav til opbevaringskapacitet til husdyrgødning, utilstrækkelige og/eller uklare regler for begrænsning af den samlede gødskning samt utilstrækkelige regler til at forebygge vandforurening ved hjælp af regler for gødskning på stærkt skrånende, frosne eller snedækkede jorder eller nær vandløb.

For en mere fyldestgørende gennemgang af disse domme og af sagens genstand og præmisser henvises til Bilag G.

Tabel 6-2 EU domspraksis		
Sagsnr.	Sagens parter	Sagens genstand ⁸¹
C-356/13	Kommissionen mod Polen (november 2014)	Traktatbrud – direktiv 91/676/EØF – beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget – utilstrækkelig kortlægning af vand, der er eller kan blive forurenede – utilstrækkelig udpegelse af sårbare zoner – handlingsprogrammer – utilstrækkelige foranstaltninger.
C-237/12	Kommissionen mod Frankrig (september 2014)	Traktatbrudssøgsmål iht. artikel 258 TEUF— direktiv 91/676/EØF— Implementering af artikel 5, stk.4— bilag II, afsnit A, nr.1)-3) og 5) bilag III, stk.1, nr. 1)-3), og stk. 2— beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget— perioder for tilførsel til jorden— kapaciteten i opbevaringsanlæg for husdyrgødning— begrænsning af tilførslen af gødning til jorden— ligevægt - forbud mod tilførsel til jorden på stejle skrånninger eller på frosne eller snedækkede jorder— de nationale retsfor skrifter manglende forenelighed.
C-193/12	Kommissionen mod Frankrig (juni 2013)	Traktatbrud – direktiv 91/676/EØF – beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget – udpegelse af sårbare zoner – for højt indhold af nitrat– eutrofiering – pligt til revision hvert fjerde år - undladelse (Rådets direktiv 91/676/EØF, art. 3, stk.1 og 4, og bilag I).
C-147/07	Kommissionen mod Frankrig (januar 2008)	Traktatbrud - manglende vedtagelse inden for den fastsatte frist af de nødvendige bestemmelser for at efterkomme artikel 4 i Rådets direktiv 98/83/EF af 3. november 1998 om kvaliteten af drikkevand - overskridelse i visse departementer af kemiske parametre fastsat i bilag I, del B, til direktiv 98/83 – maksimal koncentration af nitrater og pesticider.
C-322/00	Kommissionen mod Nederlandene (oktober 2003)	Traktatbrud - direktiv 91/676/EØF - beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, jf. artikel 5, stk. 4 og 5, og bilag II, A, 1), 2), 4) og 6) – perioder, hvor tilførsel af gødning til jorden er uhensigtsmæssig, tilførsel af gødning på stejle skrånninger, betingelser for tilførsel af gødning til jorden nær vandløb; fremgangsmåder for tilførsel af både kunstgødning og husdyrgødning, samt bilag III, nr. 1, 2) og 3), og nr. 2 - kapacitet i anlæg til opbevaring af husdyrgødning; begrænsning af tilførsel af gødning til jorden på grundlag af ligevægt mellem afgrødens forventede kvælstofbehov og kvælstoftilførslen til afgrøden fra jorden og fra gødning; sikkerhed for at den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år, ikke overstiger en vis mængde pr. hektar for bedrift/husdyrbrug; forpligtelse til at træffe alle nødvendige supplerende eller skærpede foranstaltninger.
C-258/00	Kommissionen mod Frankrig (juni 2002)	Traktatbrud - Undladelse af, i overensstemmelse med artikel 3 i og bilag I til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, at foretage den fornødne kortlægning af vand, der er berørt af forurening, og følgelig heller ikke udpegning af de heraf berørte sårbare zoner.
C-161/00	Kommissionen mod Tyskland (marts 2002)	Miljø – beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget – direktiv 91/676 – Gennemførelse af handlingsprogrammer for sårbare zoner – Medlemsstaternes forpligtelse til at begrænse den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år – kriterier herfor – Rådets direktiv 91/676, art. 5, stk. 4 og bilag III, punkt 2, første afsnit.

⁸¹ I henhold til Den Europæiske Domstols officielle beskrivelse.

7.3 Sammenfatning

Verserende traktatkrænkelseskridt mod medlemslandene såvel som EU-Domstolens seneste afgørelser indikerer fortsatte udfordringer for medlemslandene i at opfylde EU's krav i nitratdirektivet.

Navnlig de seneste to domme fra 2014 vedrørende PL og FR vedrører helt grundlæggende rammebetingelser for at kunne implementere direktivet korrekt, såsom kortlægning af vand og udpegelse af nitratsårbare zoner. De øvrige domme vedrørende FR, NL og DE omhandler særligt implementeringen af landenes handlingsprogrammer for nitratfølsomme zoner og vedrører primært utilstrækkelig varighed af perioder, hvor der ikke må udbringes handelsgødning og husdyrgødning, utilstrækkelige krav til opbevaringskapacitet til husdyrgødning, utilstrækkelige og/eller uklare regler for begrænsning af den samlede gødsning samt utilstrækkelige regler til at forebygge vandforurening ved hjælp af regler for gødsning på stærkt skrånende, frosne eller snedækkede jorder eller nær vandløb.

Det er endnu for tidligt at sige, hvordan medlemslandene konkret vil korrigere dette implementeringsunderskud i forhold til Kommissionens kritik og EU-Domstolens seneste afgørelser. Det må dog antages, at disse lande vil skulle foretage betydelige justeringer og opstramninger i deres nationale lovgivning.

8 Opsamling

Vækst- og nabotjek af krydsoverensstemmelsesreglerne (KO-reglerne) har haft til formål at kortlægge en række EU-landes og tyske delstaters administration og implementering af KO-reglerne på miljø- og GLM-området samt praksis omfattende Slesvig-Holsten (SH), Niedersachsen (NI), Nederlandene (NL), Sverige (SE), Frankrig (FR), og Polen (PL).

NaturErhvervstyrelsen har med undersøgelsen ønsket at få kortlagt håndteringen af KO i andre lande, herunder landenes implementering af EU-reglerne i national lovgivning, og i hvilket omfang de pågældende landes nationale regler er KO-belagt. NaturErhvervstyrelsen har desuden ønsket at få undersøgt, hvor mange KO-krav og delkrav landene har, landenes fortolkning og administration af reglerne og deres praksis, herunder sanktionspraksis og brugen af bagatelgrænser og skønsmæssige vurderinger. Analysen skal bidrage til en afklaring af, hvordan den danske implementering af KO-reglerne adskiller sig fra nabolandenes. Vækst- og nabotjekket er udført af COWI for NaturErhvervstyrelsen, Miljøstyrelsen og Naturstyrelsen.

KO-systemet skal bidrage til udviklingen af et bæredygtigt landbrug og skabe sammenhæng mellem landbrugspolitikken og EU's politikker om miljø, klima, folkesundhed, dyresundhed, plantesundhed og dyrevelfærd. En landbruger, der modtager direkte betalinger, skal overholde de lovbestemte forvaltningskrav (LMK), og betingelserne for god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM).

KO-kravene i fokus for denne analyse følger RFO 73/2009/EF om fælles regler for de landbrugspolitiske ordninger for direkte støtte og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere, som har været gældende til udgangen af 2014. KO-kravene og rækkevidden af disse fremgår af artikel 4 og artikel 5 i RFO 73/2009/EF og forordningens bilag II, for så vidt angår LMK, og af artikel 6 og forordningens bilag III for så vidt angår GLM. Kravene for RFO 1306/2013/EU er først trådt i kraft i medlemslandene pr. 1. januar 2015. Kommissionen har fremadrettet til hensigt at udvide KO-ordningens anvendelsesområde på en række yderligere miljøområder for at opnå større konsistens mellem EU's øvrige politikker og landbrugspolitikken.

Der har været en del vanskeligheder forbundet med at fremskaffe data på overtrædelser og sanktioner, idet flere medlemslande ikke har ønsket at udlevere detail-

linformationer om national implementeringsstatus og sanktionspraksis. Flere lande har ikke ønsket at dele instrukser/vejledninger og vurderingsskemaer for overtrædelser, og disse informationer er ikke nødvendigvis umiddelbart offentligt tilgængelige. Det samme har været gældende med hensyn til oplysninger om brug af varslet kontrol. Endelig har flere lande ikke ønsket at udlevere deres årsstatistikker. Det har således ikke været muligt at lave en fuldstændig 1:1-analyse på sanktionsdelen af analysen. Hvordan de enkelte krav kontrolleres og vurderes ved den fysiske kontrol i landene indgår derfor som udgangspunkt ikke i sammenstillingen, idet disse oplysninger kun har været tilgængelige for DK og SE. Opbygningen af den svenske vejledning minder i store træk om den danske i forhold til vurdering af en overtrædelse. I den svenske vejledning kan det dog ikke direkte læses i vejledningen, hvad der konkret skal overholdes, idet der blot angives en henvisning til, hvilken lovparagraf der skal kontrolleres.

Der ses relativt store variationer i landenes implementering af GLM-normer og de lovbestemte forvaltningskrav, som til dels kan begrundes i nationale kontekstindikatorer og valg af implementeringstilgang, ligesom der ses forskelle i tilgange til kontrol- og sanktionspraksis.

Det danske lovkompleks har hidtil været bygget op på den måde, at der hvert år blev udstedt en KO-bekendtgørelse, som var gældende for det pågældende kalenderår. Parallelt hermed udstedtes en bekendtgørelse om GLM. Fra 1. februar 2015 er de to bekendtgørelser samlet i én bekendtgørelse. Vejledning 2014 om kontrol med KO var rettet mod myndigheder og udgives ikke længere. Denne er afløst af en instruks til NaturErhvervstyrelsens kontrollører, efter styrelsen har hjemtaget KO-kontrollen. Instruksen er offentligt tilgængelig på NaturErhvervstyrelsens hjemmeside. Der udgives fortsat en vejledning om KO, som er rettet mod støttemodtagere.

Til og med 2014 har fire forskellige myndigheder varetaget KO-kontrollen: NaturErhvervstyrelsen, Naturstyrelsen, Fødevarestyrelsen og kommunerne. Fra 2015 er KO-kontrollen centraliseret, og NaturErhvervstyrelsen er den primære KO-kontrolmyndighed. Fødevarestyrelsen udfører dog fortsat kontrol af nogle administrative krav: Krav 2.26 om brucellose og tuberkulose i mælkeleverende besætninger, delkrav 1-5 og 7-11 og krav 2.6-2.9 om mistanke om eller forekomst af BSE/TSE i kvæg-, fåre- eller gedebesætninger. Disse krav ligger uden for denne undersøgelse. NaturErhvervstyrelsen har som det danske betalingsorgan ansvaret for at organisere KO-kontrollen i Danmark, herunder at beregne sanktioner og nedsætte støtte/tilskud.

Med hensyn til det administrative setup er der stor forskel mellem de undersøgte EU-lande og tyske delstater på, hvor mange instanser der medvirker ved opgaven, afhængig af om landene har en centraliseret eller decentraliseret struktur. Det vanskeliggør overblikket og muligheden for at sammenligne landene imellem, når administration og implementering sker på regionalt niveau. Dette vanskeliggør også tilsvarende Kommissionens overvågning og monitorering.

KO-kravene er implementeret meget forskelligt på tværs af de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Den detaljerede danske struktur, og deraf følgende store gennemsigtighed, som er anvendt i vejledning om KO-krav kan ikke umiddelbart

genfindes i naboernes implementering. Særligt to forhold kan belyse to typer af implementering, der umiddelbart ses af analysen, nemlig hvorvidt landet er opbygget føderalt eller centralistisk, og hvor store områder der er udpeget som nitratfølsomme.

I de føderale lande er en del af implementeringen lagt ud i regioner og kommuner, mens det i DK, SE og NL kun er praksis, der er lagt ud til myndigheder på lavere niveau. Det betyder en enklere opbygning af lovgivningen og mindre eller ingen variation i normer, grænseværdier etc. Trods den føderale opbygning er der en meget stor fællesmængde af lovgivning i DE, der er fastsat nationalt. Generelt har delstaterne kun lov til at følge skrapere krav på frivillig basis. Det betyder, at den tyske opbygning i praksis ligner den centralistiske.

I FR og PL betyder den føderale opdeling af myndigheder, at regionale myndigheder har en vis grad af medbestemmelse over miljølovgivning og krydsoverensstemmelse. Da der i FR er 96 departementer (plus fem oversøiske) og i PL 16 regioner (voivodships), er mængden af relevant lovgivning, der er KO-belagt, væsentlig større end i de andre lande. I både FR og PL findes der national rammelovgivning, men især i FR er denne meget generel og pålægger blot departementernes myndigheder at fastsætte nærmere regler på et givent område.

Opdelingen i krav og delkrav, som den findes tydeliggjort i den danske KO-implementering, genfindes ikke i de undersøgte lande. Alle lande har formelle KO-krav, der svarer til henholdsvis de obligatoriske GLM-krav og de foranstaltninger, der er påkrævet i direktiverne bag de fem LMK. De enkelte formelle krav kan i praksis indeholde flere faktiske krav. I den danske implementering er det valgt, at alle sådanne krav udskilles og nummereres som delkrav, men denne praksis er ikke fundet i andre lande. Dette betyder dog ikke, at disse lande har færre faktiske krav. Ses der alene på antal krav opdelt på LMK og GLM, ligner DK, SE og NL hinanden ganske meget, hvorimod DE, FR og PL adskiller sig. PL har flest krav, hvorimod DE og FR har færre krav.

Sammenstillingen af KO-kravene er opdelt på GLM og LMK (kun miljødelen og ikke KO-krav knyttet til implementering af slamdirektivet, som er udgået fra 2015). Kravene afspejler RFO 73/2009/EF, men viser også væsentlige forskelle i nationale tilgange: Disse forskelle følger dels af, at de omhandlede minimumsharmoniseringsdirektiver giver landene en skønsomæssig beføjelse med hensyn til valg af national implementeringstilgang, dels af de forskelle, der er mellem landenes fysiske forhold som klima-, jordbunds- og miljøforhold, som skal tages i betragtning ved udformningen af de nationale krav og normer.

Overordnet har DK KO-krav på de samme områder som de andre lande i undersøgelsen. En række krav i DK er mere specifikt formulerede end i de øvrige lande, som bruger mere generelle formuleringer, f.eks. krav vedrørende vandindvinding, bevarelse af landskabstræk samt udformning af anlæg til opbevaring af husdyrgødning.

DK har som det eneste land krav, der retter sig specifikt mod forurening fra stalde i form af krav om at gulve og afløb skal være tætte og kunne modstå påvirkninger fra dyrene. Det tilsvarende krav i f.eks. NL er meget mere generelt, og omfatter, at

'påvirkninger af miljøet skal hindres eller begrænses' fra 'anlæg'. Dette er således meget bredt og kan blandt andet omfatte det samme som de specifikke danske krav.

Der er KO-krav om bræmmer langs vandløb i alle landene. Reglerne om, hvad det er man må inden for bræmmen er mest restriktiv i DK sammen med FR, mens bredden af bræmmen varierer meget de enkelte lande imellem, f.eks. har NL mindre bræmmer mens PL har større bræmmer end DK⁸². Formuleringen fra EU er, at der skal være betingelser for tilførsel af gødning langs vandløb. Alle landene har tolket dette som forbud mod at udbringe gødning i forskelligt omfang. Hvis marken i øvrigt dyrkes helt ud til vandløbsbrinken, kan det være vanskeligt at dokumentere en overtrædelse af et gødningsforbud. Et dyrkningsforbud, som i DK og FR, er derimod let at kontrollere ved et tilsyn.

Længden af perioder med forbud mod udbringning af flydende husdyrgødning er mest omfattende i DK, NL og SE, som har de længste perioder, mens Frankrig har de korteste. Fastlæggelse og varigheden af disse perioder i medlemslandene er generelt i EU-Kommissionens søgelys i medlemslandene, som illustreret af Kommissionens traktatkrænkelsesskridt og søgsmål.

DK er det eneste land, som på nationalt niveau gennem harmonikravene har skærpet kravet til brugen af husdyrgødning i dyreholdsbedrifter (kvægbrug undtaget). SE har valgt en anden tilgang også nationalt ved at begrænse udbringning af husdyrgødning ved en maksimum grænse på 22 kg P/ha.

I DK er der ikke krav om begrænsning af fosfortilførsel til markerne, hvilket er KO-belagt i lande som NL og SE. Der findes også regler for fosfortildeling i DE, men endnu ikke KO-belagt.

Alle lande har perioder, hvor udbring af flydende husdyrgødning er forbudt, ofte perioder med delvis forbud, hvor der kan udbringes gødning, f.eks. hvis der er sået vinterraps på marken. I SE er der i forbindelse med disse undtagelser KO-krav vedrørende, hvor stor mængde kvælstof der må udbringes på disse marker om efteråret. Tilsvarende krav findes ikke i DK:

Regler om plantedække på markerne er KO-belagt i DK, NL og SE, Da de nationale love er forskelligt udformet, er KO-kravene tilsvarende forskellige. Det kan dermed ikke vurderes, hvorvidt et ene krav er mere restriktivt end det andet, f.eks. er der i SE krav om 60 % grønne marker i visse områder, mens man i DK skal have 10 eller 14 %'s efterafgrøder. I SE medregnes både vintersæd og efterafgrøder som en del af de grønne marker.

---

⁸² Bræmmekravet i Danmark er senest ændret ved bekendtgørelse nr. 618 af 6. maj 2015 som fjerner krydsoverensstemmelse på reglerne om forud mod dyrkning, jordbehandling og plantning i to meter-bræmmerne. Fremover vil danske landmænd kun få et støttetæk, hvis de gødsker i bræmmerne, og dermed ikke hvis de dyrker, jordbehandler eller planter i to meter-bræmmerne. Ændringen er trådt i kraft 9. maj 2015.

Samlet set er de danske krav dermed ikke nødvendigvis mere restriktive end kravene i de øvrige lande, men som hovedregel er de mere specifikke i DK. Formålet med den danske opdeling i krav og delkrav har bl.a. været at gøre det endnu tydeligere for støttemodtagere, hvad betingelserne for fuld støtte er. Denne opdeling genfindes ikke i de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Dette betyder dog ikke, at disse lande har færre faktiske krav. Med specifikke, detaljerede og transparente regler, bør det være klart, hvad der er KO-belagt i DK, både for landmand og myndigheder, og dermed også at en mindre del af KO-kontrollen vil bero på skøn. Dette er en væsentlig forskel fra flere af de øvrige lande, som i højere grad regulerer gennem rammebestemmelser og/eller uddelegering til decentrale myndigheder, eller en kombination af begge dele, hvilket potentielt kan skabe større uigennemsigthed om rækkevidde og fortolkning af krav, i nogle tilfælde også dårligere retssikkerhed. Samtidig har det vist sig via landestudierne, at vejledninger og instrukser ikke nødvendigvis har været umiddelbart tilgængelige for den analyserede periode. Transparensen i den valgte tilgang i de forskellige undersøgte EU-lande og tyske delstater kan følgelig diskuteres.

Hvordan landene i praksis udmønter deres skønsmæssige beføjelser i kontrollen, kan der ikke konkluderes på i denne undersøgelse på det foreliggende grundlag. Skal man sammenligne udøvelsen af skønnet i KO-kontrollerne, kræver det grundlæggende, at man kan analysere, hvilke KO-krav der indberettes som tilsidesat, med hvilken begrundelse karaktergivningen foretages, samtidig med at man skal følge, hvordan det i den konkrete situation og i udøvelsen af det konkrete skøn fastslås, at der foreligger en manglende overholdelse af KO-kravet. I bund og grund handler det om, hvordan den enkelte kontrollør agerer i forhold til udøvelse af skøn.

Ved en sammenligning af vejledningerne 2014 fra SE og DK er det overordnede indtryk, at langt hovedparten af kravene bedømmes på samme niveau. Nogle få steder er bedømmelsen mere restriktiv i DK end i SE, f.eks. ved vurdering af udbringningstid og udbringningsperioder; i et enkelt krav om afbrænding af halm har SE en mere restriktiv bedømmelse end DK. I kravet om bræmmer er DK mest restriktiv, mens SE er mest restriktiv, når det gælder udbringning på stejle skråninger. I nogle krav er DK mere specifik end SE og i andre krav omvendt, men ikke nødvendigvis mere restriktive.

I begge lande kan en række overtrædelser bedømmes som en 'mindre overtrædelse'. I den svenske vejledning er anført i tekst, om det er en mulighed under det enkelte krav, mens det i DK er indarbejdet i skemaet til karakterbedømmelse. Der er anelse flere krav i DK, hvor det er muligt at anvende en 'mindre overtrædelse', som ikke udløser sanktion.

I begge lande findes KO-krav, som ikke findes i det andet land. F.eks. er der KO-krav til overdækning af gyllebeholder og dykket indløb i SE. I SE er reglen om maksimalt 22 kg P/ha KO-belagt, og et lovkrav om nedpløjning af kunstgødning med urea er KO-belagt. Derudover findes i SE et krav om jævn fordeling af husdyrgødning på markerne over en periode på fem år, som ikke findes i DK.

På den anden side har DK KO-krav om alarmer på gyllebeholdere og barrierer ved udvalgte gyllebeholdere, som ikke findes i SE. DK har KO-krav vedrørende plante-dække og vedligeholdelse af udyrkede arealer, som ikke findes i SE.

Overordnet er bedømmelsen af KO-kravene i DK og SE nogenlunde på samme niveau, med udsving i begge lande, både hvad angår hvordan et krav bedømmes, og hvilke krav der findes.

I forhold til varsling af kontrol følger det af EU-reguleringen, at kontrolbesøg på stedet som udgangspunkt skal være uvarslede. Varsling bør kun foretages, hvis det ikke bringer kontrollen i fare, og under alle omstændigheder bør der fastsættes passende frister. Fremgår det af særlige sektorbestemte regler for retsakter eller normer i forbindelse med KO, at kontrollen skal være uanmeldt, bør disse regler overholdes. Ingen af de undersøgte EU-lande og tyske delstater har givet mere detaljerede oplysninger om deres brug af varsling.

Med hensyn til sanktioner er det i KFO 1122/2009/EF beskrevet, hvilke sanktioner medlemslandene skal anvende. Sanktionsrammen er forholdsvis nøje beskrevet i forordningen og er implementeret i alle de undersøgte EU-lande. Begreberne 'alvor, omfang og varighed' er nærmere defineret i forordningen, og indeholder en betydelig skønsmargin. I alle lande vurderes overtrædelser ud fra disse kriterier, idet det ikke nærmere er beskrevet i forordningen, hvordan vurderingen skal foretages. I DK skal hvert punkt gives en karakter fra 1 til 4. I SE, PL og DE vurderes op til en trettrinsskala, mens vurderingssystemet i NL og FR ikke er beskrevet nærmere, men det er oplyst, at systemet findes. Sidstnævnte landes myndigheder har dog ikke ønsket at udlevere disse interne instrukser til brug for dette studie.

Alle lande har en eller anden form for bagatelgrænse, hvilket forordningen åbner mulighed for. De lande, der har en vejledning, herunder DK, har beskrevet metoden til anvendelse af bagatelgrænser. I DK indgår det i karakterskemaet i vejledningen, hvornår der kan være tale om en bagatel. Hvis den samlede karakter for overtrædelser er under 5, bliver overtrædelserne vurderet som en mindre overtrædelse (en bagatel), som ikke sanktioneres. I NL og DE skal landbrugeren kunne rette op på overtrædelserne med det samme, for at det kan vurderes som en bagatel uden økonomiske sanktioner.

Sanktioner i forbindelse med gentagelser og forsætlige overtrædelser er stort set ens i alle lande og svarende til systemet beskrevet i KFO 1122/2009/EF. En sammenligning af de økonomiske sanktioner er foretaget for DK, SE, DE og PL, og angiver samlet støttebeløb opdelt på søjle 1 og søjle 2, og det samlede sanktionsbeløb for KO, og i hvilket omfang de fire lande bliver sanktioneret. Danmark og Tyskland har nogenlunde ensartede sanktionsprocenter. Tallene for Sverige ligger højere, og for Polen noget lavere. Endvidere vises, hvor vægten ligger for sanktionerne. DK ligger nogenlunde på niveau med SE og DE, hvorimod PL ligger væsentligt lavere.

Det er undersøgt, hvorledes de i undersøgte EU-lande og tyske delstater uddanner kontrollører. De lande, hvor kontrollørernes uddannelse er beskrevet, har kontrollørerne alle en uddannelse inden for jordbrugserhvervet. Desuden har både SE, DE

og DK efteruddannelse målrettet kontrolfunktionen. SE afholder endvidere kurser for landbrugere inden for specifikke KO-emner.

Krydsoverensstemmelsesreglerne og disses implementering, kontrol og sanktionering i medlemsstaterne har generelt været genstand for øget bevågenhed de seneste år. Den Europæiske Revisionsret har af flere omgange og senest i 2014⁸³ udtrykt kritik af svagheder i medlemslandenes definition af krav og normer samt anvendelse og kontrol af KO-kravene på medlemsstatsniveau, som opfølgning på revisioner i de forskellige lande.

Domspraksis på krydsoverensstemmelse inden for analysens fokusområde vedrørende LMK og GLM er relativt beskeden, idet EU-Domstolens praksis primært vedrører andre aspekter af krydsoverensstemmelsesreglerne, såsom arealanvendelse. De i rapporten her medtagne domme vedrører primært tilfælde af misligholdelse af krydsoverensstemmelsesreglerne og ansvar for andres handlinger. Domspraksis er derimod ganske omfattende i forhold til medlemslandenes implementering af EU's miljødirektiver, herunder EU's nitratdirektiv, og domspraksis og Kommissionens traktatkrænkelsesprocedureskridt peger bl.a. på væsentlige udfordringer for landene i at gennemføre EU's direktivkrav. Der kan således i flere lande peges på et decideret implementeringsunderskud, som kan have effekt også på landenes udmøntning af KO-reglernes implementering.

---

⁸³ Den Europæiske Revisionsret, Særberetning nr. 04/2014 – Integration af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik: en delvis succes

Bilag A   Oversatte KO-krav fra studieområderne (på engelsk)

Matrix med KO-krav fremsendes særskilt elektronisk pga. tabellens omfang.

Bilag B Liste over interviews

Land	Myndighed	Kontakt Person
Frankrig	Ministeriet for Landbrug, Fødevarer og Skov (Ministère de l'Agriculture, de l'Agro-alimentaire et de la Forêt, MAAF)	Sébastien Raulo
	Ministeriet for Landbrug, Fødevarer og Skov (Ministère de l'Agriculture, de l'Agro-alimentaire et de la Forêt, MAAF)	Emma Dousset
	Ministeriet for Økologi, Bæredygtig Udvikling og Energi (Ministère de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, MEDDE)	Philippe Jannot
	Ministeriet for Landbrug, Fødevarer og Skov (Ministère de l'Agriculture, de l'Agro-alimentaire et de la Forêt, MAAF)	Christian Lafforgue
	Ministeriet for Økologi, Bæredygtig Udvikling og Energi (Ministère de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie, MEDDE)	Lucile Gauchet
Nederlandene	Erhvervsstyrelse (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, RVO)	Sylvia Stegeman
	Styrelsen for Fødevarer- og Forbrugersikkerhed (Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, NVWA).	Mr. Gerard van Eck
Sverige	Swedish University of Agricultural Sciences (SLU) Uppsala	Lars Bergström
	Federation of Swedish Farmers (LRF) Stockholm or Gothenburg	Markus Hoffman
	Landbrugsstyrelse (Jordbruksverket)	Stina Olofsson
	Landbrugsstyrelse (Jordbruksverket)	Johannes Eskilsson
	Landbrugsstyrelse (Jordbruksverket)	Kristin Friberg
	Söderåsens Environmental Federation	Ingrid Persson
	Ministeriet for Landdistrikterne (Lands-bygdsdepartementet)	Ulrika Rinman
Slesvig-Holsten	Ministeriet for Energi, Landbrug, Miljø og Landdistrikter (<i>Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein</i>)	Unit 23: Dr. Uwe Schleuss
	Ministeriet for Energi, Landbrug, Miljø og Landdistrikter (<i>Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein</i>)	Unit 56: Jörg Harder
	Ministeriet for Energi, Landbrug, Miljø og Landdistrikter (<i>Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein</i>)	Unit 44: Dr. Hans-Dietrich Grett
	Statens Kontor for Landbrug, Miljø og Landdistrikter (<i>Landesamt für Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume des Landes Schleswig-Holstein, LLUR</i>)	Göbel
Niedersachsen	Næring, Landbrug, Forbrugerbeskyttelse og Udvikling af Landdistrikter (<i>Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft, Verbraucherschutz und Landesentwicklung</i>)	Unit 104: Rudolf Rantzau, Wulf Langeheine
	Landbrugskammer (LWK) (<i>Agricultural Chamber</i>)	Reno Furmanek
	Ministeriet for Miljø og Klimabeskyttelse (<i>Niedersächsisches Ministerium für Umwelt und Klimaschutz</i>)	Unit 23: Renate Thole Unit 33: Dr. Jürgen Bardenhagen
	Ministeriet for Miljø og Klimabeskyttelse (<i>Niedersächsisches Ministerium für Umwelt und Klimaschutz</i>)	Unit 24: Rudolf Gade

Land	Myndighed	Kontakt Person
	Næring, Landbrug, Forbrugerbeskyttelse og Udvikling af Landdistrikter (<i>Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft, Verbraucherschutz und Landesentwicklung</i>)	Unit 307: Helmut von der Goltz
Polen⁸⁴	Ministeriet for Landbrug og Landdistriktudvikling (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi)	Afdeling for Direkte Betalinger
	Ministeriet for Landbrug og Landdistriktudvikling (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi)	Strategiafdeling
	Ministeriet for Landbrug og Landdistriktudvikling (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi)	Analyse og Udvikling
	Ministeriet for Landbrug og Landdistriktudvikling (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi)	Institut for Planteformodling og plantebeskyttelse
	Kontoret for Omstrukturering og Modernisering af Landbruget (Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa)	Regional kontor: Świętokrzyskie
	Voievodship Inspectorates for Miljøbeskyttelse	Inspektionsafdeling

⁸⁴ På grund af hensyn til anonymitet, er navnene på de interviewede ikke frigives.

Bilag C Landbrugssektor, natur- og miljøforhold

Dette kapitel beskriver en række forhold, som har væsentlig betydning for de undersøgte EU-landes og tyske delstater valg af gennemførelse og implementering af EU's krav i relation til kvælstof og fosfor. De undersøgte EU-lande og tyske delstater varierer med hensyn til deres landbrugsstruktur og de natur- og miljøforhold, som kan betinge brugen af forskellige reguleringstiltag for at opnå den miljøkvalitet som internationale konventioner, EU's miljødirektiver og nationale målsætninger tilsiger.

Dette kapitel sammenligner de følgende forhold i de undersøgte EU-lande og tyske delstater:

- › Landbrugssektor
  - › Arealanvendelse, bedriftsstruktur og dyrehold.
- › Natur- og miljøforhold
  - › Nitratsårbarhed, klimatiske forhold og vandmiljøkvalitet.

Beskrivelse af landbrugssektoren omfatter tal for landsbrugsarealet, bedriftstyper og dyrehold⁸⁵. Naturforholdene er beskrevet ved klimatiske data og jordbundsforhold, mens de miljømæssige forhold er beskrevet ved særligt udpegede områder som nitratfølsomme områder, udledning af kvælstof og fosfor til Østersøen og andele af vandområder fordelt på deres miljøklassificering i henhold til vandrammedirektivet.

Beskrivelsen er baseret på den samme indsamling af data fra de enkelte lande, som er baggrunden for de detaljerede beskrivelser af de enkelte undersøgte EU-landes og tyske delstater kvælstof - og fosforregulering (Kapitel 4).

Det er vigtigt at have forskelle i landbrugssektor, natur- og miljøforhold in mente, når man vurderer kvælstof- og fosforreguleringen. Bestemte elementer i reguleringen kan være et resultat af specifikke forhold i et land. Derfor beskrives landbrugssektoren, miljø- og naturforhold ved hjælp af en række indikatorer, der muliggør en sammenligning af de undersøgte EU-lande og tyske delstater.

Samtidig skal det bemærkes, at det er vanskeligt at finde fuldstændigt sammenlignelige data fra alle de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Som udgangspunkt er der indsamlet data for en række udvalgte indikatorer, men disse har ikke været tilgængelige i alle landene, eller den præcise definition varierer. De indsamlede data er suppleret med data fra Eurostat. Brugen af data fra Eurostat, primært fra Eurostat Agricultural Census 2010, betyder, at tallene er sammenlignelige mellem landene, men også, at der anvendes data fra 2010.

---

⁸⁵ Det skal bemærkes, at det i nogle tilfælde kun været muligt at angive nationale tal for hele Tyskland og ikke tal for hver af de to delstater.

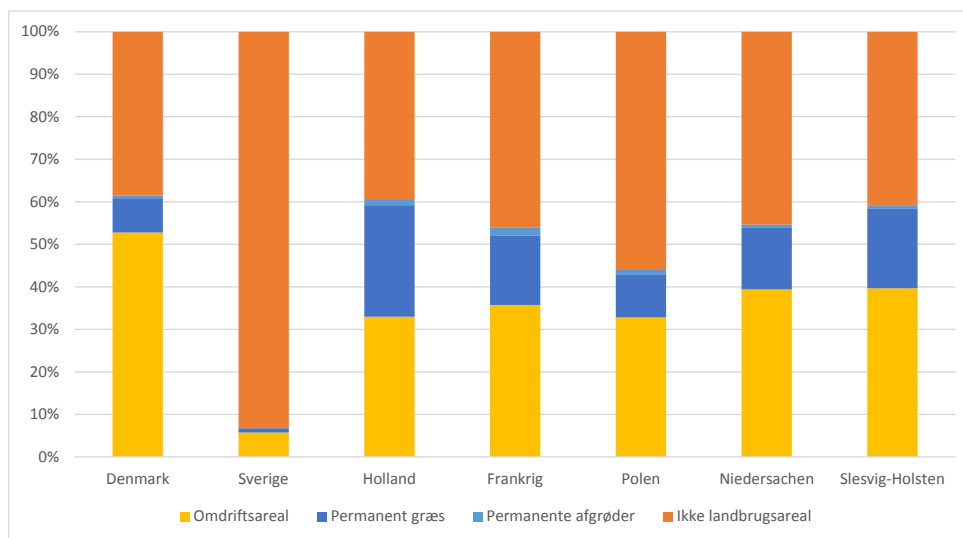
Bilag G indeholder en oversigt over de ansvarlige myndigheder i de undersøgte lande og tyske delstater. Bilag G angiver endvidere den primære nationale lovgivning, som har været gældende i landene på tidspunktet for analysen.

C.1 Landbrugssektoren

C.1.1 Arealfordeling

Andelen af landbrugsareal ud af landenes samlede areal varierer en del, og landbrugsarealet i Danmark udgør en højere andel af det samlede areal sammenlignet med nabolandene. Figur C-1 viser fordelingen i Danmark og de undersøgte EU-lande og tyske delstater.

Figur C-1 Fordeling af landbrugsarealet på omdrifts- og ikke-omdriftsareal

Kilde: Nationale statistikkontorer og Eurostat Agricultural Census 2010

Lidt over 60 % af det samlede danske areal er landbrugsareal. Nederlandene er tæt på 60 %, mens de øvrige nabolandes andel ligger på 40-50 % undtagen Sverige, som kun har en meget lille andel landbrugsareal, på under 10 % af Sveriges samlede areal.

Landbrugsarealet kan opdeles i omdriftsareal, som dyrkes med et sædskifte, areal med permanent græs og areal med permanente afgrøder. Danmark har en meget stor del af landbrugsarealet i omdrift, idet lidt over 50 % af Danmarks samlede areal er i omdrift, mens det for Slesvig-Holsten og Niedersachsen kun er 40 % og endnu lavere i de øvrige nabolande. Selv om andelen af landbrugsareal i Nederlandene er på niveau med det danske, har Danmark et væsentlig større omdriftsareal, idet en stor del af landbrugsarealet i Nederlandene er permanent græs.

C.1.2 Afgrødeudbytter og gødning

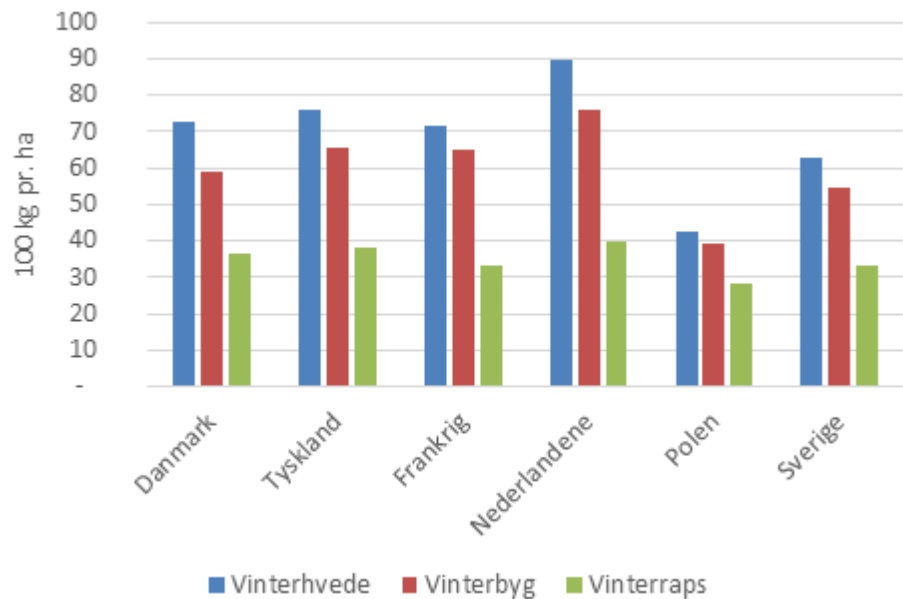
Korn, majs og rodfrugter er afgrøder, som typisk dyrkes i alle de sammenlignede nabolande. Kun Nederlandene afviger, idet de har væsentlig større produktion af

hølvær diafgrøder som grønsager og blomster. Nederlandene har også en betydelig produktion af grovfoder grundet en stor kvægbestand.

Nedenfor er udbyttet for en række afgrøder illustreret. For alle tre afgrøder gælder, at udbytterne i Nederlandene er højest. Danmark ligger på niveau med Tyskland og Frankrig, dog ligger de tyske udbytter lidt over de danske.

Figur C-2 Udbytte i hkg pr. ha for udvalgte afgrøder – simpelt gennemsnit 2006 til 2014

Kilde: Egne beregninger på baggrund af udbytte data fra Eurostat 2006 til 2014

Udbytterne er gennemsnitstal for landene for perioden 2006 til 2014, og derfor kan forskellene være forårsaget af flere forskellige faktorer. Jordbundforhold, klima, vanding og gødning m.v. er væsentlige faktorer ud over forskelle i den driftsmæssige effektivitet.

Tal for tilførslen af kvælstof og fosfor er illustreret nedenfor. Tallene er baseret på national statistik, og der kan være forskelle i opgørelsesmetoder, som vanskeliggør en umiddelbar sammenligning.

Tager man Frankrig som eksempel, er der stor variation i gødningstilførslen i de forskellige regioner af landet. Således tildeles der kun handelsgødning på ca. 70 % af landbrugsarealet, ca. 25 % af landbrugsarealet gødes med både handels- og husdyrgødning, mens ca. 5 % kun gødes med husdyrgødning.

Tabellen viser, at de fleste af de undersøgte EU-lande og tyske delstater gøder mere end Danmark. Forskelle i afgrødesammensætning og jordtyper gør det svært at lave en direkte sammenligning. I lande med et stort græsareal, for eksempel Nederlandene, vil kvælstoftildelingen være høj, fordi kvælstofnormerne for græs er høje. Det samme gælder i mindre omfang også for de to tyske delstater.

Tabel C-1 Tilførsel af kvælstof og fosfor fra landbrugsdrift – gennemsnit for 2013

	Danmark ⁸⁶	Sverige ⁸⁷	Nederlandene ⁸⁸	Frankrig ⁸⁹	Polen ⁹⁰	Niedersachsen ⁹¹	Slesvig-Holsten ⁹²
Kg kvælstof og fosfor pr. ha	173 kg N/ha (71 kg N/ha handelsgødning og 102 kg N/ha husdyrgødning) 23 kg P/ha	107 kg N/ha (64 kg N/ha handelsgødning og 42 kg N/ha husdyrgødning) 15 kg P/ha	293 kg N/ha (111 kg N/ha handelsgødning og 182 kg N/ha husdyrgødning) 78 kg fosfat/ha = ca. 34 kg P/ha	Ca. 70% af landbrugsarealet tildeles kun handelsgødning med gnsn.: 151 kg N/ha og 56 kg fosfat /ha = ca. 24 kg P/ha 25% af arealet tildeles både handels- og husdyrgødning: 105 kg N/ha handelsgødning og 125 kg N/ha husdyrgødning I alt 230 kg N/ha	76 kg N som handelsgødning (Ingen data for kg P/ha) Ingen data for husdyrgødning	233 kg N/ha (114 kg N/ha handelsgødning 119 kg N/ha husdyr + biogas) ¹ 60 kg P ₂ O ₅ (ca. 26 kg P/ha)	243 kg N/ha (134 kg N/ha handelsgødning 109 kg N/ha husdyrgødning 16 kg N/ha i biogas) 60 kg P ₂ O ₅ (ca. 26 kg P/ha)

Kilde: Nationale statistikker – se fodnoter for hvert land, note 21 til 27

Note: Danmark – husdyrgødning data for 2011; Frankrig – data for 2011

C.1.3 Bedriftsstruktur

Figuren nedenfor viser fordelingen af landbrugsbedrifter efter størrelse. Her skiller Danmark sig ud ved, at andelen af bedrifter med over 100 ha udgør næsten 70 % af det samlede landbrugsareal.

⁸⁶ Danmarks Statistik (Statistikbanken tabel: KVAEL2 og KVAEL33)

<http://www.statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1680>

⁸⁷ [Gödselmedel i jordbruget 2012/13](#)

⁸⁸ [Landbouw - Economisch Bericht 2014; Berkhout, P., H. Silvis en I. Terluin \(red.\): LEI-rapport 2014-013](#)

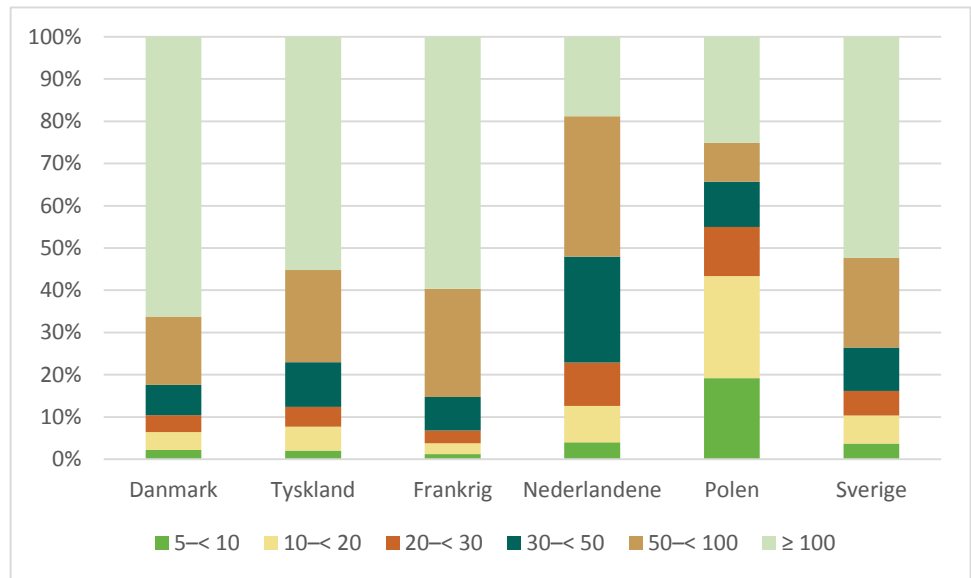
⁸⁹ [AGRESTE Les Dossiers N° 21 - JUILLET 2014](#)

⁹⁰ Główny Urząd Statystyczny

⁹¹ [Präsentation zum Nährstoffbericht in Bezug auf Wirtschaftsdünger für Niedersachsen 2012/2013](#)

⁹² [Entwicklung eines Instrumentes für ein landesweites Nährstoffmanagement in Schleswig-Holstein](#)

Figur C-3 *Fordeling af landbrugsareal efter størrelse af bedrifterne målt i ha*

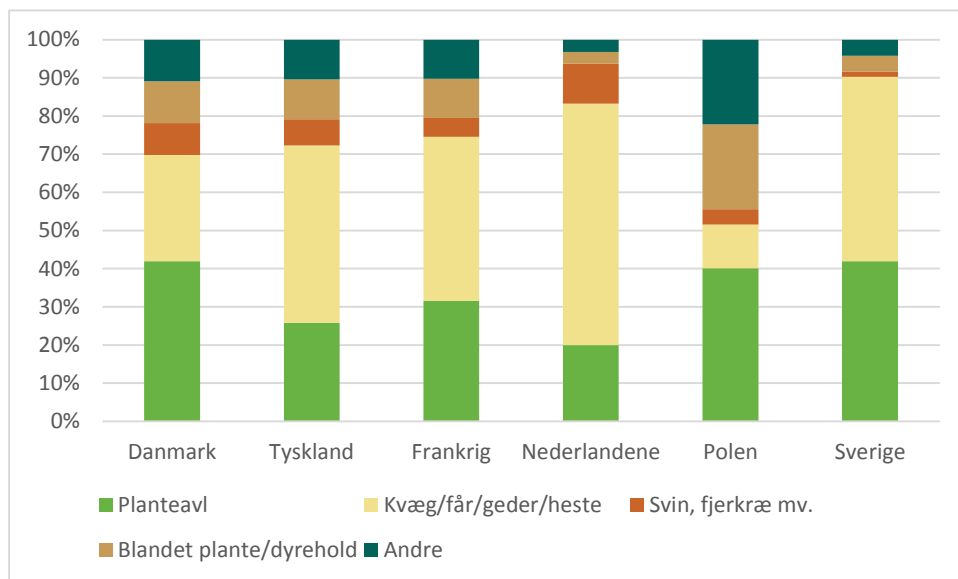
Kilde: Eurostat Agricultural Census 2010

Nedenfor er fordelingen efter bedriftstyper illustreret. Med bedriftstype menes her, om det er en planteavls-, svine-, kvæg- eller anden type bedrift.

Bedrifterne er inddelt baseret på, hvordan deres omsætning er fordelt. En bedrift er således defineret som 'planteavlsbedrift', hvis mere end to tredjedele af dens omsætning kommer fra planteproduktion. En bedrift, som får halvdelen af indkomsten fra planteproduktion og resten fra dyrehold, vil blive kategoriseret som en 'blandet plante og dyreholdsbedrift'.

Kategorien 'Andre' omfatter for eksempel forskellige andre typer af dyrehold (fjerkræ, får mv.) og bedrifter, som dyrker permanente afgrøder.

Figur C-4 Fordeling af bedrifter efter typen af bedrift - % af antal bedrifter

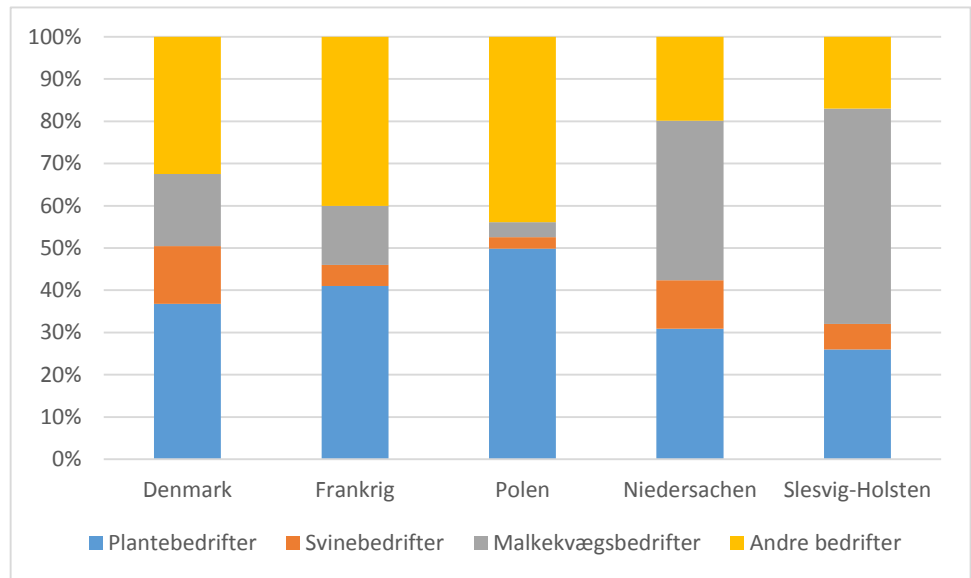

Kilde: Eurostat Agricultural Census 2010

Fordelingen af bedrifter efter type er en indikator for strukturen af sektoren. I forhold til forskelle i miljøpåvirkningen fra landbruget er en fordeling af landbrugsarealet efter bedriftstype mere relevant, idet bedrifterne kan være af forskellig størrelse arealmæssigt. Det er dog væsentligt vanskeligere at få sammenlignelige data for, hvor stor en del af det samlede landbrugsareal, som optages af de forskellige typer af bedrifter.

Nedenfor er vist, hvor stor en del af arealet de forskellige typer af bedrifter dækker i nogle af de undersøgte EU-lande og tyske delstater. For de to tyske delstater har det ikke været muligt at opdele kvægbrug på malkekvæg og andre typer kvæg. Derfor udgør denne bedriftstype en stor del af arealet, og bedriftstypen er derfor ikke sammenlignelig med de øvrige lande. For Nederlandene og Sverige har det ikke været muligt at angive fordelingen af landbrugsarealet efter bedriftstype.

Figur C-5 *Fordeling af landbrugsarealet på bedriftstyper*

Kilde: Nationale statistikkontorer og Eurostat Agricultural Census 2010

Note: For de tyske delstater omfatter malkekvægsbedrifterne alle kvægbedrifter.

C.1.4 Dyreintensitet

Antallet af dyr pr. ha er en indikator for, hvor meget husdyrgødning der produceres. Nitratdirektivets formål er bl.a. at undgå overdreven brug af gødning og regulere mængden af husdyrgødning. Derfor er det interessant at belyse forskelle i dyretæthed mellem de undersøgte lande og tyske delstater i analysen.

I Danmark defineres en dyreenhed som svarende til 100 kg N pr. ha pr. år. Denne enhed findes ikke opgjort for de andre lande. I Eurostat, som opgør sammenlignelige data, anvender en enhed, Livestock Unit (LSU)⁹³, som er baseret på fodermængden, hvor man sammenevejer antallet af de forskellige dyr ud fra deres foderbehov. 1 LSU er defineret som en malkeko. Denne indikator er anvendt til at beregne den relative dyretæthed.

I tabellen nedenfor er dyretætheden i Danmark sat til 1 og de undersøgte EU-lande er vist relativt til den danske dyretæthed. Tabellen viser, at på nær Nederlandene er dyretætheden i Danmark cirka det dobbelte af de øvrige lande. Nederlandene har en tæthed, som er næsten det dobbelte af den danske.

⁹³ Eurostat definition se: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Livestock_unit_\(LSU\)](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Livestock_unit_(LSU))

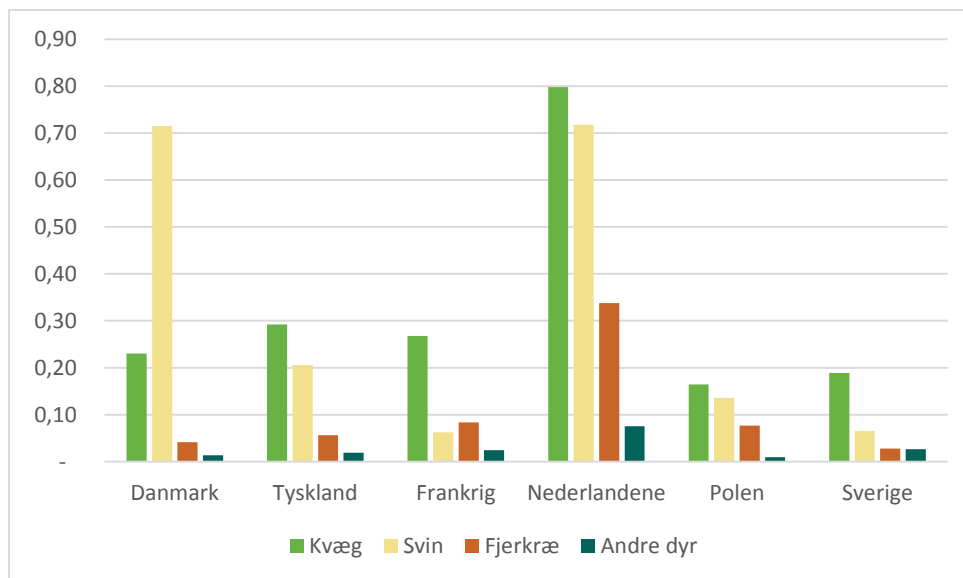
Tabel C-2 Relativ dyretæthed i nabolandene i forhold til Danmark

	Relativ dyretæthed - Danmark = 1
Danmark	1
Tyskland	0,57
Frankrig	0,44
Nederlandene	1,92
Polen	0,39
Sverige	0,31

Kilde: Beregnet på baggrund af data fra Eurostat Agricultural Census 2010

Nedenfor illustreres den relative dyretæthed på husdyrtyper. Figuren viser det relative antal dyr i forhold til det samlede antal dyr i Danmark pr. arealenhed. Figuren viser, at specielt antallet af svin pr. ha er højt i Danmark sammenlignet med de øvrige lande med undtagelse af Nederlandene. Antallet af kvæg er en smule højere i nabolandene sammenlignet med Danmark, dog således at antallet i Nederlandene ligger væsentligt over Danmark, mens antallet i Polen ligger lidt under.

Figur C-6 Relativ dyretæthed fordelt på dyreart - Danmark alle dyr = 1

Kilde: Beregnet på baggrund af data fra Eurostat Agricultural Census 2010

C.1.5 Mælkeudbytte

Tabellen nedenfor viser de gennemsnitlige mælkeudbytter i de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Der er som udgangspunkt tale om nationale gennemsnit, men forskellige opgørelsesmetoder kan vanskeliggøre en direkte sammenligning.

Tabellen indikerer at mælkeydelsen er relativt høj for de danske malkekvægsbedrifter. I afsnit **Error! Reference source not found.** er vist mælkeydelsen for de bedrifter, som indgår i benchmarkanalysen af bedrifternes effektivitet. Her er det overordnede billede det samme, selv om der er forskelle i de specifikke tal for ydelserne.

Tabel C-3 Gennemsnitlige mælkeudbytter i kg pr. ko pr. år

	Danmark ⁹⁴	Sverige ⁹⁵	Nederlandene ⁹⁶	Frankrig	Polen ⁹⁷	Niedersachsen ⁹⁸	Slesvig-Holsten ⁹⁹
Gennemsnitsydelse Mælk/ko/år, kg	8.655	8.284	7.958	-	4.845	7.673	6.993

Kilde: Nationale statistikker – se fodnoter for hvert land, note 29 til 34

C.2 Miljøforhold

C.2.1 Nitratfølsomme områder og naturområder

Udpegningen af nitratfølsomme områder er et vigtigt element i nitratdirektivet. Derfor er de aktuelle udpegninger angivet. Danmark, Nederlandene og Tyskland har udpeget hele landet som nitratfølsomt og dermed også hele landbrugsarealet, mens Polen kun har udpeget 7 % og Frankrig 55 % af landbrugsarealet som nitratfølsomt¹⁰⁰. De to sidstnævnte lande har i 2014 fået en EU-dom for utilstrækkelig implementering af nitratdirektivet, herunder for utilstrækkelige udpegninger af nitratsårbare zoner (se kapitel 6 for en nærmere beskrivelse).

Flere af landene har betydelige dele af landbrugsarealet, som udgøres af såkaldt ugunstigt stillede områder. Det er f.eks. bjergrige egne.

Tabel C-4 Nitratfølsomme områder og andre kategorier, som er særlige områder

Indikator (%)	DK	SE	NL	FR ¹⁰¹	PL ¹⁰²	Ni	S-H
Nitratfølsomme områder (% af landbrugsareal)	100	≈ 100 ¹⁰³	100	55	7,36	100	100

⁹⁴ Danmarks Statistik

⁹⁵ Jordbrugsstatistik årsbok 2014

⁹⁶ <http://veeteelt.nl/nieuws/nederland-telt-16-miljoen-melk-en-kalkkoeien>

⁹⁷ Główny Urząd Statystyczny

⁹⁸ Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz: Die niedersächsische Landwirtschaft in Zahlen 2011 (Stand: November 2013)

⁹⁹ Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume: Agrarbericht Schleswig-Holstein. <http://www.agrarbericht.schleswig-holstein.de>

¹⁰⁰ Bemærk, at disse procenter er nitratfølsomme områder i procent af landbrugsarealet, og derfor er disse procenter større end de officielle procenter, som angiver andel af landenes samlede areal.

¹⁰¹ <http://www.developpement-durable.gouv.fr/Directive-Nitrates-les-zones.html>; http://agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/ZAD_mars_2014-4_cle0dd184.pdf

¹⁰² Główny Urząd Statystyczny (% af landbrugsarealet)

¹⁰³ Der findes ikke et officielt tal for, hvor stor en andel af landbrugsarealet som er udpeget som nitratfølsomt. Aflæsning af kort over dels de udpegede zoner, dels de områder, som er landbrugsareal indikerer, at hele landbrugsarealet er udpeget som nitratfølsomt område.

Ugunstigt stillede områder¹⁰⁴ (% af UAA)	1,1	48,5	12	44,5	63,5	56,4	37,3
Landbrugsjord omfattet af Natura 2000¹⁰⁵	4,6	4,0	4,4	8,1	11,7	7,5	5,5

Note: Ni: Niedersachsen, S-H: Slesvig-Holsten; UAA: Utilised agricultural area

Kilde: Se fodnote 36 til 40

C.2.2 Vandkvalitet

Forskelle i miljøtilstanden imellem Danmark og de undersøgte EU-lande og tyske delstater er væsentligt for, hvilken regulering som er nødvendig for at opfylde især vandrammedirektivets krav til vandkvaliteten.

Et mål for vandmiljøets tilstand er klassificeringen af landenes vandområder i forhold til vandrammedirektivets krav. Det er dog vanskeligt at lave et simpelt overblik, idet der er vandområder, hvor der ikke foreligger en klassificering af miljøtilstanden. Dertil kommer, at opgørelsen over den samlede tilstand kan ske på forskellige måder, idet de enkelte vandområder kan sammenevjes ud fra antal, areal eller længde.

Nedenfor er vist, hvor stor en andel af vandområderne som er i god økologisk og god kemisk tilstand, opdelt på henholdsvis overflade- og grundvandsområder. Tabellen viser, hvor stor en andel af vandområderne, som er klassificeret som værende i god eller bedre miljøtilstand.

Tabel C-5 Vandområdernes miljøtilstand, % i god eller bedre tilstand

% af vandområder	Overfladevand		Grundvand	
	God økologisk tilstand	God kemisk tilstand	God kvantitativ tilstand	God kemisk tilstand
Danmark	42	Ikke klassificeret	65	57
Frankrig	41	43	89	59
Nederlandene	0	70	100	61
Polen	3 (79 % af vandområder er ikke klassificerede)	3 (92 % af vandområder er ikke klassificerede)	82	93
Tyskland	10	88	96	63
Sverige	56	-	87	98

Kilde: EU-Kommissionen (2012), Implementation of the Water Framework Directive, COM(2012) 670 final

¹⁰⁴ European Union, 2013 Rural Development in the EU; Statistical and Economic Information; Report 2013 (data er fra 2005)

http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2013/ch34_en.pdf

¹⁰⁵ Samme kilde som note 39 (data for 2012 som angiver % af UAA under Natura 2000)

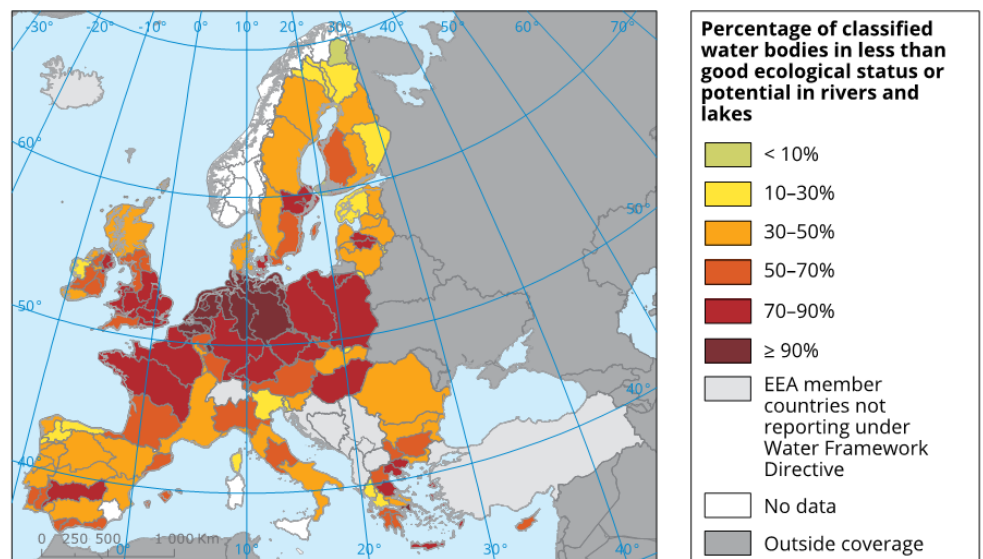

Tabellen indikerer, at ingen af de udvalgte lande fuldt ud opfylder vandrammedirektivets krav. Rapporteringerne under vandrammedirektivet indeholder ikke oplysninger, som muliggør en sammenligning af, hvor langt landene er fra at leve op til direktivets krav.

Tabellen viser også, at andelen af grundvandsområder i god kemisk tilstand er lidt lavere i Danmark sammenlignet med de undersøgte EU-lande.

I Det Europæiske Miljøagenturs 2015-rapport om tilstanden i det europæiske miljø kan man finde oversigtskort, som viser status for vandområderne¹⁰⁶. Her kan man se, at det generelt er en høj andel af vandløb og søer, som ikke er i god økologisk tilstand.¹⁰⁷ Der er også et kort over kystvandområdernes tilstand, som viser, at for kystområderne er det de fleste steder mere end 90 % af områderne, som er i dårligere end god økologisk tilstand/potentiale. Det gælder for de danske, de nederlandske, de to tyske delstater, de polske og de sydsvenske kystområder. De franske kystvandsområder er generelt i en bedre tilstand.

Figur C-7 Kort over miljøtilstand i søer og vandløb - % af vandområder i dårligere end god tilstand

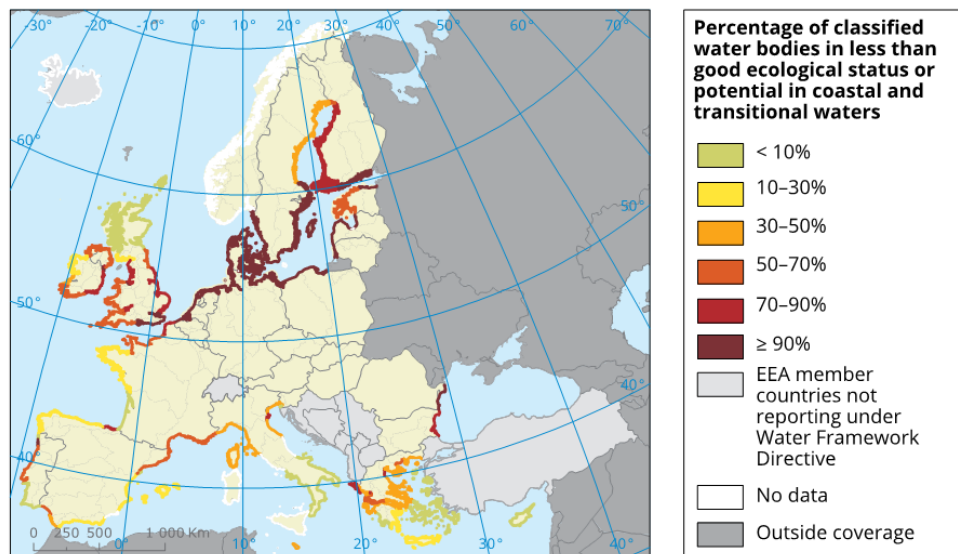

Kilde: European Environment Agency (EEA) 2015

¹⁰⁶ EEA, 2015, The European environment — state and outlook 2015: synthesis report, European Environment Agency, Copenhagen.

¹⁰⁷ Ibid Kort 3.3

Figur C-8 Kort over miljøtilstand i kystvandområder - % af vandområder i dårligere end god tilstand

Kilde: European Environment Agency (EEA) 2015

Det kan bemærkes at en stor del af de danske vandløb udleder til Østersøen, som er præget af problemer med næringssalte og eutrofiering.

Det skal også bemærkes, at Sverige på grund af de mange søer traditionelt har haft fokus regulering fosfor, idet fosfor ofte er den udløsende faktor for eutrofiering i ferskvandsmiljøet.

Data for miljøtilstanden peger på, at de øvrige EU-lande og tyske delstater omfattet af denne analyse har udfordringer med at leve op til de miljømålsætninger, som EU-direktiverne kræver. Rapporteringerne under vandrammedirektivet indeholder dog ikke oplysninger, som muliggør en sammenligning af, hvor langt landene er fra at leve op til direktivets krav. Flere af landene har som nævnt igangværende traktatkrænkelserprocedurer eller fået domme ved EU-domstolen for mangelfuld implementering af nitratdirektivet (kapitel 6).

C.3 Naturforhold

En række naturforhold er beskrevet i tabellen nedenfor. De indbefatter indikatorer relateret til de undersøgte EU-landes og tyske delstaters geografi og klima.

Der er skønnet over gennemsnitlige og maksimale afstande fra landbrugsområderne og til kysten. Danmarks geografi betyder, at der gennemsnitligt er relativt korte afstrømningsveje fra landbrugsområder til kysten. Det betyder, at afstrømning af næringsstoffer fra landbrugsområderne har en større effekt på vandmiljøet i kystområderne. Det bemærkes, at også de svenske landbrugsområder generelt er lokaliseret tæt på kysten.

I forhold til de klimatiske parametre er der ikke store forskelle. De mest sydligt beliggende af nabolandene har højere gennemsnitstemperaturer, hvilket giver basis

for lidt større udbytter. Længere perioder med frost bør afspejles i den periode, hvor der er begrænsninger på udbringning af husdyrgødning.

Tabel C-6 Indikatorer for naturforhold

Indikator	DK ¹⁰⁸	SE ¹⁰⁹	NL ¹¹⁰	FR ¹¹¹	PL ¹¹²	Ni ¹¹³	S-H ¹¹⁴
Maximal afstand til havmiljø/kyst (km)	75	150	150	500	*	*	*
Gennemsnitlig afstand til hav/kyst (km)	35	20	50	250	*	*	*
Årlig nedbør (mm)	712	600-1.000	847	500-1.500	500	655	752
Antal solskinstimer pr. år	1.495	1.200-1.800	1.639	1.500-2.800	*	*	*
Gennemsnitlig årlig temperatur (°C)	7,7	Syd: 6-8	10	6-16	S: 16-20 V: -6-0	1,5-16,6	1,4-16,2
Første frost	Start oktober	Syd: midten af september	Slut oktober	Oktober	Midt oktober	*	*

Kilde: National statistik –se fodnote 43 til 49

* Data har ikke været umiddelbart tilgængelige

C.4 Sammenfatning

Dette afsnit har beskrevet en række indikatorer for landbrugssektoren i Danmark, de undersøgte EU-lande og tyske delstater og indikatorer for miljø- og naturforhold. Alle landene skal leve op til de samme miljømål defineret af de EU-direktiver, som er beskrevet i kapitel 2. Direktiverne giver landene en skønsmargin og en række beføjelser til at gennemføre og implementere national lovgivning, så den svarer bedst muligt på de landespecifikke miljøudfordringer og den landespecifikke kontekst i øvrigt.

Forskelle i landbrugssektoren, miljømæssige formål såvel som forskelle i belastningen af miljøets tilstand kan betyde, at reguleringen har vægt på forskellige elementer i de forskellige lande.

Beskrivelsen af landbrugssektorerne i Danmark, de udvalgte EU-lande og tyske delstater viser, at Danmark og Nederlandene begge har et landbrugsareal, som udgør ca. 60 % af det samlede areal, men målt på omdriftsareal ligger Danmark højest. Omdriftsarealet i Danmark er lidt over 50 %, hvorimod det i Holland er lidt over 30 %. I de to tyske delstater udgør omdriftsarealet ca. 40 % af det samlede areal, og i de øvrige nabolande er omdriftsarealet mellem 30 % og 40 % - dog meget mindre i Sverige, hvor det udgør under 10 % af landets samlede areal. Udfor-

¹⁰⁸ DMI

¹⁰⁹ Statistiska centralbyrån

¹¹⁰ Centraal Bureau voor de Statistiek

¹¹¹ [METEO FRANCE](#)

¹¹² Institute of Meteorology

¹¹³ [Norddeutscher-klimamonitor](#)

¹¹⁴ [Norddeutscher-klimamonitor](#)

dringerne med at minimere udvaskningen af kvælstof er større for omdriftsarealer end for arealer med vedvarende græs.

Dyretætheden i Danmark er relativt høj sammenlignet med de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Kun Nederlandene har en højere dyretæthed end Danmark. Det er specielt antallet af svin, som er meget højt i Danmark, mens kvæghold er lidt større i de undersøgte EU-lande og tyske delstater. Dyretætheden er mere end dobbelt så høj i Danmark sammenlignet med de undersøgte EU-lande og tyske delstater, dog på nær Nederlandene. Dyretætheden i Nederlandene er næsten den dobbelte af den danske.

Vandrammedirektivet stiller krav til miljøtilstanden i grundvand, ferskvandsområder og kystområder. Baseret på EU-Kommissions afrapportering af miljøtilstanden¹¹⁵ viser data, at ingen af de udvalgte lande lever op til den krævede miljøtilstand, hvorfor der stadig er brug for en betydelig indsats. Det er vanskeligt at afgøre, hvor langt landene er nået. Her henvises til arbejdet med landenes udarbejdelse af vandplaner for en nærmere redegørelse af, hvor meget kvælstofudledningerne yderligere skal reduceres¹¹⁶.

Det forhold, at Danmark har en lang kystlinje og korte, gennemsnitlige afstande til kysten, betyder, at afvandingen i høj grad sker til kystvande, og det stiller krav til reguleringen, hvis eutrofieringen skal undgås. Det kan også bemærkes, at en stor del af de danske vandløb udleder til Østersøen, som er præget af problemer med næringssalte og eutrofiering

. Sverige har på grund af mange søer et større problem med fosfor, og derfor har den svenske regulering traditionelt haft fokus på fosfor.

---

¹¹⁵ EU Kommissionen COM(2012) 670 final

¹¹⁶ Se for eksempel COM(2015) 120 final. Her beskrives, hvordan medlemslandene ikke har gjort tilstrækkeligt, herunder også, at forskellige måder at beskrive miljøtilstand og indsats gør det svært at sammenligne indsatsen. Der henvises også specifikt til nitratdirektivet og behovet for en yderligere reduktion af den diffuse forurening.

Bilag D Danske krav inden for miljøområdet og GLM

Krav vedrørende spildevandsslam indgår ikke i analysen og er derfor ikke medtaget i tabellen.

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vej- ledning 2014	Kravets ordlyd
SMR 2, Miljøbeskyttelsesloven, GLM	1.1	<p>Stoffer, der kan forurene grundvand</p> <p>1 Stoffer, der kan forurene grundvand, og som fremgår af liste I eller II, må ikke uden tilladelse, direkte eller indirekte, udledes til grundvandet.</p> <p>2 Beholdere med stoffer, der kan forurene grundvand, og som fremgår af liste I eller II, må heller ikke uden tilladelse være nedgravet i jorden.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.7	<p>Indretning af stalde og lignende</p> <p>1 Stalde og lignende indretninger til dyr skal være indrettet således, at forurening af grundvand og overfladevand ikke finder sted.</p> <p>2 Stalde og lignende indretninger til dyr skal have gulve, udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt.</p> <p>3 Gulve skal kunne modstå påvirkningerne fra dyrene og de i stalden anvendte redskaber.</p> <p>4 Afløb fra stald og samle- og pumpebrønd skal føres gennem tætte, lukkede ledninger. Afløb, der kommer under pumpetryk, skal udføres således, at de kan modstå påvirkninger fra pumpetrykket. Afløb med tilhørende brønde skal udføres af autoriserede kloakmestre i overensstemmelse med forskrifter for afløb, som er anført i bygningsreglementet.</p> <p>5 Afløb fra stalde skal føres til beholder for flydende husdyrgødning.</p> <p>6 Restvand skal føres til en beholder for flydende husdyrgødning eller til en separat beholder.</p> <p>7 Stalde og lignende indretninger til dyr, gulve, afløb fra stalde samt samle- og pumpebrønde skal renholdes og vedligeholdes, herunder beskyttes mod tæring, så de begrænser forurening fra dyreholdet til vandmiljøet.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.8	<p>Opbevaringskapacitet for husdyrgødning, afgasset vegetabilsk biomasse, ensilagesaft og restvand</p> <p>1 For husdyrbrug eller andre landbrugsbedrifter, der oplagrer husdyrgødning eller afgasset vegetabilsk biomasse, skal opbevaringsanlæg for husdyrgødning have en kapacitet, der er tilstrækkelig til, at udbringningen kan ske i overensstemmelse med reglerne for anvendelse af husdyrgødning, afgasset vegetabilsk biomasse, ensilagesaft og restvand. Opbevaringsanlæg til husdyrgødning skal dog mindst have en kapacitet svarende til 6 måneders tilførsel. Den tilstrækkelige opbevaringskapacitet vil normalt svare til mindst 9 måneders tilførsel, dog normalt mindst 7 måneders tilførsel for kvægbrug, hvor mindst 2/3 af dyreenhederne udgøres af kvæg, og hvor dyrene går ude i sommerhalvåret.</p> <p>2 Tilførslen opgøres som den mængde husdyrgødning, der produceres i det givne tidsrum, beregnet ud fra, at dyrene er på stald, samt hvad der i øvrigt tilledes anlægget, herunder vaskevand og ensilagesaft. Ved opgørelsen kan gødning opbevaret som kompost eller fast gødning i markstak dog fraregnes. Såfremt der foreligger specielle forhold, eksempelvis hvor kødkvæg går ude en stor del af året, skal opbevaringskapaciteten minimum svare til den periode, hvor dyrene er på stald.</p> <p>3 Anlæg, der udelukkende anvendes til opbevaring af ensilagesaft og restvand, skal have tilstrækkelig opbevaringskapacitet til, at udbringning kan ske miljømæssigt forsvarligt.</p>

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vej- ledning 2014	Kravets ordlyd
		<p>4 Kravet om opbevaringskapacitet kan opfyldes ved, at der foreligger skriftlige aftaler om levering af husdyrgødning eller afgasset vegetabilsk biomasse til opbevaring på anden ejendom eller levering til fælles biogasanlæg, gødningsbehandlingsanlæg eller gødningsopbevaringsanlæg. Sådanne opbevaringsaftaler skal have en varighed af mindst 5 år.</p>
<p>SMR 4, Husdyrgødningsbek.</p>	<p>1.9</p>	<p>Opbevaring af fast husdyrgødning</p> <p>1 Oplagring af fast gødning må kun ske på møddinger eller i lukkede containere, placeret på et befæstet areal med tæthed, som angivet i delkrav 3, punkt f-g, og afløb til en møddingsaftbeholder eller lignende.</p> <p>2 Opbevaringsanlæg for husdyrgødning skal tømmes så ofte, at de ikke løber over. Er møddingen begrænset af en randbelægning, må der ikke lægges gødning på denne. Møddingen skal i øvrigt benyttes på en sådan måde, at gødning ikke flyder udenfor møddingen eller der er risiko herfor.</p> <p>3 For opbevaringsanlæg til fast husdyrgødning gælder, at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Møddinger skal indrettes således, at overfladevand fra omliggende arealer og tage ikke kan løbe ind på møddingarealet. b) Møddingsaft skal bortledes gennem dertil indrettede afløb. c) Møddingens sidebegrænsning skal som minimum bestå af en 1 m. høj mur eller en 2 m. bred randbelægning. d) Randbelægning og belægning ved indkørsel i møddingen skal som minimum have 3 % fald mod afløb. Møddingbund skal som minimum have 1 % fald mod afløb. e) Møddingbund og sidebegrænsning skal være udført af bestandige materialer, som er uigennemtrængelige for fugt. f) Møddingbund og sidebegrænsning skal udføres således, at de kan modstå påvirkningerne, dels fra køretøjer og redskaber ved fyldning og tømning, dels fra den oplagrede gødning. g) Møddinger, lukkede containere til opbevaring af fast gødning og afløb fra møddinger skal ren- og vedligeholdes, herunder beskyttes mod tæring, så de begrænser forurening fra dyreholdet til vandmiljøet. <p>4 For afløb fra opbevaringsanlæg til fast husdyrgødning gælder, at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Møddinger skal udføres således, at der er afløb fra laveste punkt, og at tilstopning undgås. b) Afløbet dimensioneres og udføres ifølge DS 432 Norm for afløbsinstallationer. c) Afløbet skal føres til en beholder. d. Afløb fra mødding og samle- og pumpebrønd skal føres gennem tætte, lukkede ledninger. d) Afløb, der kommer under pumpetryk, skal udføres således, at de kan modstå påvirkninger fra pumpetrykket. e) Afløb med tilhørende brønde skal udføres af autoriserede kloakmestre i overensstemmelse med forskrifter for afløb, som er anført i bygningsreglementet. <p>5 For opbevaring af fast gødning i marken gælder:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Opbevaring af fast gødning i markmødding må kun ske efter kommunalbestyrelsens tilladelse. Kommunalbestyrelsen kan, for landbrugsejendomme i landsbyer, i særlige tilfælde tillade opbevaring af fast gødning i markmødding, hvis det godtgøres, at det ikke er muligt at opnå en miljømæssig tilfredsstillende opbevaring i tilknytning til staldene. En tilladelse skal være ledsaget af sådanne vilkår for placering, indretning og drift af markmøddingen, at der ikke op-

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vej- ledning 2014	Kravets ordlyd
		<p>står risiko for forurening af grundvandet, og at der ikke kan ske afledning til vandløb (herunder dræn), søer over 100 m² og kystvande.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.10	<p>Opbevaring af kompost i marken</p> <p>1 Kompost med et tørstofindhold på mindst 30 % må oplagres i marken. Oplaget skal opfylde afstandskravene og må ikke medføre risiko for forurening af grund- eller overfladevand. Markstakken skal overdækkes med vandtæt materiale straks efter udlægning. Kompost må højst oplagres samme sted i marken i 12 måneder, og en markstak må ikke placeres samme sted igen før efter 5 år.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.11	<p>Opbevaring af ensilage</p> <p>1 For opbevaring af ensilage gælder, at:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Saftgivende ensilage, herunder ensilage af roetop, roeffald og ikke-forvejret græs, skal opbevares på ensilageplads eller i ensilage-silo. b) Ensilagepladser skal opfylde krav, svarende til bestemmelserne for møddinger, c) Ensilagesiloer skal have en bund, der er udført af materialer, som er uigennemtrængelige for fugt. d) Ensilagesiloer skal endvidere være udført af bestandige materialer og skal kunne modstå påvirkninger fra indholdet og fra indlægning og udtagning. e) Ensilagesiloer skal indrettes, så ensilagesaft kun kan afledes gennem dertil indrettede afløb, efter samme bestemmelser som møddingspladser, jf. krav 1.9, delkrav 4, pkt. a-c. f) På en ensilageplads må der ikke lægges ensilage på randbelægningen. g) Ensilagepladser, ensilagesiloer og afløb fra ensilageoplag skal renholdes og vedligeholdes, herunder mod tæring, så de begrænser forurening fra dyreholdet til vandmiljøet. h) Afløb fra ensilageoplag og samle- og pumpebrønd skal føres gennem tætte, lukkede ledninger. i) Afløb, der kommer under pumpetryk, skal udføres således, at de kan modstå påvirkninger fra pumpetrykket. j) Afløb med tilhørende brønde skal udføres af autoriserede kloakmestre i overensstemmelse med forskrifter for afløb, som er anført i bygningsreglementet.
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.12	<p>Opbevaring af flydende gødning³⁰, samt ensilagesaft, afgasset vegetabilsk biomasse og restvand</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Beholdere til flydende husdyrgødning, ensilagesaft, afgasset, vegetabilsk biomasse og restvand skal være udført af materialer, som er uigennemtrængelige for fugt. 2 Beholderne skal dimensioneres i forhold til kapaciteten, således at de kan modstå påvirkning, herunder fra omrøring, overdækning og tømning. 3 Opbevaringsanlæg for flydende husdyrgødning samt ensilagesaft, afgasset vegetabilsk biomasse og restvand skal tømmes så ofte, at de ikke løber over. 4 Beholdere for flydende husdyrgødning samt ensilagesaft, afgasset vegetabilsk biomasse og restvand skal renholdes og vedligeholdes, herunder mod tæring, så de begrænser forurening fra dyreholdet til vandmiljøet.

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vej- ledning 2014	Kravets ordlyd
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.13	<p>Udbringningsperioder for husdyrgødning og ensilagesaft</p> <p>1 I perioden fra høst, dog senest 1. oktober, til 1. februar må der ikke udbringes flydende husdyrgødning eller afgasset vegetabilsk biomasse. Undtaget herfra er udbringning fra høst til 15. oktober på arealer med frøgræs, for hvilke der er indgået kontrakt med frøavlsfirma om levering af frø i den kommende sæson, og udbringning fra høst til 1. oktober på følgende arealer:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) a. Etablerede, overvintrende fodergræsarealer, herunder marker med udlæg af græs eller kløvergræs udsået senest i forbindelse med forårssåningen. Undtagelsen omfatter dog ikke arealer med udlæg af græs eller kløvergræs i majs. b) b. Arealer, hvor der den følgende vinter skal være vinterraps. c) c. Arealer med veletableret grøngødning med gul sennep eller olie-ræddike forud for sukkerroer, hvor der er indgået kontrakt med en sukkerfabrik om afsætning af sukkerroerne <p>2 I perioden fra 15. november til 1. februar må der ikke udbringes fast gødning, ensilagesaft og mineralsk gødning (handelsgødning)</p> <p>3 I perioden fra 1. september til 1. marts må der ikke udbringes flydende husdyrgødning i flerårige afgrøder uden årlig høst.</p> <p>4 I perioden fra høst til 1. november må der ikke udbringes ensilagesaft medmindre udbringningen sker på bevoksede arealer eller på arealer, hvor der er afgrøder den følgende vinter.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.14	<p>Udbringningsmetode for husdyrgødning</p> <p>1 Fast gødning, der udbringes på arealer uden etablerede afgrøder til høst, skal nedbringes hurtigst muligt og inden 6 timer. Kan dette ikke lade sig gøre grundet uforudseelige omstændigheder, skal nedbringningen finde sted, så snart det er muligt.</p> <p>2 Udbringning af flydende husdyrgødning og afgasset vegetabilsk biomasse må kun ske ved udlægning ved slange eller slæbesko, nedfældning eller ved anvendelse af en teknologi, der er omfattet af 28, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013. På følgende arealer skal udbringning ske ved nedfældning, jf. dog § 28, stk. 4-5 og 9, i bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Arealer uden etablerede afgrøder til høst. b) Arealer med fodergræsmarker. c) Arealer med frøgræs, for hvilke der ikke er indgået kontrakt med frøavlsfirma om levering af frø i den kommende sæson. <p>Nedfældning kan undlades, såfremt husdyrgødningen inden eller i forbindelse med udbringningen er behandlet ved en teknik opført på Miljøstyrelsens teknologiliste med mindst samme effekt på ammoniakfordampning i forbindelse med udbringning som nedfældning på den pågældende arealtype, jf. § 28, stk. 3, nr. 1-3, jf. dog § 28, stk. 6, i bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013.</p> <p>På arealer uden etablerede afgrøder til høst, kan nedfældning endvidere undlades, såfremt husdyrgødningen på disse arealer og på et areal på samme bedrift med vintersæd eller vinterraps samme år i perioden fra 1. februar til høst inden eller i forbindelse med udbringningen er behandlet ved en teknik eller en kombination af teknikker opført på Miljøstyrelsens teknologiliste i forhold til denne bestemmelse jf. dog § 28, stk. 6, i bekendtgørelse nr. 915 af 27. juni 2013. Følgende forudsætninger skal være opfyldt, for at bestemmelsen kan anvendes:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Arealet med vintersæd eller vinterraps, hvor der anvendes en teknik eller kombination af teknikker, skal have en sådan størrelse, som det fremgår af Miljøstyrelsens teknologiliste. Der kan ikke medregnes area-

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vej- ledning 2014	Kravets ordlyd
		<p>ler, hvor anvendelsen af disse teknikker allerede er et krav i husdyrbrugets godkendelse efter miljøbeskyttelsesloven eller tilladelse eller godkendelse efter lov om miljøgodkendelse m.v. af husdyrbrug.</p> <p>2 Driftsherren skal inden udbringningen af husdyrgødningen på arealer uden etablerede afgrøder til høst sikre, at kommunalbestyrelsen er orienteret skriftlig om, hvilke arealer der er omfattet i den pågældende planperiode, og hvilke teknikker der anvendes. 3. Efter afslutningen af udbringning af husdyrgødning på arealer med vintersæd eller vinter-raps, hvor der anvendes en teknik eller kombination af teknikker på Miljøstyrelsens teknologiliste, skal der på bedriften foreligge dokumentation for, at der har været en tilstrækkelig anvendelse af teknikken eller kombinationen af teknikker, som Miljøstyrelsens teknologiliste kræver. I områder, der ligger nærmere end 200 meter fra byzone, sommerhusområder eller områder i landzone, der ved lokalplan er udlagt til boligformål, kan nedfældning ikke erstattes af teknikker, der ikke har mindst samme lugtreducerende effekt som nedfældning.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.15	<p>Udbringnings- og arealrestriktioner for husdyrgødning, ensilagesaft, afgasset vegetabilsk biomasse, restvand og mineralsk gødning (handelsgødning)</p> <p>1 Husdyrgødning, ensilagesaft, afgasset vegetabilsk biomasse, restvand og mineralsk gødning (handelsgødning) må ikke udbringes på en måde og på sådanne arealer, at der er fare for afstrømning til vandløb, herunder dræn, søer over 100 m² og kystvande. Udbringning af husdyrgødning, afgasset vegetabilsk biomasse, ensilagesaft, restvand og mineralsk gødning (handelsgødning) på vandmættet, oversvømmet, frosen eller snedækket jord er ikke tilladt.</p> <p>2 Husdyrgødning, afgasset vegetabilsk biomasse og mineralsk gødning (handelsgødning) må ikke udbringes på stejle skrånninger med en hældning på mere end 6° ned mod vandløb, søer over 100 m² eller kystvande inden for en afstand af 20 m fra vandløbets, søens eller kystvands afgrænsning ved daglige vande.</p>
SMR 4, vandløbsloven	1.16	<p>2 meter bræmmer langs vandløb og søer</p> <p>Dyrkning, jordbehandling, og plantning 35, må i landzone ikke foretages i en bræmme på 2 m langs naturlige vandløb og søer. Det samme gælder langs kunstige vandløb og søer der i landplanen efter miljømålsloven enten skal opfylde miljømålet "godt økologisk potentiale" eller "maksimalt økologisk potentiale". Bestemmelsen gælder dog ikke for isolerede søer under 100 m².</p>
SMR 4, Bek. Om gødnings og plantedække	1.17	<p>Udarbejdelse af gødningsregnskaber</p> <p>Virksomheden skal hvert år senest den følgende 31. marts udarbejde gødningsregnskab for den afsluttede planperiode. Det udfærdigede gødningsregnskab skal kunne forevises på anfordring ved NaturErhvervstyrelsens kontrolbesøg, og gødningsregnskabet skal foreligge i forskriftsmæssig stand.</p>

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vej- ledning 2014	Kravets ordlyd
SMR 4, Bek.om gødning og plan- tedække	1.18	<p>Afsætning af husdyrgødning</p> <p>Virksomheden kan alene fratække kvælstof i husdyrgødning, hvis husdyrgødningen er afsat til en registreret virksomhed, til biogas- og fællesanlæg, til forbrændingsanlæg eller til forarbejdningsanlæg. Dog kan husdyrgødning afsat af græssende dyr på arealer tilhørende ikke-registrerede virksomheder tillige fratækkes, såfremt arealet i medfør af anden lovgivning ikke må tilføres gødning ud over den, som afsættes ved afgræsning. Endvidere kan virksomheder, som har eget biogas- eller forarbejdningsanlæg, og som afsætter et gødningsprodukt herfra uden for virksomheden, trække kvælstof i det gødningsprodukt fra i virksomhedens samlede forbrug af kvælstof.</p>
SMR 4, Bek. Om gødnings og plantedække	1.19	<p>Ligevægten mellem virksomhedens kvælstofforbrug og -behov</p> <p>I planperioden må forbruget af kvælstof til gødningsformål ikke overstige virksomhedens kvote for kvælstof.</p>
Ophævet	1.20	-
SMR 4, Bek. Om gødning og plantedække, årlig	1.21	<p>Etablering af plantedække</p> <p>Virksomheder, som har en årlig momspligtig omsætning der overstiger 50.000kr. fra planteavl, husdyravl eller kombinationer heraf, og som dyrker et areal på 10 ha eller derover, skal i efteråret i planperiodens begyndelse etablere eller udlægge arealer med efterafgrøder efter normale driftsmæssige principper med henblik på en effektiv kvælstofoptagelse i efteråret. Arealet med efterafgrøder skal udgøre mindst 10 pct. af virksomhedens efterafgrødegrundareal. For virksomheder, der udbringer gødningsmængder svarende til 0,8 dyreenheder eller der over pr. hektar harmoniareal, skal arealet med efterafgrøder mindst udgøre 14 % af efterafgrødegrundarealet. Virksomheder kan anvende de i bekendtgørelsen fem nævnte alternativer til opfyldelse af efterafgrødekravet. Det er muligt at opfylde efterafgrødekravet ved brug af alternativer, men manglende opfyldelse af krav til alternativer betyder altid, at der sanktioneres for manglende efterafgrøder.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.22	<p>Grænser for tildeling af husdyrgødning (harmonireglerne)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 På en landbrugsbedrift må der samlet højst udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 1,4 dyreenheder pr. ha pr. planperiode (1. august-31. juli). På en landbrugsbedrift med kvæg, får eller geder må husdyrgødningsmængden fra disse dyr på egen bedrift, dog udbringes i en mængde svarende til 1,7 dyreenheder pr. ha pr. planperiode. 2 På en landbrugsbedrift, hvor mindst 2/3 af husdyrholdet er kvæg, må der udbringes en husdyrgødningsmængde svarende til 2,3 dyreenheder pr. ha pr. planperiode, hvis betingelserne i øvrigt overholdes. 3 På landbrugsbedrifter, hvor delkrav 1 eller 2 er gældende, må husdyrgødning højst udbringes i en mængde svarende til 170 kg. N pr. ha pr. planperiode. På landbrugsbedrifter hvor delkrav 3 er gældende, må husdyrgødning højst udbringes i en mængde svarende til 230 kg. N pr. ha pr. planperiode.
SMR 1 og 5 Naturbeskyttelsesloven + Natura2000	1.23	<p>Beskyttelse af naturtyper beliggende i et Natura 2000 område</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Der må ikke foretages ændring i tilstanden af naturlige søer, hvis areal er på over 100 m² eller af vandløb eller dele af vandløb, der af miljøministeren efter indstilling fra kommunalbestyrelsen er udpeget som beskyttede. Dette gælder dog ikke for sædvanlige vedligeholdelsesarbejder i vandløb. 2 Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af: 1) heder, 2) moser og lignende, 3) strandenge og strandsumpe samt 4) ferske enge og biologiske overdrev, når sådanne naturtyper enkeltvis, tilsammen eller i forbindelse med de søer, der er nævnt ovenfor, er større end 2.500 m² i

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vejledning 2014	Kravets ordlyd
		sammenhængende areal. 3 Der må heller ikke foretages ændring i tilstanden af moser og lignende, der er mindre end 2.500 m ² , når de ligger i forbindelse med en sø eller vandløb, der er omfattet af beskyttelse
SMR 5, Naturbeskyttelsesloven + Natura2000	1.24	Beskyttelse af klitfredede arealer beliggende i et Natura 2000 område 1 Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbredder og andre klitfredede arealer ⁴⁶ , herunder placeres bebyggelse, campingvogne og lignende, og der må ikke etableres hegn. Der må ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skel. 2 Der må ikke etableres hegn og arealerne må ikke afgræsses, 3 På klitfredede arealer er det endvidere ikke tilladt at: a. Fjerne eller beskadige træer, planter eller indretninger, der tjener til sandflugtens dæmpning, b. Køre med motorkøretøjer, herunder knallerter, uden for lovligt anlagte veje.
SMR 5, Naturbeskyttelsesloven + Natura2000	1.25	Beskyttelse af strandbredder og andre arealer, der ligger mellem strandbredden og strandbeskyttelseslinjen, og som er beliggende i et Natura 2000 område Der må ikke foretages ændring i tilstanden af strandbred og andre arealer, der ligger mellem strandbredden og strandbeskyttelseslinjen ⁴⁹ , herunder placeres bebyggelse, campingvogne og lignende, og der må ikke etableres hegn. Der på ikke foretages udstykning, matrikulering eller arealoverførsel, hvorved der fastlægges skel,
SMR 1 og 5, Bek. Om tøndermarsken	1.26	Beskyttelse af arealer i ydre koge i Tøndermarsken beliggende i et Natura 2000 område 1 Der må ikke: <ul style="list-style-type: none"> a) Opføres yderligere bebyggelse i området eller foretages væsentlige om- og tilbygninger til eksisterende bebyggelse, b) Etableres andre faste konstruktioner og anlæg end bygninger c) Etableres nye vejanlæg, medmindre særlige forhold taler for det. 2 Der må ikke foretages terrænændring, herunder ved udnyttelse af forekomster i jorden, afgravning eller opfyldning. 3 Der må ikke plantes eller sås træer og buske. 4 Arealerne skal opretholdes som græsland med afgræsning. 5 Slæt må dog foretages efter den 15/6. 6 Arealerne må ikke omlægges. 7 Arealerne må ikke drænes. 8 Overfladegrøbling samt anlæg og vedligeholdelse af kanaler og grøfter må kun foretages uden for perioden 15/3-5/6. 9 Der må ikke foretages hegning. Eksisterende hegn langs skelgrøfter skal fjernes i forbindelse med istandsættelsesarbejder. 10 Gødskning af arealerne med handelsgødning må kun ske i hidtidigt omfang, dog højst 75 kg N pr. ha. Anvendelse af handelsgødning med fosfor og kalium er ikke tilladt. 11 Der må ikke anvendes kemiske bekæmpelsesmidler

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vej- ledning 2014	Kravets ordlyd
SMR 1, Bek. Om fredning af arter	1.27	<p>Beskyttelse af reder og redetræer</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Kolonirugende fugles redetræer må ikke fældes i perioden 1. februar – 31. juli. 2 Rovfugles og uglers redetræer må ikke fældes i perioden 1. februar – 31. august. 3 Ørnes, sort storks og rød glentes redetræer må ikke fældes. 4 Hule træer og træer med spættehuller, må ikke fældes i perioden 1. november – 31. august. 5 Digesvalereder må ikke ødelægges i perioden 1. april – 31. august. 6 Forbud mod at indfange eller slå vilde fugle ihjel. 7 Forbud mod forsætlig ødelæggelse eller beskadigelse af fugles reder og æg, samt forsætlig fjernelse af fugles reder. 8 Forbud mod forsætlig forstyrrelse af vilde fugle.
ophævet	1.28	-
SMR 1 og 5 Skovloven	1.29	<p>Om fredskovspligtige arealer beliggende i et Natura 2000 område</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 For det enkelte fredskovspligtige areal gælder: Dyrehold er forbudt. 2 På fredskovspligtige arealer må der ikke opføres bygninger, etableres anlæg, gennemføres terrænændringer eller anbringes affald. 3 Søer, moser, heder, strandenge eller strandsumpe, ferske enge og biologiske overdrev, der hører til fredskov, og som ikke er omfattet af naturbeskyttelsesloven⁵⁸, fordi de er mindre end de deri fastsatte størrelsesgrænser, må ikke dyrkes, afvandes, tilplantes eller på anden måde ændres.
SMR 5, Bek. Om fredning af arter	1.30	<p>Beskyttelse af visse planter</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Følgende planter må ikke beskadiges eller fjernes fra deres voksesteder, bortset fra haver, gartnerier og andre områder hvor de opformeres kunstigt: <ul style="list-style-type: none"> > Enkel månerude (<i>Botrychium simplex</i>) > Fruesko (<i>Cypripedium calceolus</i>) > Mygblomst (<i>Liparis loeselii</i>) > Liden najade (<i>Najas flexilis</i>) > Vandranke (<i>Luronium natans</i>) > Gul stenbræk (<i>Saxifraga hirculus</i>) 2 Krav om forsæt. <p>I forbindelse med normal jordbrugsmæssig udnyttelse af en ejendom eller anden lovlig anvendelse af denne omfatter forbuddet mod beskadigelse eller fjernelse <i>kun</i> forsætlige handlinger.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.31	<p>Gyllebeholder udstyret med alarm</p> <p>Beholdere til opbevaring af flydende husdyrgødning, der er beliggende i et risikoområde eller beliggende 100 meter eller nærmere til vandløb eller sø med et areal, der er større end 100 m², skal være udstyret med et alarmsystem.</p>
SMR 4, Husdyrgødningsbek.	1.32	<p>Etablering af gyllebarriere omkring gyllebeholder</p> <p>Beholdere til opbevaring af flydende husdyrgødning, der er beliggende i et risikoområde og nærmere end 100 meter til vandløb eller sø med et areal, der er større end 100 m² skal have etableret en beholderbarriere.</p>
GLM	4.1	<p>Etablering og bevarelse af plantedække på udyrkede landbrugsarealer</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Udyrkede landbrugsarealer skal holdes plantedækket.

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vejledning 2014	Kravets ordlyd
		<p>2 På arealer, der overgår til udyrkede arealer, skal plantedække etableres senest 14 dage efter høst. Hvis høsten sker så sent, at plantedækket ikke kan etableres i indeværende vækstsæson, skal plantedækket etableres snarest muligt og ikke senere end den 31. maj året efter. Etableret plantedække kan reetableres i perioden fra den 15. april til den 31. maj.</p> <p>3 På udyrkede landbrugsarealer skal der hvert år inden 1.oktober ske eftersåning af områder uden tilstrækkeligt plantedække.</p> <p>4 Udyrkede landbrugsarealer må ikke anvendes på en måde, der medfører ødelæggelse af plantedækket. Midlertidige foranstaltninger og arrangementer er dog tilladt, hvis plantedækket reetableres straks efter anvendelsen.</p>
GLM	4.2	<p>Vedligeholdelse af plantedække på udyrkede landbrugsarealer</p> <p>1 Udyrkede landbrugsarealer skal slås en gang hvert andet år i perioden 1. juli-15. september.</p> <p>2 Plantedækket må ikke slås i perioden 1. maj til 30. juni. Plantedækket må dog slås hele året, hvis det gennem hele foråret ved slåning med jævne mellemrum holdes helt kort.</p>
ophævet	4.3 og 4.4	-
GLM	4.5	<p>Vedligeholdelse af plantedækket på permanente græsarealer</p> <p>1 Permanente græsarealer skal slås en gang hvert år i perioden 1. juli-15. september. Slåning kan erstattes af afgræsning, således at arealerne fremstår plejede, hvor mere end 50 % af plantedækket pr. 15. september har en græshøjde på under 40 cm. Delarealerne under 100 m² med en græshøjde over 40 cm accepteres. Slåning eller græsning skal udføres på en sådan måde, at opvækst af træer og buske også fjernes.</p> <p>2 Permanente græsarealer, hvortil der ikke søges støtte efter Enkeltbetalingsordningen og uden kvælstofkvote, beliggende i Natura 2000 områder eller omfattet af en § 3 beskyttelse i medfør af Naturbeskyttelsesloven, eller de SFL-områder der pr. 31. december 2006 er udpeget i medfør af en af Fødevarerministeriets bekendtgørelser om tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, skal holdes lysåbent med tydeligt præg af afgræsning med minimum 0,3 storkreaturer pr. ha. I gennemsnit over perioden fra 1. juli til 15. september.</p> <p>Hvis afgræsningen ikke er tilstrækkelig til at holde arealet lysåbent eller afgræsningen foretages med under 0,3 storkreaturer pr. ha. i gennemsnit i afgræsningsperioden, skal arealet slås hvert år i perioden 1. juli til 15. september.</p>
ophævet	4.6	-
Bek. Om halmafbrænding	4.7	<p>Markafbrænding af halm eller andre lignende dele af landbrugsafgrøder</p> <p>Halm eller andre lignende dele af landbrugsafgrøder må ikke afbrændes på marker eller uopdyrkede arealer</p>
ophævet	4.8	-
Bek. Om flyvehavre	4.9	<p>Bekæmpelse af flyvehavre</p> <p>Ejeren eller brugeren har pligt til at holde alle dyrkede og udyrkede arealer fri for flyvehavre.</p>
Bek. Om bjørneklo	4.10	<p>Bekæmpelse af Kæmpebjørneklo</p> <p>Ejeren eller brugeren af arealer¹⁵⁴, hvor der findes Kæmpebjørneklo, har pligt til at bekæmpe Kæmpebjørneklo efter en af kommunalbestyrelsen</p>

EU-nummerering Dansk lovgivning	Krav nr. i dansk vejledning 2014	Kravets ordlyd
		endeligt vedtaget og offentliggjort indsatsplan.
Vandforsyningsloven	4.11	<p>Forvaltning af vand</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Grundvand og overfladevand må ikke indvindes uden tilladelse. 2 Vandindvindingsanlæg skal være forsynet med en anordning til måling af det indvundne vand. Kommunalbestyrelsen kan til enhver tid bestemme måleanordningens art. 3 Ejeren af et vandindvindingsanlæg skal hvert år indberette årsindvindingen til kommunalbestyrelsen. 4 Vilkåret i tilladelsen vedr. maksimal indvindingsmængde af grundvand og overfladevand må ikke overskrides.
GLM	4.12	<p>Vedligeholdelse af plantedækket på græsarealer i omdrift</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Arealer med græs i omdrift, skal slås en gang hvert år i perioden 1. juli – 15. september. Slåning kan erstattes af afgræsning, således at arealet fremstår plejede, hvor mere end 50 % af plantedækket pr. 15. september har en græshøjde på under 40 cm. Delarealerne under 100 m² med en græshøjde over 40 cm accepteres. Slåning eller græsning skal udføres på en sådan måde, at opvækst af træer og buske også fjernes. 2 Arealer med græs i omdrift, hvortil der ikke søges støtte efter Enkeltbetalingsordningen og uden kvælstofkvote, beliggende i Natura 2000 områder eller omfattet af en § 3 beskyttelse i medfør af Naturbeskyttelsesloven, eller de SFL-områder, der pr. 31. december 2006 er udpeget i medfør af en af Fødevareministeriets bekendtgørelser om tilskud til miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger, skal holdes lysåbent med tydeligt præg af afgræsning med minimum 0,3 storkreatur pr. ha. i gennemsnit over perioden fra 1. juli til 15. september. Hvis afgræsningen ikke er tilstrækkelig til at holde arealet lysåbent eller afgræsningen foretages med under 0,3 storkreaturer pr. ha. i gennemsnit i afgræsningsperioden, skal arealet slås hvert år i perioden 1. juli til 15. september.
GLM	4.13	<p>GLM-landskabelementer, små søer eller vandhuller og fortidsminder må ikke ødelægges, fjernes eller reduceres.</p> <p>GLM-landskabelementer, små søer eller vandhuller og fortidsminder må ikke ødelægges, fjernes eller reduceres i omfang.</p>
GLM	4.14	<p>Jorderosion</p> <p>I perioden fra høst til 15. februar det følgende år må der ikke foretages vendende jordbearbejdning (pløjning) af sammenhængende landbrugsarealer over 5000 m², der, jf. Fødevareministeriets Internet Markkort:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 har en hældning på minimum 12 grader, 2 har høj risiko for jorderosion ved vandafstrømning og 3 er beliggende i markblok.

Bilag E KO-krav efter RFO 1306/2013/EU

LMK: Lovbestemte forvaltningskrav

GLMS: Standarder for god landbrugs- og miljømæssig stand for jord

Område	Hovedgenstand	Krav og standarder		
		LMK	GLMS	Artikel
Miljø, klimaforandring, god landbrugs-mæssig stand for jord	Vand	LMK 1	Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L 375 af 31.12.1991, s. 1)	Artikel 4 og 5
		GLMS 1	Anlæggelse af bræmmer langs søer og vandløb ⁽¹⁾	
		GLMS 2	Hvor brug af vand til vanding skal godkendes, overholdelse af godkendelsesprocedurer	
		GLMS 3	Beskyttelse af grundvand mod forurening; forbud mod direkte udtømning i grundvand og foranstaltninger til forebyggelse af indirekte forurening af grundvand gennem udtømning på jorden og infiltrering gennem jordbunden af farlige stoffer som anført i bilaget til direktiv 80/68/EØF i den affattelse, der var gældende på sidste dag af gyldigheden, for så vidt det vedrører landbrugsaktiviteter.	
	Jordbund og kullager	GLMS 4	Minimumsjorddække	
		GLMS 5	Minimumsarealforvaltning, der afspejler lokalitetsbestemt stand, for at begrænse erosion	
		GLMS 6	Bevaring af jordens indhold af organiske stoffer ved passende metoder, herunder forbud mod afbrænding af stubmarker, undtagen af plantesundhedshensyn ⁽²⁾ .	
	Biodiversitet	LMK 2	Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle (EUT L 20 af 26.1.2010, s. 7)	Artikel 3, stk. 1, artikel 3, stk. 2, litra b), artikel 4, stk. 1, 2 og 4
		LMK 3	Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (EFT L 206 af 22.7.1992, s. 7)	Artikel 6, stk. 1 og 2
	Landskab, minimumsniveau for vedligeholdelse	GLMS 7	Bevarelse af landskabstræk, herunder eventuelt hække, vandhuller, grøfter og træer i rækker, i grupper eller enkeltstående og markbræmmer og terrasser, og herunder forbud mod klipning af hække og træer i yngletiden samt, som en valgmulighed, foranstaltninger til at undgå invasive plantearter	
Folkesundhed, dyresundhed og plantesundhed	Fødevaresikkerhed	LMK 4	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 178/2002 af 28. januar 2002 om generelle principper og krav i fødevarelovgivningen, om oprettelse af Den Europæiske Fødevaresikkerhedsautoritet og om procedurer vedrørende fødevaresikkerhed (EUT L 31 af 1.2.2002, s. 1)	Artikel 14 og 15, artikel 17, stk. 1 ⁽³⁾ , og artikel 18, 19 og 20

Område	Hovedgenstand	Krav og standarder		
		LMK 5	Rådets direktiv 96/22/EF af 29. april 1996 om forbud mod anvendelse af visse stoffer med hormonal og thyreo-statisk virkning og af beta-agonister i husdyrbrug og om ophævelse af direktiv 81/602/EØF, 88/146/EØF og 88/299/EØF (EFT L 125 af 23.5.1996, s. 3)	Artikel 3, litra a), b), d) og e), og artikel 4, 5 og 7
	Identifikation og registrering af dyr	LMK 6	Rådets direktiv 2008/71/EF af 15. juli 2008 om identifikation og registrering af svin (EUT L 213 af 8.8.2005, s. 31)	Artikel 3, 4 og 5
		LMK 7	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1760/2000 af 17. juli 2000 om indførelse af en ordning for identifikation og registrering af kvæg og om mærkning af oksekød og oksekødsprodukter og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 820/97 (EFT L 204 af 11.8.2000, s. 1)	Artikel 4 og 7
		LMK 8	Rådets forordning (EF) nr. 21/2004 af 17. december 2003 om indførelse af en ordning for identifikation og registrering af får og geder og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1782/2003 og direktiv 92/102/EØF og 64/432/EØF (EUT L 5 af 9.1.2004, s. 8)	Artikel 3, 4 og 5
	Dyresygdomme	LMK 9	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 999/2001 af 22. maj 2001 om fastsættelse af regler for forebyggelse af, kontrol med og udryddelse af visse transmissible spongiforme encephalopatis (EFT L 147 af 31.5.2001, s. 1)	Artikel 7, 11, 12, 13 og 15
	Plantebeskyttelsesmidler	LMK 10	Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1107/2009 af 21. oktober 2009 om markedsføring af plantebeskyttelsesmidler og om ophævelse af Rådets direktiv 79/117/EØF og 91/414/EØF (EUT L 309 af 24.11.2009, s. 1)	Artikel 55, første og andet punktum
Dyrevelfærd	Dyrevelfærd	LMK 11	Rådets direktiv 2008/119/EF af 18. december 2008 om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af kalve (EUT L 10 af 15.1.2009, s. 7)	Artikel 4 og 4
		LMK 12	Rådets direktiv 2008/120/EF af 18. december 2008 om fastsættelse af mindstekrav med hensyn til beskyttelse af svin (EUT L 47 af 18.2.2009, s. 5)	Artikel 3 og 4
		LMK 13	Rådets direktiv 98/58/EF af 20. juli 1998 om beskyttelse af dyr, der holdes til landbrugsformål (EFT L 221 af 8.8.1998, s. 23)	Artikel 4

(1) GLMS-bræmmerne skal både inden for og uden for sårbare zoner udpeget i henhold til artikel 3, stk. 2, i direktiv 91/676/EØF mindst overholde kravene vedrørende betingelserne for tilførsel af gødning til jorden nær vandløb, jf. punkt A.4 i bilag II til direktiv 91/676/EØF, som skal anvendes i overensstemmelse med de handlingsprogrammer, medlemsstaterne har fastsat i henhold til artikel 5, stk. 4, i direktiv 91/676/EØF.

(2) Kravet kan begrænses til et generelt forbud mod afbrænding af stubmarker, men en medlemsstat kan beslutte at foreskrive yderligere krav.

(3) Som især gennemført ved

- Artikel 14 i forordning (EF) nr. 470/2009 og bilaget til forordning (EF) nr. 37/2010
- forordning (EF) nr. 852/2004: artikel 4, stk. 1, og bilag I, del A (II 4 litra g), h) og j), 5, litra f) og h), 6; III 8, litra a), b), d) og e), 9, litra a) og c)
- forordning (EF) nr. 853/2004: artikel 3, stk. 1, og bilag III, afsnit IX, kapitel I (I-1, litra b)-e); I-2, litra a), nr. i), ii) og iii), litra b), nr. i) og ii), litra c); I-3; I-4; I-5; II-A 1, 2, 3, 4; kapitel II-B 1, litra a) og d), 2, 4, litra a) og b)), bilag III, afsnit X, kapitel I (1)
- forordning (EF) nr. 183/2005: artikel 5, stk. 1, og bilag I, del A (I-4, litra e) og g); II-2, litra a), b) og e)), artikel 5, stk. 5, og bilag III (1, 2), artikel 5, stk. 6, og
- forordning (EF) nr. 396/2005: artikel 18.

Bilag F Anvendt litteratur

Generel litteratur

Alliance Environment Groupement Européen d'Intérêt Economique. Swales, V., Arblaster, K., Bartley, J., Farmer, M. Evaluation of the Application of Cross Compliance as foreseen under Regulation 1782/2003. Part 1: Descriptive Report Final. July 2007. URL<

http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/cross_compliance/part1.pdf

Defra Evaluation of Cross Compliance, Defra Agricultural Change & Environment Observatory. York, March 2009.

Den Europæiske Revisionsret. Integrationen af EU's vandpolitiske mål i den fælles landbrugspolitik: en delvis succes. Den Europæiske Unions Publikationskontor, 2014. Artikel 287, stk. 4, andet afsnit, TEUF. ISBN 978-92-872-0025-9. URL<

http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR14_04/SR14_04_DA.pdf>

Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) Nr. 1306/2013 af 17. december 2013 om finansiering, forvaltning og overvågning af den fælles landbrugspolitik og om ophævelse af Rådets forordning (EØF) nr. 352/78, (EF) nr. 165/94, (EF) nr. 2799/98, (EF) nr. 814/2000, (EF) nr. 1290/2005 og (EF) nr. 485/2008.

URL<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1306&from=da>

Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) Nr. 1307/2013 af 17. december 2013 om fastsættelse af regler for direkte betalinger til landbrugere under støtteordninger inden for rammerne af den fælles landsbrugspolitik og om ophævelse af Rådets forordning (EF) nr. 637/2008 og Rådets forordning (EF) nr. 73/2009.

URL<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1307&from=da>

European Commission. Directorate General for Agriculture and Rural Development Annexes. Annual Activity Report 2013. Annex 10-Part 6. Cross Compliance. Pg 192.

European Court of Auditors (2008). Is Cross Compliance an Effective Policy? December 2008. URL< <http://cap2020.ieep.eu/2008/12/23/cross-compliance-criticised-by-court-of-auditors>>

European Parliament; Committee on Budgetary Control. Working Document on European Court of Auditor's Special Report No 4/2014 (2013 Discharge): "Integration of EU water policy objectives with the CAP: a partial success." PE536.029v01-00. 24.10.2014.

URL<"http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/cont/dt/1030/1030418/1030418en.pdf" f>

European Parliament: Sustainable management of natural resources with a focus on water and agriculture. Study – Final Report, May 2013. IP/A/STOA/FWC/2008-096/LOTS3/CI/SC7/May 2013.

Jordbruksverket: Environmental Effects of Cross-Compliance, Report 2011:5eng.

Jordbruksverket; Swedish Board of Agriculture. Environmental Effects of Cross-Compliance. Report 2011:5eng. ISSN 1102-3007.

Kommissionens Delegerede Forordning (EU) Nr. 640/2014 af 11. marts 2014 om supplerende regler om supplerende regler til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013 for så vidt angår det integrerede forvaltnings- og kontrolsystem, betingelserne for afslag eller tilbagesøgning af betalinger og administrative sanktioner vedrørende direkte betalinger, støtte til udvikling af landdistrikterne og krydsoverensstemmelse. URL < <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DA/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0640&from=da>>

Kommissionens Delegerede Forordning (EU) Nr. 809/2014 af 17. juli 2014 om gennemførelsesbestemmelser til Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1306/2013 for så vidt angår det integrerede forvaltnings- og kontrolsystem, foranstaltninger til udvikling af landdistrikterne og krydsoverensstemmelse. URL < http://eur-lex.europa.eu/legal-content/da/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2014_227_R_0003>

Kommissionens Forordning (EF) Nr. 1122/2009 af 30. november 2009 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 73/2009 for så vidt angår krydsoverensstemmelse, graduering og det integrerede forvaltnings- og kontrolsystem inden for rammerne af de ordninger for direkte støtte til landbrugerne, som er omhandlet i nævnte forordning, og om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1234/2007 for så vidt angår krydsoverensstemmelse inden for rammerne af støtteordningen for vin.
URL < "http://naturerhverv.dk/fileadmin/user_upload/NaturErhverv/Filer/Tilskud/Area_tilskud/Handyr/KFOR-11222009.pdf" >

OECD (2012), Evaluation of Agri-Environmental Policies: Selected Methodological Issues and Case Studies. OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/9789264179332-en>

Rådets Forordning (EF) Nr. 73/2009 af 19. januar 2009 om fælles regler for den fælles landbrugspolitik ordninger for direkte støtte til landbrugere og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere, om ændring af forordning (EF) nr. 1290/2005, (EF) nr. 247/2006, (EF) nr. 378/2007 og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1782/2003.

Særberetning nr. 04/2014 p. 39 og Bilag IV.

F.1 Danmark

KO

Fødevarerministeriet. Bekendtgørelse om krydsoverensstemmelse. BEK nr 100 af 30/01/2015. Fødevarermin., NaturErhvervstyrelsen, j.nr. 14-8025-000173. Januar 2015. URL <<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=166965>>

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri; NaturErhvervstyrelsen. Vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse. Juli 2014. ISBN 978-87-7120-496-4. ISSN 2244-9485. URL<
<http://naturerhverv.dk/landbrug/krydsoverensstemmelse/vejledning/#c11688>>

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri; NaturErhvervstyrelsen. Vejledning om krydsoverensstemmelse. Februar 2015. ISBN 978-87-7120-589-3. URL<
<http://naturerhverv.dk/landbrug/krydsoverensstemmelse/vejledning/#c11688>>

F.2 Sverige

Kontekst

How can the Rural Development Programmés agri-environmental payments be improved? Experiences from other countries Swedish Board of Agriculture. Report 2013:21.

LRF Mjök (2013). Hur fungerar betet och beteslagstiftningen på de svenska mjök-gårdarna. Stockholm: LRF Mjök.

Rural Development in the EU. Statistical and Economic Information. Report December 2013. Copyright European Union 2013.

URL http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2013/full-text_en.pdf

Statens Jordbruksverks Författningssamling. Föreskrifter om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring samt beslut om Statens jordbruksverks allmänna råd (2005:1) om lagring och spridning av gödsel m.m. SJVFS 2009:82. Jordbruksverket. URL<
<http://www.jordbruksverket.se/download/18.72e5f95412548d58c2c80002182/2009-082.pdf>>

Statistiska CentralByrån. Statistik om Välfärd, Arbetsmarknad, Utbildning och Befolkning. Rapport 2012:2. URL<

http://www.scb.se/statistik/publikationer/LE0001_2012K02_TI_00_A05TI1202.pdf
>

Svenska Miljö Emissions Data. Beräkning av kväve- och fosforbelastning på vatten och hav för uppföljning av miljökvalitetsmålet "Ingen övergödning." SMED Rapport Nr. 56/2011. ISSN: 1653-8102. URL< <http://www.smed.se/wp-content/uploads/2011/10/SMED-56-20111.pdf>>

SvensktVatten. The Swedish Water & Wasterwater Association SWWA. 2015. URL< <http://www.svensktvatten.se/Om-Svenskt-Vatten/Om-oss/In-English/>>

Åtgärder för att minska växtnäring förluster från jordbruket. Svensk jordbruksverk, OVR125 Sep 2013.

Översyn av nitratkänsliga områden 2014. Jordbruksverket. Rapport 2014:11.

Nitrat og Fosfor of KO

Egenkontroll - en fortlöpande process. Naturvårdsverket Handbok 2001:3.

Greppa Näringen. Ett decennium av råd gynnas jordbruk och miljö. Greppa Näringen 2011.

Jordbruket och vattenkvaliteten. Kunskapsunderlag om åtgärder. Jordbruksverket. Rapport 2012:22.

Jordbruksverket. Rapport 2010:30. Rapport från en statistisk undersökning genomförd våren 2010.
URL<http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra10_30.pdf>

Jordbruksverket. Rapport 2011:39. Analys av kompetens utvecklingen inom landsbygdsprogrammet. Fördjupning av rapport 2010:30. URL<
http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra11_39.pdf>

Konsekvenser för jordbrukets vattenanläggning i ett förändrat klimat - förstudie. Jordbruksverket. Rapport 2010:20.

Kvävegödsling utifrån grödans behov. Vägledningmaterial vid miljötillsyn enligt miljöbalken. Jordbruksverket. OVR255 2012.01.

Miljöhousesyn - Egen kontroll för lantbruk och trädgård. Jordbruksverket och LRF.

Natura 2000 i Sverige. Handbok med allmänna råd. Naturvårdsverket 2003:9.

Praktiska råd från Greppa näringen. Skapa en våtmark. Rapport nr 11.

Praktiska råd från Greppa näringen. Stallgödsel på hösten. Rapport 2006:4

Praktiska råd från Greppa näringen. Tolkning av växtnäringsbalans på grisgården. Rapport 2012:15-2.

Praktiska råd från Greppa näringen. Tolkning av växtnäringsbalans på mjölkgården. Rapport 2012:15-3.

Praktiska råd från Greppa näringen. Tolkning av växtnäringsbalans på växtodlingsgården. Rapport 2012:15-1.

Riktlinjer för gödsling och kalkning 2014. Jordbruksverket Jordbruksinformation 11-2013.

F.3 Slesvig-Holsten

Kontekst

Agri-environment measures: Mid-term evaluation of the RDP Lower Saxony/Bremen (2010). URL http://www.schleswig-holstein.de/UmweltLandwirtschaft/DE/LandFischRaum/11_ZPLR/halbzeitbewertung.html

Bericht zur laufenden Bewertung für das Entwicklungsprogramm für den ländlichen Raum. Annex 1. URI http://www.schleswig-holstein.de/UmweltLandwirtschaft/DE/LandFischRaum/11_ZPLR/jaehrliche_Zwischenberichte.html

Eurostat. Rural Development in the European Union – Statistical and economic information 2013. URL < http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/rural-development/2013/index_en.htm >

Heidecke, Claudia; Wagner, Andrea; Kreins, Peter (2012): Entwicklung eines Instrumentes für ein landesweites Nährstoffmanagement in Schleswig-Holstein. Braunschweig: Johann Heinrich von Thünen-Institut, 44 Seiten, Arbeitsberichte aus der vTI-Agrarökonomie 2012/08. URL http://literatur.ti.bund.de/digbib_extern/bitv/dn051508.pdf

Informationen om klimaet. URL < <http://www.norddeutscher-klimamonitor.de/klima/> >

Landwirtschaftskammer. Schutz des Bodens vor Erosion: Umsetzung neuer Cross-Compliance Regelungen in der Praxis. 09.01.2010. URL < http://www.labscaus.de/UpApplications/UpTables/pressemitteilungen/viewform.asp?rq_strIdStack=-1,36&rq_4147_2_pID=36&rq_IDRId=4147&rq_IMode=2&rq_currPage_4147=0 >

Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume. NATURA 2000 - Europäische Schutzgebiete in Schleswig-Holstein. 11.02.2014. URL < http://www.schleswig-holstein.de/UmweltLandwirtschaft/DE/NaturschutzForstJagd/05_Natura2000/01_Einfuehrung/ein_node.html >

Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume: Agrarbericht Schleswig-Holstein. URL <http://www.agrarbericht.schleswig-holstein.de>

Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume: Agrarbericht Schleswig-Holstein. URL <http://www.agrarbericht.schleswig-holstein.de>

Organic farming: Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume: Agrarbericht Schleswig-Holstein. URL <http://www.agrarbericht.schleswig-holstein.de>

Schleswig-Holstein Ministry for agriculture, the environment and rural areas (2009): Contribution of Lower Saxony for the management plans of the river management cooperations Eider, Elbe, Schlei-Trave

Schleswig-Holstein Ministry for agriculture, the environment and rural areas (2009): Contribution of Lower Saxony to the programs of measures in the river management cooperations Elbe, Ems, Rhine and Weser

Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein. STATISTISCHE BERICHTE. Kennziffer: C I 1 - j/14 SH. August 2014. URL< https://www.statistik-nord.de/fileadmin/Dokumente/Statistische_Berichte/landwirtschaft/C_I_1_j_Sa/C_I_1_j14_SH_v.pdf>

Statistisches Bundesamt. Land- und Forstwirtschaft, Fischerei. Betriebsgrößenstruktur Agrarstrukturerhebung 2007. URL https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/LandForstwirtschaft/Betriebe/Betriebsgroessenstruktur2030211079004.pdf?__blob=publicationFile

Statistisches Bundesamt. Trinkwasser wird überwiegend aus Grundwasser gewonnen. Pressemitteilung vom 5. Februar 2013 – 43/13. URL< https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2013/02/PD13_043_322pdf.pdf;jsessionid=40CB61E6A13CE1F44544B9D39A995909.cae1?__blob=publicationFile>

Wendland F., Keel L, Kuhr P, Tetzlaff B, Heidecke C, Kreins P, Wagner A, Trepel M (2014): Räumlich differenzierte Quantifizierung der Stickstoffeinträge ins Grundwasser und die Oberflächengewässer Schleswig-Holsteins. KW Korrespondenz Wasserwirtschaft 2014 (7) Nr. 6

Nitrat og Fosfor of KO

Alliance Environnement: Evaluation of the application of cross compliance as foreseen under Regulation 1782/2003. July 2007. Part I: Descriptive Report & Part II: Replies to Evaluation Questions

Baur P, Nitsch H (2013): Umwelt- und Tierschutz in der Landwirtschaft: Ein Vergleich der Schweiz mit ausgewählten europäischen Ländern unter besonderer Berücksichtigung des Vollzugs. Studie im Auftrag des Bundesamtes für Landwirtschaft BLW. Schlussbericht. URL http://www.agrofutura.ch/sites/default/files/aktuell/schlussbericht_umwelt_und_tierschutz_in_der_landw_13822.pdf

BMU, BMELV (2012): Nitratbericht 2012 URL http://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/Landwirtschaft/Klima-und-Umwelt/Nitratbericht-2012.pdf?__blob=publicationFile

Bund-Länder-Arbeitsgruppe zur Evaluierung der Düngeverordnung (2012): Evaluierung der Düngeverordnung – Ergebnisse und Optionen zur Weiterentwicklung. Abschlussbericht URL

http://www.ti.bund.de/fileadmin/dam_uploads/vTI/Bilder/Aktuelles/Downloads_2011/121217_Bericht_Evaluierung_D%C3%BCV.pdf

Flessa et al (2012): Studie zur Vorbereitung einer effizienten und gut abgestimmten Klimaschutzpolitik für den Agrarsektor. vTI Agriculture and Forestry Research. Special Issue 361. URL

http://www.ti.bund.de/fileadmin/dam_uploads/vTI/Publikationen/Thuenen%20Report/lbf_sh361.pdf

Landwirtschaftskammer Niedersachsen: Nährstoffbericht in Bezug auf Wirtschaftsdünger für Niedersachsen 2012/2013

NLWKN (2011): Trinkwasserschutzkooperationen in Niedersachsen. Grundlagen des Kooperationsmodells und Darstellung der Ergebnisse. Grundwasserschutz. Band 31. URL<

<http://www.umwelt.niedersachsen.de/trinkwasser/kooperation/8944.html>>

SRU (2013): Kurzstellungnahme. Novellierung der Düngeverordnung: Nährstoffüberschüsse wirksam begrenzen. URL

<http://www.umweltrat.de/SharedDocs/Downloads/DE/04_Stellungnahmen/2012_2016/2013_08_AS_Novellierung_Duengeverordnung.pdf?__blob=publicationFile>

vTI & Entera (2010): Halbzeitbewertung des ZPLR Schleswig-Holstein Zukunftsprogramm Ländlicher Raum 2007 – 2013 im Rahmen der 7-Länder-Bewertung

vTI & Entera (2010): Halbzeitbewertung von PROFIL. Programm zur Förderung im ländlichen Raum Niedersachsen und Bremen 2007 – 2013 im Rahmen der 7-Länder-Bewertung. URL<

http://www.ml.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=1525&article_id=92991&psmand=7>

F.4 Niedersachsen

Kontekst

Agri-environment measures: Mid-term evaluation of the RDP Lower Saxony/Bremen (2010). URL<

http://www.ml.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=1525&article_id=92991&psmand=7>

Der Jahresbericht 2013 des NLWKN - ein interessantes Nachschlagewerk. NLWKN 2009. URL<

http://www.nlwkn.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=7906&article_id=46059&psmand=26>

Informationen om klimaet. URL< <http://www.norddeutscher-klimamonitor.de/klima/>>

Kompetenzzentrum Ökolandbau Niedersachsen GmbH (2014): Marktchancen 2014. URL <http://www.oeko-komp.de/files/102/marktdaten14.pdf>

Landesamt für Bergbau, Energie und Geologie. Cross Compliance. 2011. URL
[http://www.lbeg.niedersachsen.de/boden_grundwasser/landwirtschaft/bodenerosio
n/cross_compliance/677.html](http://www.lbeg.niedersachsen.de/boden_grundwasser/landwirtschaft/bodenerosio
n/cross_compliance/677.html)

Landwirtschaftskammer Niedersachsen. Nährstoffbericht in Bezug auf Wirtschaftsdünger für Niedersachsen 2012/2013. URL < <http://www.lwk-niedersachsen.de/index.cfm/portal/74/nav/1787/article/23798.html> >

LSKN (2010): Statistische Berichte Niedersachsen. C IV 9.5 – j / 10. Landwirtschaftszählung 2010. Heft 05 Betriebswirtschaftliche Ausrichtung, Standardoutput.

Ministerium für Energiewende, Landwirtschaft, Umwelt und ländliche Räume: Agrarbericht Schleswig-Holstein. URL <http://www.agrarbericht.schleswig-holstein.de>

Niedersächsischen Ministerium für Umwelt, Energie und Klimaschutz. Biodiversität. URL < http://www.umwelt.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=26623&article_id=89247&psmand=10 >

Niedersächsischer Landesbetrieb für Wasserwirtschaft, Küsten- und Naturschutz. Natura 2000. August 2012. URL
http://www.nlwkn.niedersachsen.de/naturschutz/natura_2000/46063.html

Niedersächsisches Ministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz. Ergänzungen zur Broschüre: Die niedersächsische Landwirtschaft in Zahlen 2011 (Stand: November 2013). URL < http://www.ml.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=1364&article_id=121348&psmand=7 >

Schleswig-Holstein Ministry for agriculture, the environment and rural areas (2009): Contribution of Lower Saxony for the management plans of the river management cooperations Eider, Elbe, Schlei-Trave

Statistisches Bundesamt. Land- und Forstwirtschaft, Fischerei. Betriebsgrößenstruktur Agrarstrukturerhebung 2007. URL
https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/LandForstwirtschaft/Betriebe/Betriebsgroessenstruktur2030211079004.pdf?__blob=publicationFile

Statistisches Bundesamt. Trinkwasser wird überwiegend aus Grundwasser gewonnen. Pressemitteilung vom 5. Februar 2013 – 43/13. URL < https://www.destatis.de/DE/PresseService/Presse/Pressemitteilungen/2013/02/PD13_043_322pdf.pdf;jsessionid=40CB61E6A13CE1F44544B9D39A995909.cae1?__blob=publicationFile >

Nitrat og Fosfor of KO

Alliance Environnement: Evaluation of the application of cross compliance as foreseen under Regulation 1782/2003. July 2007. Part I: Descriptive Report & Part II: Replies to Evaluation Questions

Baur P, Nitsch H (2013): Umwelt- und Tierschutz in der Landwirtschaft: Ein Vergleich der Schweiz mit ausgewählten europäischen Ländern unter besonderer Berücksichtigung des Vollzugs. Studie im Auftrag des Bundesamtes für Landwirtschaft BLW. Schlussbericht. URL

http://www.agrofutura.ch/sites/default/files/aktuell/schlussbericht_umwelt_und_tierschutz_in_der_landw_13822.pdf

BMU, BMELV (2012): Nitratbericht 2012 URL

http://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/Landwirtschaft/Klima-und-Umwelt/Nitratbericht-2012.pdf?__blob=publicationFile

Bund-Länder-Arbeitsgruppe zur Evaluierung der Düngeverordnung (2012): Evaluierung der Düngeverordnung – Ergebnisse und Optionen zur Weiterentwicklung. Abschlussbericht URL

http://www.ti.bund.de/fileadmin/dam_uploads/vTI/Bilder/Aktuelles/Downloads_2011/121217_Bericht_Evaluierung_D%C3%BCV.pdf

Flessa et al (2012): Studie zur Vorbereitung einer effizienten und gut abgestimmten Klimaschutzpolitik für den Agrarsektor. vTI Agriculture and Forestry Research. Special Issue 361. URL

http://www.ti.bund.de/fileadmin/dam_uploads/vTI/Publikationen/Thuenen%20Report/bf_sh361.pdf

Landwirtschaftskammer Niedersachsen: Nährstoffbericht in Bezug auf Wirtschaftsdünger für Niedersachsen 2012/2013

NLWKN (2011): Trinkwasserschutzkooperationen in Niedersachsen. Grundlagen des Kooperationsmodells und Darstellung der Ergebnisse. Grundwasserschutz. Band 31. URL

<<http://www.umwelt.niedersachsen.de/trinkwasser/kooperation/8944.html>>

SRU (2013): Kurzstellungnahme. Novellierung der Düngeverordnung: Nährstoffüberschüsse wirksam begrenzen. URL<

http://www.umweltrat.de/SharedDocs/Downloads/DE/04_Stellungnahmen/2012_2016/2013_08_AS_Novellierung_Duengeverordnung.pdf?__blob=publicationFile>

vTI & Entera (2010): Halbzeitbewertung des ZPLR Schleswig-Holstein Zukunftsprogramm Ländlicher Raum 2007 – 2013 im Rahmen der 7-Länder-Bewertung

vTI & Entera (2010): Halbzeitbewertung von PROFIL. Programm zur Förderung im ländlichen Raum Niedersachsen und Bremen 2007 – 2013 im Rahmen der 7-Länder-Bewertung. URL

<http://www.ml.niedersachsen.de/portal/live.php?navigation_id=1525&article_id=92991&psmand=7>

F.5 Nederlandene

Kontekst

Anne van Doorn, Berien Elbersen en Michiel van Eupen. High Nature Value farmland in Nederland. Wageningen, juli 2013. Alterra-rapport 2453. ISSN 1566-7197. URL <http://www.portaalnatuurenlanschap.nl/assets/High-Natura-valuea-Alterra-rapport.pdf>

Centraal Bureau voor de Statistiek. Akkerbouwgewassen; productie, naar regio. 2014. URL

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=7100OOGS&HD=140926-1216>

Centraal Bureau voor de Statistiek. Drinkwaterproductie stabiliseert. Mei 2002.

No.5. URL <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/DE5923C3-6B0D-4BD9-BFAC-801F5D821AA2/0/index1274.pdf/>

Centraal Bureau voor de Statistiek. Landbouw; gewassen, dieren, grondgebruik en arbeid op nationaal niveau. 2014. URL <

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=81302NED&D1=2-6,371-372&D2=0,5,10,13-14&HDR=G1&STB=T&VW=T>>

Centraal Bureau voor de Statistiek. Opnieuw minder land- en tuinbouwbedrijven.

2009. URL <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/landbouw/publicaties/artikelen/archief/2009/2009-2933-wm.htm>

Centraal Bureau voor de Statistiek. Vleesproductie; aantal slachtingen en geslacht gewicht per diersoort. 2014. URL <

<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLnl&PA=7123SLAC&LA=nl>>

Compendium voor de Leefomgeving. Atmosferische depositie op binnenwater en op het rioolstelsel, 1990-2012. URL

<http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0514-Belasting-van-oppevlaktewater-door-atmosferische-depositie.html?i=33-165>

Compendium voor de Leefomgeving. Belasting van het oppervlaktewater door landbouw en natuur, 1990-2012. URL

<http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0103-Belasting-oppevlaktewater-en-emissies-naar-water-door-land--en-tuinbouw.html?i=33-165>

Compendium voor de Leefomgeving. Belasting van het oppervlaktewater vanuit riolering en rioolwaterzuivering, 1990-2012. URL

<http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0515-Belasting-van-oppevlaktewater-door-riolering-en-waterzuivering.html?i=33-165>

Compendium voor de Leefomgeving. Meteorologische gegevens, 1990-2013. URL

<http://www.compendiumvoordeleefomgeving.nl/indicatoren/nl0004-Meteorologische-gegevens-in--Nederland.html?i=9-54>

Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut. Klimaatatlas Temperatuur. URL <http://www.klimaatatlas.nl/klimaatatlas.php>

Landbouw-Economisch Bericht 2014. Berkhout, P., H. Silvis en I. Terluin. LEI-rapport 2014-013. ISSN 0169-3255, 200 p. URL http://www.wageningenur.nl/upload_mm/b/e/1/fe8d5aba-95b7-41af-b172-a01ebf91c375_LE0913613_24_200614.pdf

Natura 2000 in Nederland. Juridische ruimte, natuurdoelen en beheerplanprocessen. Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) Den Haag, 2011. ISBN: 978-90-78645-60-3

Noordzeeloket. Habitattype H1110B in de Noordzeekustzone. Habitatsubtype H1110A en -B zijn beschreven in het profielformaat H1110 (pdf: 17 pagina's). URL http://www.noordzeeloket.nl/images/profiel_habitattype_1110_2121.pdf

Planbureau voor de Leefomgeving. Evaluatie van het waterkwaliteitsbeleid. ISBN: 978-94-91506-25-3. Den Haag, 2012. URL http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl_2012_kwaliteit_voor_later2_500208001_789.pdf

Productschap Zuivel. Melkontvangst Nederland. 2012/2013. URL <http://www.prodzuivel.nl/index.asp?frame=http%3A/www.prodzuivel.nl/pz/statistiek/binnenland/superheffing/melkontvangst2012-2013.htm>

Schouten, M., Gaaff, A., Heijman, W. Less favoured area measure in the Netherlands: a welcome or negligible addition? Applied Studies in Agribusiness and Commerce. URL <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/49223/2/2/Less%20favoured%20area%20measure%20in%20the%20Netherlands.pdf>

Veeteelt. Nederland telt 1,6 miljoen melk- en kalfkoeien. 2014. URL <http://veeteelt.nl/nieuws/nederland-telt-16-miljoen-melk-en-kalfkoeien>

Weerplaza. Eerste vorstnacht. 2013. URL <http://www.weerplaza.nl/weerinhethetnieuws/Eerste+vorstnacht/1842>

F.6 Polen

Kontekst, Nitrat og Fosfor, og KO

Current Status of fertilization in Poland, including aspects of control and legal issues. Studies and Reports of the Institute of Soil Science and Plant Cultivation in Pulawy, Poland. 2010. No 25.

Krasowicz et al. 2011. Rational management of Polish soil environment. Polish Journal of Agronomy, 7, 43–58.

Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the Implementation of the Water Framework Directive in Poland (2000/60EC), River Basin Management Plans. COM(2012) 670 final.

Soil erosion problem in process of structural changes of rural areas in Poland. Studies and Reports of the Institute of Soil Science and Plant Cultivation in Pulawy, Poland. 2008. No 10.

State and prognosis of changes in agricultural production in Poland up to 2030. Studies and Reports of the Institute of Soil Science and Plant Cultivation in Pulawy, Poland. 2014.

Temporal and Spatial Differences in Emissions of Nitrogen and Phosphorus from the Polish territory to the Baltic Sea (EN version). Pastuszek, M.; Igras, J. 2012. National Marine Fisheries Research Institute and Institute of Soils Science and Plant Cultivation in Pulawy.

The effectiveness and functioning of buffer zones along watercourses for new standards of GAEC in Poland. Skuteczność i funkcjonowanie stref buforowych w aspekcie określenia nowej normy Dobrej Kultury Rolnej zgodnej z ochroną środowiska w zakresie ustalenia stref buforowych wzdłuż cieków wodnych. Institute of Technology and Environment, Falenty, Poland, 2011.

The impact of agriculture on discharges of nutrients to the Baltic Sea. National Marine Fisheries Research Institute, 2014.

Variability of frost-free season in Poland in the period 1951–2006. Prace i Studia Geograficzne, 2011, T. 47, ss. 77–86.

Variability of frost-free season in Poland in the period 1951–2006. Works and Geographical Studies 2011, Vol 47, pp. 77-86.

F.7 Frankrig

Kontekst

Arrêté. Établissant le programme d'actions régional en vue de la protection des eaux contre la pollution par les nitrates d'origine agricole pour la région Lorraine. SGAR nr. 2014-165 du 5. Juin 2014. URL < http://www.lorraine.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/arrete_SGAR_no2014-165_du_5_juin_2014_cle244e81.pdf >

Arrêté. Établissant le programme d'actions régional en vue de la protection des eaux contre la pollution par les nitrates d'origine agricole pour la région Rhone-Alpes. SGAR nr. 2014-88. URL http://www.rhone-alpes.developpement-durable.gouv.fr/IMG/pdf/20140514_PAR_SignePrefet_2_cle2491bd.pdf

DREAL Centre - bassin Loire-Bretagne and Agence de l'eau Loire-Bretagne. Programme de mesures du bassin Loire-Bretagne 2010-2015. Novembre 2009. ISBN :

978-2-916869-13-1. URL http://www.eau-loire-bretagne.fr/sdage/sdage_2010_2015/programme_mesures/PM_LB_2010-2015.pdf

Environnement et santé. La qualité de l'eau du robinet en France. Données 2012. Ministère chargé de la Santé, Direction générale de la santé, Paris, 2014. URL http://www.sante.gouv.fr/IMG/pdf/Rapport_qualite_eau_du_robinet_2012_DGS.pdf

Info Etat. La zone vulnérable aux pollutions par les nitrates d'origine agricole révisée le 31 décembre 2012. URL < http://www.midi-py-renees.gouv.fr/automne_modules_files/pdocument/public/r40450_128_info_etat_25-janvier-2013-5.pdf >

L'état des sols de France. Gis Sol. 2011. L'état des sols de France. Groupement d'intérêt scientifique sur les sols, 188 p. URL < http://www.gissol.fr/RESF/Rapport_BD.pdf >

Ministère de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt. Fiche Conditionnalité. Bande tampon le long des cours d'eau. Domaine BCAE. 2014. URL < <http://www.eure.gouv.fr/content/download/10250/59689/file/Fiches+Conditionnalite+C3%A9+2014+BCAE.pdf> >

Ministère de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt. Memento de la statistique agricole. Agreste 2013. URL <http://www.agreste.agriculture.gouv.fr/reperes/memento-de-la-statistique-agricole/>

Ministère de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt. Memento de la statistique agricole. AGRESTE 2013. URL < http://agreste.agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/memo13_integral.pdf >

Ministère de l'Écologie, du Développement durable et de l'Énergie. Directive Nitrates : les zones vulnérables en 2013. URL <http://www.developpement-durable.gouv.fr/Directive-Nitrates-les-zones.html>

National synthesis of WFD reporting 2010. De l'état des eaux en 2009 aux objectifs 2015. 22 mars 2010. URL < http://www.rapportage.eaufrance.fr/sites/default/files/eaufrance_rapportage_2010-03-22.pdf >

Solagro. Haute Valeur Naturelle: soutenir les agriculteurs qui contribuent au maintien de la biodiversité. URL < <http://www.solagro.org/site/419.html> >

Nitrat og Fosfor of KO

Calcul de la fertilisation azotée. Guide méthodologique pour l'établissement des prescriptions locales. Cultures annuelles et prairies. Édition 2013. Comifer. Avril 2011. URL < http://www.comifer.asso.fr/images/stories/publications/brochures/BROCHURE_AZOTE_20130705web.pdf >

Legifrance. Arrêté du 19 décembre 2011 relatif au programme d'actions national à mettre en œuvre dans les zones vulnérables afin de réduire la pollution des eaux par les nitrates d'origine agricole. NOR: DEVL1134069A. Version consolidée au 31 janvier 2014. URL<

<http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000025001662&dateTexte=&categorieLien=id>

Ministère de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt. Application de la directive « nitrates » : la France recherchera l'équilibre entre exigences européennes, objectifs écologiques et intérêt des agriculteurs. 16.01.2013. URL<

<http://agriculture.gouv.fr/Application-de-la-directive>>

Ministère de l'Agriculture, de l'Agroalimentaire et de la Forêt. Conditionnalité 2014. URL

<https://www3.telepac.agriculture.gouv.fr/telepac/html/public/aide/conditionnalite-2014.html>

Bilag G EU domspraksis

G.1 C-47/13 Martin Grund mod delstaten Schleswig-Holstens myndighed for landbrug, miljø og landområder

Præjudiciel afgørelse iht. Artikel 267 TEUF. Fortolkning af 'permanente græsarealer', og hvorvidt det forhold at et græsareal løbende er blevet tilsået med forskellige typer grøntfoder, er omdrift (som anført af landbruger), eller om græsarealet skal anses for et permanent græsareal (som anført af kompetente nationale myndighed). Situationen var yderligere kompliceret ved den tyske sprogversion af EU-lovgivningen, som anvendte et begreb for omdrift, der henviste til pløjning, mens øvrige landes begreber typisk henviser til 'omlægning'. Landbruger havde ikke anvendt pløjning, men udsåning, hvor en anden afgrøde blev sået i tillæg til den eksisterende afgrøde. Desuden var den relevante EU-lovgivning i DE gennemført på både nationalt niveau med brug af en dynamisk henvisning til EU-lovgivningen med ændringer, og på regionalt niveau med brug af en statisk henvisning til en ældre version af EU-lovgivningen.

Domstolen fastslog bl.a. at:

- › Definitionen af permanente græsarealer...skal fortolkes således at den omfatter landbrugsarealer som i mindst fem år har været anvendt og fortsat anvendes til græs og andet grøntfoder, selvom arealerne i denne periode er blevet omlagt og tilsået med en anden type grøntfoder end det, som hidtil blev dyrket dér. [31]
- › Alle typer af grøntfoder anses for ligestillede...og der kan kun være tale om omdrift som omhandlet i denne bestemmelse, hvis der dyrkes en anden afgrøde end grøntfoder [32]
- › Det som er afgørende for kvalificeringen af græsarealer, er den faktiske anvendelse af de omhandlede arealer, jf. dom C-61/09 (Landkreis Bad Dürkheim, præmis 37) [35]
- › Dersom det blev anerkendt, at en overgang i løbet af en periode på fem år eller længere som omhandlet i denne bestemmelse fra en type grøntfoder til en anden i sig selv kan udelukke denne kvalificering som »permanente græsarealer«, er det vanskeligt at virkeliggøre nævnte mål om bevarelse af permanente græsarealer. Omlægning og tilsåning af de nævnte arealer i løbet af denne periode med en anden type grøntfoder end det, der tidligere blev dyrket dér, kan derfor ikke i sig selv have nogen som helst betydning for nævnte kvalificering [38]

Den definition af »permanente græsarealer«, der fremgår af artikel 2, litra c), i Kommissionens forordning (EF) nr.1120/2009 af 29. oktober 2009 om gennemførelsesbestemmelser til enkeltbetalingsordningen i afsnit III i Rådets forordning (EF) nr.73/2009 om fælles regler for den fælles landbrugspolitik ordninger for direkte

støtte til landbrugere og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere, skal fortolkes således, at den omfatter landbrugsarealer, der i mindst fem år har været anvendt og fortsat anvendes til dyrkning af græs og andet grøntfoder, selv om arealerne i denne periode er blevet omlagt og tilsået med en anden type grøntfoder end det, som hidtil blev dyrket dér.¹¹⁸

G.2 C-396/12 A.M. van der Ham og A.H. van der Ham-Reijersen van Buuren mod College van Gedeputeerde Staten van Zuid (Nederlandene)

Anmodning om præjudiciel afgørelse fra Raad van State – Nederlandene

Under hvilke betingelser modtageren af landbrugsstøtte er ansvarlig for en overtrædelse af bestemmelser vedrørende spredning af gødning på arealer, hvortil der ydes støtte – nedsættelse eller annullering af betalinger i tilfælde af manglende overholdelse af reglerne – begrebet forsætlig misligholdelse.

Begrebet »**forsætlig manglende overholdelse**« som omhandlet i artikel 67, stk.1, i Kommissionens forordning (EF) nr.796/2004 af 21. april 2004 om gennemførelsesbestemmelser vedrørende krydsoverensstemmelse, graduering og det integrerede forvaltnings- og kontrolsystem som omhandlet i Rådets forordning (EF) nr.1782/2003 af 29. september 2003 om fastlæggelse af fælles regler for den fælles landbrugspolitik ordninger for direkte støtte og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere, og i artikel 23 i Kommissionens forordning (EF) nr.1975/2006 af 7. december 2006 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr.1698/2005 for så vidt angår kontrol og krydsoverensstemmelse i forbindelse med støtteforanstaltninger til udvikling af landdistrikterne skal fortolkes således, at det kræver en misligholdelse af reglerne om krydsoverensstemmelse begået af en støttemodtager, som tilstræber en tilstand af manglende overholdelse af nævnte regler eller som, uden at tilstræbe en sådan tilstand, accepterer den mulighed, at den kan opstå. EU-retten er ikke til hinder for en national bestemmelse, der som den i hovedsagen omhandlede knytter en forøget beviskraft til kriteriet om eksistensen af en fast og langvarig politik, forudsat at støttemodtageren har mulighed for i givet fald at føre bevis for, at der ikke har foreligget noget forsætligt element i vedkommendes adfærd.

Artikel 67, stk.1, i forordning nr.796/2004 og artikel 23 i forordning nr.1975/2006 skal fortolkes således, at en støttemodtager kan holdes ansvarlig for en tredjemands misligholdelse af kravene om krydsoverensstemmelse i en situation, hvor denne tredjemand udfører arbejde på støttemodtagerens anmodning, såfremt støttemodtageren har handlet forsætligt eller uagtsomt som følge af valget af eller til-

---

¹¹⁸ <http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=62013CJ0047&lang1=en&type=TXT&ancre=>

synet med denne tredjemand eller de til denne givne instrukser, og det uafhængigt af den forsætlige eller uagtsomme karakter af nævnte tredjemands adfærd.¹¹⁹

G.3 C-11/12 Maatschap mod Staatssecretaris (Nederlandene)

integreret system for forvaltning og kontrol – nedsættelse af eller udelukkelse fra betalinger ved misligholdelse af krydsoverensstemmelsesreglerne – ansvar for andres handlinger

Præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF. Det ønskedes oplyst, om artikel 23, stk.1, i forordning nr.73/2009 skal fortolkes således, at den misligholdelse af krydsoverensstemmelsesreglerne begået af den person, til eller fra hvem landbrugsjorden er blevet overdraget, som medfører en nedsættelse af de samlede direkte betalinger eller udelukkelse fra at modtage disse, i det hele skal tilregnes den landbruger, der har indgivet støtteansøgningen.

Det privatretlige selskab L. Oosthoek en J.P. Groen (herefter »Oosthoek/Groen«) har bortforpagtet en parcel med landbrugsjord til Maatschap med henblik på sidstnævntes dyrkning af løg. I forpagtningsaftalen var der stillet en betingelse om, at Oosthoek/Groen ville pløje og udbringe endnu et par læs gødning på parcellen. Parterne havde aftalt, at forpagtningen skulle begynde pr. 1. januar 2009, men at forpagteren, Maatschap, først havde brugsret til den pågældende parcel efter pløjningen.

Oosthoek/Groen udbragte faktisk gødning på den omhandlede parcel, men der blev ikke foretaget pløjning i overensstemmelse med den nationale lovgivning, hvorefter anvendelse af gødning skal ske på en måde, der medfører lav udledning. Oosthoek/Groen blev derfor pålagt en bøde.

Maatschap, som begyndte at bruge parcellen i begyndelsen af marts 2009, indgav en ansøgning om udbetaling af direkte støtte for 2009, bl.a. til den omhandlede parcel. Ifølge forelæggelsesafgørelsen fik selskabet først besked om den af Oosthoek/Groen begåede overtrædelse ved en skrivelse fra Staatssecretaris af 23. november 2009, hvor en mulig nedsættelse af de direkte udbetalinger på 20% blev bebudet under henvisning til, at den nationale lovgivning var tilsidesat, idet der ikke var blevet anvendt gødning på en måde, der medfører lav udledning.

Ved en afgørelse af 3. marts 2010 pålagde Staatssecretaris Maatschap en nedsættelse af de direkte betalinger på 20% på grund af misligholdelse af de lovgivningsbestemte landbrugskrav som følge af den pågældende overtrædelse. Ved skrivelse af 8. marts 2010 påklagede Maatschap denne afgørelse

---

¹¹⁹ http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=DA&text=Cross-compliance%2Bagriculture%2Benvironment&pageIndex=0&part=1&mode=lst&docid=150057&occ=first&dir=&cid=240524

Domstolen fastslog bl.a., at

"...den landbruger, der modtager støtte, selv om han ikke faktisk har rådighed over den parcel, som han har ansøgt om direkte betalinger for, i hele kalenderåret, bærer risikoen for at blive tilregnet en misligholdelse af krydsoverensstemmelsesreglerne for denne parcel, som skyldes enten uagtsomhed eller forsæt hos den person, til eller fra hvem den pågældende parcel er blevet overdraget, hvilket kan medføre nedsættelse af de samlede direkte betalinger eller udelukkelse fra at modtage disse. Denne landbruger kan således blive holdt ansvarlig for en overtrædelse begået af den person, til eller fra hvem den pågældende landbrugsjord er blevet overdraget, herunder for følgerne af forsætlige handlinger".[]

Artikel 23, stk.1, i Rådets forordning (EF) nr.73/2009 af 19. januar 2009 om fælles regler for den fælles landbrugspolitik og ordninger for direkte støtte til landbrugere og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere, om ændring af forordning (EF) nr.1290/2005, (EF) nr.247/2006, (EF) nr.378/2007 og om ophævelse af forordning (EF) nr.1782/2003 skal fortolkes således, at misligholdelse af krydsoverensstemmelsesreglerne begået af den person, til eller fra hvem landbrugsjorden er blevet overdraget, som medfører en nedsættelse af de samlede direkte betalinger eller udelukkelse fra at modtage disse, i det hele skal tilregnes den landbruger, der har indgivet støtteansøgningen.

G.4 Indledte traktatkrænkelingsprocedurer

Tyskland

Kommissionen har i juli 2014 taget skridt til at indlede en traktatkrænkelings sag mod DE for manglende overholdelse af EU's nitratdirektiv, i form af en begrundet udtalelse. Hvis ikke DE kan oplyse, at man har taget tilstrækkelige foranstaltninger, vil Kommissionen henvise sagen til Den Europæiske Domstol.

De seneste tal fra DE (2012) viste en forværring af forureningen med nitrat i grundvand og overfladevand, herunder eutrofiering af kystvand og havvand, især i Østersøen. På trods af de forværrede tendenser har DE ikke truffet tilstrækkelige yderligere foranstaltninger for at mindske og forebygge nitratforurening som krævet i EU-lovgivningen. Overskydende niveauer af nitrat kan beskadige ferskvandsområder og havmiljø ved at fremme væksten af alger, der kvæler andet liv, en proces kendt som eutrofiering. Oprensning af overskydende nitrater fra drikkevand er yderligere en meget kostbar proces.¹²⁰

Kommissionen har primo februar 2015 oplyst, at traktatkrænkelings sagen og en række tekniske emner stadig diskuteres bilateralt mellem DE og Kommissionen, og at DE vil søge at rette op på den manglende implementering af nitratdirektivet. Kommissionen forventer at udsende yderligere oplysninger efter det generelle review af den nuværende traktatkrænkelings portfolio, med udgangen af februar/starten af marts.

---

¹²⁰ Memo - Vigtigste afgørelser på traktatbrudsområdet, 10. juli 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-470_da.htm

Det tyske Landbrugsministerium offentliggjorde d. 18. december et udkast til ny 'verordnung' med efterfølgende høringsfrist, som forventes at imødegå størstedelen af Kommissionens kritik af den hidtidige tyske implementering. Udkastet skal stadig passere Bundesrat, og der forventes derfor stadigvæk at komme ændringer til udkastet i den videre proces. DE skal også vedtage en ny gødningslov. Det forventes at den nye 'verordnung' kan træde i kraft ca. 1. januar 2016.

Blandt de planlagte ændringer er *bl.a.*:

- › En væsentlig, gradvis stramning af kravene for anvendelse af fosfor, som også giver delstaterne mulighed for at forbyde anvendelsen af gødning der indeholder fosfor
- › Forbud mod at anvende gødning på oversvømmede, frosne, eller snedækkede jorder (mod tidligere vag formulering af dette ifht. et snedække på 5 cm)
- › Stramning af reglerne for gødning langs vandløb (ingen spredning inden for 4 m, mod tidligere 3 m)
- › §5 (3): I tilfælde af skrånende jord ingen spredning inden for 5m [tidligere 3 m], restriktioner tidligere for 10 m er blevet udvidet til 20 m
- › Styrkelse af reglerne for nedfældning af organisk gødning i jorden
- › Præcisering af at organiske gødningsstoffer eller kunstgødning, der indeholder urea skal nedfældes i jorden umiddelbart, hvis de anvendes på bar jord (senest indenfor 4 timer)
- › Fra 1. januar 2020 må flydende organisk gødning kun anvendes på bar jord såfremt det nedfældes direkte i jorden
- › Den maksimale mængde på 170 kg N/ha vil ikke længere være begrænset til organisk gødning.
- › Styrkelse af reglerne for perioder, herunder yderligere tidsbegrænsning af perioder, hvor gødning ikke må anvendes
- › Sænkelse af de maksimale grænser for næringsstofsaldoen og styrkelse af kontrollen
- › Fra 1. januar 2018 vil den maksimalt tilladte N- saldo være 50 kg N/ha pr år (gennemsnit af 3 år) mod tidligere 60 kg N/ha
- › Hvis en landmand overskrider disse værdier, er han forpligtet til at deltage i rådgivning. Hvis værdierne overskrides i det følgende år igen har landmanden pligt til at indsende sine beregninger til den ansvarlige myndighed
- › Skærpelse af kravene til lagerkapacitet til flydende gødning i mindst 6 måneder, og med mulighed for delstaterne til at sætte strengere regler

- › Kvælstofberegningen vil fra 1.1. 2018 blive ændret til en input-output beregning for det pågældende landbrug.

Som nævnt indledningsvist er det endnu uvist, hvilken endelig form den nye tyske regulering vil tage.

G.5 Dompraksis fra Den Europæiske Domstol

Den Europæiske Domstol har afsagt følgende domme vedr. manglende gennemførelse og overholdelse af Nitratdirektivet mod de lande, som er omhandlet af nærværende analyse.

C 356/13: Kommissionen mod Polen

Traktatbrud – direktiv 91/676/EØF – beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget – utilstrækkelig kortlægning af vand, der er eller kan blive forurenede – utilstrækkelig udpegelse af sårbare zoner – handlingsprogrammer – utilstrækkelige foranstaltninger

Den 24. november 2011 sendte Kommissionen en begrundet udtalelse til Polen omkring utilstrækkelig implementering af nitratdirektivets krav om udarbejdelse af handlingsprogrammer for sårbare zoner og for manglende udpegning af sårbare områder, samt tiltag til at bekæmpe nitratforurening i disse zoner, krav som skulle have været bragt i anvendelse siden 2004.¹²¹

Så godt som alle Polens farvande udmunder i Østersøen, som allerede lider under overskydende niveauer af nitrat. Internationale data indikerer, at det polske bidrag til den samlede kvælstofbelastning i Østersøen er betydelig, og at den største belastning kommer fra landbruget. Kun en meget lille del af det polske område er udpeget som nitratsårbare zoner. Kommissionen ønskede derfor at Polen ville udpege flere områder samt vedtage passende planer for at løse problemet med nitratforurening. Kommissionen anførte bl.a. at de love og handlingsplaner der er vedtaget for de sårbare zoner mangler præcision og på mange områder er mangelfulde, herunder bl.a. med utilstrækkelige lukkede perioder og utilstrækkelige begrænsninger for gødning.

Polen indvilligede efterfølgende i at ændre national lovgivning, men grundet manglende fremdrift og utilstrækkelige forbedringer henviste Kommissionen siden sagen til Den Europæiske Domstol i januar 2013.

I selve søgsmålet havde Kommissionen anmodet Domstolen om at fastslå at Polen har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 3 i direktiv 91/676, sammenholdt med bilag I hertil og kriterierne i Bilag I, og artikel 5 i samme direktiv, sammenholdt med bilag II, punkt 2, og III, afsnit 1, punkt 1 og 3 i sidstnævnte.¹²²

¹²¹Memo 11/824 24 November 2011, and [IP/11/1434](#)

¹²² Dommen er indtil videre kun offentliggjort i sin fulde længde på polsk og fransk. Den refererede tekst udgør således ikke en officiel ECJ oversættelse.

Kommissionen havde indledt sit søgsmål *bl.a.* med henvisning til

- › at handlingsprogrammer efter nitratdirektivets 11. betragtning i præambelen bør indeholde foranstaltninger til at begrænse anvendelsen af enhver form for kvælstofholdig kunstgødning på landbrugsjord og bør især indeholde specifikke begrænsninger for anvendelsen af husdyrgødning;
- › at Polen har skullet gennemføre og opfylde betingelserne ifølge nitratdirektivet siden 1. maj 2004, datoen for tiltrædelsen af Polen i Den Europæiske Union;¹²³
- › at den omstændighed at kun 1,49 % af polsk territorium er udpeget som særligt sårbare zoner, mens landbrugsarealet dækker 60,5 % af det samlede areal i Polen, gør, at Kommissionen betvivler at udnævnelsen af særligt sårbare zoner kan anses for tilstrækkeligt;
- › iflg. en videnskabelig undersøgelse, som Kommissionen har påberåbt sig, skal hele det polske areal udpeges som nitratfølsomt område;

Kommissionen anførte mht., hvorvidt de tre kriterier i Bilag I, A er opfyldt:

- › at PL ikke i tilstrækkelig grad har lagt kriteriet om eutrofiering af havvand og ferskvand som fastsat i nitratdirektivets bilag I, A, punkt 3[25] til grund for dets kortlægning;
- › at PL har ignoreret den stærke eutrofiering af Østersøen, med henvisning til 2011-rapporten fra Kommissionen om beskyttelse af havmiljøet i Østersøen (HELCOM) [26]
- › at PL ikke har taget hensyn til eutrofiering af naturlige ferskvandssøer og andre ferskvandsområder ved fastlæggelsen af følsomme områder og udpegning af nitratfølsomme områder [29]
- › at en række videnskabelige rapporter har peget på at landbruget er en af årsagerne til eutrofiering af en række polske søer, og at en række vandområder i Warszawa området og søer i Kujawy Pommern er eutrofierede eller følsomme overfor eutrofiering, og at det ikke kan udelukkes, at en væsentlig del af deres forurening stammer fra landbruget [30].

---

¹²³ Artikel 54 i Akt vedrørende vilkårene for [...] Republikken Polens tiltrædelse og tilpasninger af de traktater, der danner grundlag for den Europæiske Union.

Retten udtalte til de anførte argumenter at:

Medlemsstaterne er forpligtet til i henhold til artikel 3, stk. 1, i direktiv 91/676, sammenholdt med bilag I, A, punkt 3, at identificere, efter kriterierne i disse bestemmelser, naturlige ferskvandssøer, andre ferskvandsområder, flodmundinger, kystvand og havvand, der er eller kan blive eutrofierede, hvis der ikke træffes foranstaltninger i henhold til artikel 5 i direktivet (se Kommissionens / Irland, C-396/01, EU: C: 2004: 136, præmis 43).[37]

Selv om Domstolen har anerkendt at medlemsstaterne har et vidt skøn ved fastlæggelsen af den kortlægning, der er nævnt i artikel 3, stk. 1, i direktiv 91/676, på grund af kompleksiteten af de vurderinger, de skal gøre i denne sammenhæng, så har Domstolen også fastslået at når dette skøn foretages, er medlemsstaterne forpligtede til at overholde målene i dette direktiv, nemlig nedbringelse af forurening af vand med nitrat fra landbruget (se Kommissionens / Frankrig, C-258/00, EU: C: 2002: 400, præmis 53). [38]

Polen har ikke bestridt fsv. angår kystvand og havvand, at Østersøen er meget eutrofieret og anerkender at bidraget fra det polske landbrug i den samlede belastning af kvælstof der udledes i havet fra dens område er 48 %. [40] Det i præmis 38 omtalte skøn kan ikke udøves, uden at PL overvejer eutrofieringen af Østersøen ved fastlæggelsen af følsomme farvande og nitratfølsomme områder. [42]

Tilsidesættelse af artikel 3

Det blev fastslået, at Polen ikke har opfyldt sin forpligtelse til at tage hensyn til kriterierne for eutrofiering, i kortlægningen af følsomme vandområder og udpegning af sårbare zoner i kystvande og havområder. [44]

Nitratdirektivet kræver ikke, at årsagen til vandforureningen udelukkende skal stamme fra landbruget. [46] Den polske begrundelse ville føre til, at vigtige kategorier af eutrofierede vandområder aldrig ville blive udpeget som følsomme vandområder i henhold til nitratdirektivet, selvom forurening af grundvandet med kvælstof fra landbruget eller trussel om en sådan forurening er reelle. Det vil være åbenbart uforeneligt med nitratdirektivet, der pålægger medlemsstaterne at kortlægge forurenede vand så de kan træffe foranstaltninger til nedbringelse af vandforurening forårsaget eller fremkaldt af nitrater fra landbruget, og forebygge yderligere forurening (Komm. mod Frankrig C:2002:400, præmis 48). [47]

Polen har derfor tilsidesat sin forpligtelse til at tage tilstrækkelige hensyn til kriteriet om eutrofiering i kortlægningen af ferskvandssøer og andre ferskvandsområder [48].

For så vidt angår utilstrækkelig udpegning af sårbare zoner, bemærkede Domstolen at PL efter direktivets artikel 3, stk. 1 er forpligtet til at kortlægge det vand, der er berørt af forurening, og det vand, der kan blive berørt af forurening hvis der ikke træffes foranstaltninger iht. artikel 5. Kortlægning skal ske iht. kriterierne i Bilag I. Dette gælder især fersk overfladevand, især overfladevand, der bruges eller er beregnet til at blive brugt til indvinding af drikkevand, som indeholder en højere koncentration end den, der er fastsat i direktiv 75/440/EØF, eller kan komme til at indeholde en sådan højere nitratkoncentration, hvis der ikke træffes foranstaltninger iht. artikel 5.[55]

Den fremgangsmåde, som Polen har anvendt til udpegning, og som vil bevirke at overfladevand med højt indhold af nitrat ikke vil blive udpeget som følsomt over for forurening, selvom nitrat fra landbruget rent faktisk bidrager til denne forurening, er åbenbart uforeneligt med direktivet i lyset af hidtidig retspraksis på området [58].

Det vil være uforeneligt med nitratdirektivet at begrænse definitionen af "berørt af forurening" som omhandlet i artikel 3, stk. 1 og udpegning af sårbare områder iht artikel 3, punkt 2, til tilfælde hvor landbruget bidrager udelukkende til forureningen (Komm. mod Spanien, C 416-02, præmis 69) [59] I overensstemmelse med retspraksis som nævnt i præmis 41 finder nitratdirektivet anvendelse på tilfælde, hvor udledningen af kvælstof bidrager væsentligt til forureningen [60].

I forhold til Kommissionens påstand vedr. det andet klagepunkt om tilsidesættelse af artikel 5, sammenholdt med bilag II, punkt 2, og III, afsnit 1, punkt 1 og 3, anførte Domstolen *bl.a.* at:

Medlemsstaterne er forpligtede iht. artikel 5, stk. 1 i nitratdirektivet til at udvikle og gennemføre handlingsplaner for sårbare områder udpeget iht. artikel 3 [81]. Handlingsplanerne skal skabe et organiseret system for at sikre et generelt niveau for beskyttelse mod en sådan forurening [82]

Det følger af artikel 5 at disse handlingsprogrammer indeholder specifikke obligatoriske foranstaltninger som omhandlet i bilag II og III til direktivet og skal tage hensyn til den bedste videnskabelige og tekniske viden samt de fysiske, geologiske og klimatiske forhold i hver region.[83].

Domstolen har i tidligere praksis udtalt at de i bilag II listede betingelser om hældningsprocenter også gælder, selvom en medlemsstats arealer har meget lidt hældning [102].

Domstolen fandt at PL ikke havde korrekt gennemført bestemmelserne i bilag II A, punkt 2 ved at indføre et forbud mod at sprede gødninger på stejle skråninger, som ikke dækker alle typer gødning og begrænse anvendelsen af forbuddet til jord uden plantedække. Domstolen fandt dog også at Kommissionen i det konkrete tilfælde ikke havde tilbagevist de argumenter som Polen havde fremført om fraværet af risiko for forurening i de pågældende områder.[105]

På anbringendet om, at PL ikke havde gennemført art. 5 stk. 4 a) sammenholdt med bilag III, afsnit 1, punkt, korrekt, bemærkede retten mht. forbuddet mod tilførsel på bestemte tidspunkter af året at dette er en central bestemmelse i direktivet, som ikke giver undtagelser [110], og den polske lovgivning fandtes ikke at være gennemført på tilstrækkelig præcis og klar måde og i overensstemmelse med principperne om retssikkerhed. [112] Ifht. den polske undladelse af at lade kunstgødning være omfattet af forbuddet, fastslog retten med henvisning til retspraksis, at medlemslandene skal etablere forbudsperioder for alle typer af gødning, og ikke kun dem af organisk oprindelse. [115]

For det fjerde led af andet klagepunkt gjorde Kommissionen gældende at Polen ikke overholdt bilag II, afsnit 1, punkt 3 i national ret og handlingsprogrammer ifht. beregningsmetoden for kvælstofbalance, og at nogle af disse handlingsprogram-

mer ikke indeholdt en metode, og andre programmer omfattede tabeller som viste maksimale doser som var for høje og skabte overdreven risiko for vandforurening. Domstolen fandt her, at Kommissionen ikke havde påvist dette anbringende tilstrækkeligt præcist, og præciserede hertil at det ikke fremgår af bilag III, afsnit 1, punkt 3's ordlyd at medlemsstaterne er forpligtede til at angive de nøjagtige doser af gødning for hver afgrøde i selve handlingsprogrammerne. Denne sidste del af anklagepunktet blev derfor afvist som ubegrundet.[132]

Republikken Polen har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 3 i Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, sammenholdt med bilag I hertil, og direktivets artikel 5, sammenholdt med bilag II, afsnit A, punkt 2, og bilag III, punkt 1, nr. 1), hertil, idet den ikke i tilstrækkelig grad har kortlagt vand, der kan blive berørt af forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, idet den ikke har i tilstrækkelig grad har udpeget de sårbare zoner, og idet den har udarbejdet handlingsprogrammer som omhandlet i direktivets artikel 5, der indeholder foranstaltninger, som ikke er forenelige med direktivet.

I øvrigt frifindes Republikken Polen.

Republikken Polen betaler sagens omkostninger.

C 237/12124: Kommissionen mod Frankrig

Traktatbrudssøgsmål iht. artikel 258 TEUF— direktiv 91/676/EØF— Implementering af artikel 5, stk. 4— bilag II, afsnit A, nr. 1)-3) og 5) bilag III, stk. 1, nr. 1)-3), og stk. 2— beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget— perioder for tilførsel til jorden— kapaciteten i opbevaringsanlæg for husdyrgødning— begrænsning af tilførslen af gødning til jorden— ligevægt - forbud mod tilførsel til jorden på stejle skråninger eller på frosne eller snedækkede jorder— de nationale retsforskrifters manglende forenelighed

Vedrørende søgsmålets genstand, gjorde Kommissionen gældende:

Første klagepunkt: Tilsidesættelse af artikel 5, stk. 4, i direktiv 91/676, sammenholdt med bilag II, afsnit A, nr. 1), og bilag III, stk. 1, nr. 1), til nitratdirektivet (minimumsperioder hvorunder tilførsel til jorden af forskellige typer gødning er forbudt):

- › at der i fransk ret skulle fastsættes regler der i visse perioder forbyder tilførsel til jorden af enhver type gødning [36];
- › at perioderne med forbud som fastsat i de franske retsforskrifter var utilstrækkelige og burde forlænges for at dække perioder med væsentlig risiko for vandforurening forårsaget af det kvælstof som ikke optages af planterne [38].
- › at de nye perioder med forbud fastsat i den franske bkg. af 19. december 2011 ikke er fuldt forenelige med kravet i Nitratdirektivet og rettede kritik mod

---

¹²⁴ [EUT C 217 af 21.7.2012](#)

tidsrammerne for gødskning og klassificering af de forskellige typer gødning omhandlet i samme bekendtgørelse [39].

Domstolen tog alene til realitetsbehandling det forhold om der foreligger traktatbrud i forhold til de bestemmelser i bekendtgørelsen af 19. december 2011, der begrænser sig til at gentage de perioder med forbud, der er fastsat i bkg. af 6. marts 2001 [51].

[For så vidt angår det materielle indhold af dette klagepunkt skal det bemærkes, at direktivets artikel 5, stk.4, sammenholdt med bilag II, afsnit A, nr.1), og bilag III, stk.1, nr.1), til dette direktiv, fastsætter en forpligtelse til i de nævnte handlingsprogrammer at inkludere regler, der omfatter de perioder, hvor tilførsel til jorden af gødning er uhensigtsmæssig eller forbudt. Domstolen har allerede fastslået, at forbuddet mod tilførsel til jorden i visse perioder af året er en væsentlig bestemmelse i direktiv 91/676, der ikke fastsætter undtagelser (jf. i denne retning dom Kommissionen mod Luxembourg, C-526/08, EU:C:2010:379, præmis 54, 55 og 57).[58]

Andet klagepunkt - tilsidesættelse af artikel 5, stk.4, i direktiv 91/676, sammenholdt med bilag II, afsnit A, nr.5), og bilag III, stk.1, nr.2), til nitratdirektivet.

Tredje klagepunkt: tilsidesættelse af artikel 5, stk.4, i direktiv 91/676, sammenholdt med bilag III, stk.1, nr.3), til dette direktiv. (mangel på regler, der gør det muligt præcist at beregne mængden af den kvælstof, der kan tilføres jorden mhp. at sikre en afbalanceret gødskning).

Her gjorde Kommissionen gældende for så vidt angår den franske metode for forventet afbalancering (méthode du bilan prévisionnel) mhp. beregning af den dosis kvælstof, der skal tilføres, at størstedelen af de departementale handlingsprogrammer enten ikke fastsætter alle de elementer der er nødvendige for beregningen, eller de er så komplekse at det på ingen måde er sikkert at de gennemføres korrekt. [98]

Fjerde klagepunkt vedrørende en tilsidesættelse af artikel 5, stk.4, i direktiv 91/676, sammenholdt med bilag III, stk.2, til dette direktiv.

Femte klagepunkt vedrørende en tilsidesættelse af artikel 5, stk.4, i direktiv 91/676, sammenholdt med bilag II, afsnit A, nr.2), og bilag III, stk.1, nr.3), litra a), til dette direktiv.

Formaliteten

Første klagepunkt blev antaget til realitetsbehandling mhp. en konstatering af om der foreligger traktatbrud ifht. bestemmelserne i bkg. af 19. dec. 2011.

Tredje klagepunkt blev ikke optaget til realitetsbehandling pga. formel mangel.

Den Franske Republik har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, idet den ikke har vedtaget de foranstaltninger, der er nødvendige for fuldstændigt og korrekt at efterkomme direktivets

artikel 5, stk.4, sammenholdt med bilag II, afsnit A, nr.1)-3) og 5), og bilag III, stk.1, nr.1)-3), og stk.2, til dette direktiv, for så vidt som det fremgår af de nationale retsfor skrifter, der er vedtaget med henblik på at sikre dettes gennemførelse, at:

- › der ikke er fastsat perioder med forbud mod tilførsel af gødning af type I til store efterårsafgrøder og græsmarker, der har været tilsået i mere end seks måneder
- › perioden med forbud mod tilførsel af gødning af type I til store forårsafgrøder er begrænset til månederne juli og august
- › forbuddet mod tilførsel af gødning af type II til de store efterårsafgrøder er be grænset til perioden fra den 1. november til den 15. januar, og forbuddet mod tilførsel af gødning af type III til de samme afgrøder er ikke forlænget ud over den 15. januar
- › perioden med forbud mod tilførsel af gødning af type II til de store forårsafgrø der ikke er forlænget ud over den 15. januar
- › perioden med forbud mod tilførsel af gødning af type II til græsmarker, der har været tilsået i mere end seks måneder, alene er fastsat fra den 15. november, og forbuddet mod tilførsel af gødning af type III til de nævnte græsmarker og i bjergrige områder ikke er forlænget indtil slutningen af februar
- › beregningen af opbevaringskapaciteten indtil den 1. juli 2016 stadig kan tage hensyn til en tidsramme med forbud mod tilførsel til jorden, der ikke er forene lig med det nævnte direktivs krav
- › opbevaring på marken af kompakt halmgødning er tilladt i en periode på ti måneder
- › disse retsfor skrifter ikke sikrer, at landbrugerne og kontrolmyndighederne er i stand til korrekt at beregne den mængde kvælstof, der kan tilføres jorden med henblik på at sikre ligevægten i gødskningen
- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår malkekvæg er fastsat på grundlag af en mængde udskilt kvælstof, der ikke tager hensyn til de forskelli ge niveauer af mælkeproduktion, og på grundlag af en fordampningskoeffici ent på 30 %
- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår andet kvæg er fastsat på grundlag af en fordampningskoefficient på 30 %
- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår grise ikke er fastsat for fast gødning
- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår fjerkræ er fastsat på grundlag af en fordampningskoefficient på 60 %

- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår får er fastsat på grundlag af en fordampningskoefficient på 30 %
- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår geder er fastsat på grundlag af en fordampningskoefficient på 30 %
- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår heste er fastsat på grundlag af en fordampningskoefficient på 30 %
- › kvælstofudledningsværdierne for så vidt angår kaniner er fastsat på grundlag af en fordampningskoefficient på 60 %
- › de nævnte retsfor skrifter ikke er i overensstemmelse med kravene i retssikkerhedsprincippet og ikke indeholder klare, præcise og objektive kriterier vedrørende betingelserne for tilførsel af gødning til jorder på stejle skråninger
- › tilførsel af gødning af type I og III til frosne jorder, tilførsel af gødning af type I til snedækkede jorder, tilførsel af gødning til jorder, der alene er frosne på overfladen som følge af en cyklus med frost og tø inden for en periode på 24 timer og tilførsel til frosne jorder af kompakt halmgødning og husdyrgødning er tilladt.

C-193/12: Kommissionen mod Frankrig¹²⁵

Traktatbrud – direktiv 91/676/EØF – beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget – udpegelse af sårbare zoner – for højt indhold af nitrat– eutrofiering – pligt til revision hvert fjerde år

Traktatbrudssøgsmål – Domstolens prøvelse af søgsmålsgrundlaget – relevante forhold – forholdene ved udløbet af den i den begrundede udtalelse fastsatte frist (art.258 TEUF) (jf. præmis 21)

- 2 *Miljø – beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget – direktiv 91/676 – udpegelse af sårbare zoner – medlemsstaternes forpligtelser – undladelse (Rådets direktiv 91/676, art.3, stk.1 og 4, og bilag I) (jf. præmis 23 og domskonkl.)*

Traktatbrud – tilsidesættelse af artikel 3, stk.1 og 4, i og bilag I til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (EFT L375, s.1) – ufuldstændig identificering af sårbare zoner – for højt indhold af nitrat – eutrofiering – ukorrekt gennemførelse af den revision, der foretages hvert fjerde år.

Den Franske Republik har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 3, stk.1 og 4, i og bilag I til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, idet den

---

¹²⁵ EUT C 217 af 21.7.2012

ikke som sårbare zoner har udpeget flere zoner med overfladevand og grundvand, der har for højt indhold af nitrater og/eller eutrofiering eller risiko herfor.

Den Franske Republik betaler sagens omkostninger.

C 147/07¹²⁶: Kommissionen mod Frankrig

Traktatbrud - manglende vedtagelse inden for den fastsatte frist af de nødvendige bestemmelser for at efterkomme artikel 4 i Rådets direktiv 98/83/EF af 3. november 1998 om kvaliteten af drikkevand (EFT L 330, s. 32) - overskridelse i visse departementer af kemiske parametre fastsat i bilag I, del B, til direktiv 98/83 – maximal koncentration af nitrater og pesticider

ECJ afsagde 31. januar 2008 dom mod Frankrig i forhold til aspekter omkring implementeringen af EU's drikkevandsdirektiv.

Kommissionen havde anført at kvaliteten af drikkevand i Frankrig ikke er i overensstemmelse med bestemmelserne i direktiv 98/83, for så vidt som de deri fastsatte grænseværdier for nitrater og pesticider konsekvent overskrides i departementerne Deux-Sèvres, Charente-Maritime og Vendée.

Frankrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til bestemmelserne i Rådets direktiv 98/83/EF af 3. november 1998 om kvaliteten af drikkevand, idet den ikke har truffet alle de foranstaltninger, der er nødvendige for at efterkomme dette direktivs artikel 4.

Den Franske Republik blev idømt at betale sagens omkostninger.

C 322/00¹²⁷: Kommissionen mod Nederlandene

Traktatbrud (direktiv 91/676/EØF (beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget (artikel 5, stk. 4 og 5, og bilag II, A, 1), 2), 4) og 6), samt bilag III, nr. 1, 2) og 3), og nr. 2 (kapacitet i anlæg til opbevaring af husdyrgødning (begrænsning af tilførsel af gødning på grundlag af ligevægt mellem afgrødens forventede kvælstofbehov og kvælstoftilførslen til afgrøden fra jorden og fra gødning (sikkerhed for at den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år, ikke overstiger en vis mængde pr. hektar (bestemmelser i kodeksen for godt landmandskab om perioder, betingelser og fremgangsmåder for tilførsel af gødning (forpligtelse til at træffe alle nødvendige supplerende eller skærpede foranstaltninger"))

Kommissionen havde anlagt påstand om at NL havde tilsidesat sine forpligtelser efter direktiv 91/676/EØF idet det ikke havde sat de nødvendige love og administrative bestemmelser i kraft, som er omhandlet i direktivets artikel 4, artikel 5, stk. 4 og 5, og bilag II, afsnit A, 1), 2), 4) og 6), samt bilag III, nr. 1, 2) og 3), og nr. 2.

---

¹²⁶ EUT C 95 af 28.4.2007

¹²⁷ http://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=DA&text=&pageIndex=0&part=1&mode=DOC&docid=52521&occ=first&dir=&cid=355338

De nederlandske bestemmelser om gødning og mineraler til regulering af produktion af husdyrgødning indeholdt en 'MINAS-ordning' til at sikre anvendelsen af miljøvenlig gødning ved regulering af brugen af gødning gennem anvendelse af 'tabsnormer' byggende på et system med afgiftsbelastning af mineraler. Ordningen gjaldt både for husdyrgødning og anvendelse af anden organisk gødning og kunstgødning). MINAS-ordningen er baseret på den grundtanke at der skal være ligevægt mellem landbrugernes anvendelse af kvælstof og fosfat. Det tilladte tab fremgår af tabsnormer fastsat i lovgivningen ('Meststoffenwet'). Alle landbrugere skal betale en afgift, når tilførslen af kvælstof og fosfat overstiger den bortskaffede mængde af disse mineraler med mere end de lovfæstede tabsnormer [13]

Kommissionen fik med Domstolens dom adresseret fem ud af seks anbringender, som følger:

Kommissionen havde anført, at NL havde tilsidesat direktivets krav (Artikel 5 stk. 4, litra a sammenholdt med bilag III, nr. 1, 2) om at medtage i sine handlingsplaner bindende regler hvorefter kapaciteten for anlæg til opbevaring af husdyrgødning i hver bedrift eller husdyrbrug fastsættes til et niveau der overstiger den påkrævede opbevaringskapacitet i den længste periode hvor der i NL er forbud mod tilførsel til jorden. [35] Først når sådanne bindende retsregler har fastsat en minimumsopbevaringskapacitet, kan der i konkrete tilfælde tillades en lavere opbevaringskapacitet efter direktivets bilag III, nr. 1,2) in fine. [36]

Domstolen bemærkede *bl.a.*, at i henhold til direktivets artikel 5, stk. 4 litra a skal handlingsprogrammerne, hvis gennemførelse påhviler medlemsstaterne, indeholde bindende foranstaltninger som omhandlet i Bilag III, *bl.a.* vedrørende kapaciteten til opbevaring af husdyrgødning [44-45]. Selvom der ved direktivet overlades medlemsstaterne et vist skøn *m.h.t* den måde hvorpå denne bestemmelse mere præcist skal gennemføres, skal medlemsstaterne ikke desto mindre tage hensyn til direktivets formål, herunder for hver bedrift eller husdyrbrug sikre at den mængde husdyrgødning som tilføres jorden hvert år, herunder fra dyrene selv, ikke overstiger en vis mængde *pr. hektar*. [46] Sidste led af sætningen i Bilag III, nr. 1, 2) til direktivet skal fortolkes således at det *ikke* giver medlemsstaterne mulighed for at unddrage sig deres forpligtelse i medfør af direktivet til at vedtage bindende love og forskrifter om opbevaringskapacitet for husdyrgødning i landbrugsbedrifter, men kun giver dem mulighed for efter en konkret vurdering at tillade visse bedrifter at fravige den minimumsnorm, der er fastsat i disse bestemmelser, for så vidt som det er godtgjort at den husdyrgødning, som ikke kan oplagres på bedriften vil kunne bortskaffes på en måde, der ikke er til skade for miljøet. [47]

Domstolen gjorde klart at det heller ikke er tilstrækkeligt at fastslå at en landbrugsbedrift, der ikke opfylder denne betingelse, kan pålægges en afgift i medfør af MINAS-ordningen. Pålæggelse af en sådan afgift afhjælper ikke tilsidesættelsen af forpligtelsen i henhold til direktivet, men viser tværtimod at den vandforurening som direktivet har til formål at hindre, allerede er sket.[49]

Den bekendtgørelse som den nederlandske regering havde bebudet omkring regulering af opbevaringskapacitet for husdyrgødning var ikke vedtaget indenfor fristen af den begrundede udtalelse og kunne derfor ikke tages i betragtning af Domstolen, ej heller hvorvidt denne eventuelt ville udgøre en gyldig opfyldelse af direktivet.

Kommissionen anførte at det nederlandske handlingsprogram ikke indeholdt regler om begrænsning af tilførslen til jorden, som er baseret på ligevægt mellem afgrødens forventede kvælstofbehov på den ene side og kvælstoftilførslen til afgrøden fra jorden og fra gødning på den anden side (Tilsidesættelse af Art. 5, stk. 4, litra a) sammenholdt med bilag III, nr. 1).

Kommissionens argumenter var baseret på følgende fem led: 1) at en ordning baseret på tabsnormer er uforenelig med direktivet, 2) at tabsnormerne var sat for højt; 3) at det regulerede afgiftsbeløb på mineraler er uforeneligt med direktivet, 4) at der ikke er taget hensyn til kvælstoftilførslen via nettomineralisering af jordens reserver af organisk kvælstof og 5) at der ikke er taget hensyn til tilførslen af kvælstof fra de organismer i jorden, der fastholder kvælstof.

Ad 1) at en ordning baseret på tabsnormer er uforenelig med direktivet

Kommissionen anførte at de nederlandske bestemmelser var uforenelige med direktivet, efter som de ikke indeholdt 'normer for anvendelse', men tabsnormer, og gjorde gældende at MINAS-ordningen primært er en regnskabssystem for den enkelte landbrugsbedrift, mens direktivet bygger på anvendelsesnormer, der skal fastlægges på grundlag af situationen for landbrugsbedriftens parceller under hensyn til f.eks. afgrødernes og jordens art.

Domstolen bemærkede *bl.a.* at de foranstaltninger der skal indgå i handlingsprogrammerne i medfør af direktivets krav sammenholdt med Bilag III, nr. 1, 3) skal indeholde regler om at begrænse tilførslen af gødning til jorden, som er baseret på ligevægt mellem afgrødens forventede kvælstofbehov og kvælstoftilførslen til afgrøden fra jorden og fra gødning. [71]. Efter bilag III, nr. 2 skal disse foranstaltninger sikre at den mængde af husdyrgødning som tilføres jorden hvert år, ikke overstiger en vis mængde pr. hektar. I henhold til direktivets artikel 2, litra 2) kan den gødning der tilføres, være husdyrgødning, hvorfor dette krav kun kan opfyldes ved hjælp af anvendelsesnormer for gødning. Tabsnormer som dem, der er fastsat i MINAS-ordningen, kan kun indirekte begrænse tilførslen af gødning til jorden, men kan ikke begrænse anvendelsen af en konkret type af gødning. [72] Denne fortolkning finder desuden støtte i direktivets formål, nemlig at tilvejebringe de nødvendige midler til sikring af, at vand indenfor Fællesskabet beskyttes mod forurening med nitrater, der stammer fra landbruget.[41; 72] Anvendelsesnormer, som dem, der kræves i direktivet, er nemlig virksomme i en indledende fase og fremstår som nødvendige for at nedbringe og forebygge enhver form for forurening, mens de tabsnormer, der er fastsat i MINAS-ordningen, anvendes på et senere trin i kvælstofcyklussen, og enhver overskridelse af disse tabsnormer bidrager nødvendigvis til forurening [74]. Forurening iflg. artikel 174, stk. 2, EF skal fortrinsvis bekæmpes ved kilden. I forbindelse med direktivet indebærer dette, at kvælstoftilførslen skal begrænses i videst muligt omfang, hvilket tillige begrundes fastsættelsen af anvendelsesnormer. Tabsnormer som dem, der er fastsat i MINAS-ordningen, er i denne henseende ikke tilstrækkelige.[75]. Eftersom fastsættelsen af tabsnormer er uforenelige med direktivet, er det uden betydning hvorvidt normerne indenfor rammerne af MINAS-ordningen er for høje, eller om de afgiftsbeløb, der skal erlægges i tilfælde af, at de pågældende normer overskrides, er for lave [78].

Ad 4) at der ikke er taget hensyn til kvælstoftilførslen via nettomineralisering af jordens reserver af organisk kvælstof.

Kommissionen gjorde gældende at den nationale lovgivning (Meststoffenwet) ikke indeholdt bindende regler om at landbrugerne skal tage hensyn til kvælstoftilførslen via nettomineralisering af jordens reserver af organisk kvælstof, hvilket er uforeneligt med direktivet idet denne tilførsel udtrykkeligt er nævnt i bilag III, nr 1, 3) nr. ii), andet led. [79] Hvor MINAS-ordningen er baseret på tab i den enkelte bedrift og kun tager udgangspunkt i den samlede nettomineralisering for den enkelte bedrift, tager direktivet udgangspunkt i hver parcel [81], nettomineralisering skal derfor tages i betragtning på niveauet for hver parcel i forbindelse med den afvejning, der skal danne grundlag for de anvendelsesnormer, der skal fastsættes efter Bilag III, nr. 1, 3).

Domstolen bemærkede bl.a. at med henblik på at fastslå ligevægten mellem afgrødens forventede kvælstofforbrug og kvælstoftilførslen til afgrøden, som er væsentlig for at kunne udarbejde de krævede anvendelsesnormer, så skal medlemsstaterne i medfør af Bilag III, nr. 1, 3) nr. ii) andet led, bl.a. tage hensyn til kvælstoftilførslen via nettomineralisering af jordens reserver af organisk kvælstof.[85]. Den nederlandske lovgivning indeholder ikke sådan bindende bestemmelser om at landbrugeren skal tage hensyn til nettomineralisering ved fastsættelsen af den ligevægt, som anvendelsesnormerne skal baseres på for at begrænse tilførslen af gødning. [86]. De indeholdte tabsnormer i MINAS-ordningen er ikke egnede til at opfylde de krav, der fremgår af direktivets Bilag III, nr. 1, 3). [89]

Ad 5) at der ikke er taget hensyn til tilførslen af kvælstof fra de organismer i jorden, der fastholder kvælstof.

Her anførte Kommissionen at de nationale regler skal tage hensyn til tilførslen af kvælstof fra de organismer i jorden der indeholder kvælstof, som udgør en væsentlig kilde til kvælstoftilførsel på et stort antal parceller i NL. Disse organismer kan ifølge Kommissionen defineres som bakterier i rødderne på visse planter, såsom ærteblomstfamilien, der kan optage kvælstof fra luften, og som således sikrer plantens kvælstoftilførsel. Der skal ifølge direktivets bilag III, nr. 1, 3) nr. i) tages hensyn til at ærteblomstfamilien har et begrænset kvælstofbehov.

Domstolen bemærkede bl.a. at når den ligevægt, der kræves i henhold til bilaget skal skabes, skal der tages hensyn til alt indgående og udgående kvælstof. Da ærteblomstfamilien kan fastholde kvælstof skal den iflg. direktivet tages i betragtning. [94] Da den påseede ændring af Meststoffenwet ikke var trådt i kraft ved udløbet af fristen for den begrundede udtalelse, kunne disse nationale ændringer ikke tages i betragtning [96].

Kommissionen anførte som fjerde anbringende, at NL ikke i sit handlingsprogram havde medtaget foranstaltninger der sikrer at den mængde af husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år ikke overstiger den i henhold til direktivet tilladte mængde pr. hektar. [98] For landbrugsbedrifter omfattet af anmeldelsespligten er MINAS-ordningens tabsnormer ikke baseret på den nødvendige ligevægt, idet store og strukturelle tab er tilladt, og desuden anvendes der i ordningen normer, som er udtrykt i fosfatmængder og ikke i kvælstofmængder, således som det er påkrævet

efter direktivet.[100] (Tilsidesættelse af direktivets artikel 5, stk. 4, litra a sammenholdt med bilag III, nr. 2).

Domstolen bemærkede *bl.a.* at handlingsprogrammerne i direktivets artikel 5, stk. 4 skal bestå af de i bilag III omhandlede foranstaltninger. Da NL ikke har opfyldt sin forpligtelse til i handlingsprogrammet at medtage de bindende foranstaltninger som er omhandlet i bilag II, nr. 1, 3) og da de tabsnormer, som er indført inden for rammerne af MINAS-ordningen, ikke udgør en korrekt gennemførelse af direktivet i denne henseende, følger det heraf at MINAS-ordningen heller ikke kan sikre en overholdelse af grænserne i bilag III, nr. 2 for tilførslen af husdyrgødning. [114]. Det fremgår klart af ordlyden af direktivets bilag III nr. 2 at der skal fastsættes anvendelsesnormer, for at medlemsstaterne på forhånd kan sørge for at den mængde husdyrgødning, der tilføres jorden, ikke overstiger den tilladte mængde pr. hektar.

IbNm. landbrugsbedrifter fritaget for anmeldelsespligt, og som ikke er omfattet af MINAS-ordningen bemærkede Domstolen at medlemsstaternes foranstaltninger skal have til følge at tilførslen af husdyrgødning begrænses i overensstemmelse med de begrænsninger der er fastsat i direktivet. [117]; at selvom en medlemsstat frit kan begrænse tilførslen ved hjælp af normer for anvendelse eller tilførsel af fosfater, skal en medlemsstat altid godtgøre, at den omregningsmetode, som anvendes i den forbindelse, kan sikre, at den mængde husdyrgødning, der må tilføres jorden iht normerne for fosfater, ikke overstiger de ved direktivet fastsatte grænser for kvælstof.[118] En omregningsmetode som er tilnærmelsesvis, er ikke tilstrækkelig til at sikre, at den mængde husdyrgødning, der må tilføres jorden, ikke overstiger de ved direktivet fastsatte grænser for kvælstof [119]. NL havde endvidere ikke underrettet Kommissionen om tilladelse til at udbringe andre mængder af husdyrgødning end de mængder der er anført i bilag III, andet afsnit, litra b.[122] og har dermed tilsidesat forpligtelsen til overfor Kommissionen at begrunde en sådan undtagelsesansøgning på grundlag af objektive kriterier [123].

Kommissionen anførte som sit femte anbringende, at NL ikke har medtaget i sit handlingsprogram foranstaltninger, der skal optages i kodeksen for godt landmandsskab vedtaget i overensstemmelse med direktivets art. 4, stk. 1. Det nederlandske handlingsprogram indeholder ingen *bestemmelser om perioder, hvor tilførsel til jorden af anden gødning end husdyrgødning er u hensigtsmæssig*, dvs. uorganisk gødning, såsom kunstgødning, med henvisning til at sådan bestemmelse er relevant efter direktivets bilag II A da der i NL er perioder hvor tilførslen af gødning til jorden er skadelig. (Tilsidesættelse af direktivets artikel 5, stk. 4, litra b) sammenholdt med art. 4 litra a) og bilag II afsnit A, 1) 2), 4) og 6)).

Domstolen bemærkede hertil at direktivets bilag II, Afsnit A vedrører alle former for gødning, og ikke kun dem, der i lighed med husdyrgødning, er af organisk forbindelse. [134] NL har dermed tilsidesat sine forpligtelser i henhold til direktivets bilag II, afsnit A, idet det ikke har vedtaget bestemmelser, der omfatter alle former for gødning.

Vedr. *manglende bestemmelser om gødning på stejle skrånninger*, bemærkede Domstolen at selvom der i henhold til direktivets bilag II A kræves at medlemsstaternes kodekser for godt landmandsskab indeholder bestemmelser om tilførsel af

gødning på stejle skråninger, er forpligtelsen tillige undergivet et krav om relevans. Domstolen henviste igen her til at MINAS-ordningen tabsnormer og afgiftsbeløb der skal erlægges i tilfælde af at normer overskrides ej er tilstrækkeligt til at formindske eller forebygge forurening som påkrævet efter direktivet.

Vedrørende *manglende bestemmelser om tilførsel af gødning til jorden nær vandløb* havde Kommissionen anført at den ikke havde modtaget underretning om de bestemmelser, som NL var forpligtet til at vedtage, og som burde have været sat i kraft under det første handlingsprogram.

Domstolen bemærkede hertil at NL under alle omstændigheder ikke havde vedtaget bestemmelser om betingelser for tilførsel af gødning til jorden nær vandløb inden udløbet af fristen i den begrundede udtalelse.[150]

Vedrørende *manglende bestemmelser om fremgangsmåder for tilførsel af kunstgødning og husdyrgødning, der begrænser udvaskning af næringsalte i vandet* havde Kommissionen gjort gældende at den ikke havde modtaget underretning om de nederlandske bestemmelser.

Domstolen bemærkede hertil *bl.a.* at de økonomiske argumenter, som den nederlandske regering har anført mht. hvorledes MINAS-ordningen fungerer ikke er tilstrækkelige til at godtgøre at det ikke er relevant at vedtage bestemmelser om fremgangsmåder for tilførsel af kunstgødning og husdyrgødning [156].

Endelig anførte Kommissionen vedrørende *supplerende eller skærpede foranstaltninger* særligt for de nederlandske tørre sandjorder at disse burde have været truffet i overensstemmelse med direktivets artikel 5, stk. 5 allerede fra det første handlingsprogram.

Domstolen bemærkede hertil medlemsstaterne efter denne bestemmelse ikke selv kan vælge hvilket handlingsprogram de supplerende eller skærpede foranstaltninger skal medtages i. Disse skal træffes allerede fra starten af det første handlingsprogram eller på baggrund af de erfaringer der indhøstes ifbm. handlingsprogrammernes gennemførelse og således fra den første gang hvor det konstateres, at der er et behov herfor. [166] Selvom NL havde medgivet at deres nuværende politik ikke var fyldestgørende og at skærpede foranstaltninger ville blive vedtaget, var disse ikke vedtaget ved udløbet af fristen i den begrundede udtalelse og kunne ikke tages i betragtning af Domstolen [168].

Det blev fastslået at

Kongeriget NL har tilsidesat sine forpligtelser iht direktiv 91/676, idet det ikke har sat de nødvendige love og bestemmelser i kraft, som er omhandlet i

- › direktivets artikel 5, stk. 4, litra a), sammenholdt med III, nr. 1, 2) og 3), og nr. 2.
- › samme direktivs artikel 5, stk. 4, litra b) sammenholdt med artikel 4, stk. 1, litra a) og med bilag II, afsnit A, 1) 2), 4) og 6)

› nævnte direktivs artikel 5, stk. 5

Kongeriget Nederlandene blev idømt at betale sagens omkostninger.

C 258/00¹²⁸: Kommissionen mod Frankrig

Traktatbrud - undladelse af i overensstemmelse med artikel 3 i og bilag I til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, at foretage den fornødne kortlægning af vand, der er berørt af forurening, og følgelig heller ikke udpegning af de heraf berørte sårbare zoner«

ECJ afsagde dom i juni 2002 mod Frankrig vedrørende manglende overholdelse af nitratdirektivet herunder udpegning af sårbare zoner.

Kommissionen havde anført som påstande at Den Franske Republik har tilsidesat de forpligtelser, der påhviler den i henhold til direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991, idet den ikke har foretaget den fornødne kortlægning af vand, der er berørt af kvælstofforurening, og følgelig heller ikke har udpeget de heraf berørte sårbare zoner i overensstemmelse med direktivets artikel 3 og bilag I.

De franske myndigheder havde gennemført nitratdirektivet ved det franske miljøministeriums cirkulære af 5. november 1992. Cirkulæret indeholdt et bilag 4 med overskriften »Prise en compte de l'état d'eutrophisation des eaux« (»Hensyntagen til vandområdernes eutrofieringstilstand«). Kommissionen bestred de franske synspunkter, som de franske myndigheder har fremført i cirkulæret af 5. november 1992. Kommissionen fremhævede bl.a. at den metode, som anvendes i cirkulæret, ikke i tilstrækkeligt omfang tager hensyn til de forskelle, som - afhængig af de forskellige plantearter - kan opstå ved optagelsen af næringsstofferne. Sådanne forskelle kan også opstå under forskellige plantearters udviklingsproces. I en sådan situation vil udpegelsen af fosfor som den begrænsende og kontrollerende faktor have til følge, at man ikke hindrer den ekstreme vækst af planteliv, hvor kvælstof er den begrænsende faktor.

Domstolen fastslog bl.a. uden at det er nødvendigt at hense til de talrige videnskabelige rapporter og undersøgelser, der er blevet citeret inden for rammerne af søgsmålet – at en begrænsning af direktivets anvendelsesområde, som udelukker visse kategorier af vand på grund af den påståede væsentlige rolle, som fosfor har i forureningen af det pågældende vand, er uforenelig med direktivets opbygning og formål [45]. Den metode der blev anvendt af Den Franske Republik fører til at væsentlige dele af fersk overfladevand, strømmende brakvand ved flodmundinger og kystvand aldrig kan blive udpeget som eutrofieret, selv om kvælstofforurening der stammer fra landbruget, eller risikoen for en sådan forurening virkelig foreligger.[46] Det er uforeneligt med direktivets opbygning og formål umiddelbart fra di-

---

128

<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d511b1767b10f64f9d8b0fc1796db9b9db.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuNbxr0?text=&docid=47446&pageIndex=0&doclang=DA&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=19298>

rektivets anvendelsesområde at udelukke vigtige kategorier af vand, såsom det vand, der er nævnt i det pågældende cirkulære. [50] I betragtning af den omstændighed at forpligtelserne i direktivets artikel 3, stk. 1 og 2 er nært forbundne, fører en begrænset kortlægning af det vand, der iflg. art. 3, stk 1 er berørt, eller kan blive berørt af forurening, endvidere til en ufuldstændig udpegelse af sårbare zoner i henhold til art. 3, stk. 2. [51] Selvom medlemsstater er blevet indrømmet et vidt skøn med hensyn til kortlægningen af vand ...[...] forholder det sig ikke desto mindre således at medlemsstaterne, når de foretager denne kortlægning, er forpligtet til at overholde direktivets formål, nærmere bestemt begrænsningen af vandforureningen forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget. [53] Udøvelsen af dette skøn må således ikke- som i den foreliggende sag- føre til at væsentlige dele af kvælstofholdige vandområder falder udenfor direktivets anvendelsesområde.[54]

Den Franske Republik har tilsidesat de forpligtelser, der påhviler den i henhold til artikel 3 i og bilag I til Rådets direktiv 91/676/EØF af 12. december 1991 om beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget, idet den ikke har foretaget den fornødne kortlægning af vand, der er berørt af forurening, og følgelig heller ikke har udpeget de heraf berørte sårbare zoner.

Den Franske Republik blev idømt at betale sagens omkostninger.

C 161/00: Kommissionen mod Tyskland

Miljø – beskyttelse af vand mod forurening forårsaget af nitrater, der stammer fra landbruget – direktiv 91/676 – Gennemførelse af handlingsprogrammer for sårbare zoner – Medlemsstaternes forpligtelse til at begrænse den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år – kriterier – Rådets direktiv 91/676, art. 5, stk. 4 og bilag III, punkt 2, første afsnit

Den Europæiske Domstol afsagde 14. marts 2002 dom vedr. den tyske implementering af nitratdirektivet. Kommissionen havde anlagt sag med påstand om, at DE havde tilsidesat sine forpligtelser efter direktivet, da DE ikke havde truffet alle de foranstaltninger der er nødvendige for at opfylde direktivets forpligtelser efter artikel 5, stk. 4 litra a og dets bilag III, pkt. 2 vedrørende manglende gennemførelse af handlingsprogrammer med bindende foranstaltninger, herunder bestemmelser vedrørende begrænsning af tilførsel af gødning til jorden.

De nationale bestemmelser i den tyske *Düngeverordnung* (1996) tillod DE ved tilførsel af staldgødning at medregne kvælstoftab svarende til det uundgåelige tab i forbindelse med tilførslen, dog højst 20 % af den før tilførslen beregnede mængde kvælstof. Kommissionen anførte at det i henhold til denne ved beregningen af højst tillade mængde tilført husdyrgødning var tilladt at fratække det konstaterede tab, så længe tilførselsprocessen ikke var afsluttet[18], og at de tyske regler dermed kunne betyde en tilførsel til jorden af kvælstofmængder, der var højere end de mængder der er tilladt efter direktivet [21]

Domstolen bemærkede indledningsvist at den i direktivet fastlagte begrænsning svarer til en mængde gødning, der indeholder 170 kg kvælstof, eller i visse tilfælde, der udtømmende er reguleret i direktivet, 210 kg kvælstof [36]; at udtrykket i direktivets bilag II, pkt. 2 første afsnit (den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden) er en del af en fællesskabsretlig bestemmelse, der ikke henviser til medlemsstater-

nes ret med henblik på afgørelsen af dens betydning og omfang [38], og at der til fortolkningen af denne skal tages hensyn til både bestemmelsens ordlyd, den sammenhæng hvori den indgår, samt de mål der forfølges med den ordning som den udgør en del af [39]; at det i direktivet fastlagte afgørende kriterium for at begrænse forureningen forårsaget af nitrater fra landbruget er mængden af kvælstof, der tilføres jorden ved spredning på dens overflade, nedfældning i jorden, nedgravning under jordens overflade eller blanding med jordens overflade, og ikke mængden af kvælstof, der faktisk trænger ned i jorden. [46]

Handlingsprogrammerne for sårbare zoner i medfør af artikel 5, stk. 4 i direktiv 91/676 skal omfatte bestemmelser der, der i henhold til bilag III, punkt 2, første afsnit, begrænser den mængde husdyrgødning, som tilføres jorden hvert år pr. hektar. Det følger af såvel direktivets sammenhæng som af dets målsætning, at det i direktivet fastlagte afgørende kriterium for at begrænse forureningen forårsaget af nitrater fra landbruget er mængden af kvælstof, som tilføres jorden ved spredning på dens overflade, nedfældning i jorden, nedgravning under jordens overflade eller blanding med jordens overflade, og ikke mængden af kvælstof, der faktisk trænger ned i jorden. Det følger heraf, at i det omfang nationale bestemmelser fastsætter et andet kriterium for beregning af den højeste årlige mængde af husdyrgødning, der kan tilføres pr. hektar, er disse ikke i overensstemmelse med direktivet.

Den tyske *Düngeverordnung* blev således underkendt, i det omfang den fastsatte et andet kriterium for beregning af den højeste årlige mængde af husdyrgødning, der kan tilføres pr. hektar.

DE blev som tabende part idømt at betale sagens omkostninger

Bilag H Ordliste

DK	Danmark
DS	
ELFUL	Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af landdistrikterne
FR	Frankrig
GAEC	Good Agricultural and Environmental Condition
GLM	God landbrugs og miljømæssig stand
KFO	Kommissionens forordning
KO	Krydsoverensstemmelse
LDP	Landdistriktsprogram
LMK	Lovbestemte forvaltningskrav
MAE	Mesures agro-environnementales
NI	Niedersachsen
NL	Nederlandene
PL	Polen
RFO	Rådets forordning
SE	Sverige
SH	Slesvig-Holsten
UAA	Udnyttet landbrugsareal